

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

**ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE
06 MİL YZ A 3070 NUMARALI İLAHİ MECMUASI
(İNCELEME-METİN- MESTAP'A GÖRE TASNİF)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASEMİN ŞEKERCİ

İSTANBUL, 2022

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI**

ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE

**06 MİL YZ A 3070 NUMARALI İLAHİ MECMUASI
(İNCELEME-METİN- MESTAP'A GÖRE TASNİF)**

YÜKSEK LİSANS

**YASEMİN ŞEKERCİ
(180101010)**

**Danışman
(Doç. Dr. Türkan Alvan)**

İSTANBUL, 2022

05/07/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans programı öğrencisi 180101010 numaralı Yasemin ŞEKERCİ'nin hazırladığı “Mecmû'a-i Eş'âr [Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3070 Arşiv Numaralı Yazma Eser] (İnceleme-Metin)” konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 05/07/2022 Salı günü saat 10:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3070 Numaralı İlahi Mecmuası (İnceleme-Metin-MESTAP'a Göre Tasnif) şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Doç. Dr. Türkan ALVAN	KABUL
2. Prof. Dr. Hanifi VURAL	KABUL
3. Dr. Öğr. Üyesi Nusret GEDİK	KABUL
4.	.....
5.	.....
6. (İkinci Danışman)*.....	.....

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağılı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yasemin Şekerci

TEŐEKKÜR

Çalıőmamı titizlikle takip edip desteklerini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Tőrkan ALVAN'a; lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım bölüm baőkanımız Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK'a; akademik hayata yönelmemde katkısı olan bütün bölüm hocalarıma; her sorumu titizlikle cevaplayan kıymetli bölüm arkadaşlarıma; beni büyütüp yetiőtiren, desteklerini esirgemeyen anne ve babama; çalıőmamda beni yüreklendiren, maddî ve manevî desteğiyle karşılaőtıęım zorlukları açmada bana yardım eden eőime ve yüksek lisans eğitimimde aramıza katılarak tez yazım sürecime en güzel katkıları sunan minik kızıma gönülden teşekkürü bir borç bilirim.

Yasemin Şekerci

ANKARA MİLLİ KÜTÜPHANE
06 MİL YZ A 3070 NUMARALI İLAHİ MECMUASI
(İNCELEME-METİN-MESTAP'A GÖRE TASNİF)

YASEMİN ŞEKERCİ

ÖZET

Bu çalışmada Milli Kütüphane'ye 3070 numarasıyla kayda alınmış bir ilahi mecmuası incelemeye tabi tutulmuştur.

İlahi mecmuaları, hem klasik Türk edebiyatı hem de dinî musiki veya tasavvuf musikisi araştırmalarında önemli bir yere sahiptir. Özellikle güfte sahiplerinin öğrenilmesine ve mecmuanın yazıldığı dönemde sevilen, dillerden düşmeyen ilahilerin bilinmesine katkı sağlar.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde 3070 numaralı mecmuanın tavsifi yapılarak şair ve şiir dizini eklenmiş; ikinci bölümde metinler şekil ve muhteva yönüyle incelenmiş, üçüncü bölümde ise metin tesisinde kullanılan yöntem belirtilmiş ve metnin transkripsiyonlu hâli verilmiştir. Metin bölümünde şiirler divanlarla karşılaştırılmış, farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Metnin MESTAP'a göre tasnifi yapılarak çalışma sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: klasik Türk edebiyatı, mecmua, şiir mecmuası, ilahi mecmuası, MESTAP

DIVINE MECMUA NUMBERED 06 MİL YZ A 3070
IN ANKARA NATIONAL LIBRARY
(REVIEW-TEXT-CLASSIFICATION ACCORDING TO MESTAP)

YASEMİN ŞEKERCİ

ABSTRACT

In this study, a divine mecmua registered with the number 3070 in the National Library was examined.

Divine mecmuas have an important place in both classical Turkish literature and religious or Sufi music studies. It especially contributes to being learned of the owners of the lyrics and It also contributes to the knowledge of the famous hymns that word-of-mouth when the magazine was written.

Our work consists of three parts. In the first chapter, the journal number 3070 was portraitured, and the poet and the poetry index were added; In the second part, the texts were examined in terms of form and content, and in the third part, the method used in the text creation was specified, and the transcriptional version of the text was given. In the text section, the poems are compared with the divans, and the differences are shown in the footnote. The study was concluded by classifying the text according to MESTAP.

Keywords: Classical Turkish Literature, Mecmua, Poetry Mecmua, Divine Mecmua, MESTAP.

ÖN SÖZ

Geçmişten geleceğe bir iz bırakmanın en kolay yolu yazmaktır. Mecmualarda da şahısların bize bıraktıkları bu izleri toplarız. Böylelikle küçük bir pencereden dahi olsa zamanın kültürünün, sanatının, sosyal hayatının ışıkları odamıza dolar.

İncelenen tez çalışması ilahi mecmuası olması bakımından ışıklarını biraz da musiki araştırmalarına yöneltmektedir.

Şiir mecmuları eski Türk edebiyatı araştırmalarında özellikle bilgi sahibi olmadığımız / olamadığımız durumlara ya da bilgi eksikliğinden kaynaklanan yanlış varsayımların düzeltilmesine ışık tutmaktadır. Özellikle şairlerin divanlarında yer almayan şiirlerine ulaşmada birincil kaynaktır.

50 varaktan oluşan Milli Kütüphaneye 3070 numarasıyla kayda alınmış ilahi mecmuasında 97 şiir mevcut olup bunlardan 66 tanesinde 36 şairin mahlasına ulaşılmıştır. Niyazî-i Mısrî, Yûnus Emre, Âşık Yûnus, Eşrefoğlu Rûmî, Cemâlî, Aziz Mahmud Hüdâyî, Şemsî, Abdülahad Nûrî, Üftâde, Nakşî, Şeyhoğlu, Hakkî, Sezâyî, Yetîmî, Fethî, Fazlî ve Senâyî mecmuanın ana çerçevesini oluşturan şairlerdir.

Çalışma giriş bölümü dahil olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde mecmuanın tanımıyla birlikte çeşitleri hakkında bilgi verilmiş, şiir mecmualarının Türk edebiyatına katkısı üzerinde durulmuştur.

Birinci bölümde 3070 numaralı mecmua tavsifi yapılarak mecmuanın müstensihinin adı ve derlediği yüzyılın bilgisi eklenmiş, şair ve şiir dizini yapılmış, mecmuada karşılaşılan bazı problemlere değinilmiştir.

İkinci bölümde metinler şekil yönüyle incelenmiş, mecmuada yer alan nazireler tespit edilmiş, şairlerin kısa biyografileri eklenmiş, şiirlerin bazı muhteva özellikleri incelenmiş, şairlerin divanlarında yer almayan şiirleri belirlenmiş ve bazı kelimelerin divanlardaki okunuşlarına alternatifler sunulmuştur.

Üçüncü bölümde tez yazımında izlenen yol belirtilmiş, şiirler ve şiirlerin beyitleri numaralandırılmış, şiirlerin buldukları varak numaraları her sayfada sol köşeye “1^b, 2^a, 2^b...” şeklinde yazılmış, divanlarda ve diğer kaynaklarda (tezler, kitaplar, makaleler) tespit edilen şiirlerin mukayesi yapılmış ve dipnotta farklılıklar gösterilmiş ve son olarak MESTAP tablosu eklenerek çalışma sonlandırılmıştır.

O küçük pencereden sızan ışığı hakkıyla sizlere iletebilmemizi sağlayan ve desteklerini esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Türkan Alvan’a teşekkürü borç bilirim.

Haziran 2022

Yasemin Şekerci

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	xi
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	xii
KISALTMALAR VE SEMBOLLER.....	xiii
GİRİŞ	1
1. KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMUALAR	1
1.1. MECMUANIN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ	2
1.2. ŞİİR MECMUALARI VE ÖNEMİ.....	6
1.3. İLAHİ NAZİM ŞEKLİ VE İLAHİ MECMUALARI HAKKINDA BİLGİ	9
BİRİNCİ BÖLÜM	12
1. 06 MİL YZ A 3070 NUMARALI İLAHİ MECMUASI.....	12
1.1. 06 MİL YZ A 3070 NUMARALI İLAHİ MECMUASININ TAVSİFİ	12
1.2. MECMUADAKİ ŞAİR VE ŞİİRLER	17
1.3. MECMUADA KARŞILAŞILAN BAZI PROBLEMLER.....	23
1.3.1. Bazı İmlâ Hususiyetleri	24
İKİNCİ BÖLÜM.....	25
2. METİN İNCELEMESİ.....	25
2.1. 06 MİL YZ A 3070 NUMARALI MECMUANIN VARAKLARININ	
İNCELENMESİ	25
2.1.1.Mecmuanın Şekil Yönüyle İncelenmesi.....	25
2.1.1.1. Mecmuada Yer Alan Nazım Şekilleri	25
2.1.1.2. Mecmuada Yer Alan Vezinler	32
2.1.2. Mecmuada Yer Alan Nazireler	40
2.1.3. Mecmuada Yer Alan Şairlerin Kısa Biyografileri	51

2.1.4. Şiirlerin Bazı Muhteva Hususiyetleri	75
2.1.4.1. Aşk ve Âşık.....	75
2.1.4.2. Sevgili.....	76
2.1.4.3. Gül - Bülbül	76
2.1.4.4. Sembolik Şahıslar	77
2.1.4.4.1. <i>Mecnun</i>	77
2.1.4.5. Peygamberler	78
2.1.4.5.1. <i>Hz. Muhammed</i>	78
2.1.4.5.2. <i>Hz. Âdem</i>	79
2.1.4.5.3. <i>Hz. İsa</i>	80
2.1.4.5.4. <i>Hz. Mûsâ</i>	81
2.1.4.5.5. <i>Hz. Eyyûb</i>	81
2.1.4.5.6. <i>Hz. Ya'kûb – Hz. Yûsuf</i>	82
2.1.4.6. Dört Halife	82
2.1.4.7. Şehir, Ülke ve Bölgeler	83
2.1.4.7.1. <i>Şam</i>	83
2.1.4.7.2. <i>Urum(Rum)</i>	85
2.1.4.7.3. <i>Mısır</i>	85
2.1.4.7.4. <i>Kerbelâ</i>	85
2.1.4.8. Tasavvuf ile ilgili Kavramlar ve Konular	86
2.1.4.8.1. <i>Nasihatler</i>	86
2.1.4.8.2. <i>Zâhid</i>	88
2.1.4.8.3. <i>Nefs</i>	89
2.1.4.8.4. <i>Fenâ</i>	89
2.1.4.8.5. <i>Zikr</i>	90
2.1.4.8.6. <i>Ene'l Hak</i>	91
2.1.4.8.7. <i>Men Arefe</i>	91
2.1.4.8.8. <i>Levlâke</i>	92
2.1.4.8.9. <i>Küntü Kenz</i>	93
2.1.4.8.10. <i>Lî me'allah</i>	93
2.1.4.8.11. <i>Mûtu Kable En Temûtu</i>	94

2.1.4.9. Soyut Varlıklar.....	95
2.1.4.9.1 Ruh.....	95
2.1.4.9.2. Melekler.....	96
2.1.4.9.2.1. Rıdvan-Malik.....	97
2.1.5. Mecmuada Bulunup Divanlarda Yer Almayan Şiirler.....	97
2.1.6. Mecmuadan Divanlara Bir Bakış	99
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	101
3. ŞİİR MECMUASININ METNİ.....	101
3.1 METİN KURULURKEN TAKİP EDİLEN YOL.....	101
3.2 TRANSKRİPSİYONLU METİN	104
3.2 MESTAP SİSTEMİNE GÖRE TABLO	237
SONUÇ.....	258
KAYNAKÇA.....	260
EKLER.....	271

TABLO LİSTESİ

Tablo I: Mecmuadaki Şair ve Şiir Dizini	18
Tablo II: Mecmuadaki Şiirlerin Nazım Şekillerinin Kullanılma Sayısı	32
Tablo III: Mecmuadaki Şiirlerin Nazım Şekilleri ve Vezinleri	33
Tablo IV: Mecmuadaki Şiirlerin Vezinlerinin Kullanılma Sayısı.....	38
Tablo V: Mecmuada Yer Alan Nazireler ve Zemin Şiirleri	41
Tablo VI: Divanlarda Yer Almayan Şiirler	97
Tablo VII: MESTAP Sistemine Göre Tablo	236

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	A, a, E, e, Ā, ā, ˘
ب	B, b
پ	P, p
ت	T, t
ث	Š, š
ج	C, c
چ	Ç, ç
ح	Ğ, ğ
خ	Ĥ, ĥ
د	D, d
ذ	Ž, ž, D̄, d̄
ر	R, r
ز	Z, z
ژ	J, j
س	S, s
ش	Ş, ş
ص	Ŝ, ŝ
ض	Ẓ, ẓ, Ē, ē
ط	Ṧ, ṧ
ظ	Ž̇, ž̇
ع	˘
غ	Ĝ, ĝ
ف	F, f
ق	Q, q
ك	K, k, G, g, D, d
ل	L, l
م	M, m
ن	N, n
و	V, v, O, o, Ö, ö, U, u, Ü, ü, Ū, ū
ه	H, h, A, a, E, e
ي	Y, y, Ĭ, ĭ, Ì, í, I, i

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

a.	Beytin/bendin ilk mısraı
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
b.	Beytin/bendin ikinci mısraı
bkz.	Bakınız
c.	Bendin üçüncü mısraı
C.	Cilt
d.	Bendin dördüncü mısraı
e.	Bendin beşinci mısraı
ed. veya haz.	Editör/yayına hazırlayan
S.	Sayı
s.	Sayfa/sayfalar
t.y.	Basım tarihi yok
trc.	Tercüme eden
y.y.	Basım yeri yok
[ ]	Metne vezin gereği ana kaynaktan eklenen kısımlar
( )	Metinden vezin gereği çıkarılan kısımlar

GİRİŞ

1. KLÂSİK TÜRK EDEBİYATINDA MECMUALAR

Klâsik Türk edebiyatında yazma eserler ve özellikle şiir mecmuaları araştırmacılar tarafından incelendikçe karanlıkta kalan şiirler, adı dahi bilinmeyen eserler ve çeşitli konularla ilgili bilgiler gün yüzüne çıkmaya başlamıştır.¹ Böylelikle klâsik Türk edebiyatının araştırma yelpazesi genişlemiş ve çeşitli konularla ilgili bilgiler kesinlik kazanmıştır.

Yazma eserler içinde özellikle mecmualar, içinde barındırdığı bilgiler bakımından çeşitlilik arz eder. Mecmuada bulunan bazı şiirler ve bilgiler, çeşitli araştırmalarda düğümlenen noktaları açmada önemli bir rol üstlenir. Mecmualar; divanlarda yer almayan şiirlerin tespitinde, divanda yer alan fakat şaire ait olmayan şiirlerin belirlenmesinde, divanı olup henüz nüshasına ulaşmamış şairlerin şiirlerinin bulunmasında, divanı olmayan şairlerin şiirlerinin tespitinde, divan sahibinin bilerek divana almadığı şiirlerin ya da beyit ve mısraların belirlenmesinde, adı hiç duyulmamış şairlerin gün yüzüne çıkmasında, şiirleri birbiriyle karıştırılan şairlerin şiirlerinin belirlenmesinde, şairlerin biyografik bilgilerine özellikle tarih manzumeleri vasıtasıyla vefat tarihlerine ulaşılmasında, yazıldığı dönemde sevilen, dillerden düşmeyen şiirlerin bilinmesinde, şiirlerin varyantlarına ulaşılmasında, dönemin dil özellikleri ve kültürel yapısıyla ilgili bilgilerin edinilmesinde ve daha nice bilgilerin ortaya çıkarılmasında önemli bir yere sahiptir.

---

¹ **Şiir mecmuaları hakkında yapılan çalışmalar için bkz.:** Kâmil Ali Gıynaş, "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, S. 25, 2011, s. 245-260.

Mecmuaların üstlendiği bu işlevleri daha yakından incelemek için öncelikle mecmuanın sözlükte ne anlama geldiğine, bir edebiyat terimi olarak hangi işlevleri üstlendiğine ve hangi çeşitlerinin olduğuna bakalım.

1.1. MECMUANIN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ

“Arapça cem’ kökünden gelen mecmua kelimesi Ferit Devellioğlu’nun Lûgat’ında “toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap, dergi”² olarak tanımlanmıştır. Bir edebiyat terimi olarak mecmua “klâsik edebiyatımız döneminde içinde seçme şiir ve yazıların yer aldığı, elle yazılmış bir nevi defterlere verilen isimdir. Mecmualar, bir bakıma edebiyatımızdaki ilk antoloji(seçki kitapları)dir.”³ Bu mecmualar seçme şiirler barındırması hasebiyle özelde mecmua sahibinin genelde ise yazıldığı dönemin zevk ve anlayışını bir noktadan da olsa yansıtması bakımından önem arz eder.

Mecmualar, genelde bir veya daha fazla yazar yahut şaire ait çeşitli şekil ve hacimlerdeki dinî, din dışı nesir ya da şiirlerden oluşan derleme kitaplardır: Mecmûatü’l-ehâdîs, mecmûa-i fetâvâ, mecmûa-i ed’iye, mecmûatü’r-resâil, mecmûa-i eş’âr, mecmûa-i tevârîh, mecmûa-i fevâid gibi. Mecmua başlangıçta, birçok bakımdan benzediği cönk gibi âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve muammalarla ilâç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevâid), notların, tarihî belge ve kayıtların (tevârîh) derlendiği bir not defteri halinde ortaya çıkmış, zamanla gelişip düzenli bir tertip ve şekle kavuşarak türlerine göre bazı farklılıklar gösteren bir kitap veya telif çeşidi özelliği kazanmıştır. Bir telif türü olarak gelişimini tamamladıktan sonra genellikle kitap hüviyetindeki teliflerden farklı bir tarafı kalmamıştır.⁴

² Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2013, s. 689.

³ Turan Karataş, “Mecmua”, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Perşembe Kitapları, İstanbul 2001, s. 279.

⁴ Mustafa İsmet Uzun, “Mecmûa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 28, Ankara 2003, s. 265.

Mecmualar özelliklerine göre araştırmacılar tarafından çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Muhteva açısından ilk sınıflandırma Agah Sırrı Levend tarafından şu şekilde yapılmıştır:

- a) Nazire mecmuları,
- b) Antoloji niteliğinde seçme şiirler mecmuları,
- c) Türlü konulardaki bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmualar,
- d) Aynı konudaki eserleri içine alan mecmualar,
- e) Tanınmış kişilerce hazırlanmış, yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmualar.⁵

Agah Sırrı Levend'in sınıflandırmasına yakın muhteva ağırlıklı ikinci sınıflandırma da Günay Kut tarafından yapılmıştır. Sınıflandırma şu şekildedir:

- a) Nazire mecmuları,
- b) Seçme şiir mecmuları,
- c) Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmualar,
- d) Karışık Mecmualar,
- e) Tanınmış kişilerce ya da derleyeni belli kişilerce hazırlanmış mecmualar.⁶

Bu sınıflandırmalar içinde mecmuaların cilt tertip hususiyetlerini; muhteva, şekil ve dil özelliklerini de dikkate alan Atabey Kılıç en kapsayıcı sınıflandırmayı yapmıştır. Sınıflandırma şu şekildedir:⁷

1. Cilt ve Tertip hususiyetleri bakımından

1.1 Cönkler

1.2 Mecmualar

---

⁵ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2014, s.166-167.

⁶ Günay Kut, "Mecmûa", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)*, (haz.: Ezel Everdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara), Dergâh Yayınları, C. 6, İstanbul 1986, s.170.

⁷ Atabey Kılıç, "Mecmua Tasnifine Dâir", *Eski Türk Edebiyatı alışmaları VII. Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2012, s. 95.

1.2.1 Tertip durumuna göre mecmualar

1.2.1.1 Mürettep mecmualar

1.2.1.2 Mürettep olamayan mecmualar

1.2.2 Mürettip durumuna göre mecmualar

1.2.2.1 Mürettibi bilinen mecmualar

1.2.2.2 Mürettibi bilinmeyen mecmualar

1.2.3 Aynı zümreye mensup şahsiyetlerin eserlerini topladığı mecmualar

2. Şekil Bakımından

2.1 Manzum metinler

2.1.1 Kaside mecmuaları

2.1.2 Gazel mecmuaları

2.1.3 Nazire mecmuaları

2.1.4 Mu'ammâ mecmuaları

2.1.5 Manzum lugât mecmuaları

2.1.6 İlâhî mecmuaları

2.1.7 Şehrengiz mecmuaları

2.1.9 Na't mecmuaları

2.1.10 Mi'râciye mecmuaları

2.1.11 Matla' mecmuaları

2.1.12 Mersiye mecmuaları

2.1.13 Çeşitli mesnevilerden seçkileri barındıran mecmular

2.1.14 Güfte mecmuaları

2.1.15 Müstezad mecmuaları

2.1.16 Tarih mecmuaları

2.1.17 Musammat mecmuaları

2.1.18 Kıt'a ve rubâ'i mecmuaları

2.1.19 Divân mecmuaları

2.2. Mensur metinler mecmuaları

2.2.1 Lugaz mecmuaları

2.2.2 Fetva mecmuaları

2.2.3 Tefsîr mecmuaları

2.2.4 Şerh mecmuaları

2.2.5 Sakk mecmuaları

2.2.6 Mekân tasvirlerini içeren mecmualar

2.2.7 Münşe'ât mecmuaları

2.2.7.1 Derleme münşe'ât mecmuaları

2.2.7.2 Tek şahsa ait inşa örneklerinden oluşan münşe'ât mecmuaları

2.3 Karışık manzum ve mensur eserler mecmuaları

2.3.1 Fevâid ve eş'âr mecmuaları

2.3.2 Farklı türleri barındıran mecmualar

3. Dil bakımından mecmualar

3.1 Arapça mecmualar

3.2 Farsça mecmualar

3.3 Türkçe mecmualar

3.4 Çok dilli mecmualar

4. Muhteva bakımından

4.1 Din

4.2 Tasavvuf

4.3 İlm-i nücûm / fal ve remil

4.4 Hikâye/ latîfe

4.5 Hezel ve hiciv

4.6 Edviye

4.7 Mûsikî

4.8 Hat ve kitâbet

5. Şahısların tertip ettiği veya şahıslar için tertip edilmiş mecmualar

1.2. ŞİİR MECMUALARI VE ÖNEMİ

Şiir mecmuaları, herhangi bir nazım türü veya nazım şekli ortaklığı aranmaksızın derlenmiş manzum metinlerden oluşan derlemelerin genel adıdır. Bu eserler kütüphanede “Şiir Mecmuası” adı altında kayıtlı olabileceği gibi genellikle “Mecmû`a-i eş`âr” veya “Mecmû`atü`l-eş`âr” olarak kayıtlıdır. Şiir mecmualarında pek çok şairin (bazılarında sadece birkaç şairin) türlü nazım şekillerindeki şiirleri genel itibariyle bir sıra gözetilmeksizin bir araya getirilmiştir. Şairler değişik yüzyıllardan, farklı mezhep ve meşreplerden; şiirler ise değişik nazım şekillerinden, muhtelif uzunluklarda hatta Türkçenin yanı sıra Farsça veya Arapça olabilir. Kimi şiir mecmualarının derleyicilerinin kendileri de şairdir ve mecmuaya kendi şiirlerinden örnekler de alırlar.⁸

Mecmûalar, edebiyat tarihinde büyük bir boşluğu doldurur. Bazen edebiyat tarihinin asıl kaynaklarına yardımcı olur, bazen yegâne kaynak olarak işlev üstlenir. Mecmuaların edebiyat araştırmacısına sağladığı bazı imkânları şu şekilde sıralamak mümkündür:

Mecmualar, içinde barındırdığı şiir ve şairle dönemin okuyucu zevkini ve şairin okunurluğunu, popülaritesini verir. Ali Şîr Nevâyî'nin şiirleri XV. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar mecmualarda yer alıyorsa bu durum hem okuyucu zevkini hem de şairin uzun süreli etkisini gösterir.

---

⁸ M. Fatih Köksal, “Şiir Mecmualarının Önemi ve Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesi (MESTAP)” *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yayınları, İstanbul 2017, s. 134.

Edebiyat tarihinin birinci dereceden kaynakları olan tezkirelere yansımamış birçok şair, şiir, tür ve belgede de mecmualar edebiyat tarihinin vazgeçilmez kaynakları durumundadır. Hâdî'nin Saray şehrengizi, Behiştî'nin Vize Şehrengizi vs. mecmualardan hareketle gün yüzüne çıkarılmış eserlerdir.⁹

Şiir mecmuaları klasik Türk edebiyatının birincil kaynakları içinde yer alır. Klasik edebiyatımız için ne derece önemli olduğunu görmek için onun hangi işlevleri üstlendiğine, alanda hangi eksiklikleri doldurduğuna ve genel olarak bize sunduğu bilgilere bakmak gerekir. Mehmet Fatih Köksal mecmuaların işlevlerinin kapsamlı bir şekilde ele alınmadığına dikkat çekerek bu konuyu maddeler hâlinde şu şekilde açıklamıştır:¹⁰

Genelde mecmuaları, özelde şiir mecmualarını önemli ve değerli kılan temel unsurlar şöyle sıralanabilir:

» Kaynaklarda adı geçmeyen, unutulmuş şairlerin şiirlerine mecmualarda rastlamak mümkündür.

» Bilinen şairlerin bilinmeyen / divanlarında bulunmayan şiirlerine rastlamak mümkündür.

» Şairlerin divanlarındaki şiirlerinin farklı şekillerine (fazla veya eksik beyitler, nüsha farkları vs.) tesadüf edebiliriz.

» Mecmualar arasında bilinmeyen, varlığı bilindiği hâlde nüshası tespit edilemeyen eserlerle de karşılaşılır. Özellikle kırk hadis, mi'raciye, yüz hadis, mevlid, şehrengiz, biladiye, hasb-i hâl, kimi mektup ve münşeâta dair risaleler vb. fazla uzun olmayan türlerin çoğu bu mecmuaların arasında gizlidir.

» Bilinmeyen veya kullanılmayan nazım şekilleri, bilinen nazım şekillerinin örneği görülmeyen kafiye tipleri, farklı bend yapıları; yeni türler, edebiyatımızda kullanımına rastlamadığımız aruz kalıpları vb. örneklerle de mecmualarda karşılaşabiliriz.

---

⁹ Yaşar Aydemir, "Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler", *AÜ Türkoloji Dergisi* C. 2, Ankara 2007, s. 123.

¹⁰ M. Fatih Köksal, *a.g.e.*, s. 138-141.

» Mecmualarda, zaman zaman şairlerin hayatıyla ilgili önemli bilgileri de yakalama imkânı vardır. Bu, ölüm tarihi bilinmeyen bir şairin ölümü için düşünülmüş bir tarih manzumesi şeklinde olabileceği gibi, araştırmacılar için çok önemli olabilecek derkenara düşünülmüş bir bilgi notu veya şiir başlığı şeklinde de olabilir.

» Bazı şiir mecmualarında, başka şairlerin de şiirleri bulunmakla beraber, özellikle bir şairin şiirlerinin yoğun olduğu görülür. Derleyeninin şair olduğu bir şiir mecmuası edebiyat tarihi araştırmalarına katkısı bakımından kuşkusuz daha kıymetli sayılır.

» Mecmualar, -bir kısmı kendisi de şair olan- şiir sever kişiler tarafından tertip edilen eserlerdir. Bu itibarla derleyeni belli kişiler tarafından toplanan mecmualarda o şahsın / şairin zevklerini fark ederken, dönemin genel beğeniyle ilgili önemli ipuçları da yakalamak mümkündür. Bir şairin o dönem mecmularında çok şiirinin bulunması o devirde çok beğenildiğini, keza nazım şekillerinin sıklığından o nazım şeklinin gördüğü rağbeti, çok kullanılan aruz kalıpları ve kafiye yapıları devrin aruz ve zevkini bize bildiren önemli işaretlerdir.

» Şiir mecmualarında genel olarak dönemin zevklerini, edebî tercihlerini vs. anlamak kabil olduğu gibi ferdî temayüllerin de izini sürmek mümkündür. Nazire mecmuası olmasa da kimi mecmualarda nazire şiirler bulunduğundan- şairler arasındaki etkileşimi, teselsül bağlarını takip etmek de mümkün olur.

» Mecmualar dışındaki eserlerin fevayid ve vikaye yapılarında da zaman zaman rastlamak mümkünse de özellikle mecmualarda çok sık rastladığımız edebiyat dışı kimi konular da ayrıca ele alınması gereken önemli noktalar. Şöyle ki hemen her mecmuanın boş kalmış sayfalarında, yazılı sayfaların derkenarlarında çeşitli dualar, otlarla ilâç yapım tarifleri, tılsım, vefk, reml, tefe''ül gibi gizli ilimler (havâs) denilen itikatlara dair notlar, tarih kıt'aları, müstakil matla' ve müfredler, bazı münşeat örnekleri, kimi resmî kayıtların örnekleri çokça rastlanan –asıl mecmua konusuyla ilgisi olmayan- kayıtlardır. Bütün bunlar edebiyat araştırmacıları kadar hatta onlardan da fazla sosyoloji, tarih (özellikle kültür tarihi), kültürel antropoloji, dinler tarih, halkbilim gibi farklı bilim dallarından kişilerin de ilgi alanına giren çok önemli ama ihmal edilmiş bilgi kıyılarından. Bunları bileşkesi Türk milletinin kültür kodlarını ortaya koyacaktır. Bütün mecmuaların bir de bu gözle alınması çok çok önemlidir.

» Bütün bunlarla beraber, özelde şiir mecmualarının, genelde de bütün mecmuaların yukarıda sayılan fayda ve önemleri tek tek ve birbirinden bağımsız olarak incelendiğinde çok fazla bir anlam ifade etmezler. Meselâ Bâkî'nin divanında bulunmayan şiirlerini inceleyecek olsak bir tek mecmuayı taramamız ne ifade eder? Yahut bir mecmuada falan şairin şu kadar filan şairin bu kadar şiirinin bulunmasının bir anlamı var mıdır? Bu olsa olsa bize o derleyicinin şiir zevkini yansıtan bir işareti verir. Ama aynı dönemde derlenmiş yüzlerce mecmuanın taranmasından ortaya çıkacak manzara devrin müşterek anlayış ve zevkini ortaya dökecektir.

Mecmualar M. Fatih Köksal'ın belirttiği gibi sadece edebiyat alan araştırmaları için değil tarih, sosyoloji, halkbilim, kültürel antropoloji gibi bilim dallarında yapılan araştırmalar için de birer önemli kaynaklardır. Böylelikle her mecmua taşıdığı bilgiler sayesinde biricik özellik taşır.

1.3. İLAHİ NAZIM ŞEKLİ VE İLAHİ MECMUALARI HAKKINDA BİLGİ

İslam Ansiklopedisi'nde ilahinin tanımı şu şekilde verilmiştir: “Türk din musikisinin makam ve usulleriyle bestelenerek dinî toplantılarda okunan şiirler”¹¹dir. M. Fatih Köksal bestelenmemiş ilahilerin varlığına vurgu yaparak İslam Ansiklopedisi'ndeki tanımı genişleterek ilahiyi “din ve tasavvuf konularını işleyen, bestelenmiş veya bestelenmek amacıyla yazılmış manzumeler”¹²dir, şeklinde tarif etmiştir.

İlahiler; Allah'ı, başta Hz. Muhammet olmak üzere diğer peygamberleri, din büyüklerini, tasavvufi düşüncüyü ve ayetleri konu edinen şiirlerdir. Dini bir muhteva içerdiği için ilahiler genellikle müridlerin ve tarikat ehli kişilerin kullandığı bir nazım türü olmuştur ve tarikatlara göre farklı adlarla anılmıştır: “ayin (Mevlevî), tapuğ

¹¹ Mustafa İsmet Uzun, “İlâhi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22, İstanbul 2000, s. 64.

¹² M. Fatih Köksal, “Dinî-Tasavvufî Türk Musikîsi Araştırmalarında İhmal Edilen Bir Yazma Türü: İlâhî Mecmuaları ve Mühim Bir İlâhi Mecmuası”, *Geçmişten Günümüze Uluslararası Dini Mûsiki Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Amasya 2017, s.331-332.

(Gülşenî), nefes (Bektâşî), durak (Halvetî), cumhur (Mevlevî, Bektaşî hariç diğer tekkelerde okunur.)”¹³

İlâhilerde 7, 8, 11, 14 ve 16’lı kalıpların kullanıldığı ve genellikle 7 (4 + 3), 8 (4 + 4) hecelilerin dörtlük; 11 (6 + 5, 4 + 4 + 3), 14 (7 + 7) ve 16 (8 + 8) hecelilerin de beyitler halinde yazıldığı görülmektedir. Dörtlüklerin kafiyelenişi koşma, beyit birimiyle yazılanların kafiyelenişi ise gazel tarzındadır. Hece vezniyle yahut halk ve âşik edebiyatı nazım şekillerinde ilâhilerin kaleme alınması, Alevî ve Bektaşî şairlerince son zamanlara kadar sürdürülmüştür.

XV. yüzyıldan itibaren ilâhi içerikli şiirlerin aruz vezniyle de yazıldığı ve bunun ileriki asırlarda gittikçe rağbet bulduğu anlaşılmaktadır. Bunda, bestekârların manzumeleri ekseriyetle divan şiirinden seçmelerinin tesiri olduğu gibi ilerleyen asırlarda mutasavvıf şairlerin daha çok aruzu kullanmaya ve klasik şiirin nazım türleriyle eser vermeye başlamasının da etkisi vardır. ¹⁴

İlahi mecmuaları tıpkı şiir mecmuaları gibi mürettibin kendi beğenisine göre seçip derlediği şiirleri barındıran mecmualardır. Tür olarak mecmuadaki şiirlerin çoğunluğu ilahi türüyle yazılmamış olsa da şiirlerin dinî muhteva taşıması bile “mecmu’a-i ilahiyât” olarak adlandırılmasına neden olmuştur.

M. Fatih Köksal ilahi mecmualarının genel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:¹⁵

» İlâhi mecmualarının hem şekil hem içerik bakımından farklı özellikler arz ettiği görülmektedir. Şekil bakımından klasik kitap şeklinde olanlar çoğunlukta olmakla birlikte “cönk” şeklinde olan ilâhi mecmuaları da vardır. Şeklinden dolayı “danadili” ve “sığırdili” de denilen ve günümüzdeki bloknotlar gibi uzunlamasına açılmasıyla diğer yazmalardan ayrılan cönklerin bir kısmı muhteva bakımından ilâhi mecmuasıdır.

¹³ M. Öcal Oğuz, Metin Ekici, Mehmet Aça, Dilaver Düzgün, R.Bahar Akarpınar, Mustafa Arslan, Aktan Müge Yılmaz, Gülin Öğüt Eker, Tuba Özkan; *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2011, s. 272.

¹⁴ Mustafa İsmet Uzun, *a.g.e.*, s. 65.

¹⁵ M. Fatih Köksal, *a.g.m.*, s. 332.

» Bazı ilâhi mecmuaları sadece ilâhilerden müteşekkil iken bazılarında başka nazım şekilleri ve türleri de görülür. Hatta bazılarında tamamen farklı bilgiler de ilâhilerle birlikte yer alır ki bunlar da kütüphanelerde “mecnû’a-i fevâyid ve ilâhiyât” adıyla kayıtlıdır.

» İlâhi mecmuaları umumiyetle fazla hacimli eserler değildir. Sadece birkaç varaklık olanları bulunduğu gibi örnekleri fazla olmamakla birlikte 300-400 yaprak aralığında olanları da vardır. yazmalar.gov.tr¹⁶de bulunan 65 civarındaki ilâhi mecmuasının yaprak ortalaması 41, şahsi kütüphanemizdekilerin ortalaması ise 28 yapraktır.

» İlâhi mecmualarının bazılarında, ilâhi metinlerinin başlığında bestelendiği makam kaydedilmişse de çoğunda bu özellik yoktur.

» Mecmualardaki ilâhilerin bazılarının şairi belli, önemli bir kısmının da müellifi kayıtlı değildir. Anonim ilâhilerden bazılarının İlâhi-i Bülbül, Terâvih İlâhisi, Hacı İlâhisi, İlâhi-i Ramazân, İlâhi-i Şerîf, İlâhi-i Mu’cizât, İlâhi-i Mekteb gibi başlıkları vardır.

» İlâhiler hem aruz hem hece vezniyle kaleme alınmıştır. Kimi kaynaklarda ilâhilerin çoğunun hece vezniyle yazıldığı kaydedilmişse de uzun soluklu taramalar yapılmadan bunun tespiti zordur. Biz bugüne kadar gördüğümüz ilâhilerde bu vezinlerden herhangi birinin açıkça galebe çaldığını göremedik.

İlahi mecmualarının en önemli şairi hiç şüphesiz Yûnus Emre’dir. İlahilerinin bestelenmiş olması ve halk arasında sevilerek söylenmesi Yûnus Emre’yi mecmularda sürekli anılır kılmıştır. Mustafa Tacı’nın Yûnus Emre’nin gönül çocuğu diye nitelendirdiği Bursalı Âşık Yûnus’un şiirleri de bestelenerek yine Yûnus Emre’nin etkisiyle dillerde söylenegelmiştir. Bu etki o derecedir ki Yûnus Emre’den etkilenmeyip de beste yapmamış bestekâr neredeyse yok gibidir. Türk mûsikîsinde şiirleri en çok bestelenen şâirlerin başında Yûnus Emre'nin geldiği düşünülmektedir.

---

¹⁶ Bu web sayfası Türkiye yazmalar Kurumu bünyesinde faaliyet gösteren Millî Kütüphane tarafından hazırlanan bir elektronik yazmalar kataloğu olup Türkiye’deki birçok yazma eser kütüphanesinin yanı sıra bazı dünya kütüphanelerindeki yazmaların da künye bilgilerini ihtiva etmesi hasebiyle kayda değer bir veri kaynağıdır.

Her besteci Yûnus Emre'den bir şiir bestelemeyi kendine bir görev bilmiştir. Yûnus Emre'nin şiirleri ile bestelenmiş, notasına ulaşılabilen 255 adet eseri¹⁷ vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. 06 MİL YZ A 3070 NUMARALI ŞİİR MECMUASI

1.1. 06 MİL YZ A 3070 NUMARALI ŞİİR MECMUASININ TAVSİFİ

Millî Kütüphane'ye 3070 numarasıyla kayda alınmış olan mecmua 50 varaktan oluşmaktadır. 105x100 mm ölçülerinde olan mecmua 1976 yılında Enderun Kitabevi'nden satın alınmıştır.

Siyah meşin bir cilt içinde olan mecmua şirazelidir ve kâğıdı ay damga filigranlıdır. Cetvelsizdir, rika hattıyla oluşturulmuştur. Kâğıdın aharının iyi olmamasından dolayı mecmua sahibinin silip tekrar yazdığı bölümlerde mürekkep lekeleri oluşmuştur. Bu durum bazı yerlerde de mürekkebin akmasına ve yazı stiline bozulmasına neden olmuştur.

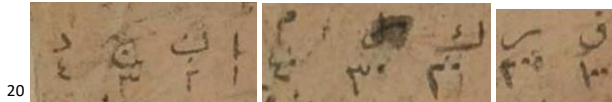
Mecmuanın iç kapağındaki yaprağın yarısı yırtılmıştır ve akan mürekkepten dolayı tam okunamayan bir beyit vardır: “Çehârşenbe pazâr cum'a .....¹⁸ gün/ Bu günlerde kan almakdan ğazer ideler” Sol üst köşede “ .....¹⁹ için” yazmaktadır ama yazının baş tarafı okunamamıştır. Yine bu sayfada ebced hesabı için harfler ve rakamsal değerleri²⁰ yazılmıştır. Mecmua genelinde de bazı şiirlerin yanında harf

¹⁷ Gülçin Yahya Kaçar, “Yûnus Emre ve Türk Tasavvuf Mûsikîsi”, *İstem*, S. 29, 2017, s. 46.

¹⁸ Bu kelimeye denk gelen yer yırtılmıştır.

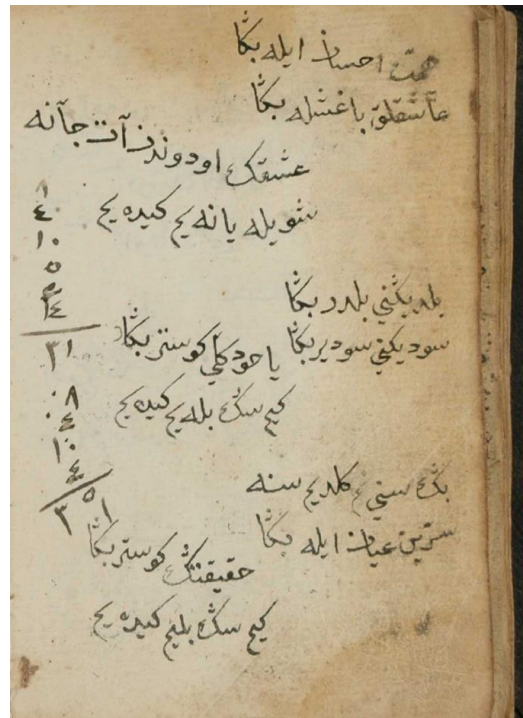
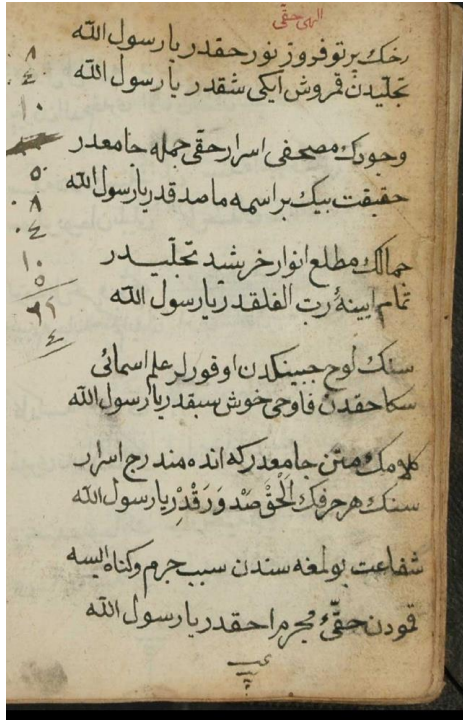

¹⁹

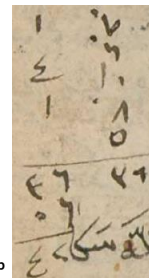
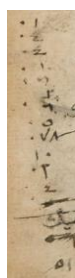
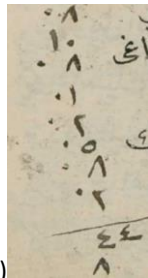

²⁰

hesaplaması görülmektedir.²¹ İncelemesini yaptığımız mecmua ilahi mecmuası olduğu için bu ebced hesaplamalarının nota ya da makam belirtmek için kullanılmış olduğunu düşünerek bununla ilgili kısa bir bilgi ekledik: Ebced notası adı verilen bu sistemde; genellikle harfler ses yüksekliklerini (perde) temsil ederken, bu harflerin karşılığı olan sayılarla süre değerleri verilmeye çalışılmıştır. Bu tip notasyon sistemi örneklerine değişik kültürlerde rastlanmakla birlikte; genellikle “Araplar, İranlılar, Türkler musikiyi geleneksel olarak harf ve sayı notlarıyla yazmışlardır.”²²

İncelemesini yaptığımız mecmuada 25^a ve 35^a’da yer alan şiirlerde ebced notası benzeri kullanım mevcuttur. Bu sayılar alt alta dizilerek toplanmıştır. Dikkat çeken husus ise yukarıda yer alan farklı iki şiirde neredeyse aynı rakamlar (8,4,10, 5 /

²¹ Bkz.: Varak no: (39^a - 39^b)

, Varak no: 36^b

²² Ahmet Fezzi, “Türk Müziğinde Notasyon ve Miftâh-ı nota”, *Rast Müzikoloji Dergisi*, S. 6(2), Kış 2018, s. 1892.

8,4,10,5; 8,4,10,4 / 8,4,10,4) toplanmıştır. Şiirlerde bu bilgilere ulaşılmıştır fakat bu hesaplamaların ebced notası olup olmadığı tespit edilememiştir.

Şiirlerde bazı başlıklar kırmızı mürekkeple yazılırken bazıları siyah mürekkeple yazılmıştır. Başlıklandırma “*İlahi-i Niyāzī, İlāhī-i Çaq̄qī, İlāhī-i Sezāyī*” şeklinde ya şairin adı kullanılarak ya da sadece “*İlāhī, İlāhī-i şerīf*” şeklinde yapılmıştır. Bazı şiirler murabba, muhammes, müseddes, gazel, kaside şekline sahip olsa da başlıklandırmada nazım şekli önemsenmemiş, muhteva esas alınarak şiirlere “*İlāhī*” başlığı verilmiştir. Mecmuada bir başlık “*İlāhī-i der maḳām-ı ʿAcem*” şeklinde makam belirtilerek diğer bir başlık da “*Şām-ı şerīf ilāhisi*” şeklinde muhteva belirtilerek yazılmıştır. 30. varakta beyitlerin üstüne “*Müfred*” başlığı konulmuştur. “*Muʿammā*” başlığı altında Farsça bir matla bulunmaktadır. Bazı şiirlerde ise hiç başlık kullanılmamıştır.

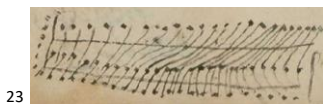
Mecmuada birçok nazım şekli ve türü bulunmaktadır. İlahi, naat, mevlid, mesnevi, kaside, gazel, murabba, muhammes, müseddes, lugaz, muamma, matla, makta ve müfredler yer almaktadır.

30. varakta müfredlerin verilmesi mecmuanın aslında bitirilmiş olduğunu ama başka bir kişi tarafından tertibin devam ettirildiğini göstermektedir.

24 ile 29. varaklar arasındaki şiirler daha özenli yazılmış ve başlıklar kırmızı kalemle atılmıştır. Varaklarda yer yer şiir yazısı bozulmuştur. Mecmua genelinde bu nedenle bir düzen yoktur.

40^b'de şiirin sonuna ters bir şekilde insan portresi çizilmiş ve sonra da silinmiştir.

49^b'de peygamber isimleri “*Ādem Şit İdris Nūḡ Hūd Şaliḡ İbrāhīm İsmāʿil İşḡaḡ Yāʿkūb Yūsuf Loḳmān...*” şeklinde yan yana yazılarak bir fala bakılmış ve “*tuḫmadı*” yazılmıştır. Bu fala bakılırken çeşitli noktalar²³ birleştirilmiş ve yanına “*altı baḡre yüz biḡ*” yazılmıştır.

Mustafa Uzun, İslam Ansiklopedisi'nde peygamber adlarına göre düzenlenen falnâmeler başlığı altında bu türü açıklamıştır. “Fe’lü’n-nebî” (fâl-i nebî) veya “fe’lü esmâi’n-nebî” (fâl-i esmâ-i nebî) adlarıyla da anılan bu eserlerde peygamberlerin isimleri bir şema veya daire halinde düzenlenir ve bu falın her bir peygamberin hayatı, tebliğleri ve mucizelerini içerdiği belirtilmiştir.²⁴

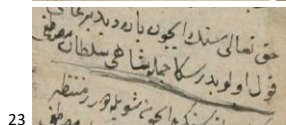
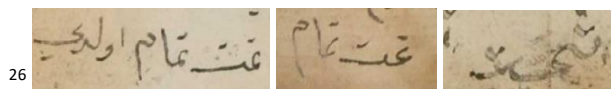
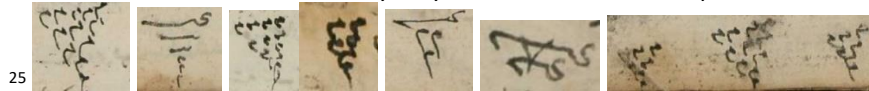
Şiirlerin bitiminde genellikle ters üçgen oluşturacak şekilde mim harfleri sıralanmıştır.²⁵

Bazı şiirlerin sonuna “*temmet temām oldu, temmet temām, temmet*”²⁶ yazılarak şiirin bittiğine vurgu yapılmıştır. Sayfalar düzensiz kullanıldığı için bu ibare ve ifadeler bizim için önem arz etmektedir.

Mecmuanın ne zaman tertip edildiğine dair ne Millî Kütüphane’de ne de nüshada açık bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak mecmua transkribe edilirken bazı tarihlere ve bir kız çocuğunun doğum kaydına ulaşılmıştır: “*Bin iki yüz kırk altı senesi; İşbu biş iki yüz elli yedi senesi mäh seferiniñ on beşinci gecesı bazar erte gecesı hâsıs bir Fâtuma dünyāya geldi ğaflet olunmaya 1257; 1278.*” Bu tarihler miladi olarak 1830, 1842 ve 1861-62 yıllarına denk gelir. Bu nedenle mecmuanın 19. yüzyılda tertip edildiğini söyleyebiliriz. Ayrıca mecmuada bir beyti bulunan Abdürreşid İbrahim’in 1857 doğumlu olması mecmuanın tertip süresini en az 30-35 yıl daha uzatır.

İncelememizde mecmuanın ilk şiirinde altı çizili bir mısra²⁷ olduğunu fark ettik. “*Ķul olubdur saña cümle şāh-ı sulţān Muşţafā*” mısraında ebced hesabı yaptığımızda bu mısraya tarih düşürüldüğünü tespit ettik. Mısranın harflerinin sayısal değeri “1228”e tekabül etmektedir. Bu da bize miladi olarak 1813 tarihini verir.

²⁴ Mustafa Uzun, “Falnâme”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.12, İstanbul 1995, s. 143.

Mecmuanın bu tarihten itibaren tertip edilmeye başlandığını ve bu şiirin de müstensih tarafından kaleme alındığını söyleyebiliriz.

Ferâğ kelimesi, müstensihler tarafından yazma eserlerin genellikle sonuna konulan ve metnin istinsahının bittiğini belirten kayıt için kullanılır; daha çok “kad vekaa'l-ferâğ” ibaresiyle başladığından bu adı almıştır. Aynı zamanda “istinsah kaydı” denilen bu satırlara bazan “ketebehû” ifadesiyle başlamasından dolayı “ketebe kaydı” adı da verilir.²⁸

Mürettibiyle ilgili bir bilgiye de yine mecmuada 28^a’da kırmızı mürekkep ile yazılmış şu beyit ve ketebe kaydından ulaşıyoruz:

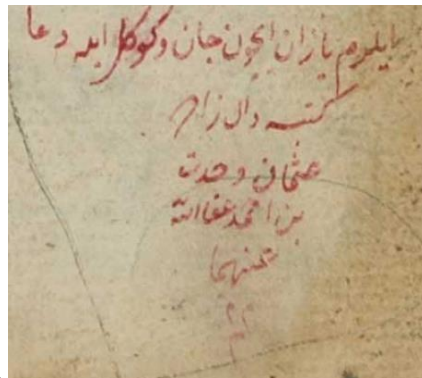
“Kim oğursa bu ilâhiyâtı andan bir ricâ

Eylerem yazan için cân u göjülden ide duâ

Ketebehû Dalzâde Osmân Vağdet bin Ağmed afallâhu anhümâ”

Mecmuada yer alan ketebe kaydında sadece yazan kişinin adı geçmektedir, tarih ve yer bilgisi eklenmemiştir. Bu kayıtlar genellikle yazma eserlerin sonunda bazen de 1^a’da satırları giderek kısalan ve görselde bir üçgen²⁹ oluşturacak şekilde yazılır. Mecmuada 28^a’da yer alan ketebe kaydı aslında yazma eserin mürettibi tarafından sonlandırıldığını gösteren bir ibaredir. Bu da bize elimizdeki yazma eserin başka bir kişi tarafından tertip edilmeye devam ettirildiğini düşündürmektedir. Bu kaniya bir de bu istinsah kaydından sonraki varaklarda 30^b’de yer alan Abdürreşid

²⁸ Orhan Bilgin, “Ferağ Kaydı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 12, İstanbul 1995, s. 354-355.

²⁹ Mecmuada 28^a’da yer alan ketebe kaydı.

İbrahim'e ait bir beytin yer almasından varmaktayız. 1857 doğumlu olan Abdürreşid İbrahim'in 1944 yılında vefat etmiştir. Beytin hangi tarihte yazıldığı bilinmemekle beraber kızı Sebahat Baltay bu beyti babasının gurbette iken yazdığını belirtmiştir.³⁰ Mecmuada 2^a'da ise 1246 (M. 1830) tarihi yer almaktadır. Bu tarihle Abdürreşid İbrahim'in vefat tarihi aralığı 100 yılı geçmektedir. Ayrıca mecmuanın ilk varağında 1^b'de tespit ettiğimiz tarih düşürülen mısraıdaki 1228 (M. 1813) tarihini esas alırsak bu aralık 131 yıla kadar tekabül etmektedir. Bu tarih aralıkları bir insan ömrünü aştığı için mecmua en az iki farklı kişi tarafından tertip edilmiştir fikri bizde kuvvetlenmiştir.

Ketebe kaydında “*Dalzāde Osmān Vağdet bin Ağmed*” şeklinde adı geçen kişiyle ilgili kayıtlarda herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır fakat bu kişinin Celvetî tarikatına mensup bir derviş olduğunu söyleyebiliriz. Mecmuada yer alan şairlerin ağırlıklı olarak bu tarikata mensup şairler (Aziz Mahmud Hüdayî, İsmail Hakkı Bursevî, Fazlî) olması bize bunu düşündürmüştür.

Müstensih ilahi zikirleri esnasında şiirleri not etmek için bu defteri tutmuş olabilir. Yazımdaki hatalar ve atlanan kelimeler bu sebeple oluşmuş olabilir. Birkaç şiirde ebced notası olduğunu düşündüğümüz sayılar olsa da şiirlerin genelinde nota belirtilmemiştir. Bu şiirler bestelenmiş olduğu için “*Hû, Hû Allah Hû, cānum, pîrim*” gibi terennümler şiirlerde sıklıkla kullanılmıştır.

1.2. MECMUADAKİ ŞAİR VE ŞİİRLER

13. yy'dan 19. yy'a kadar uzanan geniş yelpazesıyla mecmua, içinde tespit edebildiğimiz 36 şairi barındırmaktadır. Birçok şiirin mahlas beyti / bendi mecmuada yazılmamıştır. Bu da şiirlerin kimlere ait olduğunu tespit etmemizi güçleştirmiştir.

Mecmuada 50 varakta 97 adet şiir yer almaktadır. 66 şiirde 36 şairin mahlasına ulaşılmış fakat 31 şiirde tespit edilememiştir. Şairi bilinmeyen şiirlerin numaraları şunlardır: 1, 2, 5, 7, 15, 16, 19, 23, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 73, 75, 77, 78, 81, 83, 84, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 96, 97.

---

³⁰ İsmail Türkoğlu, *Sibiryalı Meşhur Seyyah Abdürreşid İbrahim*, TDV Yayınları, Ankara 1997, s.6

Mecmuada en çok şiiri bulunan şairler 9 şiirle Niyâzî-i Mısrî, 6 şiirle Bursalı Âşık Yûnus³¹, 4 şiirle Yûnus Emre ve 3 şiirle Eşrefoğlu Rûmî'dir. Aziz Mahmûd Hüdâyî, İsmail Hakkı Bursevî, Şemseddin Sivâsî ve Abdülahad Nûrî gibi şairler mecmuanın genel çerçevesini oluşturan diğer şairlerdir.

Mecmuada özellikle Âşık Yûnus'a ve Yûnus Emre'ye yazılan nazireler dikkati çekmektedir. Mecmuadaki nazirelerle birlikte 19 şiirden 4'ü Yûnus Emre'ye aittir, diğerleri de Yûnus gibi kokmaktadır.

Tablo I: Mecmuadaki Şair ve Şiir Dizini

Şairin Mahlası	Yaşadığı Yüzyıl	Nazım Şekli	Şiir Numarası
Mahlassız	18.yy sonrası	Ğazel	1
Mahlassız	?	Maşla~	2
İdrîs	15.yy sonrası	İlâhî	3
Nâbî	17.yy	Meşnevî	4
Mahlassız	?	Ğazel	5
Hüdâyî	17.yy	Ğazel	6
		Ğazel	24
Mahlassız	?	Maşla~	7

³¹ Şiirlerin Âşık Yûnus'a ait olmasıyla ilgili elimizde bulunan en önemli kaynak Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus" adlı eseridir. Bu çalışmasında Tatcı, Âşık Yûnus'un varlığını delillendirmiş ve nihayetinde eseriyle ilgili "Yûnus Emre'ye ait olmadığını zannettiğimiz şiirleri seçerek buraya kaydettik." diyerek bu konuyla ilgili henüz bir kesinliğe ulaşamadığını belirtir. Biz de metin transkripsiyonunda dipnotta şiirlerin Âşık Yûnus'a ait olduğunu belirtirken Tatcı'nın çalışmasında taşıdığı titiz duyguyu taşıyor ve sizlere bu şekilde aktarıyoruz.

~Aşık ~Ömer	17.yy	Ġazel	8
		İlāhı	85
Mā~nevı	16.yy(?)	Murabba~	9
Cemālı	17.yy	Ġazel	10
		Ġazel	11
Şemsı	16.yy	Ġazel	12
		Ġazel	66
Rūġı	16.yy	Kaşıde	13
Üftāde	16.yy	Ġazel	14
Mahlassız	?	Ġazel	15
Mahlassız	?	Ġazel	16
Mahlassız	15.yy sonrası	İlāhı	17
~Aşık Yūnus	15.yy	İlāhı	25
		İlāhı	26
		İlāhı	31
		Ġazel	39
		İlāhı	67
		İlāhı	69
Naqşı	17.yy(?)	Ġazel	18
Mahlassız	?	İlāhı	19
		Ġazel	20
		Murabba~	36

Niyāzî	17.yy	Murabbaʿ	43
		Ġazel	44
		Ġazel	45
		Ġazel	48
		Ġazel	50
		Muġammes	79
		Ġazel	86
Yūnus	13.yy	Ġazel	21
		Ġazel	41
		Ġazel	51
		Ġazel	68
Seyyîd Süleymān	17 ya da	Ġazel	22
	19. yy	Ġazel	52
Mahlassız	?	İlāhî	23
Deştî	17 ya da 19. yy	Ġazel	27
Nūrî	17.yy	Murabbaʿ	28
		Müseddes	87
Yaʿkūb	16-17.yy	Ġazel	29
Fetġî	17.yy	Murabbaʿ	30
Eşrefoġlı Rūmî	15.yy	Ġazel	32
		Ġazel	33
		Ġazel	38
Vālî	17.yy	Murabbaʿ	34

Zārî	13.yy sonrası	Ġazel	35
Şeyhoğlı	15.yy	İlāhî	37
Żākîr	15.yy sonrası	Ġazel	40
Sezā'î	17.yy	Ġazel	42
Çağķı	17.yy(?)	Ġazel	46
		Murabba'	71
Yetîm	?	Ġazel	47
Fazlı	17.yy	Ġazel	49
Recā'î	?	Mağşa'	53
Mahlassız	?	İlāhî	54
Āşîķ	15.yy sonrası	İlāhî	55
		İlāhî	80
		İlāhî	82
Senā'î	18.yy(?)	Ġazel	56
Mahlassız	?	Müfred	57
Mahlassız	?	Müfred	58
Mahlassız	?	Müfred	59
Mahlassız	?	Müfred	60
Mahlassız	?	Müfred	61
Kemaloğlı	14.yy	Müfred	62
Mahlassız	?	Müfred	63

Abdürreşid İbrāhīm	19-20.yy	Müfred	64
Mahlassız	?	Müfred	65
Mahlassız	?	İlāhī	70
Abdürrağīm Tırsī	16.yy	Ġazel	72
Mahlassız	?	İlāhī	73
Muşşafā	?	Maķşa	74
Mahlassız	15.yy sonrası	İlāhī	75
Cāhidī	17.yy	Murabba	76
Mahlassız	?	İlāhī	77
Mahlassız	?	Murabba	78
Mahlassız	?	Muğammes	81
Mahlassız	?	İlāhī	83
Mahlassız	?	İlāhī	84
Mahlassız	?	İlāhī	88
Mahlassız	?	İlāhī	89
Mahlassız	?	Murabba	90
Mahlassız	?	İlāhī	91
Ġaķırī	18.yy(?)	İlāhī	92
		Murabba	93
Mahlassız	?	İlāhī	94
Mahlassız	?	İlāhī	95

Mahlassız	?	Müfred	96
Mahlassız	?	Müfred	97

1.3. MECMUADA KARŞILAŞILAN BAZI PROBLEMLER

İncelemesini yaptığımız mecmua 19. yüzyılın başında derlenmeye başlamıştır. Bu yüzyıl içinde matbaa şartları biraz daha gelişmiş olsa bile halk tarafından kâğıdın ulaşılabilir olması epey zaman almıştır.

Müstensihin kullandığı kâğıt kalitesi, aherinin iyi olmaması; yazının niteliğini etkilemiştir. Bazı sayfalarda yazı silinmiş ve üzerine tekrar yazılan şiirlerin okunması zorlaşmıştır. Yer yer mürekkep akmış, kelimeler silinmiş ve bozulmuştur.

Bazı sayfalarda şiirler düzensiz hatta nesir şeklinde yazılmıştır. Bu sebeple bazı şiirlerde mısraların yerleri karışmıştır. Bu problem kafiye ve redife bakılarak düzeltilmeye çalışılmıştır.

Bazı yerlerde de müstensihin yazımından kaynaklı harf ve nokta hataları ortaya çıkmıştır (*derinin-derdinin; mü- mümin; rasul-rasulallah; nur-nura...*). Bu hatalar metin tamiri gereği düzeltilmiş ve müstensihin kelimeyi hatalı yazdığı şekli dipnota eklenmiştir.

Mecmua genelinde kelimelerin hangi harfle yazıldığı noktasında müstensihin tam bir bilgisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin “*istek, heves*” anlamındaki “*arzu* رزو” kelimesi bir mısraıda “*arzu* عرضو” diğer bir mısraıda “*arzu* عرضو” şeklinde yazılmıştır. Bu kelimelerin yazımından da müstensihin okuma yazma noktasında eğitiminin tam olmadığını, kulaktan duyduğu şekilde metne aktardığını görüyoruz.

Mecmuada yer alan şiirlerin neredeyse tamamı -müfred, muamma ve lugazlar hariç- bestelenmiş şiirlerdir. Bu şiirlerin nakaratlarında bazen kısaltmaya gidilmiş; “*yine öyle, kezâ, bu da öyle*” anlamlarına gelen ve tekrar edilecek olan bölümü ifade eden “*eyzan*” kelimesi kullanılmıştır. Bu bölümlere “*eyzan*” yazmak yerine metin transkripsiyon edilirken bu nakaratlar metne eklenmiştir.

Mecmuada karşılaşılan ana problem ise mecmua içerisinde yer alan metinlerle divanların karşılaştırılmasında ortaya çıkan farklılıklardır. Bu farklılıklar kısmında

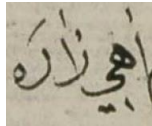
harf, kelime, mısra, sıralama farklılıkları ya da kelime ile beyit fazlalık ve eksiklikleri gibi problemler tespit edilmiştir. Bu farklılıklar dipnotta belirtilmiştir.

Mecmua ile divanlar arasında karşılaştırma yaparken mecmuadaki bazı harf/ kelime farklılıklarının vezin ve anlam açısından daha uygun olduğunu gördük. Bunları “**Mecmuadan Divanlara Bir Bakış**” başlığı altında verdik.

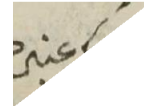
1.3.1. Bazı İmlâ Hususiyetleri

Mecmuada yer alan şiirler yazıldıkları yüzyılın dil özelliklerini taşımaktadır fakat 19.yy’da derlendiği için müstensihden kaynaklı kelimelerin düzlük- yuvarlaklık uyumunda sıkıntı bulunmaktadır. Aynı şiirin farklı dizlerinde bazen kelimeye gelen ek düz bazen yuvarlak olarak kullanılmıştır.

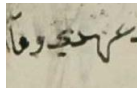
1. Şiirlerde genel olarak Eski Anadolu Türkçesi yazım özellikleri bulunmaktadır: *yaradıpdır, olubdur, oluban, er durur, anı.*
2. Bazı şiirlerde yenileşme dönemi dil özellikleri görülmektedir: Mecmuada 30 numarada yer alan 17. yy şairi Fethi’ye ait şiirde “*meded*” kelimesi Türkçeleşmiş hâliyle “*medet*” olarak kullanılmıştır. Müstensih döneminin dil özelliğini metne yansıtmıştır.
3. Bazı şiirlerde atıf vavları “*ي*” ile verilmiştir:

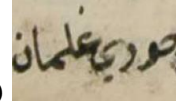
āh u zār (83/4)

misk ü anber (70/5)

ahd ü vefā (31/5)

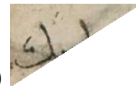

gür u gılmān (34/1)

4. Bazı şiirlerde nazal n “*گ*” kullanılmasına rağmen ya kesre işareti konulmuş ya da “*ي*” harfi eklenmiştir:

cihānıḡ (76/1)

Şām'ıḡ

Müstensihin yanlış yazdığı kelimelerin yekûnu çok olduğu ve metinde dipnotta belirtildiği için buraya ayrıca eklenmemiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. METİN İNCELEMESİ

2.1. 06 MİL YZ A 3070 NUMARALI MECMUANIN VARAKLARININ İNCELENMESİ

2.1.1. Mecmuanın Şekil Yönüyle İncelenmesi

2.1.1.1. Mecmuada Yer Alan Nazım Şekilleri

Müstensihin mecmuaya verdiği ada ve şiirlere verdiği başlıklara baktığımızda şiirlerin çoğunluğunun ilahi nazım türüyle yazılması beklenirdi fakat mecmuada gazel nazım türündeki şiirler çoğunluktadır. Aslında bu gazellere dikkatle bakıldığında bir kısmının heceli gazel ve bir kısmının da dörtlükler hâline gelebilen musammat gazel olduğu görülmektedir. Böylelikle mecmua genel görünüm itibarıyla ilahi nazım türünü andırmaktadır.

Mecmuanın adlandırılmasıyla ilgili diğer bir durum da müstensih mecmuaya “*ilahiyât*” derken ve şiirlere “*ilâhî/ilâhî-i şerîf*” başlıklandırması yaparken nazım şeklini değil muhtevayı önemsemiştir.

“Türk edebiyatında nazım türleri belirginleşmeden önce dinî muhteva taşıyan her türlü şiire ilâhî denirken daha sonra tasavvufî temaları işleyen ve Türk din müzikisinin makam ve usulleriyle bestelenerek dinî toplantılarda okunan şiirlere ilâhî adı verilmiştir.”³² Bu şekilde muhtevayı önceleyen kullanım mecmua ve cönklerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Mustafa Tatcı, “Yûnus’un şiirleri semâî ve gazel tarzında kaleme alınmıştır. Cönk ve mecmualarda “ilâhî, nefes, nutuk” başlıkları altında kaydedilen şiirleri farklı birer edebî tür değildir.”³³ diyerek cönk ve mecmualardaki adlandırmaların tür ifade etmediğine de dikkat çekmiştir.

Mecmuada en çok kullanılan nazım şekli hem aruzla hem de hece ile yazılmış olan gazeldir. Klasik Türk edebiyatında gazeller başlıca aşk konusunu ele alır. Sûfiyâne ve hikemî gazeller olsa da Âhî’nin şu mısraı bize klâsik edebiyatın aşk ile

³² Mustafa İsmet Uzun, *a.g.e.*, s. 64.

³³ Mustafa Tatcı, “Yûnus Emre”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 43, s. 603.

gazelin bir bütün olarak ele alındığını gösterir: “Gazel olunca âşıkâne gerek”. Klasik edebiyatta beşerî aşkın anavatani olan gazel tekke tasavvuf edebiyatında da yine aşkın ama ilahî aşkın anavatani olmaktadır.

Mecmuada mesnevi, kaside, gazel; murabba, muhammes, müseddes, matla, makta ve müfred nazım şekilleri ve ilahiler bulunmaktadır. Bunları kısaca tanıtalım ve mecmuada her birinden kaç tane olduğuna tabloda bakalım.

Mesnevi “bir edebiyat terimi olarak aynı vezinde ve her beyti diğer beyitlerden bağımsız olarak kendi arasında kafiyeli bir nazım biçiminin adıdır. Mesnevi adının verilmesi kafiyenin iki mısradaki aynı kafiyede olmasıdır.”³⁴ Leyla ile Mecnun, Ferhad ile Şirin gibi uzun aşk hikâyeleri, dinî ahlakî temelli uzun nasihatnamelerin yanısıra öğretici, bilgi verici kimi eserlerin ve sözlüklerin mesnevi nazım biçimi ile kaleme alındığı görülür. Bu nazım biçiminin en önemli özelliği şaire, istediği konuyu işlerken kendisini bir kısıtlama altında hissetmeden dilediği şekilde zihninde ve hayal dünyasında ne varsa ortaya koymasında imkân sağlamasıdır.³⁵

Mecmuada mesnevi nazım şekliyle oluşturulmuş 7 beyitlik bir lugaz bulunmaktadır. Mesnevide her beytin kendi arasında kafiyeli olması ve beyit sınırlamasının olmaması lugaz yazımını da kolaylaştırmaktadır. Bu sebeple lugazlerde nazım şekli olarak “beyit ve kıta dışında gazellere de rastlanmakla beraber mesnevi şeklinde kafiyelenmiş yirmi-yirmi beş beyitlik örnekler çoğunluktadır.”³⁶

Lugazı günümüzde bilmece olarak adlandırsak da klâsik edebiyatta bilmececin cevabına göre aldığı ad değişir. Klasik İslâm belâgatında ilm-i beyâna dahil hünerler arasında yer alan ve bu sebeple her üç edebiyatta benzer özellikler gösteren lugaz Taşköprülüzâde’nin *Mevzûâtü’l-ulûm*’unda, “Söz söyleyenin, maksadını gizleyerek bir eşyanın veya anlatmak istediği şeyin alâmet ve sıfatlarını zikredip ne olduğunu sormasıdır” şeklinde özetlenebilecek biçimde tarif edilmiştir.³⁷ Cevabı eşya olmayan diğer bilmececin adı da muamma’dır. Muamma ile lugaz arasındaki en belirgin fark

³⁴ M. A. Yekta Saraç; *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim- Ölçü- Kafiyeye*, Gökkuşbu Yayınları, 4.Baskı, İstanbul 2011, s. 79.

³⁵ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s.79.

³⁶ Mustafa İsmet Uzun, “Lugaz”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Vakfı*, C. 27, İstanbul 2003, s.223.

³⁷ Mustafa İsmet Uzun, *a.g.e.*, s. 222.

muammanın sadece esmâ-i hüsnâ, esmâ-i nebî ve diğer özel isimlere dayanması, lugazın ise bunun dışındaki her türlü varlığın özelliklerinin anlatılarak isimlerinin bilinmesi ve genellikle soru cümlesiyle başlamasıdır.³⁸

Mecmuada iki muamma bulunmaktadır. Birisi 7 numarada yer alan musarra tek beyitten oluşan Farsça yazılmış bir muamma, diğeri 8 numarada yer alan Âşık Ömer'in gazel nazım şeklinde kaleme aldığı, cevabı "cenin"olan 7 beyitlik muammasıdır.

Kaside "bir edebiyat terimi olarak ilk beyti kendi içinde, diğer beyitleri ilk beyitle kafiyeli olmak üzere en az 15 beyit uzunluğunda ve aynı vezinde söylenmiş nazım biçiminin adıdır. Genellikle 31 beyitten 99 beyte kadar uzunlukta yazılsa da beyit sayısı konusunda kesinlik bulunmamaktadır."³⁹ Kelimenin asıl anlamı kast etmek, bir şeye yönelmektir. "Bu nazım biçimine kaside adının verilmişinin sebebi, bu şiirlerin kaside şeklinde daha çok belli bir kişi veya belli bir maksada yönelik yazılmış olmasıdır."⁴⁰

Kasidenin ilk beytine *matla*, ikinci beytine *hüsn-i matla*, son beytine *makta* sondan bir evvelki beyte(güzel ve etkileyici olmasında özel önem verildiği için) *hüsn-i makta*, şairin mahlasının bulunduğu beyte *tâc beyit*, kasidenin en güzel kabul edilen beytine *beytü'l kasîd*, adları verilir.⁴¹

Nesib, girizgâh, medhiye, tegazzül, fahriye ve dua bölümlerinden oluşan kaside işlenen konuya göre farklı adlar alır: Allahu teala'nın yüceliğini ve birliğini konu alan kasideler *tevhid*, O'na yakarıştta bulunan şiirler *münacaât*, peygamberimizin, onun dört halifesi ve hatta on iki imam için yazılanlar *na't* adını alır. Bir şahsın ölümü üzerine duyulan üzüntüyü ifade eden kasidelere *mersiye*, birisinin yergisi söz konusu ise *hicviyye* adı verilir.⁴²

---

³⁸ Mustafa İsmet Uzun, *a.g.e.*, s. 222.

³⁹ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 21.

⁴⁰ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 22.

⁴¹ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 21.

⁴² M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 24.

Mecmuada Bağdatlı Rûhî'nin kaside nazım şekliyle yazdığı meşhur na'tinin 4 beyti yer almaktadır. Hz. Muhammed'i övmek ve yüceltmek için yazılan şiirlere na't denilir.

Gazel “ilk beyti kendi içinde, diğer beyitlerin ikinci mısraları ilk beyitle kafiyeli olmak üzere genellikle beş ile dokuz beyit arasında yazılan nazım biçimidir. Bununla birlikte 15 beyte kadar yazılmış gazeller de bulunur.”⁴³ Gazellerin başlıca konusu aşk olmakla birlikte çok farklı konularda yazıldığı da görülmektedir. Bir nazım terimi olmamakla birlikte çeşitli araştırmalarda ve yazılarda aşkın verdiği mutluluk veya ıstırapı dile getiren gazellere *âşıkâne gazel*, dünyadan haz almayı önde tutan, neşe ve zevki konu edinen gazellere *rindâne gazel*, sevgilinin güzelliğinden ona duyulan arzudan doğrudan bahseden gazellere *şühâne gazel*, tasavvuf düşüncesinin hakim olduğu gazellere *sûfiyâne, ârifâne gazel*, düşünce yönü ağır basan, yol göstericiliği önde olan gazellere *hikemî, hakîmâne gazel* adlarının verildiği görülmektedir.⁴⁴

Dört mefâilün veya dört müstefîlün gibi aynı aruz cüzünün tekrarlanmasıyla yazılan bazı gazeller ortadan iki eşit kısma ayrılabilirler. Bu vezinlerle yazılan ve matladan sonra gelen beyitlerin mısra ortaları ilk beyitle kafiyelendiği durumlarda *musammat gazel* adını verdiğimiz gazel şekli oluşur.⁴⁵

Heceyle söylenen şiirler şeklen gazele benzediğinden bunlara “heceli gazel” demek mümkündür. Böylece Yûnus Emre ilk defa gazeli hece veznine uyarlayıp yeni bir şekil ortaya koymuş, daha sonraki mutasavvıf şairleri de bu gazelleriyle etkilemiştir.⁴⁶

Mecmuada en çok gazel nazım şekliyle kaleme alınmış şiirler mevcuttur. Mecmuadaki 39 şiir bu nazım şekliyle oluşturulmuştur. Mecmua bir gazeliyyat olacak derecede gazel barındırmasına karşın konunun başında değindiğimiz gibi müstensih

---

⁴³ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 47.

⁴⁴ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 47.

⁴⁵ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s. 48.

⁴⁶ Mustafa Tatcı, *a.g.e.*, s. 603.

nazım şeklini önemsemeden şiirlerin muhtevasını önceleyerek mecmuaya “*ilahiyat*” adını vermiş ve şiirlere “*ilāhi*” başlığını koymuştur.

Murabba “aynı vezinde dört mısralık bendlerden oluşan nazım biçiminin adıdır. Genellikle ilk bendin dört mısrası birbiriyle kafiyelidir. Diğer bendlerin ise ilk üç mısraı kendi arasında, son mısrası ilk bendle kafiyelidir.”⁴⁷ “Murabbaların bend sayısı genellikle 5-7 bent arasındadır. Fakat 4 ve 21 bendlik murabba örneklerine de rastlanmıştır. Müttekerrir murabbaların bendleri konu bakımından birbirine daha bağlıdır. Murabbaların dili, nispeten sade ve tabii bir söyleyişe sahiptir. Murabba, aşk dışında övgü, yergi, nasihat verici ve öğretici konularda da yazılmıştır.”⁴⁸

Halk edebiyatında da murabba şekli kullanılmış, ancak bu şekilde yazılan şiirlere yazıldıkları vezne göre değişik isimler verilmiştir. Örneğin Fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün kalıbıyla yazılan murabba *Divan* adını alırken, Mef’ülü mefa’ilü mefa’ilü fe’ülün kalıbıyla yazılan murabba ise *Kalenderi* adını alır. Mefa’ilün mefa’ilün mefa’ilün vezniyle yazılan murabbalara *Semai*, Fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilâtün fe’ilün kalıbıyla yazılan murabbalara ise *Selis* denmiştir.⁴⁹

Mecmuada 11 tane murabba yer almaktadır. Çoğu aruzun “fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün” kalıbıyla yazılmıştır.

Muhammes “beş mısralı bendlerden oluşan nazım biçiminin adıdır. İlk bendin mısraları birbiriyle kafiyelidir. Diğer bendlerin ise ilk dört mısrası kendi arasında, son mısrası ilk bendle kafiyelidir.”⁵⁰ “Bend sayısı 2-7 arasındadır. En fazla beş bendli olanlarına rastlanır.”⁵¹ Muhammeslerde en fazla aşk konusu işlenmiştir. Bunun dışında dinî, tasavvufî konular, tabiat, övgü, nasihat gibi çok farklı alanlarda da yazıldığı görülür.⁵²

Mecmuada 1 şiir muhammes nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Mecmuada 5 bendden oluşan Niyâzî-i Mısri’ye ait 79 numaralı şiir muhammes-i müttekerrirdir. Na’t

⁴⁷ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s.111.

⁴⁸ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s.111.

⁴⁹ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s.112.

⁵⁰ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s.121.

⁵¹ M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s.123.

⁵² M. A. Yekta Saraç, *a.g.e.*, s.123.

türündedir. Ana konuda Hz. Muhammed'in yüceltilmesi ve övgüsü yer alırken yan konularda da dört halifenin, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in övgüsüne yer verilmiştir.

Müseddes "altı mısralı bendlerden oluşan nazım biçiminin adıdır. Genellikle 5-7 bend arasında yazılır. Muhammedte olduğu gibi kafiyelerin bend sonunda tekrarlanmasıyla *müseddes-i mütekerrir*, tekrarlanmamasıyla *müseddes-i müzdevic* adını alır."⁵³

Mecmuada Abdülahad Nûrî'ye ait divanında 5 bend olarak yer alan şiirin 4 bendi vardır. 87 numarada yer alan şiirin kafiye sistemi müseddes-i mütekerrirdir. Dünyanın geçiciliğini her bendin sonunda tekrarlanan mısralarla vurgulayan şair insana dünyaya aldanmamasını öğütler. Şair her bendde insanı ikaz eder ve dünyanın tuzaklarını bir bir sayar. Daha sonra da bu tuzaklarla ilgili nasihatlerini aktarır ve insanı "fehm eylemeye" çağırır. Yol gösterici ve eğitici bir tutum içinde olan şair şiirini hikemî bir üslupla hâkimâne tarzda kaleme almıştır.

Beyit müstakil olarak söylenilmemiş olup bir şiirin ilk beyti ise *matla* adını alır. Matla beyitlerinin musarra olması şarttır. Genellikle gazel ve kaside şiirlerinin ilk beyti olmakla birlikte bu şiirlerin ortasında da bulunabilir. Matla beyitlerin muhatabın ruhunda, şiirin geri kalan kısmını dinlemeye yönlendirecek nitelikte güzel ve etkileyici olması beklenir. Şiirin son beytine ve genellikle mahlasın bulunduğu beyte de *makta* adı verilir.⁵⁴ "Muşşafa" ve "Recâ'î" mahlasının kullanıldığı 2 makta beyti bulunmaktadır.

Mecmuada müfred başlığını taşımayan 2 matla vardır. Mecmuada 2 numarada yer alan şiirin şairi tespit edilemediği için bir şiirin parçası mı yoksa müstakil olarak mı yazılmış tespit edilememiştir. Müstensihin müfred başlığı koymamasını esas alarak kafiyenin de musarra olması sebebiyle buna matla demek uygun olur. Diğer matla da 7 numarada yer alan Farsça yazılmış ve "mu'ammâ" başlığı taşıyan bir beyittir. "Lügaz ve muammaların nazım biçimleri de genel olarak kaynaklarda belirtildiği gibi olmakla birlikte lügazlarda mesnevi nazım biçiminin de sıklıkla kullanıldığı,

⁵³ M. A. Yekta Saraç; *a.g.e.*, s.135.

⁵⁴ M. A. Yekta Saraç; *a.g.e.*, s. 15- 16.

muammalarda ise daha çok musarra beytin (matla) kullanıldığı tespit edilmiştir.”⁵⁵ Bu muammanın musarra olması ve tek beyit hâlinde yazılması nazım şeklinin matla olduğunu gösterir.

Beyit müstakil olarak söylenilmiş ise, yani altında veya üstünde bir başka beyit yoksa *ferd* ve *müfred* adlarını alır. Bu tarz beyitler divanlarda *müfredât* başlığı altında ayrıca toplanır. Müfredleriyle meşhur olan şairler vardır. Müfred beyitlerin mısraları kafiyeli veya kafiyesiz olabilirler. Müfredler daha çok düz yazı metinlerde, mektuplarda, münşeatlarda, yazışmalarda yer alırlar.⁵⁶

Mecmuada müfred başlığını taşıyan 11 müstakil beyit vardır. Bunların hepsinde mısralar birbiriyle kafiyelidir. Bunlar özlü, hikmetli söz niteliğindedir. İki tanesi hariç diğerleri 30^a ile 30^b varak aralığına sıralanmıştır.

İlahi en geniş tanımıyla “din ve tasavvuf konularını işleyen, bestelenmiş veya bestelenmek amacıyla yazılmış manzumeler⁵⁷dir. Allah’ı yüceltmek ve Allah’a yakarıшта bulunma maksatlarıyla yazılır. Tarikat çevrelerine göre ilahiler farklı adlarla anılmıştır. Mevlevi tekkelerinde okunan *ayin*, Gülşeni tekkelerinde okunan *tapuğ*, Alevi-Bektaşî tekkelerinde okunan *nefes*, Halvetî tarikatlarında okunan *durak*, Mevlevî ve Bektaşî dergahından başka tekkelerde herkes tarafından okunan *cumhur* olarak adlandırılır.

İlâhilerde 7, 8, 11, 14 ve 16’lı kalıpların kullanıldığı ve genellikle 7 (4 + 3), 8 (4 + 4) hecelilerin dörtlük; 11 (6 + 5, 4 + 4 + 3), 14 (7 + 7) ve 16 (8 + 8) hecelilerin de beyitler halinde yazıldığı görülmektedir. Dörtlüklerin kafiyelenişi koşma, beyit birimiyle yazılanların kafiyelenişi ise gazel tarzındadır.⁵⁸

Mecmuada ilahi nazım türüyle kaleme alınan 28 şiir bulunmaktadır. Mecmuanın esasını oluşturan bu şiirlerin çoğunluğu Bursalı Âşık Yûnus ile Yûnus Emre’ye ve onlara yazılan nazirelere aittir.

⁵⁵ Haluk Gökalp, Emin Şengül; “Lügaz ve Muamma Karşılaştırması ve Türün Kural Dışı Örnekleri”, *Littera Turca Journal o Turkish Language and Literature*, Sonbahar 2021, C. 7, S.4, s.1225.

⁵⁶ M. A. Yekta Saraç; *a.g.e.*, s. 15.

⁵⁷ M. Fatih Köksal, *a.g.m.*, s.331-332.

⁵⁸ Mustafa İsmet Uzun, “İlâhî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22, İstanbul 2000, s. 65.

Mahlassız olan ve 2 bendden oluşan 81 numaralı ilahide divan edebiyatı nazım şekillerinden etkilenilmiş ve *muhammes-i mütekerrir*(aaaAA, bbbAA) şeklinde kafiyeleşmiştir. Naʿt türündedir. Tekrarlanan mısralarda kafiye “Muhammed” dir. Hz. Muhammed’i övmek ve yüceltmek adına yazılmıştır.

Tablo II: Mecmuada Yer Alan Nazım Şekillerinin Kullanılma Sayısı

Nazım Şekilleri	Sayı
Ġazel	39
İlāhī	28
Murabbaʿ	11
Müfred	11
Maşlaʿ	2
Mağşaʿ	2
Muġammes	1
Müseddes	1
Meşnevi	1
Ķaşīde	1

2.1.1.2. Mecmuada Yer Alan Vezinler

Mecmuada aruz vezniyle kaleme alınan şiirler çoğunluktadır. Hece vezni kullanılarak yazılan şiirlerde genellikle mahlas bulunmamaktadır. Bu nedenle şairleri tespit edilememiştir. Kaside, gazel, mesnevi, murabba, muhammes, müseddes ve müfred nazım şekillerinde kullanılan aruz kalıpları ve bahirleri şunlardır:

Tablo III: Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Nazım Şekilleri ve Vezinleri

Şiir No	Nazım Şekli	Vezin	Bahri
1	Ġazel	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
2	Maşla~	mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün	Hezec
3	İlahî	8'li hece vezni	
4	Meşneví	fe~ilātün mefā~ilün fe~ilün	Cedíd
5	Ġazel	Şiir silik ve özensiz yazıldığı için anlamlı bir şekilde okunamamıştır.	
6	Ġazel	mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün	Hezec
7	Maşla~	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
8	Ġazel	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
9	Murabba~	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
10	Ġazel	mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün	Hezec
11	Ġazel	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
12	Ġazel	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
13	Kaşide	müfte~ilün fā~ilün müfte~ilün fā~ilün	Münserih
14	Ġazel	mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün	Hezec
15	Ġazel	16'lı hece vezni	

16	Ġazel	16'lı hece vezni	
17	İlāhī	8'li hece vezni	
18	Ġazel	14'lü hece vezni	
19	İlahi	11'li hece vezni	
20	Gazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
21	Gazel	14'lü hece vezni	
22	Gazel	14'lü hece vezni	
23	İlahi	11'li hece vezni	
24	Gazel	mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün	Hezec
25	İlāhī	11'li hece vezni	
26	İlāhī	11'li hece vezni	
27	Ġazel	mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün	Hezec
28	Murabbaʿ	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
29	Ġazel	mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün	Hezec
30	Murabbaʿ	mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün	Hezec
31	Ġazel	16'lı hece vezni	
32	Ġazel	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel
33	Ġazel	11'li hece vezni	
34	Murabbaʿ	fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	Remel

35	Ġazel	14'lü hece vezni	
36	Murabbaʿ	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
37	İlāhí	11'li hece vezni	
38	Ġazel	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
39	İlāhí	7'li hece vezni	
40	Ġazel	16'lı hece vezni	
41	Ġazel	14'lü hece vezni	
42	Ġazel	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
43	Murabbaʿ	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
44	Ġazel	14'lü hece vezni	
45	Ġazel	14'lü hece vezni	
46	Ġazel	mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün	Hezec
47	Ġazel	mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün	Hezec
48	Ġazel	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
49	Ġazel	feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün	Remel
50	Ġazel	mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün	Hezec
51	Ġazel	14'lü hece vezni	
52	Ġazel	14'lü hece vezni	
53	Maḳṣaʿ	10'lu hece vezni	

54	İlāhî	8'li hece vezni	
55	İlāhî	11'li hece vezni	
56	Ġazel	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
57	Müfred	mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün	Hezec
58	Müfred	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
59	Müfred	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
60	Müfred	fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün	Remel
61	Müfred	16'lı hece vezni	
62	Müfred	mefā~ilün mefā~ilün fe~ülün	Hezec
63	Müfred	14'lü hece vezni	
64	Müfred	mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün	Hezec
65	Müfred	mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün mefā~ilün	Hezec
66	Ġazel	mef~ülü mefā~ilü mefā~ilü fe~ülün	Hezec
67	İlāhî	8'li hece vezni	
68	Ġazel	16'lı hece vezni	
69	İlāhî	8'li hece vezni	
70	İlāhî	10'lu hece vezni	
71	Murabba~	mefā~ilün mefā~ilün fe~ülün	Hezec
72	Ġazel	16'lı hece vezni	

73	İlāhí	8'li hece vezni	
74	Maḵṣāʿ	16'li hece vezni	
75	İlāhí	8'li hece vezni	
76	Murabbaʿ	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
77	İlāhí	11'li hece vezni	
78	Murabbaʿ	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
79	Muḡammes	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
80	İlāhí	11'li hece vezni	
81	İlāhí	11'li hece vezni	
82	İlāhí	8'li hece vezni	
83	İlāhí	8'li hece vezni	
84	İlāhí	10'li hece vezni	
85	İlāhí	15'li hece vezni	
86	Ġazel	mefʿülü mefāʿilün mefʿülü mefāʿilün	Hezec
87	Müseddes	mefʿülü mefāʿilün mefʿülü mefāʿilün	Hezec
88	İlāhí	11'li hece vezni	
89	İlāhí	11'li hece vezni	
90	Murabbaʿ	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
91	İlāhí	11'li hece vezni	

92	İlāhî	11'lii hece vezni	
93	Murabbaʿ	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
94	İlāhî	10'lu hece vezni	
95	İlāhî	15'li hece vezni	
96	Müfred	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel
97	Müfred	fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün	Remel

Mecmuadaki 48 şiir hece vezniyle 48 şiir de aruz vezniyle kaleme alınmıştır. 5 numaralı şiir de özensiz ve silik yazıldığı için vezni tespit edilememiştir.

Tablo IV: Mecmuada Yer Alan Vezinlerin Kullanılma Sayısı

Kullanılan Vezin	Vezin Kullanılma Sayısı
HEZEC	
mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün	13
mefʿülü mefāʿilün mefʿülü mefāʿilün	2
mefāʿilün mefāʿilün feʿülün	3
mefʿülü mefāʿilü mefāʿilü feʿülün	1

REMEL	
fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	20
fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün	1
fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün	6
MÜNSERİH	
müfte'ilün fā'ilün müfte'ilün fā'ilün	1
CEDİD	
fe'ilātün mefā'ilün fe'ilün	1
HECE	
7'li	1
8'li	9
10'lu	4
11'li	14
14'lü	10
15'li	2
16'lı	8

2.1.2. Mecmuada Yer Alan Nazireler

Nazire, bir şiire başka bir şairin aynı konu ve vezin, kafiye veya redifle yazılan(yazdığı) şiirlerin genel adıdır. Cahiliye devrinde varlığından bahsedilen nazire, ilk defa peygamberimiz zamanında ortaya çıkmıştır. Fars ve Türk edebiyatlarında ise XII. yüzyılda görülmeye başlanmıştır. Türk edebiyatında ilk örnekleri Ahmed-i Yesevî'nin şiirlerine öğrencisi Hakim Süleyman Ata tarafından yazılarak ortaya konmuştur. Anadolu'da XIII. yüzyıldan sonra gelişen Türk edebiyatı için bu bir örnek olmuş ve Yûnus Emre de Ahmed-i Yesevî'nin şiirlerine nazireler yazmıştır. Daha sonra gelen şairlerden Ahmedî ve Nesîmî Yûnus'un şiirlerine nazireler yazarlar.⁵⁹

XII. yüzyılda Türk şiirinde görülmeye başlayan nazire asırlar aşırı bir şekilde günümüze kadar gelmiştir. Ancak XV. yüzyıldan itibaren bu şiirlere yer veren Mecmûatü'n-Nezâir, Câmiü'n-Nezâir ve Mecmaü'n- Nezâir gibi adlarla nazire mecmuaları da ortaya çıkar. Bunlar tezkirelerin başlangıcı olarak görülürler.⁶⁰

Nazireler her ne kadar aynı vezin aynı konu ve aynı redif üzerinden yazılsa da bu durumun dışına çıkıldığı örneklere de rastlanmaktadır. O da Necâtî'nin şiirine bakınca redif olarak kullanılan kelimelerin öpül ömrüm kuçul cânım şeklinde verilmesidir. Bu durum, Zâtî tarafından, öpül ömrüm kuçul ömrüm diye değiştirilmiştir. Diğer yandan her iki gazele baktığımız zaman musammat yönü ile de benzerliğin bulunduğunu söylemek lazımdır. Böyle bir şeklin nazire edebiyatında yer alması ve bilindiği kadarı ile bilinen ilk örnek olarak görülmesi dikkat çekici bir husustur. Araştırıldığı takdirde daha başka örneklere de rastlamak mümkündür. Bu hâl nazire bahsinde daha geniş toleransların da olabileceği kanaatini uyandırmaktadır. Her halde bu gazeller Türk şarkı edebiyatının da ilk sızıntıları olacaktır.⁶¹

İncelemesini yaptığımız mecmuada bazı şiirlerin varyant mı yoksa nazire mi olduğunu tespit etmek güç oldu çünkü mecmuada şiirlerin genellikle mahlas beyitleri / dörtlükleri verilmemiştir. Tespit edebildiklerimizi tabloda şiir numarasına göre sıraladık.

⁵⁹ Kemal Yavuz, "Türk Şiirinde Nazire" *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 10, İstanbul 2013, s. 359.

⁶⁰ Kemal Yavuz, *a.g.m.*, s. 419.

⁶¹ Kemal Yavuz, *a.g.m.*, s. 400.

Tablo V: Mecmuada Yer Alan Nazireler ve Zemin Şiirleri

Şiir No	Şair	Zemin Şiir İlk Beyti/ Bendi	Şair	Nazire İlk Beyti/ Bendi
1	Ğağğı	Cānumuñ cānānı sensin yā Muğammed Muşşafā Derdümüñ dermānı sensin yā Muğammed Muşşafā	Mahlassız	Cümlenüñ cānānı sensin cāna cān [yā] Muşşafā Derdimüñ dermānı sensin cāna cān [yā] Muşşafā
3	~Aşık Yūnus	Şol cennetün ırmakları Akar Allah diyü diyü Çıkmış İslām bülbülleri Öter Allah diyü diyü	İdris	Hep cennetüñ ırmağları [Ağar] Allāh deyü deyü Çıkmış İslām bülbülleri Oğur Allāh deyü deyü
6	Hacı Bayram Velí	Benim maksūdum âlemde degildir lâkin illâ hû Bu benim derdime dermân degildir lâkin illâ hû	Hüdâyí	Benüm mağşūdum ~âlemde degüldür lâkin illâ Hû (Āh) Bu benüm derdime dermân degüldür lâkin illâ Hû
17	~Aşık Yūnus	İy dost seni gerek seni Senden yana dönder beni Bir gün sefer kılsam gerek İman ile gönder beni	Mahlassız	Hey Allāh'um dost Allāh'um İmān ile gönder bizi Kur'ān ile cümlemizi İmān ile gönder bizi
27	Ğāfiż	Vücūduñ şem'i pür-nūr-ı hüdâdır yâ Resūlu'llāh Žuhūruñla dü-~âlem rüşenâdur yâ Resūlu'llāh	Deştí	Vücūduñ şem'i pür-nūr-ı Ĥudā'dur yā Resül[allāh] Žuhūruñla dü-~âlem [r]üşenâdur yā Resülallāh
35	Yūnus	Aceb bu benüm cānum âzād ola mı yâ Rab Yohsa yidi Tamu'da yana kala mı yâ Rab	Zārí	~Acep bu [be]nüm [cānum] āzād ola mı yā Rāb Yohsa yedi Şamu'da yaşup yana mı yā Rāb
37	~Aşık Yūnus	Arayı arayı bulsam izini İzinün tozma sürsem yüzümi Hak nasíb eylese görsem yüzini Yā Muhammed cānum arzular seni	Şeyhoğlı	Arayı arayı bulsam izini Yā Muğammed cānum arzular seni A[ya]ğuş tozına sürsem yüzümi Yā Muğammed cānum arzular seni

40	~Aşık Yünus	Sefa geldiniz erenler kadem bastınız yarenler Kerem kıldunuz erenler ~ömrünüz cāvidan olsun	Żākır	Şafā geldüñüz yār yārcānlar size qurbān olsun Himmet eylesün erenler ~ömrüñüz [cā]vidān olsun
69	Yünus	‘Işkun aldı benden beni Bana seni gerek seni Ben yanaram düni günü Bana seni gerek seni	~Aşık Yünus	~Işkuñ aldı benden beni Allāh sen’isterim seni Ben yanaram dün ü günü Allāh sen’isterim seni
75	~Aşık Yünus	Hak müyesseritse varsam Güzel Kâ’betu’llah sana Bakuban hayrānun olsam Güzel Kâ’betu’llah sana	Mahlassız	Mevlā’m şalsa ben de varsam Cānum Kā’betullāh saña Eşigine yüzüm sürsem Cānum Kā’betullāh saña
80	~Aşık Yünus	Behey kardaş Hakk’ı bulam mı dirsın Hakk’a yarar ~amel eylemeyince Bu sözün ötesin duyam mı dirsın Mürşid-i kâmil söylemeyince	~Aşık	Be hey ~āşık Ğaqq’ı bulam mı dersin Ğaqq’a lāyık ~amel işlemeyince Bu sırrın ötesin duyam mı dersin Varup bir mürşid söylemeyince

Tabloda sıraladığımız nazirelerin genel özelliklerine bakalım ve zemin şiirlerle karşılaştıralım:

1 numaralı şiir: Mecmuanın ilk şiiri olan ve içinde tarih düşürme mısraı bulunan bu şiirin nâzirinin mecmua sahibi olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca mecmuanın ilk şiirinin Celtevî şeyhinin şiirine bir nazire olması müstensihin Celvetî tarikatına mensup bir derviş olduğu görüşünü de kuvvetlendirir.

Zemin şiir 6, nazire 5 beyittir. Mecmuadaki nazirelere göre bu nazire daha özgün bir şekilde kaleme alınmıştır. Zemin şiirin ilk beyti ve bir mısra hariç diğer beyitler aynı konuyu ele alacak şekilde nâzir tarafından kaleme alınmıştır.

Mecmuada şiirlerde bir tertip olmasa da ilk şiirin na’t ile başlaması Hz. Muhammed’e verilen değer bir göstergesidir.

3 numaralı şiir: Bu şiir hâlâ dillerde sevilerek söylenen, bestelenen meşhur bir ilahidir. Zemin şiir ile nazire arasında vezin, kafiye, redif ve konu bütünlüğü vardır, nâzir kelime bazında değişiklik gerçekleştirmiştir.

Zemin şiir 12, nazire 6 dörtlüktür. Nazirede yer almayan dörtlükler Şunlardır:

Ol Allah'un melekleri
Dim tesbhde dilleri
Cennet bg çiçekleri
Kokar Allah diyü diyü

Hakk'a aşık olan kişi
Akar gzlernn yaşı
Pr-nr olur ii taşı
Söyler Allah diyü diyü

Ne dilersen Hak'dan dile
Kılavuz ol togru yola
Bülbül aşık olmıŐ gle
Öte Allah diyü diyü

Açıldı gökler kapus
Rahmetle doldu hepisi
Sekiz Cennet'un kapus
Aar Allah diyü diyü

Altın gümüŐdür yapus
Misk  Őanberdr kokus
Cennet ehlinn hepisi
Okur Allah diyü diyü

Rdvn durur kapı aan
Hulle tonlarını biçen
Kevser Őarbn içen
Kanar Allah diyü diy⁶²

---

⁶² Mustafa Tatcı, *Ynus Emre'nin Gönül ocuğu Bursalı AŞık Ynus*, H Yayınları, İstanbul 2019, s. 161.

6 numaralı şiir: Bu şiir, Aziz Mahmud Hüdayi'nin hocası Hacı Bayram-ı Velî'nin şiirine yazdığı, bestesi meşhur bir ilahidir. Zemin şiir ile nazire arasında vezin, kafiye, redif ve konu bütünlüğü vardır, nâzir kelime bazında değişiklik gerçekleştirmiştir.

Zemin şiir ile nazire 4 beyittir ve şiirin sadece mahlas beytinde farklılık vardır.

17 numaralı şiir: Bu şiirde nazire yazma geleneğinde istisna olabilen bir durumdan bahsedeceğiz. Nazirede beklenen kafiye, redif, vezin ve konu bütünlüğünün aynı olmasıdır. Bu şiirde nâzir redifi değiştirerek naziresini kaleme almıştır. Zemin şiirde “beni” şeklindeyken nazirede redif “bizi” şeklindedir. Kemal Yavuz makalesinde “Redifte farklılık nazirenin özüne aykırı gibi görünse de “model” veya “zemin şiire”, yani ilk yazılan manzumeye kafiyesi ve redifi aynı olmayan nazirelere de rastlanmaktadır.”⁶³ şeklinde bu istisnai durumu vurgulamıştır.

Zemin şiir 11 dördlüktür, nazire 6 dördlüktür, nazirede yer almayan dördlükler şunlardır:

Ne vakt var dahı bilinmez

Gelicek mühlet alınmaz

Göçicek ayruk gelinmez

İman ile gönder beni

Sensün Rahîm sensün Hudâ

Bırakma bizi yanar oda

Vir salavat Muhammed'e

İman ile gönder bizi

---

⁶³ Kemal Yavuz, *a.g.m.*, s. 361.

Yüzüm yokdur söz söyleyem

Dostun izini izleyem

Meger himmetün gözleyem

İman ile gönder bizi

İy bizi yaradan Mevlâ

Kopar bizi Muhammed'e

Yakma bizi kâfirlerle

İman ile gönder bizi

Günâhını bile bir kul

Eendisi eyler kabûl

İrgüreyim Rahmeti bul

İman ile gönder bizi

Âşık Yûnus gider bundan

Temennâsı budur senden

Ayırma îmânı cândan

İman ile gönder bizi⁶⁴

Zemin şiiirde yer almayıp nazirede yer alan dörtlük şudur:

---

⁶⁴ Mustafa Tatcı, *Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus*, H yayınları, İstanbul 2019, s. 229.

Bizden götür zülmeti

Yarlıgağıl rağmeti

Dost Muğammed gürmeti

İmān ile gönder bizi

Bu dörtlük zemin şiirdeki 8’li hece vezninin ve naziredeki diğer beyitlerin aksine 7’li hece ile oluşturulmuştur.

27 numaralı şiir: Bu şiirde şairlerin kim olduğu bilinmediği için zemin şiir kesin olarak bilinmemektir. Deştî mahlaslı tespit edilebilen 2 şair vardır. Bunlar 17 ve 19. yy’da yaşamış şairlerdir. Hafız mahlaslı şairlerin çokluğu da bu tespiti güçleştirmiştir. Bu iki şiirde vezin, kafiye, redif ve konu bütünlüğü vardır hatta tek farklılık arz eden yer mahlas beytindeki mısradır.

Zemin şiir 5, nazire 4 beyittir. Nazirede yer almayan beyit şudur:

Bizi havān-ı şefā’ atden kııl behre dār eyle

Demādem kārumuz cürm ü haşādur yā Resūlu’llāh⁶⁵

35 numaralı şiir: Yûnus Emre’nin meşhur ilahisine Zârî mahlaslı şair tarafından yazılmış naziredir. Zemin şiir ile nazire arasında vezin, kafiye, redif ve konu bütünlüğü vardır.

Nazire 6 , zemin şiir 5 beyittir. Zemin şiirde yer almayan beyit şudur:

Dar oldu baña günler geçer oldu gündüzler

Dünyāya baқа[n] gözler şopraq şola mı yā Rāb

37 numaralı şiir: Âşık Yûnus’un bestesi meşhur ilahisine Şeyhoğlu tarafından yazılmış bir naziredir. Zemin şiir ile nazire arasında vezin, kafiye, redif ve konu bütünlüğü vardır.

---

⁶⁵ Aşen Berber, “06 Mil Yza 2327 Nolu Mecmua Çeviri İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Mart 2017, s.165/39a.

Zemin şiir 6, nazire 5 dörtlüktür. Nazirede yer almayan dörtlük Şudur:

ˆArafat dağıdur bizim dagumuz

Anda kabul olur bizüm duˆamız

Medıne’de yatar peygambermz

Yā Muhammed cānum arzlar seni⁶⁶

40 numaralı Şiir: ÅŐık Ynus’un Şiirine Zākir mahlaslı tarafından yazılan bir naziredir. Zemin Şiir ile nazire arasında vezin, kafiye, redif ve konu bütünlüğü vardır. Zemin Şiir ile nazire 5 beyittir.

69 numaralı Şiir: Bu nazire Ynus Emre’nin haricinde ÅŐık Ynus mahlaslı bir Şairin varlığını delillendirmektedir. Ynus Emre’nin meşhur “Bana seni gerek seni” ilahisine “Allāh sen’isterim seni” Şeklinde nakaratı deđiŐtirilerek nazire yazılmıştır. Bu nazire Mustafa Tatcı’nın *Ynus Emre’nin Gönül ocuğu Bursalı ÅŐık Ynus* adıyla Şiirleri derlediği eserinde yer almamaktadır fakat mecmuada Bursalı ÅŐık Ynus’a ait Şiirlerin varlığından bu Şiiri de ona ait olarak kabul ediyoruz.

Zemin Şiir ile nazire arasında vezin, kafiye, redif ve konu bütünlüğü vardır. Nakaratta mana korunmakla birlikte kelimeler değiştirilmiştir. Şiiri varyant olarak değerlendirmemizin sebebi nakarattaki “Bana seni gerek seni” ifadesinin nazirede dil kurallarına uygun hāle getirilerek “ Allāh sen’isterim seni” Şeklinde yazılmasıdır. Yunus Emre ise Şiirinde arkaik bir kullanım tercih etmiştir. “Bana sen gerek sen” ifadesi yeterli iken -i ekinin kullanılmasını Cemal Kurnaz Şu Şekilde açıklamıştır: “Bu -i ekinin, ifadeye ‘senden baŐkası değil, illa sen, sadece sen’ gibi bir anlam kattığını, ‘seni’ tekrarının da bunu kuvvetlendirdiğini sanıyoruz.”⁶⁷ Bu arkaik kullanımın da çeşitli Şiirlerde ve ağızlarda en azından 16. yy’a kadar taŐındıđını vurgular.⁶⁸

Zemin Şiir 10, nazire 6 dörtlüktür. Nazirede yer almayan dörtlükler Şunlardır:

⁶⁶ Mustafa Tatcı, *a.g.e.*, s.234.

⁶⁷ Cemal Kurnaz, “Bana Seni Gerek Seni”, *A.. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Prof. Dr. Hüseyin AYAN zel Sayısı, S. 39, Erzurum 2009, s. 153.

⁶⁸ Cemal Kurnaz, *a.g.e.*, s. 158.

Ne varlığa sevinürem

Ne yokluga yirinürem

‘İşkunıla avınuram

Bana seni gerek seni

‘İşkun ‘aşıklar öldürür

‘İşk denizine taldurur

Tecellîyle toldurur

Bana seni gerek seni

Sûfîlere sohbet gerek

Ahîlere âhret gerek

Mecnûn'lara Leylâ gerek

Bana seni gerek seni

Ne Tamu'da yir eyledüm

Ne Uçmak'da köşk bağladum

Senün için çok agladum

Bana seni gerek seni

Yûsuf eger hayâlünü

Düşde göreydi bir gice

Terk ideyidi mülklerin

Bana seni gerek seni⁶⁹

---

⁶⁹ Mustafa Tatçı, *Yûnus Emre Divanı*, H Yayınları, İstanbul 2008, s. 292.

Zemin şiirde yer almayıp nazirede yer alan dörtlük Şudur:

Sensin gnlmn Őilc

Geldüm Őapuņa duŐac

İstemem glle-i Őac

Allh sen'isterim seni

75 numaralı Şiir: Nzir, Bursalı ÂŞık Ynus'un Şiirine "Dervif Ynus ben de varsam" Şeklinde birinci tekil Őahs zamiri ve eki kullanarak nazire yazmıştır.

Zemin Şiir ile nazire arasında vezin, kafiye, redif ve konu btnlg vardır. Nakaratta mana korunmakla birlikte kelimeler değiştirilmiştir.

Zemin Şiir 7, nazire 9 dörtlüktür. Nazirede yer alamayan dörtlükler Şunlardır:

Kara donun heybet old

Yregme korku told

Gönlümün hasreti geldi

Güzel Ka'betu'llah sana

Ka'be'nn Çevresi daglar

Ddr grmiŐ sular Őaglar

ŐÂŐık Ynus durmaz aglar

Güzel Ka'betu'llah sana⁷⁰

Zemin Şiirde yer almayıp nazirede yer alan dörtlükler Şunlardır:

Devclar dev ider

Dizin dizin Őuma gider

⁷⁰ Mustafa Tatcı, *Ynus Emre'nin Gönül Őocuęu Bursalı ÂŞık Ynus*, H yayınları, İstanbul 2019, s. 39-40.

~Arafât'da günâh döker

Cānum Kā~betullāh saḡa

Kā~beniḡ çoḡdur ḡapusı

Secde ider hepisi

ḡalil İbrāhım yapısı

Cānum Kā~betullāh saḡa

Derviř Yūnus ben de varsam

Abdest alsam namāz kılsam

Ölürsem anda ölsem

Cānum Kā~betullāh saḡa

80 numaralı şiir: Bursalı Âşık Yūnus'un şiirine Âşık mahlaslı bir şair tarafından yazılan naziredir.

Zemin şiir ile nazire arasında vezin, kafiye, redif ve konu bütünlüğü vardır.

Zemin şiir 5, nazire 3 dörtlüktür. Nazirede yer alamayan dörtlükler şunlardır:

Degme kimse gönül evin düzemez

Hakk'un takdîrini kimse bozamaz

~Ummānlara talup çıkıp yüzemez

~İşkun deryâsını boylamayınca

Gönül kuşu uçar gündüz dolanmaz

Başlı sularun ayagı bulanmaz

Elekden elege konup elenmez

Degirmene varup un olmayınca ⁷¹

---

⁷¹ Mustafa Tatcı, *a.g.e*, s. 190.

Mecmuadaki 81 numaralı şiir, yukarıda zemin şiirde yer alan “Degme kimse gönül evin düzemez /Hakk’un takdîrini kimse bozamaz” mısralarıyla başlamaktadır. Nazire denecek kadar kafiye, redif ve konu bütünlüğü yoktur. Şair Âşık Yûnus’un şiirinin etkisiyle farklı bir şiir kaleme almıştır, diyebiliriz.

2.1.3. Mecmuada Yer Alan Şairlerin Kısa Biyografileri

Mecmuada mahlaslarına ulaşabildiğimiz 36 şair vardır. Bu şairlerin ortak özelliği tasavvufî yönlerinin bulunması; Celvetî, Halvetî, Bayramî, Uşşâkî gibi çeşitli tarikata bağlı kişiler olmaları hatta bazılarının şeyh konumunda olmasıdır. Şiirlerin ortak özelliği ise çoğunun bestelenmiş olmasıdır.

Mecmua 13.yy ile 19-20. yüzyılda yazılmış şiirleri barındırmaktadır. Geniş bir yüzyıl aralığına sahip olan mecmuada daha çok 15, 16 ve 17. yüzyılda yaşamış şairlerin şiirleri mevcuttur.

1) Abdulahad Nûrî (ö. 1651): Halveti şeyhleri arasında fazilet ve irfanı ile şöhret kazanmış zatlardan olup Sivaslıdır. İlk ilimleri tahsile başladığı esnada dayısı muallim ve mürşidi olan Şeyh Abdülmecit Sivasî hazretleri Sultan III. Mehmed Han tarafından davet olunması üzerine İstanbul'a gittiğinde beraberinde götürdüğünden tahsil ve feyzini İstanbul'da tamamladılar.⁷²

Birbiri ardından kırk erbaîn çıkardığı ve 1600 gün sürekli halvet ve itikâfta kaldığı rivayet edilen Abdülahad Nûri, hilâfet aldıktan sonra irşadda bulunmak ve tarikatı yaymak üzere dayısı tarafından Midilli'ye gönderildi. Ancak bu sırada Şeyhülislâm Esad Efendi, kendisini Mehmed Ağa Tekkesi şeyhliğine tayin edince, 1620 tarihinde İstanbul'a döndü. 1631'de Fatih, 1641'de Beyazıt, ardından da Ayasofya camilerinde vaaz etmek üzere kürsü şeyhliğine tayin edildi. Sultan Ahmed Camii'nin açılış merasiminde bulundu. Safer 1061'de (1651) vefat etti.⁷³ Onun ölümüyle ilgili o esnada bir beyit dile getirilir:

⁷² Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *a.g.e.*, s.51.

⁷³ Abdullah Uçman, “Abdulahad Nûri”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul 1988, s.178.

Âlimin mevti imiş hak bu ki mevt-i âlem

Fevtine itdi feleklerde melekler mâtem⁷⁴

Mürettep divan sahibi olmakla birlikte çoğu risâle hacminde, dinî-tasavvufî muhtevalı Arapça birçok eser kaleme almıştır.

Arapça eserlerinden bazıları şunlardır: *Riyâzü'l-ezkâr; Mev'izatü'l-hasene.*

Türkçe eserlerinden bazıları şunlardır: *Risâle fî cevâzi devrâni's-sûfiyye, Risâletü's-semâiyyeti'n-Nûriyye, Reddü âsâri'l-mütemerridîn.*

2) Abdurrahim Tırsî (ö. 1520): İznik yakınlarındaki Tirse köyünde doğdu. Aynı köyde imamlık yapan babası Beyazid Fakih'in Bolulu İsfendiyaroğlu Ahmed'in Bey'in akrabalarından olduğu rivayet edilir. Çocukluk yıllarında babasıyla birlikte İznik'e giderek Eşrefoğlu Rûmî'nin sohbetlerine katıldı. Eşrefoğlu'nun, "Bu çocuğu bize veriniz, tâlim ve terbiyesiyle meşgul olalım" demesi üzerine, babasının da rızası ile şeyhin himayesine girdi ve onun tarafından büyütülüp yetiştirildi. Bir müddet sonra şeyhinin kızı Züleyha Hatun'la evlendi.⁷⁵ Bu nedenle çeşitli mecmualarda⁷⁶ "Damad-ı Eşrefzâde" olarak da anılır. Eşrefoğlu'nun vefatından (874/1469) sonra vasiyeti gereğince dergâha postnişin olmuştur.

Şiirlerinin çokluğundan dolayı ona aid müdevven bir ilâhiyat divanının mevcut olduğunu kuvvetle tahmin edebiliriz. Netekim kitapçı Bay Raif evvelce böyle bir divan sattığını hatırlıyor. Bursalı Tahir de onun "Sahip Divan" olduğunu söylemektedir.⁷⁷

"S. Nüzhet Ergun *Türk Şairleri*'nde çeşitli mecmualardan topladığı on bir şiirini yayımlamıştır. Güftesi Abdürrahim Tırsî'ye ait olan ilâhiler, uzun yıllar Kâdirî dergâhlarında okunmuştur. Onun tarafından bestelendiği belirtilen bazı ilâhilere çeşitli el yazması güfte mecmualarında rastlanmaktaysa da bunların hiçbirinin notası zamanımıza ulaşmamıştır."⁷⁸

⁷⁴ Ali Osman Coşkun, *Abdülahad Nûrî Dîvânı*, Meb Yayınları, İstanbul 2001, s. 4-5.

⁷⁵ Nuri Özcan, "Abdürrahim Tırsî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.1, İstanbul 1988, s. 293.

⁷⁶ Şengül Sağman, *Müstakimzâde'nin "Mecmua-i İlahiyyat" Adlı Güfte Mecmuası*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001, s.224.

⁷⁷ Sadettin Nüzhet Ergun, "Abdürrahîm Tırsî", *Türk Şairleri*, C. 1, İstanbul 1936, s. 243.

⁷⁸ Özcan Nuri, "Abdurrahim Tırsî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul 1988, s. 293.

3) Abdurrahman Vâlî (ö. 1696): Şair “Ey Hüdâ’dan luşf [u] iğsân isteyen” şeklinde başlayan bir şiiriyle mecmuada yer almıştır. Hanife Koncu bu şiiri “mevlide davet manzumesi diye adlandırılabilir türdeki şiir”⁷⁹ şeklinde nitelemiştir.

Bursalı Mehmed Tahir, Abdurrahman Vali’nin “Âlim şâirlerden ve Bayrâmî tarikatı mühtesiblerinden bir zât”⁸⁰ olduğunu belirtir. Ankara’lı olan şair devrin ilim kapısı İstanbul’a gitmiş ve Şeyhülislam Minkaarî-zâde Yahya Efendi’den tahsilini tamamlayarak Kazaskerlik mevkiine ulaşmıştır. 1107/1696 târihinde İstanbul’da vefat etmiştir. ‘*Mürettep Dîvânı ve Mevlid-i Nebi*’ manzûmesi vardır.”⁸¹

4) Abdürreşid İbrahim (ö. 1944): Abdürreşid İbrahim, 23 Nisan 1857 tarihinde Rusya’nın Batı Sibirya bölgesinde bulunan Tobolsk vilayetinin Tara kasabasında doğmuştur⁸². Aslen Buharalı bir Özbek aileden gelmektedir. Babası Ömer Efendi devrin siyasî hadiselerine karışmış bir vatanperver, annesi Başkurt Türkleri’nden Afife Hanım’dır. Abdürreşid İbrahim genç yaşta ailesinden ayrılarak başladığı tahsil hayatını, çevre kazalardaki medreselerde sürdürdü.⁸³

Çeşitli âlimlerden ders okuyarak kıraat, fıkıh ve hadis ilimlerinden icâzet aldı. 1884 yılı sonunda İskenderiye üzerinden İstanbul’a, oradan da Tara’ya döndü ve medresede ders vermeye başladı.⁸⁴

Güney Afrika ve Amerika hariç dünyanın her yerine seyahat eden Abdürreşid İbrahim gittiği her ülkede Müslümanların sorunlarıyla ilgilenmiş, onların siyasetteki sesi olmaya çalışmıştır. Ufa şehrinde kadılık yapmış; Petersburgda bir matbaa kurmuş ve Müslümanlar arasında birlik sağlamak maksadıyla Ülfet ve Tilmîz gazetelerini neşretmiş; İtalyanlar’ın Trablusgarp’ı işgal etmeleri üzerine Büyük Sahra’yı aşarak oraya gidip cephelerde çalışarak halkı işgalcilere karşı harekete geçirmek için cihad fetvası dağıtmış; Ruslar’ın Sarıkamış’ı işgali üzerine hemen oraya gitmiş ve orada

---

⁷⁹ Hanife Koncu, “Klâsik Türk Edebiyatında, Vali Mahlaslı Şairler ve Vali-i Amidi”, *İlmi Araştırmalar*, C.0, S. 9, 2000, 123.

⁸⁰ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, C. 2, İstanbul 1972, s. 427.

⁸¹ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *a.g.e.*, s. 427.

⁸² İsmail Türkoğlu, *Sibiryalı Meşhur Seyyah Abdürreşid İbrahim*, TDV Yayınları, Ankara, 1997, s.7.

⁸³ İsmail Türkoğlu, *a.g.e.*, s. 295.

⁸⁴ İsmail Türkoğlu, *a.g.e.*, s. 295.

mücadeleye katılmış; Teşkilât-ı Mahsûsa'da görevli olarak Almanya'ya giderek bilhassa müslüman Rus esirleriyle konuşup onlardan halifelik saflarında çarpışacak bir birlik kurmak için çalışmıştır.⁸⁵

1934'te ailesiyle birlikte Japonya'ya giderek oraya yerleşen Abdürreşid İbrahim, ölümüne kadar İslâmiyet'in burada yayılması için çalışmıştır. Tokyo camii'nin yapılması için büyük bir çaba sarf etmiş ve 1937 yılında bu caminin imamlığını yapmıştır. Abdürreşid İbrahim zamanında Japonya'da Budizm, Şintoizm, Hristiyanlık ve Yahudilik dışında bir din resmen tanınmamıştır. 1939'da İslam dininin resmen tanınmasını sağlamıştır. Japon ders kitaplarını taratarak İslamiyet ve Türkler hakkındaki bilgileri Tarih-i Cevdet'ten istifade ederek aslına uygun olarak düzeltirmiştir. 17 Ağustos 1944 günü Tokyo'da vefat etmiştir.⁸⁶

Abdürreşid İbrahim pek çok eser kaleme almıştır. Bunların bir kısmı kitap ve risâle halinde yayımlanmış, bir kısmı da gazete ve dergilerde neşredilmiştir; diğer bir kısmı ise müsvedde halinde kalmıştır.⁸⁷

5) Âşık: Mecmua'da 55, 80 ve 82. şiirler Âşık mahlaslı bir şair tarafından yazılmıştır. 80 numaralı şiir Âşık Yûnus'un şiirine nazire olduğu için Bu sebeple 14.yy'da yaşamış olan Âşık Paşa'yı değerlendirmeye almadık, 15. yüzyıldan sonra yaşamış olanları ele aldık. Onlar da Âşık Çelebi, Âşık(İbrahim Tennûri), Âşık(Saz Şairi) Âşık Kerem, Âşık(Riyazizâde) Âşık Mehmed ve Âşık(Müneccim başı)'tır.

Âşık mahlasının çok fazla kullanılmış olması tespitimizi güçleştirse de şiir tarzı bakımından İbrahim Tennûri'ye ait olma ihtimali vardır. Çeşitli mecmualarda Yûnus Emre etkisinde kaleme aldığı ilahilere rastlanmıştır.⁸⁸

Diğer bir ihtimal de bu şiirin Yûnus Emre'ye ait olması ve Yûnus Emre tesirinde olan 14. yy'ın ünlü mutasavvıflarından Âşık Paşa tarafından ona nazire yazılmasıdır. Yalnız bu çıkarımlar varsayım boyutunda kaldığı için verdiğimiz bilgileri aktarmakla iktifa edeceğiz.

⁸⁵ Bu paragraf eserin belirtilen sayfa aralıklarından derlenmiştir: İsmail Türkoğlu, *a.g.e.*, s. 7-152.

⁸⁶ Bu paragraf eserin belirtilen sayfa aralıklarından derlenmiştir: İsmail Türkoğlu, *a.g.e.*, s. 98-99.

⁸⁷ İsmail Türkoğlu, *a.g.e.*, s. 296.

⁸⁸ **Bkz.:** Sadettin N. Ergün, "Âşık(İbrahim Tennûri), *Türk Saz Şairleri*, C. 1, s.123-127.

6) Âşık Ömer (ö. 1707 ?): Doğum yeri ve tarihi hakkında çeşitli rivayetler vardır; bunların içinde doğruya en yakın görüneni, onun Konya'nın Hadım ilçesinin Gezleve köyünde 1651 yılında doğmuş olduğu yolundaki rivayettir.⁸⁹

Âşık Ömer, Yeniçeri saz şairlerindedir. Şiirlerinden şairin Bursa, Sakız, Varna, Tunca, İstanbul, Sinop gibi şehirleri dolaştığını; IV. Mehmed'den itibaren dört hükümdardan bahsettiğini ve bilhassa II. Ahmed hakkında çok hürmetkâr olduğunu; Hafız'ın divanını, Sâdî'nin *Bostan*'ını, Mevlâna'nın *Mesnevi*'sini tetkik ettiğini ve bu eserleri anlayacak derecede Farsça bildiğini öğrenmekteyiz.⁹⁰

Âşık Ömer ilim ve tahsil bakımından değil, yaratılış noktasından benzeri az bulunur bir millî şâirdir.⁹¹

Âşık Ömer, gerek halk edebiyatı şekilleriyle, gerek divan tarzıyla bir çok manzume vücade getirmiştir. Saz şairleri arasında onun kadar fazla şiir yazan hiç bir şair tanımıyoruz.⁹² Bir divanı ve şairnamesi vardır.

7) Âşık Yûnus (ö. 1439): Bursalı Âşık Yûnus'un varlığına delil olan ve şiirlerini Bizim Yûnus'un şiirlerinden ilk defa ayıran kaynak XV. yüzyılda istinsah edilen ve Yûnus Emre'nin yanında Âşık Yûnus'un da ilahiyatını ihtiva eden *Bursa Mecmûası*'dır. Bu Mecmûa'yı derleyen kişi veya müstensih, şiirleri belli başlıklar altında toplayarak ilk kez ve bilinçli olarak bu iki şairin şiirlerini tasnife çalışmış Yûnus Emre'ye ait olan şiirlere "Yûnus Fermayed", Âşık Yûnus'unakilere "Âşık Yûnus Fermayed" başlıklarını koymuştur.⁹³ Mustafa Tatcı "Bursalı Âşık Yûnus" kitabında, Âşık Yûnus ile ilgili bilgilerin azlığından bahseder ve edinilen bilgilerin de kendisine ait olduğu sanılan şiirlerinden çıkarıldığını vurgular. Âşık Yûnus'un XV. yüzyıl ilk çeyreğinde yaşayan Emir Sultan müntesibi bir Kübrevî dervişi olduğu hükmü de yine "Emir Sultan türbesinde" redifli şiirinden hareketle söylenmiştir.⁹⁴

⁸⁹ Abdülkadir Karahan, "Âşık Ömer", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1991, s. 1.

⁹⁰ Bu paragraf eserin belirtilen sayfa aralıklarından derlenmiştir: Sadettin Nüzhet Ergun, *Âşık Ömer - Hayatı ve Şiirleri*, Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi, İstanbul 1936, s.10-11.

⁹¹ Bursalı Mehmet Tâhir, *a.g.e.*, s. 25.

⁹² Sadettin Nüzhet Ergun, *a.g.e.*, s. 15.

⁹³ Mustafa Tatcı, *Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus*, H Yayınları, İstanbul 2019, s.10.

⁹⁴ Mustafa Tatcı, *a.g.e.*, s.11-13.

8) Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1628): 948'de (1541) Şereflikoçhisar'da doğdu. Çocukluğunu geçirdiği Sivrihisar'da ilk tahsiline başladı. Daha sonra İstanbul'a giderek Küçük Ayasofya Medresesi'ne girdi. Medrese tahsilini tamamladıktan sonra hocası Nâzırzâde Ramazan Efendi'nin muîdi oldu.⁹⁵

Mahmud Hüdâyî, otuz üç yaşlarındayken hocası Nâzır-zâde ile birlikte Bursa'ya geldi. Üç sene Ferhâdiye Medresesinde müderrislik yaptı. Hocasının vefatı ile Bursa kâdılığına getirildi. Kâdılık yaptığı zamanlarda bir gece rüyasında bazı tanıdığı kişilerin Cehennem ateşinde yandığını gördü. Bu korkunç rüyanın verdiği dehşet ve üzüntü içindeki günlerde, bir hanım kendisine boşanma davası getirdi. Bu davadan sonra Hüdâyî Bursalı Mehmed Üftâde'ye bağlanarak Bursa kâdılığını bıraktı. Tasavvuf yolunu seçti.⁹⁶ Üftâde Hazretleri kendisine talebe olmak isteyen Aziz Mahmud Hüdâyî'den 3 şey ister: mal-mülk biriktirmemesini, memuriyetten arınmasını ve nefsi ayaklar altına almasını. Böylece Hüdâyî, Bursa'ya yerleştiğinin üçüncü yılında hocası Nazırzâde'nin vefâtı (984 Şaban/1576 Ekim)'ndan sonra gördüğü rü'yâlar (bk. Menkabeve kerâmetleri blm.)'daki ba'zı ma'nevî işaretlerle daha önce vaaz ve irşâd meclislerine devâm etmekte olduğu Üftâde Efendi (988/1580)'ye intisâb ederek (984 Zü'l-Kâde/1576 Aralık) "gam ve belâ mesleği" kabul ettiği müderrislik ve nâiblik'ten ayrıldı.⁹⁷ Nihayetinde de Üftâde Hazretlerinin irşad halkasına katılmış oldu. Üsküdar'dan bir arsa satın alıp dergâh inşâ ettirdi (M. 1595). Burada her kesimden insanın irşadıyla uğraştı. Dönemin padişahları III. Murâd, III. Mehmed, I. Ahmed, II. Osman, IV. Murâd onun öğütlerini almış kişilerdir.⁹⁸

Vefat ettiğinde altmışa yakın halifesi bulunduğu rivayet edilen Aziz Mahmud Hüdâyî, halifeleri ve yazdığı otuz kadar eseriyle Anadolu ve Balkanlar'daki dinî-tasavvufî hayat üzerinde derin tesirler icra etmiş ve bu şekilde şöhreti günümüze kadar

⁹⁵ Hasan Kâmil Yılmaz, "Aziz Mahmud Hüdâyî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1991, s.338.

⁹⁶ Mustafa Tatcı, Musa Yıldız; *Dîvân-ı İlâhiyât (Tıpkı Basım Çeviriyazı)*, Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayın No:17, İstanbul 2005, s. 3.

⁹⁷ Hasan Kâmil Yılmaz, *Aziz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarîkatı*, Erkam Yayınları, İstanbul 1980, s. 51.

⁹⁸ Aziz Mahmud Hüdâyî, *a.g.e.*, s. 3.

ulaşmıştır.⁹⁹ Vefatı, “Ola makamı Mahmud ol mürşidin mekânı”, “Hüdaî Hû çekip ruhu heman azmi cinan etti” mısralarıyla “Şeyh Aziz Mahmud Hüdaî” terkininin gösterdiği 1038 H.’de, nurla dolu kabri Üsküdar’daki yüksek tekkesindedir.¹⁰⁰

Türkçe divanı bulunan Aziz Mahmud Hüdâyî’nin Arapça ve Türkçe otuz kadar eseri bulunmaktadır. Devrinin anlayışına uyarak eserlerinin çoğunu Arapça yazmıştır.

Belli başlı Türkçe eserleri şunlardır: *Dîvân-ı İlâhiyyât*, *Tarîkatnâme*, *Mektûbât*, *Nesâyih ve Mevâiz*, *Mi’râciyye*.

9) Bağdatlı Rûhî (ö. 1605-1606): Adı Osman olup Bağdat’ta doğdu. Bağdâdî nisbesi kendisine “Rûhî” mahlasıyla şiir yazan on kadar şairden ayırmak için sonradan verilmiştir.¹⁰¹ Bağdatlı Rûhî’nin doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla birlikte Mehmet Tevfik Efendi’nin Mecmatü’t-Terâcim’de 941’de doğduğu yazılıdır.¹⁰²

Esrar Dede, Rûhî’nin Mevlevî olduğunu, seyahati sevdiğini, İstanbul’a giderek bir müddet Galata Mevlevîhânesi’nde kaldığını, daha sonra Konya’da Mevlânâ Türbesi’ni ziyaret edip Hicaz’a ve Şam’a gittiğini yazmaktadır. Onun bu seyahatlerinde Anadolu şehirleriyle İstanbul önemli bir yer tutar.¹⁰³

Şiirlerinde, dolaştığı yerlerde karşılaştığı riyakâr insanlardan, rüşvet yolunu tutan kadılardan, mürüvetsiz beylerden ve kendi talihinden sık sık şikâyetle bulundu. Rûhî kalenderâne bir hayatı çeşitli zorluklar içinde geçirerek Şam’da vefat etti. Ölümüne Buhûrîzâde Mustafa İtrî Efendi, “Gitti Rûhî adem iklimine âh” mısramı (1014) tarih düşürmüştür.¹⁰⁴

Divanı vardır, terkibibendleriyle tanınır.

⁹⁹ Hasan Kâmil Yılmaz, “Aziz Mahmud Hüdâyî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1991, s. 339.

¹⁰⁰ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, C. 1, İstanbul 1972, s.126.

¹⁰¹ Coşkun Ak, “Rûhî-yi Bağdâdî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 35, İstanbul 2008, s.205.

¹⁰² Coşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divân’ından Seçmeler*, Gaye Kitabevi, Bursa 2000, s. 13.

¹⁰³ Coşkun Ak, “Rûhî-yi Bağdâdî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 35, İstanbul 2008, s. 205.

¹⁰⁴ Coşkun Ak, *a.g.e.*, s. 205.

10) Câhidî (ö. 1659-60): Edirne’de doğdu. Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Asıl adı Ahmed, mahlası Câhidî’dir. Kitâbü’n-Nasîha adlı eserinden Rumelili bir aileden geldiği ve babasının adının Muhammed olduğu anlaşılmaktadır.¹⁰⁵

Câhidî Ahmed Efendi muhtemelen Edirne’de bir Halvetî-Uşşâkî şeyhinden hilâfet aldıktan sonra Çanakkale’ye giderek Kilitbahir’de kurduğu tekkesinde irşad faaliyetinde bulunmuştur. Ölümüne “istirâhat” (1070) kelimesi tarih düşürülmüştür. Halk arasında yanlışlıkla “Câhide Sultan” diye anılan Câhidî’nin türbesi Çanakkale’nin önemli ziyaret yerlerinden olup yine aynı adla anılan mescidin ön tarafında yer almaktadır.¹⁰⁶

Divan sahibi olan şairin *Kitabu’n-Nasîha* adlı bir eseri daha vardır.

11) Cemâlî (ö. 1750): Şairin esas adı Mehmed Cemaleddin’dir, Edirnelidir. En eski kaynak olan Ramiz Tezkiresi’nde onun Cemâlî mahlasını seçtiği ve çevresinde “Şeyh Cemâlî Efendi” denilmekle şöhret bulduğu kaydedilmiştir.

Cemâlî Edirne’de iken tasavvufî öğretim ve terbiyesini tamamlamış, daha sonra İstanbul’a geldiğinde kendisi “Uşşâki tarikatının pîr-i sânisî” olarak anılmıştır. Şeyh Mehmet Efendi’nin vefatıyla da yerine Şeyh Cemâlî Efendi getirilmiştir. İstanbul’da Ahmedpaşa Zaviyesi’nde irşad vazifesini ömrünün sonuna kadar sürdürmüştür. O bu tekkede şeyh iken H. 1164 / M. 1750 yılında hayata gözlerini yummuştur. Müstakimzâde’nin Cemâlî’nin vefatına düşürdüğü şu tarih birçok kaynakta yer almaktadır: Didiler cümle müştakî bu tarihe Çaç inşâkı / Cemâleddin-i Uşşâki ide Lâhûtu vâlâ-câh.¹⁰⁷

12) Deştî: Bu mahlası kullanan kaynaklarda tespit edilen 2 şair vardır.

a) Deştî (ö. 1630/31): Konyalı olan şairin asıl ismi Abdülhay veya Abdülmecid’dir. Mevlevî tarikatine mensuptur. İbrahim Aczî Kendî’nin Türk Şairleri ve Âşıkları’nda verdiği bilgiye göre Konya’nın Pir Mehmet Paşa Mahallesi’ndendir. İbrahim Aczî

¹⁰⁵ Nihat Azamat, “Câhidî Ahmed Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 7, İstanbul 1993, s. 16.

¹⁰⁶ Nihat Azamat, a.g.e., s. 16.

¹⁰⁷ Bu paragraf eserin belirtilen sayfa aralıklarından derlenmiştir: Nihal Nomer Karaman, “Cemâlî ve Divanının Tenkidli Metni”, Doktora Tezi, İstanbul 1988, s. VI-XII.

Kendî'nin bu açıklamalarının yanı sıra, Rıza Tezkiresi'nde şairin Leyla gibi bir güzele bağlanıp Mecnûn gibi çölde sakin olduğu için Deştî mahlasını aldığı kayıtlıdır.

Çok seyahat eden bir kişi olarak bilinen Deştî, Acem ve Hindistan'ı gezmiş, oradaki entelektüeller ve mutasavvıflarla görüşmüştür. 1040/1630-31'de Konya Mevlevihanesi'nde vefat etmiş ve oraya defnedilmiştir. İbrahim Aczî Kendî, Türk Şairleri ve Âşıkları'nda gezip gördüğü yerleri anlattığı çok sayıda şiir ihtiva eden mecmuasının kaybolduğunu ifade eder. İyi derecede Farsça bildiği ve devrinde iyi bir nasir olarak tanındığı kaynaklarda kayıtlıdır.¹⁰⁸

b) Deştî (19. yy): XIX. Asır saz şairlerinden Gedâyî, kendi muasırı bulunan âşıklardan bahsettiği manzumesinde Deştî adında bir saz şairini de zikretmektedir.¹⁰⁹

13) Eşrefoğlu Rûmî (ö. 1469-70 ?): XV. asrın meşhur mutasavvıflarındandır. Hayatı hakkında etraflı malumata sahip değiliz. Asıl adı Abdullah olan Eşrefzâde, Rûmî lâkabiyle de iştihar etmiştir. İznik'te doğdu. Babası Eşref, onun babası Mehmed Mısırî'dir. Bu ailenin sâdattan olduğu söylenmektedir.¹¹⁰ Eşrefoğlu'nun çocukluğu ve gençlik yılları İznik'te ailesinin yanında, büyük bir ihtimalle daha çok onların tâlim ve terbiyesi altında geçti. Daha sonra ileri bir yaşta Bursa'ya giderek buradaki Çelebi Sultan Mehmed Medresesi'nde tahsile başladı.¹¹¹

Kâdiriyye tarikatının Eşrefiyye kolunun kurucusu olan Rûmî, İznik'te kurduğu dergâhında irşada başlar, tarikatı kısa zamanda yayılır. *Menâkıb-ı Eşrefzâde*'ye göre 874'te (1469-70) muhtemelen 100 yaşlarında İznik'te vefat eder ve daha sonraları camiye çevrilen dergâhın hazîresine defnedilir.¹¹²

Şiirlerinde Yûnus Emre'nin etkisinde olan şairin *Müzekki'n-Nüfûs*, *Tarîkatnâme* adlı eserleri ve bir de divanı vardır.

¹⁰⁸İsmail Hakkı Aksoyak, "Deştî", *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*, 2014.

¹⁰⁹Sadettin N. Ergun, "Deştî", *Türk Saz Şairleri*, C. 3, İstanbul 1936, s. 1177.

¹¹⁰Sadettin N. Ergun, "Eşrefoğlu Rûmî", *Türk Saz Şairleri*, C.3, İstanbul 1936, s.1367.

¹¹¹Ayşe Necla Pekolcay, Abdullah Uçman; "Eşrefoğlu Rûmî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul 1995, s. 480.

¹¹²Ayşe Necla Pekolcay, Abdullah Uçman; *a.g.e.*, s.480.

14) Fazlî (ö. 1691):¹¹³ 1041'de (1632) Şumnu'da doğdu. İlk bilgilerini babası Fethullah Efendi'den aldı. Ailesi ve hayatının ilk on yedi yılı hakkında yeterli bilgi yoktur.

İlk tahsilini Şumnu'da tamamladıktan sonra Edirne'ye giderek Aziz Mahmud Hüdâyî'nin halifesi Saçlı İbrâhim Efendi'ye intisap etti. Burada sıkı bir riyâzet hayatı yaşayan Osman Fazlı, şeyhinin kendisine kızını vermek istediğini anlayınca artık feyiz alamayacağını düşünerek Celvetiyye'nin Üsküdar'daki merkez tekkesine gitti. Bir müddet sonra şeyhi Atpazarî'yi Edirne'ye bağlı Aydos kasabasına halife olarak gönderdi. Daha sonra Fatih Atpazarı'nda Manisalı Mehmed Paşa Camii'nin içinde kurduğu tekkeye yerleşti. Sohbetlerinde vahdet-i vücûd çizgisini takip ettiğinden ulemânın tepkisini çekti. Sadrazam Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa ile görüşmesi durumu biraz yatıştırdı. Köprülüzâde Fâzıl Mustafa Paşa'nın sadrazamlığı sırasında Magosa'ya sürülen Atpazarî 17 Zilhicce 1102'de (11 Eylül 1691) vefat etti ve Magosa'da defnedildi.

Ayet ve şiir şerhi, kimya ve hikmet ilmi gibi birçok konuyla ilgili ismi tespit edilen 16 eseri mevcuttur.

15) Fethî (ö. 1694): Adı Abdülkerim'dir. Bolbolcu-zâde (Bülbülcü-zâde) ismiyle anılmıştır.¹¹⁴ İstanbul'da doğmuştur, doğum tarihi bilinmemektedir. İslâmî ilimlere yönelmiş, Şeyhü'l-islam Koca Yahyâ Efendi'den ders almış daha sonra Halvetiyye'den Abdü'l-ehad Nûrî'ye intisâb etmiştir.¹¹⁵

Abdü'l-ehad Nûrî'nin hâlifeliğini yapmış aynı zamanlarda selâtin camiilerinde sonra da Ayasofya Camii'nde kürsü şeyhliği yapmıştır. 1106(1694) yılında vefat etmiştir.¹¹⁶

---

¹¹³ Bu bölüm eserlerin belirtilen sayfa aralıklarından derlenmiştir: Sakıb Yıldız, "Atpazarî Osman Fazlı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1991, s.83-85; Bedrettin Çetiner, "Atpazarî Osman Fazlı ve el Lâihatül-berkiyyât Adlı Tasavvufi Tefsir Risalesi", *M.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 16-17, 1998-1999, s. 20-40.

¹¹⁴ Mustafa Safâî Efendi, *Tezkire-i Safâî*, (Haz: Doç. Dr. Pervin Çapan), AKMBY, Ankara 2005, s.461.

¹¹⁵ Sâlim Efendi, *Tezkiretü's-Şuarâ*, (Haz: Dr. Adnan İnce), AKMBY, Ankara 2005 s. 541.

¹¹⁶ Sâlim Efendi, *a.g.e.*, s. 541.

Tasavvuf mûsikîsinde şiiirleri çok raġbet görmüştür. Sâlim ve Safâyî Tezkirelerinde divanı olduġuna dâir bir kayıt yoktur.¹¹⁷ Bursalı Mehmet Tâhir mürettep divanı olduġunu yazmıştır.¹¹⁸

16) Hakîrî: Mecmuadaki şiiirin hangi Hakîrî mahlaslı şaire ait olduġu tespit edilememiştir. Bu sebeple bu mahlası kullanan iki şairin kısa biyografileri eklenmiştir.

a) Hakîrî (ö. 1718): Hakîrî'nin hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi'nde, asıl adı Süleyman olan şairin Sinan Ümmî'nin oġlu ve iyi yetiştirdiġi bir öğrencisi olduġu ifade edilmiştir. Hâkirî 1718 senesinde vefat etmiştir.¹¹⁹

b) Mehmed Hakîrî Efendi (ö. 1772- 73): Afyon'un Sandıklı ilçesinde doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Mehmed'dir. Mehmed Hakîrî Efendi olarak tanındı. Bursa'ya gelerek Halvetî tarikatına intisap etti. 1186/1772-73 yılında Bursa'da vefat etti. Eserlerine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Fatîn (1271: 70), ilahileri olduġunu belirtip bir gazelini örnek olarak vermiştir.¹²⁰

17) İdrîs: Mecmua 2^a/3'te yer alan şiiirin İdrîs mahlaslı hangi şaire ait olduġu tespit edilememiştir. Bursalı Âşık Yûnus'a nazire yazıldıġı için XV. yüzyıl sonrasındaki İdrîs mahlaslı şairleri deġerlendirmeye alabiliriz.

a) İdrîs-i Bitlisî (ö. 1521): XV. yüzyılın ikinci yarısında ve XVI. yüzyılın başlarında yaşamış olan ünlü bir din âlimi ve devlet adamıdır.¹²¹

Tahsîlini babasından ve zamanının fazilet sahibi kimselerinden ikmâl ettikten sonra müteaddit defalar kendisine yapılan davetlere icabet ederek bir müddet İran'da hükümrân olan Uzun Hasan'ın haleflerinin dîvan hizmetlerinde bulundu. Daha sonra Sultan Beyazid'in emriyle “*Heşt Bihîşt*” adıyla bilinen eseri telif etmiştir. 927 (1521) tarihinde irtihâl ederek Eyyüb Sultan'da bugün kendi adı ile anılan “İdris Köşkü” ve

¹¹⁷ Mustafa Safâyî Efendi, *Tezkire-i Safâyî*, a.g.e., s. 461; Sâlim Efendi, *Tezkiretü's- Suarâ*, a.g.e., s. 541.

¹¹⁸ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, a.g.e, s. 140.

¹¹⁹ Ahmet Erman Aral, “Hâkirî, Süleyman”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.

¹²⁰ Beyhan Kesik, “Mehmed Hakîrî Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.

¹²¹ Gülçiçek Akçay, “İdris-i Bitlisî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.

“Çeşmesi” denilen yerde karısı Zeyneb Hâtun'un yaptırdığı mescid'in mezarlığına defnedilmiştir.¹²²

Devrinin bütün ilimlerini ikmal etmiş olan İdrîs hat sanatında, özellikle sülûs, talik ve nesihthe mahir biridir. Tıptan felsefeye, tasavvuftan tarih ve siyasete kadar farklı alanlarda telif ya da tercüme birçok eser kaleme almıştır. Bunlardan altısının sadece adları bilinmektedir.¹²³

b) İdrîs-i Muhtevî (ö. 1615): Aslen Turhal'li olup İstanbul'da ikametleri zamanında “Ali Bey” adını kullanmışlardır. Bayramiye tarikatının Melâmiye kolu büyüklerinden olan bu zat Sarı Abdullah Efendi vesaire gibi pek çok irfan sahibi adam yetiştirmiştir. Vefatı 1024 H. tarihinde, kabri Kasımpaşa'da Kulaksız Camii karşısındaki yokuşun alt başında Okmeydanı'nın tersaneye bakan tarafındadır. İlahîlerini havi mecmuaları basılmamıştır. “İş bu deme erince üç kez doğdum anadan” mısraı ile başlayan nutukları bazı şeyhler tarafından şerh olunmuştur.¹²⁴

18) İsmail Hakkı Bursevî (ö. 1725): 1063 Zilkadesinde (Ekim 1653) bugün Bulgaristan sınırları içinde bulunan Aydos'ta doğdu. Uzun süre Bursa'da yaşadığı için Bursevî, bir süre Üsküdar'da ikamet ettiğinden Üsküdârî, Celvetiyye tarikatına mensup olduğu için Celvetî nisbelerini kullanmış, özellikle Bursevî nisbesiyle meşhur olmuştur. Tamâmü'l-feyz ve Silsilenâme-i Celvetî başta olmak üzere bazı eserlerinde hayatı hakkında bilgi veren İsmâil Hakkı'ya dair çalışmalar esas itibariyle bu bilgilere dayanır.¹²⁵

Şeyhi Osman Fazlı'nın yanı sıra başta Muhyiddin İbnü'l-Arabî olmak üzere Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Sadreddin Konevî, Üftâde ve Aziz Mahmud Hüdâyî'nin İsmâil Hakkı'nın üzerinde büyük tesirleri olduğu görülmektedir.¹²⁶

---

¹²² Bu paragraf eserin belirtilen sayfasından derlenmiştir: Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, C. 3, İstanbul 1972, s. 68.

¹²³ Gülçiçek Akçay, *a.g.e.*, 2014.

¹²⁴ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, C. 1, İstanbul 1972, s.118.

¹²⁵ Ali Namlı, “İsmail Hakkı Bursevî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 23, İstanbul 2001, s. 102.

¹²⁶ Ali Namlı, *a.g.e.*, s. 103.

100'den fazla eser yazdığını belirten İsmâil Hakkı bunların bir kısmının adını da zikretmiştir. Bazı eserlerinin birden fazla ismi olması, mecmua ve vâridât türü kitaplarının birbirine karıştırılması gibi sebeplerle eserlerinin sayısı çok farklı gösterilmiştir.¹²⁷ Divan sahibi olan şairin miraciyye ve manzumat'ı vardır. Ayrıca Kur'an tefsiri olan *Rûh 'ul beyan* ile Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin *Mesnevî*'sinin ilk 738 beytinin şerhi olan *Rûh 'ul Mesnevî* adlı eserleri de meşhur eserleri arasındadır.

19) Kemaloğlu(14. yy): Kaynaklarda hayatı hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmayan Kemaloğlu'nun bir adının İsmâil olduğu ve eserini(*Ferahnâme*) yazdığı sıralarda Trablusşam'da yaşadığı doğrudan doğruya eserinden öğrenilmektedir. Ayrıca eserini nasıl hazırladığını anlatırken verdiği bilgilerden kitap tercüme edecek kadar Arapça'ya vâkıf olduğu, Farsça'yı da bildiği, aynı zamanda medrese tahsilinin vereceği seviyede bir kültüre sahip bulunduğu anlaşılmaktadır.¹²⁸

20) Mânevî: Mecmuada 4^a/9'da yer alan şiirin içerik olarak incelendiğinde bir mısradaki yer alan "Kuşb-ı âlem didi Mevlâ'm kıl şâgib-i Meşnevî" şeklindeki ifade bize şairin Mevlevîlikle bağlantılı olduğunu gösterir. Mısradaki yer alan Kutb-ı âlem, Mevlânâ Ali Şîr el-Gucerâtî'den ilim tahsil eden Burhâneddin Kutb-i Âlem (ö.1453) olabilir. Mevlevîlikle ilgili diğer bir gösterge de *Mesnevî*'de yer alan "Mâ-câ'e illâ rağmete'l-lil âlemîn" beytinin şiirde redif olarak kullanılmasıdır. Bu göstergeler neticesinde Mevlevî olan ve Manevî mahlasını kullanan şu iki şairin kısa biyografisi eklenmiştir:

a) Derviş Mânevî (ö. 1572): Selânik'te doğmuş olup hüsn-i hatta yeteneği vardır. Mevlevîliğin hakikatlerine ve *Mesnevî*'nin inceliklerine vakıf olduğu için Ma'nevî mahlasını almıştır. Geçimini Kuran yazmakla sağlamıştır. 980/1572 tarihinde Selanik'te vefat etmiştir.¹²⁹

b) Derviş Mânevî-i Konevî (ö. 1591): Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Mutasavvıf şairlerdendir, mahlası Ma'nevi-i Konevi-i Mevlevî'dir. Mevlevî tarikatına mensuptur. Âşık Çelebi Tezkiresi'ne göre muamma ile meşgul olmuş zayıf bir şairdir.

¹²⁷ Ali Namlı, *a.g.e.*, s. 104.

¹²⁸ Mustafa Özkan, "Ferahnâme", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 12, İstanbul 1995, s.358.

¹²⁹ Bu paragraf eserin belirtilen sayfasından derlenmiştir: Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, (Haz: İlhan Genç) İlesam, 2000, s. 277.

1591 civarında öldüğünü kaydeden Esrar Dede Tezkiresi ise Âşık Çelebi' nin değerlendirmesini insafsız bulur ve Manevî'nin kuvvetli bir şair sayılabileceğine delil olarak bir şiirini nakleder.¹³⁰

21) Mustafa: Mecmuada 36^b/74'te yer alan beyitte Mustafa mahlası kullanılmıştır fakat şairi tespit edilememiştir.

Fuad Köprülü'nün *Türk Saz Şairleri*¹³¹ adlı kitabındaki Kayıkçı Kul Mustafa'nın şiirleri içinde bu beyit bulunmamaktadır. Şiirin hangi Mustafa mahlaslı şaire ait olduğu tespit edilememiştir.

22) Nâbî: Mecmuada 2^b/4'te yer alan lugazın başlığı "Luğaz-ı Nâbî"dir. Nâbî Divanı¹³²'ni incelendiğinde divanda yer alan 30 lugaz içinde bu lugaz bulunmamaktadır fakat aynı vezinle(fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün) yazılmış 12 lugaz ve aynı nazım şekliyle(Mesnevi) yazılmış 27 lugaz yer almaktadır. Divandaki lugazlar ile yapısal bir benzerlik görüldüğü ve müstensih tarafından "Luğaz-ı Nâbî" başlığı verildiği için divana alınmamış, belki irticalen söylenmiş bir lugaz olduğu düşünülerek Nâbî'nin kısa biyografisini eklemeyi uygun gördük.

a) Nâbî (ö. 1712): 1052'de (1642) Ruha'da (Şanlıurfa) doğdu. Asıl adı Yûsuf olmakla beraber Nâbî mahlasıyla tanındı. Gaffarzâde veya Karakapıcılar ailesine mensup olduğu hakkında söylentiler vardır. Kardeşi Seyyid Ahmed'in el yazması bir *el-Fütûhâtü'l-Mekkiyye*'nin iç kapağına yazdığı kayıttan anlaşıldığına göre babasının adı Seyyid Mustafa, dedesi Seyyid Mahmud, dedesinin babası Seyyid Muhammed Bâkır ve onun babası Şeyh Ahmed-i Nakşibendî'dir.¹³³

Bir şiirinden, önceleri İstanbul'da aradığını bulamamaktan dolayı hayal kırıklığına uğradığı, fakat çok geçmeden Sultan IV. Mehmed'in musâhibi Damad Mustafa Paşa ile tanıştığı ve onun ölümüne kadar (1098/1687) süren bu dostluk sayesinde oldukça rahat bir hayata kavuştuğu öğrenilmektedir.¹³⁴

¹³⁰ Bu paragraf eserin belirtilen sayfasından derlenmiştir: Esrar Dede, *a.g.e.*, s. 278.

¹³¹ Fuad Köprülü, *Türk Saz Şairleri I-V*, Akçağ, Ankara 2004 s. 143- 159.

¹³² Ali Fuat Bilkan, *Nâbî'nin Türkçe Dîvânı (Karşılaştırmalı Metin)*, Doktora Tezi, Ankara 1993.

¹³³ Abdülkadir Karahan, "Nâbî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul 2006, s. 258.

¹³⁴ Abdülkadir Karahan, *a.g.e.*, s. 258.

1089'da (1678-79) Nâbî hac farîzasını eda etmek için padişah'tan izin alınca Mısır Valisi Abdurrahman Abdi Paşa'ya bu konuda bir de ferman yazılmıştır. Himaye ettiklerinden biri olup sonradan sadrazamlığa kadar yükselen Râmi Mehmed'i de yanına alarak Urfa yoluyla Medîne-i Münevvere'ye varan Nâbî'nin, "Sakın terk-i edebden kûy-ı mahbûb-ı Hudâ'dır bu" mısraıyla başlayan ünlü na't-gazelini bu sırada kaleme aldığı kabul edilmektedir.¹³⁵

1712 baharında ağır şekilde hastalanan Nâbî Farsça bir tarih kıtası yazdı. Ölümüne işaret eden bu kıta bazılarınca onun ermişliğine yorumlanmıştır. Nâbî 6 Rebûlevvel 1124 (13 Nisan 1712) tarihinde vefat etti ve Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'nda Miskinler Tekkesi sofasına defnedildi. "Zelîhâ-yı cihandan çekti dâmen Yûsuf-ı Nâbî" ve, "Gitti Nâbî Efendi cennete dek" mısraları onun ölümüne düşürülmüş tarihlerdendir.

Kaynakların belirttiğine göre Nâbî hoşsohbet, kültürlü, zeki, çok güzel konuşan, şiire kazandırdığı hikemî tarz dolayısıyla kendisinden sıkça söz edilen bir sanatkârdır. Divanı dışında manzum ve mensur eserleri vardır.

Manzum eserleri şunlardır: Divançe, Hayriyye, Tercüme-i Hadîs-i Erbaîn, Hayrabad, Surnâme.

Mensur eserleri şunlardır: Tuhfetü'l Haremeyn, Münşeat, Fetihnâme-i Kamanîçe, Zeyl-i Siyer-i Veysî.

23) Nakşî: Mecmuada 9^b/18'de yer alan Nakşî mahlaslı şiirin Nakşî Akkirmânî'ye ait olması muhtemeldir. Hem hece hem aruzla şiirler yazan Akkirmânî divanındaki 26¹³⁶ şiiri hece vezniyle kaleme almıştır. Mecmuada "Zâhid bizi men' etme" şeklinde başlayan ve hece vezniyle kaleme alınan şiirle Akkirmânî'nin şiirleri arasında biçim, içerik ve kelime seçimleri (Hece ile yazdığı şiirlerde "zâhid" kelimesini 8 yerde kullanmıştır.) bakımından benzerlik vardır. Bu sebeple Nakşî Akkirmânî'ye ait olabileceğini düşünerek onun kısa biyografisini ekledik.

¹³⁵ Abdülkadir Karahan, *a.g.e.*, s. 258.

¹³⁶ Hikmet Atik, "Nakşî Ali Akkirmânî Divanı (İnceleme-Metin)", Doktora Tezi, Ankara 2003, s. 334-356.

a) Nakşî Akkirmânî (ö. 1655): Halvetî tarikatının büyüklerinden arif ve fazilet sahibi bir zat olup (Aynü'l Hayat) ismindeki manzum tasavvufî eserinde doğum yerinin Divrik olduğu kayıtlıdır. Meşhur ve matbu arifane divanı ile basılı olmıyan “manzume-i Aynü'l-Hayat”, “Vakıat”, “Beyatname”, “Manzûme-i Gavriye” isimlerinde bazı eserleri vardır. Vefatı (Taracı Nakşi) terkibinin delâleti olan 1062 H. dedir.¹³⁷

24) Niyâzî-i Mısrî (ö.1694): Halvetî tarikatının Niyâziyye veya Mısrıyye kolunun kurucusu, büyük bir mutasavvıf ve şeyh, Yûnus yolunun güçlü takipçisi, coşkun ve cezbeli bir sûfi şair olan Niyâzî-i Mısrî, Genç Osman tahta çıktığı yıl, 12 Rebûlevvel 1027/8 Şubat 1618 Cuma gecesi Malatya’da doğmuştur.¹³⁸ Niyâzî’nin asıl isim Mehmed’dir. Niyâzî ve Mısrî ise mahlaslarıdır. Mısrî diye anılması, tahsilini Mısır’da yapmasından dolayıdır.¹³⁹

Niyazi'nin babası köyün ayanından ve Nakşibendiyye tarikatı müntesiplerinden Ali Çelebi’dir. Kardeşi Ahmed’le tahsile koyulmuş, halveti şeyhlerinden Hüseyin adlı birisine intisap etmiş, şeyhi Malatya’dan gidince babası, Niyazi’nin kendisi gibi Nakşibendi tarikatine girmesini istemişse de Niyazi, anasının, babasının rızasıyla tahsilini ikmal için 1048 (1638-1639)’de Doğu illerine gitmiş, Diyarbakır, Mardin, Bağdad ve Kerbela’da dört yıl gezmiş, ondan sonra Mısır’a gidip Kadiriyye tarikatine girmiş, Camical-azhar’de tahsiline devam etmiştir.¹⁴⁰

II. Ahmed devrinde (1102-1106 h./1691-1695) Avusturya’ya sefer ilan edilince Niyazi, Allah tarafından gazaya memur olduğunu söyleyip, Yeni Kaplıca civarında Bademli bahçeye çadır kurdurmuş, orada toplanan iki yüz dervişle hareket edeceği sırada, huruc ihtimali düşünülerek Bursa’da oturup, hayır duada bulunmasına dair gelen fermanı dinlemeyip Tekirdağ’ına gitmiş, yapılan tenkide de kulak asmayıp Şevval 1104 (1693)’te Edirneye gelip vaaz etmek üzere Selimiye camiine indiği zaman Limni 'ye sürülmesine dair gelen ferman üzerine camiden alınıp bir tahtırevana bindirilerek Boğazhisarı’ndaki Kapudanpaşa’ya sevk olunmuş ve oradan Limni’ye

¹³⁷ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, *a.g.e.*, s.161.

¹³⁸ Kenan Erdoğan, *Niyâzî-i Mısrî Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2019, s.19.

¹³⁹ Kenan Erdoğan, *a.g.e.*, s.21.

¹⁴⁰ Abdülbaki Gölpınarlı, “Niyâzî-i Mısrî”, *Şarkiyat Mecmuası VII*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1972, s.183.

gönderilmiştir. 20 Receb 1105 (17.Ill.1694) çarşamba günü kuşluk vaktinde 78 yaşında iken Limni’de vefat etmiş, oraya defnolunmuştur.¹⁴¹

Niyâzî Mısrî’nin tarikat çevrelerince çok beğenilen divanı ve büyük bir kısmı birkaç yapraklık risâlelerden oluşan otuzu aşkın eseri bulunmaktadır.

Arapça eserleri içinde en önemlisi Ehl-i beytin faziletlerini temel alan “Mevâ’idü’l-‘irfân” adlı eseridir.

Türkçe eserlerinden bazıları da şunlardır: Tuhfetü’l-uşşâk, Risâle-i Devriyye, Ta‘bîrâtü’l-vâkıât, Şerh-i Esmâü’l-hüsnâ, Şerh-i Nutk-ı Yûnus Emre.

25) Recâ’î: Mecmuada 28^a/53’te bir beyti bulunan Recâ’î mahlaslı şairin kim olduğu tespit edilememiştir. 15, 16, 17 ve 19. yüzyıllarda yaşamış pek çok Recâ’î mahlaslı şairler vardır.

26) Senâ’î: Mecmuada 29^b/56’da yer alan şiir Emine Öte’nin incelemesini yaptığı Senâ’î Dîvânı¹⁴²’nda bulunmamaktadır. Diğer Senâ’î mahlaslı şairlerin - Senâ’î Mehmet Efendi (16.yy), Hasan Senâ’î Efendi(18.yy)- tespit edilen bir divanı olmadığı için karşılaştırma yapılamamıştır.

Diğer bir ihtimal de bu şiirin Senâ’î’nin divana alınmamış şiirlerden birisi olmasıdır. Bu ihtimal dolayısıyla divanı bulunan Senâ’î mahlaslı şairin kısa biyografisini eklemeyi uygun gördük.

a) Senâ’î (ö. 1783): XVIII. yüzyılın ortalarında yaşayan Senâ’î’nin asıl adı Ali’dir. Hayatı hakkında bilgi yok denecek kadar azdır. Divanında kendisinden çok fazla bahsetmeyen Senâ’î sadece şu beytiyle asıl ismini söylemektedir:

Şarîkim Celvetî kemter gedâyım

Senâ’î mahlasım ismim ~Alidir¹⁴³

¹⁴¹ Abdülbaki Gölpınarlı, *a.g.e.*, s. 185.

¹⁴² Emine Öte, “Senâ’î Dîvânı Tenkidli Metin”, Master Tezi, Ankara, 2000.

¹⁴³ Emine Öte, *a.g.e.*, s. X.

Divanını H. 1182 tarihinde tertip ettikten sonra H. 1199 senesinde vefat edince postnişin olduğu dergâh sahasına gömülmüştür.¹⁴⁴

27) Seyyid Süleyman: Mecmuada 12^a/ 22 ve 28^a/52. şiirler Seyyid Süleyman'a ait aynı şiirdir. Şiirin hangi Seyyid Süleyman'a ait olduğunu tespit edemediğimiz için bu mahlası kullanan 2 şairin biyografisini ekledik.

a) Seyyid Süleyman (ö. 1654): Alaiye'de doğdu. Eğitimini tamamladıktan sonra Bursa'ya gitti. Halvetî tarikatına intisap etti. Bursa'da Fenârî Ahmed Paşa Zaviyesi şeyhi oldu. Tokatlı Şeyh Hayreddin Efendi ve damadı olan Şeyh Ali Efendi'ye bağlandıktan sonra onların manevi işaretleriyle İstanbul'da Kasımpaşa semtine yerleşti. Bir süre burada kaldı. Yine Şeyh Ali Efendi'nin işaretleriyle Bursa'ya tekrar dönerek irşat vazifesi gördü. 27 Cemaziyelevvel 1064 / 15 Nisan 1654 yılında vefat etti ve kendi zaviyesine defnedildi. Âlim, ârif, zâhid ve takva ehli bir kişiydi. İlahileri vardır.¹⁴⁵

b) Seyyid Süleyman (ö. 1900): Seyyid Abdulah'ın oğlu olarak Ankara'nın Çubuk ilçesinin Alevi köyü olan Susuz'da 1857 (H.1274) yılında doğmuştur. Yörede güçlü bir Hak âşığı olarak bilinir. Susuz Köyü, Cibali Sultan'a bağlıdır. Cibali Sultan, Fatih devrinde yaşamış, İstanbul'un fethine Bursa Subaşısı ve Cebeci Ağası olarak katılmış Horasan erenlerindedir. Keza bu bölge halkının Horasan'dan bölgeye gelmiş ve burayı yurt tutmuş olduğuna ve buradaki Alevi Dedelerinin Peygamber soyundan geldiğine inanılmaktadır. Seyyid Süleyman da bu bağlamda Peygamber soyundandır. Kaynaklar Seyit Süleyman'ın ümmi bir Hakk âşığı olduğunu yazar. Ona bu insan üstü yeti Tanrı'dan verilmiştir. Zira deyiş ve düvaz imamlarında zikrettiği birçok ayet, sure ve hadis vardır.

Seyyid Süleyman, yedi yıl gibi kısa bir sürede pek çok deyiş, nefes ve düvazımam söylemiştir. Ne var ki şiirlerden pek çoğu kaydedilmemiştir. Ancak ağızdan ağıza söylenerek aktarılan eserlerinden bir kısmı günümüze ulaşmıştır.

¹⁴⁴ Ahmed Bâdî, *Riyâz-ı Belde-i Edirne: 20. yüzyıla kadar Osmanlı Edirne'si* (Haz: Niyazi Adıgüzel, Raşit Gündoğdu), Trakya Üniversitesi, Edirne 2014. s. 452.

¹⁴⁵ Hüseyin Gönel, "Şeyh Seyyid Süleyman Efendi", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014.

Deyiş ve düvazimamları cem âyinlerinde de söylenmektedir. Eserleri sınırlı bir çevre tarafından bilenen Seyyid Süleyman 1900 (H. 1317)'de vefat etmiştir.¹⁴⁶

28) Sezâî-yi Gülşenî (ö. 1738): 1080'de (1669) Mora yarımadasının kuzeydoğusunda yer alan Gördüs (Korinthos) kasabasında doğdu. Hayatı hakkındaki bilgiler Mektûbât adlı eserinin baş tarafına konulan biyografisine dayanmaktadır. Adı Hasan olup "Sezâî"nin ona mahlas olarak Niyâzî-i Mısrî tarafından verildiği rivayet edilir.¹⁴⁷

Sezâyî 18 yaşında iken h.1098(m.1687) yılında Venediklilerin Mora'yı işgali üzerine doğmuş olduğu Korent kasabasından ayrılmak mecburiyetinde kalır ve bir gemiye binerek İstanbul'a gelir.¹⁴⁸ İstanbul'a giderken gemide karşılaştığı bir Halvetî şeyhinin etkisiyle tasavvufa ilgi duymaya başladı ve Edirne'de Şeyh Âşık Mûsâ Hankahı'nın postnişini Gülşenî şeyhi Mehmed Sırrî Efendi'ye intisap etti. Mehmed Sırrî Efendi'nin yaklaşık iki yıl sonra vefatı üzerine seyrüsülükünü La'î Mehmed Fenâî Efendi'nin yanında tamamlayıp hilâfet aldı. Gülşenî Veli Dede Zâviyesi'nde irşad faaliyetine başladı.¹⁴⁹

Sezâyî Edirne'de Âşık Mûsâ hankâhında 38 yıllık bir şeyhlikten sonra (18 Ramazan 1151-29 Aralık 1738, gece dört buçukta)

Râhı aşka cânını kırbân iden
Bî-gümân ol vâsıl-ı cânân olur

Gülşeniden bir kadeğ nüş eyleyen
Ey Sezâyî layık-ı Yezdân olur

beyitlerini söylerek 71 yaşında vefat etmiştir.¹⁵⁰

Yakın çevresine ve devlet ricaline yazdığı mektuplarının toplandığı Mektûbât-ı Sezâyî; Niyâzî-i Mısrî'nin, "Halk içre bir âyîneyim herkes bakar bir an görür"

¹⁴⁶ Zehra Sema Demir, "Seyyid Süleyman", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014.

¹⁴⁷ Hikmet Konur, "Sezâî-yi Gülşenî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.37, İstanbul 2009, s. 79.

¹⁴⁸ Ali Rıza Özuygun, "Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi", Doktora Tezi, Erzurum, 1999, s. 5.

¹⁴⁹ H. Konur, *a.g.e.*, s. 80.

¹⁵⁰ Ali Rıza Özuygun, *a.g.e.*, s. 8.

mısrayıyla başlayan gazelinin şerhini içeren Şerh-i Gazel-i Niyâzî-i Mısrî adlı eserleri ve bir de divanı mevcuttur.

29) Şemsî (ö. 1597): 926 (1520) yılında Tokat'ın Zile kazasında doğdu. Horasan'dan Zile'ye göç eden Ebü'l-Berekât Muhammed Efendi'nin oğludur. Adı Ahmed olup esmer olduğundan Kara Şems diye tanınır.¹⁵¹ Yedi yaşında iken babasıyla Amasya'ya giden Şemseddin Sivasî, babasının şeyhi ve Seyyid Yahyâ-yı Şîrvânî'nin halifesinin halifesi Amasyalı Muslihiddîn'e ve aynı koldan gelen Şirvanlı Mecdüddîn'e intisap etmiştir. Şeyhinin teveccühünü kazandıktan sonra memleketine dönen Şemseddin Sivasî, daha sonra Tokat'a giderek Arakiyecizâde Şemseddin Efendi'den ilim tahsil etmeye başlamıştır.¹⁵²

Sivas Valisi Hasan Paşa, inşa ettirdiği Meydan Camii'nin (Yenicami) vâizlik görevi için kendisini Sivas'a davet etti. Bu daveti, Zile'deki yaşlı babasının ve Tokat'taki şeyhinin izniyle ve ailesiyle talebelerini de beraberinde götürmek şartıyla kabul etti. Sivas'ta vâizliğin yanı sıra bir tekke açarak irşad faaliyetine başladı.¹⁵³

Bütün kaynaklar onun Eğri seferine katıldığını ve bizzat savaşta bulunduğunu yazmaktadırlar. Şemseddin Sivasî, 1006 (1597) yılında Sivas'ta vefat etmiştir.¹⁵⁴

Divan sahibi olan Şemseddin Sivasî'nin kırka yakın manzum ve mensur eseri vardır. Farsça ve Arapçadan tercümele de yapmıştır.

Manzum eserlerinden bazıları şunlardır: Süleymânnâme, İbretnümâ, Gülşen-âbâd, Mevlid, Heşt Bihişt.

Mensur eselerinden bazıları şunlardır: Menâkıb-ı Çehâr Yâr-ı Güzin, Emr-i İlâhi ve Hücut-i İlâhi, Nakdü'l hâtr.

30) Şeyh Ya'kûb Efendi (ö. 1642-43) İstanbul'da doğdu. Şeyh Ramazan Efendi'nin Şerbetî Şeyh Mehemed Efendi'nin hizmetinde bulundu. Daha sonra hilafet alıp irşat vazifesiyle Bursa'ya gitti. Bursa'da Karaağaç Tekyesi şeyhi oldu. Bu vazifede iken

¹⁵¹ Hasan Aksoy, "Şemseddin Sivâsî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul 2010, s. 523.

¹⁵² Recep Toparlı, *Şemseddin Sivâsî Dîvânı*, Şemseddin Sivasî Külliyyatı 1, Sivas 2015, s.17.

¹⁵³ Hasan Aksoy, *a.g.e.*, s. 524.

¹⁵⁴ Recep Toparlı, *a.g.e.*, s. 18.

hicri 1052 (1642-1643) yılında vefat etti. Yerine oğlu Şeyh Mehmed geçti. Karaağaç Tekyesi'nde medfundur. Baldırzâde Şeyh Mehmed Selîsî Efendi'nin "Gitdi ukbâya meded Ya'kûb Efendi hû didi" (1052) mısraı vefatına tarihtir.¹⁵⁵

31) Şeyhoğlu (ö.1512): Mecmuada Bursalı Âşık Yûnus'un şiirine Şeyhoğlu tarafından nazire yazılmıştır. Kuvvetle muhtemel bu şiire nazire yazan Hurşidname'nin yazarı Şeyhoğlu (ö.1414?) değildir. Çünkü Bursalı Âşık Yûnus (ö. 1439) ile Şeyhoğlu'nun karşılaşması ya da birbirlerini tanması zamansal olarak zordur. Diğer kuvvetli ihtimal de şiirlerinde Yusuf ve Şeyhoğlu mahlaslarını kullanan Şeyh Baba Yûsuf Efendi (ö. 1512)'dir. Yûnus Emre'nin etkisinde şiirler kaleme alan Şeyh Baba Yûsuf Efendi'nin kısa biyografisini buraya ekledik.

a) Şeyh Baba Yûsuf Efendi (ö. 1512)¹⁵⁶: Anadolu'da yetişen evliya zatlardan olan Baba Yûsuf, Sivrihisar'da doğduğu için, doğduğu yere istinaden kaynaklarda "Sivrihisârî" veya "Seferihisârî" lakabıyla anılmaktadır. Ayrıca, Bâyezîd Han'la Baba Yûsuf arasında yapılan, babalık ve oğulluk akdinden sonra, Bâyezîd Han'ın Baba Yûsuf'a "Baba" diye hitap ettiği ve bundan dolayı Baba Yûsuf'un "Baba" lâkabıyla da anıldığı halk arasında söylenmektedir.

Baba Yûsuf'un doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber İstanbul'un fethini gördüğünü düşünebiliriz. Buradan hareketle de, Baba Yûsuf'un XV. asrın ikinci çeyreğinde doğduğunu söyleyebiliriz.

Şiirlerinde genel olarak Yûsuf buna ek olarak Hakîkî mahlasını kullanan şair "Mevhûb-ı Mahbûb" adlı eserinin 7 beytinde "Şeyhoglı", 2 beytinde ise Şeyhoğlu manasına gelen "İbn-i Şeyh" mahlasını kullanmıştır.

Tespit edilen 5 eseri vardır: Divan, Risâlet'ün- Nûriye, Tefsir, Mevhûb-ı Mahbûb, Kıyâfetnâme.

32) Üftâde (ö. 1580): Bursa'nın Araplar mahallesinde doğdu. Doğum tarihi kaynaklarda 895 (1490) olarak verilmekteyse de müridi Aziz Mahmud Hüdâyî'nin Vâkı'ât'ında geçen bir ibareden 900 (1495) yılı civarında dünyaya geldiği

¹⁵⁵ Hüseyin Gönel, "Ya'kûb", Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü, 2014.

¹⁵⁶ Bu bölüm eserin belirtilen sayfa aralığından derlenmiştir: Ahmet Kartal, "Şeyh Baba Yûsuf Sivrihisârî ve Eserleri", Kırklareli Üniversitesi, bilig-7/Güz '98, s. 139-144.

anlaşılmaktadır. Adı Mehmed, lakabı Muhyiddin'dir. Şiirlerinde kullandığı "Üftâde" mahlasıyla tanınır. Babasının Manyas'tan gelip Bursa'ya yerleştiği kaydedilmektedir. Üftâde, çocuk yaşlarında intisap ettiği Bayramî şeyhlerinden Muk'ad Hızır Dede'nin teşvikiyle ilim tahsiline başladı.¹⁵⁷ Hızır Dedenin vefatından sonra Şeyh-i Ekber hazretlerinin ruhaniyetlerinden feyiz aldıkları (Vakiât) kitabının muhteviyatından anlaşılmaktadır.¹⁵⁸

Üftâde, gençlik yıllarında vefatına kadar müezzinlik, imamlık ve irşat hizmetleriyle devamlı olarak cemaatle iç içe yaşamış, halkın arasına girmiş ve insanlardan kopmamıştır.¹⁵⁹ Ne zaman başladığı bilinmemekle beraber Üftâde, devlet ricali tarafından resmen Emir Sultan Camii hatipliğine de tayin edilmiştir.¹⁶⁰

Üftâde'nin tarikat silsilesi Hızır Dede ve Akbıyık Sultan vasıtasıyla Hacı Bayrâm-ı Velî'ye ulaşır. Celvetiye tarikatı Aziz Mahmud Hüdâyî'ye nisbet edilmekteyse de seyrüsülûk usulü bakımından celveti esas alan Üftâde'dir. Bu sebeple onun Celvetiye'nin pîri olduğu da söylenebilir.¹⁶¹

Üftâde; Kanuni Sultan Süleyman, III. Murad ve annesi Nur Banu Sultan, Yavuz Sultan Selim gibi devrin sultan ve annelerinin dikkatini celp etmiş, davetleri üzere onlarla görüşmüş; Lala Mustafa Paşa gibi birçok devlet ricaliyle irtibatta olmuş hatta bunlardan bir kısmının da müridi olmuştur.¹⁶²

Üftâde, uzun ve bereketli bir ömür sürdükten sonra doksan üç yaşları civarında 988(1580) yılında Hakk'a yürümüştür.¹⁶³

Yûnus Emre tarzında sade bir dille ârifane şiirler yazan Üftâde'nin şiirleri tekke çevrelerinde büyük ilgi görmüş, bunlardan bazıları ilâhî şeklinde bestelenerek okunagelmıştır.¹⁶⁴ Henüz nüshasına ulaşılammış olan Hutbe Mecmuası, sözlerinin

---

¹⁵⁷ Nihat Azamat, "Üftâde", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 42, İstanbul 2012, s.282.

¹⁵⁸ Bursalı Mehmed Tahir, a.g.e., s. 215.

¹⁵⁹ Mustafa Bahadıroğlu, *Celvetiye'nin Piri Hz. Üftâde ve Divan'ı*, Üftâde Kur'an Kursu Öğrencilerini Koruma Derneği, Bursa 1995, s.56

¹⁶⁰ Mustafa Bahadıroğlu, a.g.e., s.57.

¹⁶¹ Nihat Azamat, a.g.e., s.282.

¹⁶² **Bu paragraf eserin belirtilen sayfa aralığından derlenmiştir:** Mustafa Bahadıroğlu, a.g.e., s. 60-63.

¹⁶³ Mustafa Bahadıroğlu, a.g.e., s. 64.

¹⁶⁴ Nihat Azamat, a.g.e., s. 282.

müridi Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından kaydedilen Vâkı'ât adlı eseri ve bir divanı vardır.

33) Yetîm: Mecmuada 25^b/47'de yer alan şiir “yâ Resûlallâh” rediflidir. Yetîmî divanı¹⁶⁵nda hiç bu redifle yazılmış şiir bulunmamaktadır ama yine de divana alınmamış bir şiir olabileceği için Yetîmî Ali Çelebi'nin kısa biyografisini buraya ekledik. 16, 17 ve 18. yüzyıllarda yaşayan diğer Yetîmî mahlaslı şairlerin divanı olmadığı için karşılaştırılamamıştır.

a) Yetîmî Ali Çelebi (ö. 1553): Yetîm'in asıl adı Ali'dir. Kendisi İstanbulludur. Şairin Doğum tarihi belli değildir. H. 960/M. 1552'de vefat ettiği belirtildiğine göre, tahminen Hicrî 9. asır sonunda yani Miladî XV. yüzyılın sonlarında doğduğunu söyleyebiliriz.

Ailesi hakkında elde ettiğimiz tek bilgi, babasının II. Beyazid(1480-1512) ve I. Selim(1512-1520) zamanında turnacıbaşı olduğudur.¹⁶⁶

34) Yûnus Emre: Yûnus Emre'nin hayatı ve yaşadığı çağ hakkında bilinen hususlardan biri, Risâlet-ün-Nushiyye adlı eserini H. 707/ M. 1307-1308 tarihinde yazmış olmasıdır.¹⁶⁷ Eserini olgun ve ilerlemiş bir yaşta yazdığı anlaşılan Yûnus Emre, son zamanlarda bir mecmuada bulunan kayda göre, H. 720/M. 1320-1321 tarihinde vefat etmiştir. Adnan S. Erzî'nin İstanbul Bayezit Devlet Kitaplığındaki bir mecmuada(No: 7912) bulunduğu kayıt şöyledir: “Vefât-ı Yûnus Emre, sene 720, müddeti-i ömr 82”. Bu sözlerden şâirimizin H. 638/M. 1240-1241 yılında doğduğu ortaya çıkmaktadır.¹⁶⁸

Yûnus Emre'nin nereli olduğu, nerede tahsil gördüğü, nerelerde bulunduğu, nasıl yaşadığı hususlarında da elde kesin bilgi yoktur¹⁶⁹. Tarihî kişiliği menkıbelerle iç içe giren Yûnus Emre'nin destanî hayatına dair ilk ve en geniş mâlûmat Uzun

---

¹⁶⁵ Zehra Piroğlu, “Yetîmî (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni)”, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1996.

¹⁶⁶ Zehra Piroğlu, “Yetîmî (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni)”, Yüksek Lisans Tezi, Konya 1996, s.16.

¹⁶⁷ Faruk Kadri Timurtaş, *Yûnus Emre Dîvânı*, Tercüman, 1001 Temel Eser, 1972, s. 13.

¹⁶⁸ Faruk Kadri Timurtaş, *a.g.e.*, s. 14.

¹⁶⁹ Faruk Kadri Timurtaş, *a.g.e.*, s. 15.

Firdevsî'nin (ö. 918/1512) yazdığı sanılan Vilâyetnâme-i Hacı Bektâş-ı Velî'de yer almaktadır.¹⁷⁰

Yûnus Emre'nin mürşidi Tapduk Emre'dir, ancak tarikatı kesin olarak belli değildir; bu konuda da değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir kısım araştırmacılar Yûnus'un tarikat pîrlerini Horasan'a bağlarken onun Nakşî, Halvetî, Mevlevî olduğunu veya Kâdirîliğe mensup bulunduğunu söylemiştir. Bunların içinde üzerinde en fazla durulan tarikatlar Mevlevîlik'le Bektaşîlik'tir. Yûnus, divanında tarikat silsilesini Tapduk Emre, Barak Baba ve Sarı Saltuk şeklinde kaydetmiştir.¹⁷¹

35) Zâkir: Mecmuada Âşık Yûnus'un şiirine yazdığı naziresiyle yer alır fakat bu nazirenin hangi Zâkir mahlaslı şaire ait olduğu tespit edilememiştir. Âşık Yûnus'a nazire olduğu için Bursa'da medfun olan Zâkir Baba'nın bu şiiri yazması muhtemeldir. Bir diğer ihtimal de Âşık Zâkirî'dir. Bu iki şairin kısa biyografisini ekledik.

a) Zakir Baba(ö. 1413-1421): Hz. Emir hulefâsındandır. I. Mehmed(Çelebi) zamanında (1413-1421) vefat eyledi. Bursa'da medfundur. Ermiş sayılanlardandır.¹⁷²

b) Zâkirî(ö. 1623): Hayatı hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Hasan, şiirlerinde Zakirî mahlasını kullanmıştır. Zakirî, Foça'da doğmuştur. Musikişinas olduğu ifade edilen Zakirî, genç yaşta İstanbul'a gelmiş ve devrin tanınmış mutasavvıflarından Nureddinzâde'ye intisap etmiştir. Bağlı olduğu tekkenin zakirbaşlığına getirilmiştir. İlahileri ile tanınan Zakirî, kendi şiirleri dışında başka şairlerin şiirlerini de bestelemiştir

Zakirî'nin Ahmet Necdet'in *Tekke Şiiri* adlı eserinde iki şiiri tespit edilmiştir. Dinî-tasavvufi konularda yazılan bu şiirlerin dili sade ve anlaşılırdır.¹⁷³

36) Zârî: Mecmuada Yûnus Emre'nin şiirine yazdığı naziresiyle alır fakat bu nazirenin hangi Zârî mahlaslı şaire ait olduğu tespit edilememiştir.

¹⁷⁰ Faruk Kadri Timurtaş, *a.g.e.*, s. 14.

¹⁷¹ Mustafa Tatcı, "Yûnus Emre", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 43, İstanbul 2013, s. 601.

¹⁷² Mehmed Süreya, *Sicill-i Osmanî*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, C. 5, İstanbul 1996, s. 1704.

¹⁷³ Zeynep Safiye Baki, "Zakîrî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.

2.1.4. Şiirlerin Bazı Muhteva Hususiyetleri

Ankara Milli Kütüphane'ye 3070 numarasıyla kayda alınmış şiir mecmuasındaki şiirler muhteva açısından incelemeye tabi tutulmuştur.

Mecmualar içinde bulunduğu döneme ayna tutan önemli eserlerdir. Bu sebeple dönemin değer yargıları, düşünce anlayışı, şahısların toplumsal değişimlere verdikleri tepkiler, edebiyat ve kültür zevklerindeki tercihler gibi birçok şey hakkında bilgi sahibi olabiliriz. Mecmuadaki beyitler konu başlıklarına göre sıralanmış ve muhtevayla ilgili kısa bilgiler eklenmiştir.

2.1.4.1. Aşk ve Âşık

Arapça aslı *ışk* olup sözlükte “şiddetli ve aşırı sevgi; bir kimsenin kendisini tamamen sevdiğine vermesi, sevgilisinden başka güzel görmeyecek kadar ona düşkün olması” anlamına gelir. Lugat kitaplarında aşk kelimesinin sözlük anlamının, aynı kökten olup “sarmaşık” anlamına gelen *aşeka* ile yakından ilgili olduğu belirtilir. Buna göre sarmaşığın kuşattığı ağacın suyunu emmesi, onu soldurup zayıflatması ve bazan kurutması gibi aşırı sevgi de sevenin sevdiğinden başkasıyla ilgisini kestığı, onu sarartıp soldurduğu için bu duyguya aşk denilmiştir.¹⁷⁴

Klasik edebiyatın özünü oluşturan aşk hem mecazi hem ilahi aşk olarak şiirlerde yer edinmiştir. Tekke-tasavvuf edebiyatında ise yalnızca Allah'a duyulan muhabbeti karşılayacak şekilde kullanılmıştır.

Klasik edebiyatta olduğu kadar tasavvuf kültüründe de aşkın bu kadar merkezî bir konumda olmasında şiirlerde sıkça karşımıza nâkıs iktibasıyla çıkan “küntü kenz” hadîs-i kudsînin etkisidir.

Hadîs-i kudsî diye rivayet edilen ve tasavvuf çevresinde büyük ilgi gören, “Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi istedim ve bu yüzden âlemi yarattım” (bk. Aclûnî, II, 132) anlamındaki sözde geçen “bilinmek”ten maksadın mârifet, “istemek”ten maksadın da muhabbet yani aşk olduğunu belirtir. Ona göre Allah'ın sevgiyle tecelli etmesinden âlem meydana gelmiştir. Bu ilk tecelliye “hakikat-i Muhammediyye” de

¹⁷⁴ Süleyman Uludağ, “Aşk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul 1991, , s. 11.

denir. Âlemin var olma sebebi Hz. Peygamber'in hakikati yani Allah'ın ona olan ezeli aşkıdır. Bundan dolayı Hz. Peygamber'e "habîbullah" ve "mahbûb-i kibriyâ" denilmiştir.¹⁷⁵

İncelemesini yaptığımız mecmua ilahi mecmuası olduğu için aşk, âşık, cânan gibi kavramlar şiirlerde ilahi aşk kapsamında kullanılmaktadır.

Aşk her zaman âşık tarafından talep edilen, arzulanan ve her an ulaşılmak istenen şeydir. Aşk, âşığı yaksa bile bundan memnun olur, bir an bile aşktan ayrı düşmek istemez:

Himmet iğsân eyle baña ~âşıklık bağışla baña

~İşkuñ odundan at cāna şöyle yanayım gideyim(~Abdürrağim Tırsı, 72/3)

2.1.4.2. Sevgili

Tasavvufta "sevgili, cânân" kelimelerinden maksat Cenâb-ı Allah'tır. Na'tlerde de cânân makamına Hz. Muhammed konulmuştur.

Şairin tek istediği sevgilisine ulaşmaktır ama onun Allah'tan başka sevgilisi de yoktur. Günahları sebebiyle de Allah'ın huzuruna gitmeye çekinmektedir:

İlâhî yâri kııl baña ki senden ğayr[ı] yârüm yoğ

Ne yüz ile varam saña günâhdan ğayr[ı] kârum yoğ(Üftâde, 14/1)

Şair beyitte Hz. Muhammed'e olan muhabbetini ifade ederken "cümleñ cānânı" vurgusu yapar. Sadece kendisinin değil bütün yaratılmışların sevdiği kişidir Hz. Mustafa:

Cümleñ cānânı sensin cāna cān [yā] Muşşafā

Derdimüñ dermānı sensin cāna cān [yā] Muşşafā (Mahlassız, 1/1)

2.1.4.3. Gül - Bülbül

---

¹⁷⁵ Süleyman Uludağ, *a.g.e.*, s. 13.

Klasik edebiyatta en çok karşımıza çıkan bu kelimeler sembolik olarak “âşık ile sevgili”yi karşılar. Gül mecazî aşıkta sevgiliyi karşıladığı kadar Tasavvufî sembolizmde gül, ilâhî güzelliği ve Allah’ın mahbûbu Hz. Muhammed’i de temsil eder. Tasavvufî sembolizmde gonca halindeki gülün *vahdeti*, açılmış gülün *kesreti* ifade etmesine karşılık *gülşen* gönül açıklığını yahut kirinden, pasından temizlenerek ilâhî güzelliğin yansımasına hazır hale gelmiş kalbi ifade eder.¹⁷⁶

Mutasavvıflar veya tasavvufa meyyal şairler bülbülü daha geniş anlamlı bir alegori olarak kullanmışlardır. Onlara göre bülbül ilâhî aşkla yanan can ve ruhun timsalidir. O bu dünyada veya ten kafesinin içinde uzak kaldığı ezeli gül bahçesinin hasretiyle feryat eden bir Hak âşığıdır.¹⁷⁷

Şair, seher vakti açılan güller ile öten âşık bülbüllerin, menekşe ve sünbüllerin tek arzusunun Hak olduğunu dile getirir:

Seğerde açılır güller öter şürde bülbüller

Benefşelerle sünbüller saña ~âşık seni ister (Hüdâyî, 24/4)

Beyitte gülden ayrı düşen bülbülün her an fikrinde gül olduğu dile getirilir:

Garib bülbül illerde fikri anuğ güllerde

Bağri durmaz göllerde ~ummân ister bu gönül (Nağşî, 18/3)

2.1.4.4. Sembolik Şahıslar

2.1.4.4.1. Mecnun

Leyla ile Mecnun hikâyesi doğu edebiyatında sıkça işlenen, aynı adla birçok eserler kaleme alınan aşk hikâyesidir. Özellikle Arap, Türk, Fars ve Urdu edebiyatlarında ele alınmış bu aşk hikâyesinin iki kahramanından biri olan Mecnûn, 70 (689) yılı civarında öldüğü ve adının Kays b. Mülevvah el-Âmirî olduğu kabul

¹⁷⁶ Bu paragraf adı geçen eserin belirtilen sayfasından derlenmiştir: Cemal Kurnaz, “Gül”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 14 İstanbul 1996, s. 221.

¹⁷⁷ Cemal Kurnaz, “Bülbül”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 6, İstanbul 1992, s.486.

edilen şairin lakabıdır. Leylâ'ya duyduğu aşk yüzünden aklını kaybetmesi sebebiyle kendisine takılan bu lakap sonraları isminin yerini almıştır.¹⁷⁸

Zülf; tasavvufta hiç kimsenin ulaşamadığı gaybî hüviyet ve kesrettir. Hakk'ın zâtı ve kühü anlamına gelmektedir. Şair bu zülfe binlerce mecnunun bağlı olduğunu vurgulamıştır:

Zülfünü her bir telinde bağlı biñ mecnûnu gör

Ĥaşşınuñ leylindeki yüz bin meh-i tãbãna bağ(Niyãzî, 48/4)

2.1.4.5. Peygamberler

2.1.4.5.1. Hz. Muhammed

İslam dininde Allah tarafından insanlara gönderilen peygamberlerin sonuncusu olan Hz. Muhammed'in kendine has beş ismi vardır ve bu isimler daha öncesinde başka bir insana verilmemiştir: Muhammed, Ahmed, Mahi, Haşir ve Âkîb. Hz. Peygamber'in yaygın adlarından biri de Mustafâ olup "seçilmiş" anlamında bir sıfattır.¹⁷⁹

Şair, Hz. Muhammed'in üç ismini de anacak şekilde dörtlükte kullanmıştır:

Yaraddı Muşşafã bir adı Ağmed

Diledi ümmetini eyledi minnet

Şefã~at kıla bize surür Muğammed

Ben Hũ dimeyince eylenemezem (Mahlassız, 25/3)

Hadis ve siyer literatüründe Hz. Peygamber'e ait çeşitli hissî mucizelere yer verilmiş, bunun için listeler düzenlenmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır: Ağacın hareket ederek Resûlullah'ın yanına gelmesi, çakıl taşlarının kendisine selâm vermesi, devenin halinden şikâyette bulunması, kızartılmış koyun etinin, zehirli olduğunu

¹⁷⁸ İsmail Durmuş, "Leylâ ve Mecnûn", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 27, Ankara 2003, s. 159.

¹⁷⁹ M. Yaşar Kandemir, "Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 30, Ankara 2020, s. 421.

Resûl-i Ekrem'e haber vermesi, nübüvvet öncesinde bir bulutun onu devamlı gölgelendirmesi, omuzları arasında nübüvvet mührünün bulunması, karanlık ve yağmurlu bir gecede yolculuk yapma durumunda olan bir sahâbîye verdiği asânın yolunu aydınlatması, az miktarda su ve yiyeceklerle çok sayıda insanın doyurulması.¹⁸⁰

Şair, alemlerin Allah tarafından yaratılma gayesinin Hz. Muhammed olduğunu vurgular:

Çağ te-âle senüñ için yaradıdır-âlemi

Çul olubdur saña cümle şâh-ı sulşân Muşşafâ (Mahlassız, 1/3)

Bu beyitlerde de Hz. Muhammed'in doğumunda gerçekleşen mucizeler dile getirilir:

Ananuç rağmünden düşdi küffâ[r]ların-âklı şaşdı

Biñ kilise yere geçdi Muğammed doğduğı gece(Āşık Yūnus, 31/3)

Gūri kızları geldiler-ğundağuş bile şardılar

Muğammed'[e] yüz sürdiler Muğammed doğdu[ğı] gece(Āşık Yūnus, 31/4)

2.1.4.5.2. Hz. Âdem

İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem bu hususuyla şiirlerde yer edinir. Kur'ân-ı Kerîm'e göre Âdem'in yaratılışının diğer insanlarınki gibi olmadığı kesindir. Özellikle Âl-i İmrân sûresinin elli dokuzuncu âyetinde, "Allah nezdinde -yaratılış bakımından- İsâ'nın durumu Âdem'e benzer; Allah onu topraktan yarattı; sonra ona 'ol!' dedi ve oluverdi" denilerek bu iki peygamberin yaratılışlarındaki olağan üstü duruma işaret edilmiştir.¹⁸¹

¹⁸⁰ İlyas Çelebi, "Muhammed", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 30, Ankara 2020, s. 444.

¹⁸¹ Süleyman Hayri Bolay, "Âdem" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul 1988, s. 358.

Şair, Hz. Âdem ile Havva'nın yaratılışındaki sırlara ve Bakara Suresi 31. ayette geçen “*ˆallem-el esmā*”ya, Hz. Âdem'e isimlerin öğretilmesindeki sırlara dikkat çekmektedir:

Ne sırdur Âdem ü Gavvā ne sırdur *ˆallem-el esmā*

Ne sırdur Sidre vü Şübā haber vir *ˆarş-ı aˆlādan* (Niyāzī, 50/2)

2.1.4.5.3. Hz. İ̇sâ

Hz. İ̇sâ Kur'ân-ı Kerîm'de İ̇sâ, İbn Meryem ve Mesîh şeklinde zikredilen, kendisine İncil'in verildiği, Hz. Muhammed'i müjdelediği bildirilen, “Allah'tan bir ruh ve kelime” olarak tavsif edilen, ancak kul olduğu vurgulanan peygamberdir. Hristiyanlık'ta ise İ̇sâ Mesîh Tanrı'nın oğlu, dolayısıyla tanrı kabul edilmektedir.¹⁸²

Kur'an'a göre Meryem, ailesinden ayrılarak kendisine tahsis edilen yerde yaşarken Allah'ın ruhunu (Cebrâil) tastamam bir insan şeklinde karşısında görünce korkudan Allah'a sığınarak ondan kendisine dokunmamasını ister. Melek ise ona tertemiz bir erkek çocuk bağışlamak üzere Allah tarafından gönderilmiş bir elçi olduğunu söyler. Meryem'in, kendisine bir erkek eli değmediği, iffetsiz olmadığı halde nasıl çocuğu olabileceğini sorması üzerine melek bunun Allah için kolay olduğunu bildirir (Meryem 19/16-21). Sonuçta Meryem kendisine hiçbir erkek eli değmemişken İ̇sâ'ya hamile kalır (Meryem 19/22).¹⁸³

Beyitte, Hz. İ̇sa'nın nefesiyle insanları diriltme mucizesi dile getirilmiştir:

Kimüñdür feyz [ü] hem iğyā ne sırdur hem-dem-i *ˆİsā*

Nedür Meryem'deki deryā haber vir dürr-i yektādan (Niyāzī, 50/3)

Ümeyye Camii'nde namaz kılanlardandır Hz. İ̇sa:

Üç yüz şināra şey var birsi kısa

Üç yüz elli (hem) başamak başa başa

¹⁸² Ömer Faruk Harman, “İ̇sâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22, İstanbul 2000, s. 465.

¹⁸³ Ömer Faruk Harman, a.g.e., s. 469.

Anda nama[z kılmuş] ğazret-i ʿİsā.

Ne şerif cāmiʿdür cāmiʿ Ümeyye (Mahlassız, 23/4)

2.1.4.5.4. Hz. Mûsâ

Hem Yahudilik ve Hıristiyanlığa hem de İslâm'a göre büyük bir peygamber ve İsrâiloğulları'nı Firavun'un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir.¹⁸⁴

Hz. Mûsâ'nın Tûr dağında Allah ile konuşması, Allah'ın tecellisiyle dağın yerle bir olması, Kızıldeniz'i yaran ve yılanları yutan meşhur asası, elinin ışık saçması (yed-i beyzâ hadisesi), Hızır (a.s.) ile yaptığı yolculuğu, Firavun ile olan mücadelesi divan şiirine konu olan hadiselerdendir.

Mecma'ul bahreyn¹⁸⁵ "İki denizin birleştiği yer" anlamına gelen bu bölgede Hz. Musa ile Hızır'ın karşılaştığı rivayet edilir. Şair de Kur'an'ı Kerîm'deki bu kıssaya atıf yaparak bunlardaki sırra dikkat çeker:

Nedür dillerdeki ʿilmin ne yerdür *mecma ʿu'l-bağreyn*

Nedür hem remz-i Zülkarneyn haber vir Çıztır u Mûsâ'dan (Niyâzî, 50/4)

2.1.4.5.5. Hz. Eyyûb

Hz. Eyyûb, diğer ilâhî dinlerde olduğu gibi İslâm dininde de sabır ve tahammül timsali olup manzum eserlerde daha çok bu özelliğiyle ele alınmıştır.¹⁸⁶

Bedenindeki dayanılmaz dert ve acılara tahammül etmesi sonucu Allah'ın Hz. Eyyûb'a, "Ayağımı -yere- vur, su çıksın" diye buyurması, Hz. Eyyûb'un bu emri yerine

¹⁸⁴ Ömer Faruk Harman, "Mûsâ", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 30, Ankara 2020, s. 207.

¹⁸⁵ *mecma ʿu'l-bağreyn*: "iki denizin birleştiği yer" anlamındadır. Kehf Suresi'nin 60. ayetinden nâkis iktibastır. Ayette "مَجْمَعُ الْبَاهِرَيْنِ" *mecme'a'l- bahreyn* şeklinde geçmektedir. Ayetin tamamının meâli "Bir vakit Mûsâ genç adamına, "Ta iki denizin birleştiği yere varmadıkça yahut (bu yolda) senelerce yürümedikçe durup dinlenmeyeceğim" demişti." şeklindedir.

¹⁸⁶ Nureddin Albayrak, "Eyyûb", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 12, İstanbul 1995, s. 17.

getirerek çıkan sudan içmesi ve yıkanmasıyla bütün dertlerinden kurtulması da Şark-İslâm edebiyatlarında yer alan önemli motiflerden biridir.¹⁸⁷

Şair, aşta Hz. Eyyûb'un sabrı gibi bir sabır öğütüyor kendisine. Hz. Eyyûb sabrederek dertlerinden kurtuldu. Kendisini, sen de aynı şekilde sabret sonra dermanı bekle, şeklinde ikaz etmektedir:

~**Āşık Yūnus** hey derde Eyyûb gibi şabreyle

Derde katlanımazsın dermân arzû kılırsın (~**Āşık Yūnus**, 41/5)

2.1.4.5.6. Hz. Ya'kûb – Hz. Yûsuf

Başta Kur'ân-ı Kerîm olmak üzere tefsirlerde, tarih kitaplarında ve kısas-ı enbiyâlarda, Yûsuf ve Züleyha mesnevilerinde Hz. Yûsuf'la ilgili geniş bilgi yer alır. Yûsuf'un güzelliği darbimesel haline gelmiştir.¹⁸⁸

Hz. Yakub'un on iki oğlundan biri olan Hz. Yûsuf'un anlattığı rüyasıyla -on bir yıldızla güneşin ve ayın kendisine secde ettiğini görmesi- babası korkuya kapılmış ve rüyayı kardeşlerine anlatmamasını tembihlemiştir. Allah katından olan bu rüyanın vuku için Hz. Yûsuf kardeşi tarafından kuyuya atılmış, meşakkatli zamanlardan geçip Mısır'a sultan olmuş ve rüyasındaki gibi on bir kardeşi kendisine tabi olmuştur.

Hz. Ya'kûb, Yûsuf'undan ayrı kalmanın ızdırabıyla bir tek sabra sığınmıştır. Şiirde de her ne amaç olur ise olsun ona ancak sabır ile ulaşılabilineceğine vurgu yapılır:

Kendüñi imtiğân eyle kabır ile

Kişinüñ didügi olmaz cebr ile

Ya'kûb Yûsuf'ını buldı şabr ile

Şabrı elden kıoma ~aqluñ var ise (Çağır, 92/4)

2.1.4.6. Dört Halife

¹⁸⁷ Nureddin Albayrak, *a.g.e.*, s.17.

¹⁸⁸ Ömer Faruk Harman, "Yûsuf", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 44, İstanbul 2013, s. 4.

İslâm tarihinde Resûl-i Ekrem'in vefatından sonra Hz. Ebû Bekir'e biat edilmesiyle başlayan, daha sonra Hz. Ömer ve Osman'ın hilâfetleriyle sürüp Hz. Ali ile sona eren döneme Hulefâ-yi Râşidîn devri denilir. *Hulefâ halîfe* kelimesinin, *râşidîn* ise “doğru yolda olan, doğruya ve hakka sımsıkı sarılan, kemale ermiş” anlamındaki *râşid* kelimesinin çoğuludur.¹⁸⁹

Şair, dört halifenin isimlerini zikrederek onların ashaba hidayet yolunda ışık tutan kişiler olduğunu vurgular:

Ol Ebübekr [ü] ~Ömer ~Osmân ~Ali dört yârıdır

Ol risâlet bâğınınuñ anlar gül-i gülzârıdır

Cümle aşğâb-ı hidâyet râhınınuñ envârıdır

Ben anuñ âline aşğâbına kırbân olayım(Niyâzî, 79/2)

Ben anuñ luşfına iğsânına kırbân olayım

2.1.4.7. Şehir, Ülke ve Bölgeler

2.1.4.7.1. Şam

Şam'da Emevîler devrinde yapılmış olan Emeviyye Camii (el-Câmiu'l-Ümevî, Câmiu Benî Ümeyye) mimari özellikleri, süslemelerindeki ihtişam ve haiz olduğu mânevî değerleriyle bütün İslâm âleminde müstesna bir yere sahiptir. Tarih boyunca birçok müellif tarafından söz konusu edilen cami, inşasından sonraki bütün devirlerde methiyelere mazhar olmuş ve görenleri büyülemiştir.¹⁹⁰

Gelin hey kıardaşlar Şâm'a varalum

Câmi' Ümeyye'de namâz kılalum

Anda olan maķâmları görelüm

¹⁸⁹ Mustafa Fayda, “Hulefâ-yı Râşidîn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 18, İstanbul 1988, s. 324.

¹⁹⁰ Talib Yazıcı, “Emeviyye Camii”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul 1995, s.108.

Ne güzel maķāmdur cāmi~ Ümeyye (Mahlassız, 23/1)

Camide genellikle talebelerin kaldığı “meşhed” denilen ve bazı büyük sahâbîlere izâfe edilerek onların adlarıyla anılan mescid benzeri müstakil mekânların bulunması buraya ayrı bir mânevî değer kazandırmaktadır. Bunlardan kaynaklarda adı geçenler Hz. Ali, Hüseyin, Âişe, Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Kellâse meşhedleriyle Ömer b. Abdülazîz mescididir. Camideki diğer önemli bir yer de Hz. Yahyâ'nın türbesidir.¹⁹¹

Çazret-i Yağyā yatur anuñ içinde

Çaşir neşir olur heb yarın anda

Bir ulu sulşānı vardır yanında

Var gör şerif gibi yeri var Şām'ıñ (Mahlassız, 77/3)

İbn Battûta ise (ö. 770/1368-69 [?]) camide on üç imam olduğunu, ilk defa Şâfiî imamının, ondan sonra da sırasıyla Hz. Ali, Hüseyin, Kellâse, Ebû Bekir, Ömer ve Osman meşhedleri imamlarının, bunların ardından Mâlikî, Hanefî ve Hanbelî imamlarının vakit namazlarını kıldırıldıklarını, daha sonra da beş imam tarafından kaza namazı kıldırıldığını, böylece camide sabahtan gece yarısına kadar cemaatle namazın devam ettiğini söylemektedir.¹⁹²

İmāmları gelür elinde fener

Āh yüz altmış şandil içinde yanar

Anda namāz [kılmış] hażret-i ~Ömer

Ne şerif cāmi~dür cāmi~ Ümeyye (Mahlassız, 23/2)

Şam'daki Ümeyye Camii'nde namaz kılanlardan biri de Bilâl Habeşî'dir:

Ümeyye ibn hadîsdür anuñ naķşı

¹⁹¹ Ahmet Özel, “Emeviyye Camii”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. 11, İstanbul 1995, s. 109.

¹⁹² Ahmet Özel, *a.g.e.*, s. 110.

Heb melekler aña dururlar karşı

Namāz kılmuş anda Bilāl Ğabeşi.

Ne güzel maķāmdur cāmi~ Ümeyye (Mahlassız, 23/3)

Sahihliği tartışmalı olan fakat hayli kabul gördüğü anlaşılan bir hadis-i şerifte Hz. İsa'nın şam'da bulunan bir köprüye ya da daha çok kabul gören bir rivayete göre, Emeviye Camiindeki Ak Minareye (el-Minaratu'l-Beyda) ineceğine dair ifadeler yer alır.¹⁹³

2.1.4.7.2. Urum(Rum)

Anadolu başta olmak üzere Bizans topraklarını anlatmak için Bilādü'r-Rûm / Arzu'r-Rûm, Akdeniz için Bahrü'r-Rûm, Bizans imparatorları için kayserin yanı sıra melikü'r-Rûm, azîmü'r-Rûm gibi tabirlere yer verilmektedir.¹⁹⁴

şair mübalağa sanatıyla gözlerinden akıp giden yaşların Rum'a kadar ulaştığını ifade etmiştir:

Allāh didikçe yüregim çoşar

Efkārim dağları aşar

Gözlerim Urum'a (ķadar) şaşar

şabr eyle göñül şabr eyle (Mahlassız, 82 / 4)

2.1.4.7.3. Mısır

şiirlerde Hz. Yûsuf kıssasıyla yer alan Mısır, sultanlığın sembolüdür. şair, kendilerini sevmesini Mısır'a sultan olmaktan daha üstün tutmaktadır:

Bizi sevenleri cānum seveler zatları cānum

Bizi sevmeyenler řāhum varsın Mişr'a sulřān olsun (Zākir, 40/6)

2.1.4.7.4. Kerbelâ

¹⁹³ Ahmet Topal, "Klasik Türk şiirinde řām-ı şerif", A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED], S.48, Erzurum 2012, s. 58.

¹⁹⁴ Casim Avcı, "Rum", Türkiye Diyanet Vakfı İşlam Ansiklopedisi, C.35, İstanbul 2008, s.222.

Bağdat'ın yaklaşık 100 km. güneybatısında yer alan Kerbelâ'nın İslâm tarihindeki şöhreti, Hz. Hüseyin ile ailesi fertlerinin 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) tarihinde Emevîler'ce şehid edildikleri yer olması ve kabirlerinin burada bulunmasından kaynaklanmaktadır.¹⁹⁵

Şair, Kerbelâ'yı Hz. Hüseyin'in şehid edildiği yer olarak şiirinde ele alır:

Ol Ğasan ğazretlerine şehri içirdi eşkıyâ

Hem Ğuseyn oldu şusuzluğdan şehid-i Kerbelâ

İkisi de aşlı nesli cümle âl-i Muşşafâ

Ben anuñ âline evlâdına ğurbân olayım

Ben anuñ luşfına ihsânına ğurbân olayım (Niyâzî, 79/3)

2.1.4.8. Tasavvuf ile ilgili Kavramlar ve Konular

2.1.4.8.1 Nasihatler

Nasihat “doğru yola, iyiye, güzele sevk etmek için yapılan konuşma, akıl öğretme, yol gösterme, âşık edebiyatında öğretici ve öğüt verici şiir türü”¹⁹⁶ şeklinde tanımlanan; “öğüt, ıza, pend, va'z”¹⁹⁷ şeklinde farklı kelimelerle de ifade edilen Arapça bir kelimedir. İncelemesi yaptığımız mecmua ilahi mecmuası olduğu için şiirlerin genelinde din ve tasavvuf konulu nasihatlar bulunmaktadır. Bazı şiirlerden örneklerle bunları inceleyelim.

Şair kalbi Allah'ın tecelli ettiği yer olarak tanımladığı için oradaki fazlalıkların yani Allah'tan gayrı her şeyin kalpten çıkarılmasını öğütlüyor. Kalbin “ma'mûr” edilmesine, geliştirilip güzelleştirilmesine vurgu yapılmaktadır:

Sür çıkar ağıyarı dilden tâ tecellî ide Ğaç

Pâdişâh ğonmaz serâya hâne ma'mûr olmadan (Şemsî, 12/2)

¹⁹⁵ Mustafa Öz, “Kerbelâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 25, Ankara 2002, s. 271.

¹⁹⁶ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, Vadi Yayınları, Ankara 2001, s. 990.

¹⁹⁷ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2013, s. 947.

Beyitte kişiye itibar sağlayan şeyin para, mal- mülk ve dış görünüş olmadığı vurgulanmıştır. Kişinin dışı ile içinin bir olmadığı, dış görünüşe göre yargılamanın ise çok yanıltıcı olduğu belirtilmiştir:

Degme bir derviş faķire ĥor deyüp kılma nażar

Ėalbinüñ her kũşesinde ėarş-ı RaĖmān gizlüdür (Eşrefoğlı Rũmı, 32/3)

İnsanın öncelikle kendini bilmesi, sırrın kendisi olduğunu çözmesi gerekir. Bunun idrakinde olmadan çıktığı yolculuklardan ne yazık ki eli boş döner. Sır yanlış yerlerde aranmamalıdır, şair gizli sultanın adresini belirtiyor:

Gezme gel bağr u berri kendüñden iste sırrı

Cism ü cāna Ėüķm iden gizli sulşān sendedür (Niyāzı, 45/3)

Arzu edilen şeyler bazı şeylerin yokluğına sebep olmalıdır. Zıtlıklar bir arada kâim olamayacağı gibi din ile dinsizlik de aynı kalpte yer alamaz. Şiirde de arzu edilen şeylere ancak feragat edilerek ulaşılabileceği vurgulanmıştır:

Sen cānuñdan geçmedin cānān arzũ kılursın

Belden zünnār kesmedin ímān arzũ kılursın(Yũnus, 41/1)

Şair; oyuncu, yalancı ve hilebaz dünyaya aldanılmaması gerektiğini her mısradaki vurgulamaktadır:

Ey dil zen-i dünyānuñ āline mi aldandun

Pervāne gibi her dem şem'i rũĖına yandun

Ėardaş bu yalancınun rengine mi boyandun

Va'dine mi dayandun ėahdine mi inandun

Bilmem şu fenā dünyā bāķi mi şalur şandun

Bu meclis-i fānıde sākı mi çalır şandun(Nũrı, 87/1)

Şair, dünyanın işleyiş düzenine baktığında nice ibretlik olaylar görmüş hatta onun bir değirmen ve buğday tanelerinin de insanlar olduğunu idrak etmiştir. Bu hayretle de âkil kimseleri uyarmak istemiştir:

Çün teferrüc eyleyüp baqđım cihānıñ yüzine

Her neye baqđım ise ı̇ibret göründi gözime

ı̇Ākil iseñ cān kulağıñ aç nażar kıl sözime

Bir degirmendir bu dünyā öğüdür bir gün bizi (Cāhidí, 76/1)

Āline aldanma şaşın fikr eyle ğile kıılır

Virdügin[i gerü] alur şanma kim bâki kıalır

İki şaşın arasında dāne ı̇ömri ne olur

Bir degirmendir bu dünyā öğüdür bir gün bizi (Cāhidí, 76/2)

2.1.4.8.2. Zâhid

Sözlükte *zühd* “bir şeye rağbet etmemek, ona karşı ilgisiz davranmak, ondan yüz çevirmek” gibi anlamlara gelir. Malı az olan kişiye *müzhid*, az yemek yiyene *zâhid*, az olan şeye *zehîd*, dünyaya karşı perhiz hayatı yaşamaya *zehâdet* denir. Zühdün karşıtı *rağbettir*.¹⁹⁸

Zühd kavramı genellikle dünyaya karşı olumsuz tavır ve davranışların bütününe ifade eder. Dünya malına, makama, mevkiye, şan ve şöhrete önem vermeme; azla yetinme, çokça ibadet etme, âhret için hayırlı işlere yönelme zühdün bazı göstergeleridir. Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de, “Siz dünya hayatını tercih ediyorsunuz ama âhret hayatı daha hayırlı ve daha kalıcıdır” meâlindeki âyetler (Tâhâ 20/131; el-Kasas 28/60; el-A‘lâ 87/16-17) bâki olan âhret hayatına yönelmenin kul için daha fazla önem taşıdığını bildirmektedir.¹⁹⁹

¹⁹⁸ Semih Ceyhan, *Zâhid*, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 44, İstanbul, 2003, s. 530.

¹⁹⁹ Semih Ceyhan, *a.g.e.*, s. 530.

Şair, zâhîde seslenerek dış görünüşüne değil, gönlüne bakmasını tembihlemektedir:

Zâhidâ şûret gözetme içerü gel câna baķ

Vechi üzre gör ne yazmış defter-i Rağmâna baķ(Niyâzî, 48/1)

2.1.4.8.3. Nefs

Sözlükte “ruh, can, hayat, hayatın ilkesi, nefes, varlık, zat, insan, kişi, hevâ ve heves, kan, beden, bedenden kaynaklanan süflî arzular” gibi mânalara gelen *nefs* kelimesi, Kur’an’da “ruh” anlamında kullanıldığı gibi (el-En‘âm 6/93) “zat ve öz varlık” mânasında da kullanılmıştır (Âl-i İmrân 3/28, 30).²⁰⁰

Tasavvufta nefis denilince şer ve günahın kaynağı olan, “kötü huy ve süflî arzuların tamamı” anlamına gelen ve kötülüğü emreden (Yûsuf 12/53) nefis anlaşılır.²⁰¹

Tasavvufta nefis terbiyesi şiddetli mücâhede ve meşakkatli riyâzet hayatıyla gerçekleştirilir. Bunun için nefsin arzularına uymamak, ondan gelebilecek tehlikelere karşı dikkatli ve uyanık olmak gerektiği sık sık vurgulanır.²⁰²

Beyitte kalbin tertemiz bir şekilde Allah’a sunulması ve Allah’tan bağışlanma istenilebilmesi için öncelikle nefsin istek ve arzularının terk edilmesi gerektiği vurgulanır:

Münkirün kalbinde dâim yürüşür âmâreler

Geçmemüş nefsi hevâdan Çak’dan iğsân arzular(Senâ‘î, 56/5)

2.1.4.8.4. Fenâ

Arapça “yok olmak, ölümlülük, fânîlik anlamlarına gelen fenâ kavramı, tasavvuf dilinde kulun sahip olduğu iradeden sıyrılarak tüm benliğini Allah’ta yok etmesi anlamına gelmektedir. İbnü’l-Arabî (ö.638/1239) fenâyı yedili bir tasnife tâbi tutarak bunları günahın, fiillerin, sıfatların, zâtın, âlemin, Allah’tan başka her şeyin,

²⁰⁰ Süleyman Uludağ, “Nefs”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul 2006, s. 526.

²⁰¹ Süleyman Uludağ, *a.g.e.*, s. 527.

²⁰² Süleyman Uludağ, *a.g.e.*, s. 528.

nihayet Allah'ın bütün sıfatlarının ve bunlar arasındaki münasebetlerin yok olması tarzında açıklamıştır.²⁰³

Şair dünyanın geçiciliğini, ömürden her dakikanın süratle, durmaksızın geçmesini, bin yıl yaşansa dahi bir saatin geri gelmeyeceğini, akışın her an ileriye, fenâya yani ölüme götürmesini her mısradaki farklı örneklerle anlatmıştır:

Ey Nûrî uyar cânın şaķınan geçer fursât
Sel gibi aķar  ömrün yel gibi ider sur at
Biņ yıl yaşasaņ ahir gelmez saņa bir s at
Ey göz niçe bir uyķu ey dil niçe bir furķat
Bilmem şu fen  dünya b ķi mi ķalur şandun
Bu melis-i f nide s ķi mi ķalur şandun (N r , 87/4)

2.1.4.8.5. Zikir

Sözlükte “bir şeyi anmak, hatırlamak” anlamındaki *zikir* (*zikr*) kelimesi (*çoğulu zik r, ezk r*) din  literatürde “Allah'ı anmak ve unutmamak suretiyle gafletten ve nisyandan kurtuluş” anlamında kullanılır. Zikir dil veya kalp ya da her ikisiyle beraber yapılır; bu ise ya unutilan bir şeyi hatırlama ya da hatırdaki olanı muhafaza etme şeklinde olur (R g b el- sfah n , *el-Mi fred t*, “zikr” md.). Kur'an'da türevleriyle birlikte birçok  yette geçen zikir Allah'ı dille hamd, tesbih ve tekbir şekliyle övmek; nimetlerini anmak, bunları kalple hissetmek ve tefekkür etmek; kulluğun gereklerini akıl, beden ve mal ile yerine getirmek; namaz kılmak, dua ve istiğfarda bulunmak, kevn   yetler üzerinde düşünmek şeklindeki m nalarının yanı sıra Kur'an, önceki kutsal kitaplar, levh-i mahf z, vahiy, ilim, haber, beyan, ikaz, nasihat, şeref, ayıp ve unutmanın ziddi gibi anlamlarda da kullanılmıştır.²⁰⁴

Şair, Kur'an-ı Ker m'deki “*Fezk r n *”²⁰⁵ şeklinde başlayan zikri telkin eden  yeti hatırlatarak gafletten sıyrılıp kendisini zikre davet etmektedir:

²⁰³ Mustafa Kara, “Fen ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İsl m Ansiklopedisi*, C. 12, İstanbul 1995, s. 334.

²⁰⁴ Reşat  ng ren, “Zikr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İsl m Ansiklopedisi*, C. 44, İstanbul 2013, s. 409.

²⁰⁵ *Bakara Suresi*, 152.  yet: Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım. Bana ş krediniz, bana nankörlük etmeyiniz!

Aç gözin **Eşrefoğlu** Gakğ'ı şikr et
Fezkurûni aydı Qur'ân içinde (Eşrefoğlu 33/6)

2.1.4.8.6. *Ene'l Hak*

Hallac-ı Mansûr'a ait "Ben Hakk'ım" anlamına gelen sözdür. Onun konuyla ilgili tam ifadesi şöyledir: "Eğer Allah'ı tanımıyorsanız eserini tanıyınız, işte o eser benim, ben Hakkım, çünkü ebediyen Hak ile Hakkım". Bir şiirinde hulûlle ilgili olarak, "Ben sevgilimin kendisiyim, o da bendir; biz bir bedene hulûl etmiş iki ruhuz" diyen Hallâc'ın bu sözleri daima onun fenâ, sekr ve tevhid hali göz önünde tutularak açıklanmaya çalışılmıştır. Bu açıklamalara göre "Ben Hakkım" sözü "Ben Hak'tanım" veya "Ben bir gerçeğim ve bâtil değilim" demektir. Bazılarına göre Hallâc bu sözü Allah'tan hikâye yoluyla söylemiş ve, "Allah ben Hakkım diyor" demek istemiştir.²⁰⁶

Beyitte vücudun her parçasının enel'Hak zikrini coşkunun bir şekilde haykırdığı dile getirilir:

Cümle a'zâ'dan gelür şikr-i ene'l-Çak nârâsı

Cism içinde zâr [u] efgânumdur Allâh Hû diyen (Niyâzî, 20/6)

2.1.4.8.7. *Men Arefe*

"Men 'arefe nefsehû fe-ğad 'arefe rabbehü"²⁰⁷ hadis-i şerifinden nâkıs iktibastır. Hadis-i şerifin tamamının anlamı "Kendini bilen Rabb'ini de bilir." şeklindedir.

Sûfîlere göre, insanoğlu Elest Bezmi'nden sonra Allah'ın huzurundan ayrılmış olduğu için, dünyadaki hayatı bu huzuru ve orada vakıf olduğu 'sırları' arama ve anlama isteği ile doludur. Bu sırların en büyükleri, yani 'sırr-ı azîm'den olanları, Allah ve insanın kendisidir. Sûfîlerin من عرف نفسه فقد عرف ربه sözüne sık sık referansta bulunmaları ve hatta bu sözü hadis olarak kabul etmelerinin sebebi de budur:²⁰⁸

²⁰⁶ Süleyman Uludağ, "Hallac-ı Mansûr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 15, İstanbul 1997, s. 379.

²⁰⁷ **bkz.:** Aclûnî, *Keşfü'l-fiafâ*, C. 2, s.361.

²⁰⁸ Hülya Küçük, *Tercüme-i İntihânâme-i Sultan Veled (İnceleme-Metin)*, (Trc. İbrahim Hakkı Eroğlu), Aybil Yayınları, Konya 2012, s. 45.

Men arefe nefsehu dirsən illā degülsin

[Me]lā'ikden yuḡaru seyrān arzū ḡılursın (~ Āşık Yūnus, 41/2)

2.1.4.8.8. *Levlāke*

Şiirlerde yer alan “Levlāke” ibaresi “sen olmasaydın” anlamındadır. Tamamı “Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım.” şeklindeki söz Hadis-i kudsî olarak belirtilmekle beraber Kütüb-i Sitte’de yer almamaktadır. Âlimlerin Hz. Peygamberi övme ve yüceltme adına kitaplarında kullandıkları sözdür. Netice olarak hadis-i kudsînin mevzu olduğu ama bunun yanında da mananın sahih olduğu belirtilmiştir.²⁰⁹

Hz. Peygamber’in altmış üç senelik zamanla sınırlı cismanî hayatından ayrı bir varlığı daha mevcuttur. Allah’tan başka hiçbir şey yokken ilk defa hakikat-i Muhammediyye var olmuş, bütün yaratıklar bu hakikatten ve onun için halk edilmiştir. Âlemin var olma sebebi, maddesi ve gayesi bu hakikattir. Tasavvufta sık sık kullanılan ve kutsî hadis olarak da rivayet edilen, “Sen olmasaydın kâinatı yaratmazdım” (levlāke...) bu husus anlatılır. İlk ilâhî tecelli olması sebebiyle “taayyün-i evvel”, sevgi tarzında tecelli olması dolayısıyla “taayyün-i hubbî” adı da verilen nûr-ı Muhammedî zuhur ettikten sonra her şey ondan ve onun için yaratılmıştır. Resûl-i Ekrem’in ruhu ve nuru bütün insanlardan, peygamberlerden, hatta meleklerden önce var olduğundan Peygamber insanlığın mânevî babasıdır. Hz. Âdem insanların maddeten babası (ebü’l-beşer), Hz. Peygamber ruhların babasıdır (ebü’l-ervâh).²¹⁰

Beyitte Hz. Muhammed’in bizzat kendi yaratılışındaki sırra, mirâca yükseltiğindeki sırra ve “Ḳābe ḡavseyni ev ednā” şeklinde başlayan Necm Suresi 9. ayette geçen -Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu- Allah ile olan yakınlığının derecesi dile getirilmiştir:

Ol cihānuḡ fâhrinüḡ sırrına ḡurbān olayım

Ḥuşbe-i *levlāke*nüḡ şānına ḡurbān olayım

²⁰⁹ Adem Çalışkan, “Yūnus Emre Dîvânı’nda Hz. Peygamber’in Hadis-i Şerifleri”, *Diyanet İlmî Dergi*, C. 28, 1992, S. 3, s. 121.

²¹⁰ Mehmet Demirci, *Hakikat-i Muhammediyye” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 15, İstanbul 1995, s.180.

Ḳābe kavseyni ev ednāsına ḳurbān olayım

Ben anuḡ ʿilmine ʿirfānına ḳurbān olayım

Ben anuḡ esrār-ı mi ʿrācına ḳurbān olayım (Niyāzî, 79/1)

2.1.4.8.9. Küntü Kenz

Şiirlerde “kenz-i mahfi” şeklinde de geçen ibare hadis-i şerîften nakıs iktibastır. “Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en-u'rife fe'halaktü'l-halka li-ya'rifüni” şeklinde olan hadis-i şerifin anlamı “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım.” şeklindedir.²¹¹

Sözlükte “gizli hazine, saklı define” anlamına gelen *kenz-i mahfî* terkiibini Muhyiddin İbnü'l-Arabî “her tür izâfet ve nisbetlerden mücerred kadîm ve ezeli olan Hakk'ın zâtı”, Abdürrezzâk el-Kâşânî ise, “Gaybde saklı bulunan ahadiyyet hüviyeti olup gizli olanların en gizlisidir” şeklinde tanımlamıştır. Burada mutlak anlamda gizli (gayb, sır) olan hüviyete ve zâta kenz-i mahfî denilmesi onun hiçbir zaman bilinemeyeceğini ifade etmek içindir.

Kenz-i mahfî tabiri hadis olarak da rivayet edilen, “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım” (Aclûnî, II, 132) ifadesinden alınmıştır. Burada geçen “istedim” (ahbebtü) muhabbet, “bilinmek” (u'refü) mârifet kökünden geldiği için mutasavvıflar kâinatın yaratılışını muhabbet ve mârifetle açıklamışlardır.²¹²

Şair bu na'tinde Hz. Muhammed'i gizli hazinenin saklı olduğu yer olarak ifade etmiştir. Allah'ı bilmenin yani küntü kenze ulaşmanın tek yolunun Hz. Muhammed ve ona indirilen Kur'ân-ı Kerîm olduğu dile getirilir.

ʿİlm [ü] ḡilmüḡ kâni sensin küntü kenzin maḡzeni

Senüḡ içün indi gökden hâtm-i Ḳur'ân Muşşafâ(Mahlassız 1/5)

²¹¹ bkz.: Aclûnî, *Keşfü'l-fiafâ*, C. 2, s. 132.

²¹² İbrahim Hakkı Aydın, “Kenz-i Mahfî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.25, Ankara 2002, s. 258.

2.1.4.8.10. *Lî me'allah*

“Allah ile birlikte” anlamındadır. "Benim Allah ile birlikte olduğum öyle bir vakit vardır ki; o vakitte, bana ne Hakk'a yakın bir melek ne de gönderilmiş bir nebi yaklaşabilir." sözünden nâkıs iktibastır. Herhangi bir hadis kitabında kayıtlı bulunmayan bu söz, daha ziyade zayıf ve metruk ravileri toplayan duafa ve mevduat eserlerinde yer almaktadır.²¹³

Şair bu na'tinde Hz. Muhammed'in gizli hazinenin saklandığı yeri bilen ve Allah'a yakın olmadaki sırrı kendisinde toplayan kişi olarak ifade eder:

Küntü kenziḡ maḡzenidür lí me'allāh maḡharı

Mebde-i dünyā vü uhrādur ŧefā'at menba'ı

Ḳuŧb-ı 'ālem didi Mevlā'm ḡıl ŧāḡib-i Meŧnevi

Muŧŧafā mā-cā'e illā raḡmeten-lil 'ālemìn (Ma'nevı 9/2)

2.1.4.8.11. *Mûtu Kable En Temûtu*

İbare “Ölmeden önce ölünüz.”²¹⁴ anlamındadır. Sufiler, "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz" (Tirmizi, Kıyame 25) ve "Dünyevi zevkleri kıran ve tûl-i emeli unutturan ölümü çokça hatırlayınız, (Tirmizi, Zühd 4) hadislerini "Ölmeden önce ölünüz" sözünün mesnedi olarak göstermişlerdir.²¹⁵

Hayat kadar gerçek olan ölüm, insanların tamamını ilgilendirmektedir. Birçok insan için ölüm, endişe, hüzn ve ümitsizlik arz ederken, tasavvufî düşüncede, “ŧeb-i arûŧ” (Düğün Gecesi) sevgili ile kavuşma ve vuslat anı olarak değerlendirilmiştir. Tasavvufî düşüncede ölüm olgusuna gereken deḡer verilmiş, ölmeden önce ölünüz sırrına eren Allah dostları onu düḡün gecesi olarak telakki etmişlerdir. Onlara göre ölüm, ikinci ve ebedî bir hayatın başlangıcıdır. Bu sebeple, mutasavvıflar iradî ölüm dedikleri, insanın tabiî istek ve arzularının disipline edilmesi ŧeklinde tanımlanan

²¹³ Murat Gökalp, “Salih Baba Divan'nda Lafzî Hadis İktibasları”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ 2017, S. 2, s. 121.

²¹⁴ Aclûnî, *Keŧfü'l-fiafâ*, C. 2, s.402.

²¹⁵ Ramazan Muslu, “Türk Tasavvuf Kültüründe Sûfilerin Ölümüne Bakışı ve Cenaze Merasimleri”, *Ekev Akademi Dergisi*, S. 40, Erzurum 2009, s.66

ölüme ehemmiyet vermişlerdir. Dolayısıyla, yaptıkları bütün faaliyetlerde nefislerini değil bütün insanlığın yararını düşünmek gibi bir erdemın sahibi olmuşlardır. Mutasavvıflar ölümü bir başka dünyaya geçi olarak değerlendirmişler. Bu sebeple ölümü korkulan bir olgu değil aksine özlenen dosta kavuşma, aslı vatanına ulaşma, nefsin, şeytanın ve masiva muhabbetinden kurtulmanın bir aracı olarak algılamışlardır.²¹⁶

Şair, sūra üflenince kopacak olan kıyametle gerçekleşecek olan ölüme, zaten ölmeden evvel ölenlerin ulaştığını dile getirmektedir:

Mūtu qable en temūtū sırrına maẓhār olan

Ĥaşr u neşri bunda gördi nefhâ-i sūr olmadan (Şemsî 12/5)

2.1.4.9. Soyut Varlıklar

2.1.4.9.1 Ruh

Sözlükte “gitmek, geçmek; (hava) rüzgârlı olmak; (bir şey) geniş ve ferahlık verici olmak” mânalarındaki *revh* kökünden isim olan *rûh* kelimesi terim olarak genellikle “canlılarda hayatı sağlayan unsur” şeklinde tanımlanmaktadır. Ruh, bir anlamda kendisinin bir cüzünü teşkil eden ve devamlılığını sağlayan “nefes” mânasına da gelir. Farklı tarifleri yapılmakla birlikte ruhun âlimlerin çoğunluğunun anlayışı çerçevesinde şöyle tarif edilmesi mümkündür: “Ana rahminde oluşması sırasında melek tarafından insanın bedenine üflenen ve ölümü anında insan bedeninden çıkarılan idrak edici ve bilici hakikati.”²¹⁷

Şair, Hz. Muhammed’in isminin anılmasını ruha gıda yani hayat kaynağı verdiğini dile getirir:

Senün ism-i şerifün her kaçan yād olsa sulşân

Şafâ bahş idüp rûğa gıdâdur yâ Resûlallâh (Deştî 27/4)

²¹⁶ İsa Çelik, “Türk Tasavvuf Düşüncesinde Ölüm”, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 40, Erzurum 2009, s.141.

²¹⁷ Yusuf Şevki Yavuz, “Rûh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 35, Ankara 2018, s. 187.

Beyitte insanın ölümüyle ruhun bedenden ayrılacağı dile getirilir:

Cān ğulķuma geldikde ˘Azrā˘il'i gördükde

Ya rūğumı aldıkda āsān ola mı yā Rāb (Zārī 35/4)

2.1.4.9.2. Melekler

Farklı sûretlere girebilen ve duyularla algılanamayan nûrânî varlıklar” şeklinde tarif edilen melek, Kur’ân-ı Kerîm’de (el-Bakara 2/285; en-Nisâ 4/136) ve tevâtür derecesine ulaşan hadislerde (Buhârî, “Îmân”, 37; Müslim, “Îmân”, 1) inanç esasları arasında sayılmaktadır. Naslarda meleklerin hem özellik ve yetenekleri hem de görevleri hakkında bilgi verilmiştir. İnsanlar ve cinlerden farklı olarak nurdan yaratıldıkları nakledilen meleklerin (*Müsned*, VI, 168; Müslim, “Zühd”, 60) Âdem’in yaratılışından önce mevcut buldukları ve Allah’ın hitabına mazhar olup bizzat O’nunla konuştukları anlaşılmaktadır (el-Bakara 2/30-34; el-Hicr 15/28-29). Ayrıca meleklerin yiyip içmedikleri (Hûd 11/69-70; ez-Zâriyât 51/24-28), görevleri icabı iri cüsseli ve güçlü olabildikleri (en-Necm 53/5; et-Tahrîm 66/6; et-Tekvîr 81/20) belirtilmiş, bu güçlerini temsil eden ellere (el-En’âm 6/93) ve birden fazla kanada (Fâtır 35/1) sahip buldukları bildirilmiştir.²¹⁸

Beyitte günahsız, temiz meleklerin bile Hz. Muhammed’in nuruna bakmaktan çekindikleri dile getirilir:

Şalağāt aşlı melekdir kim nažardan şaşınır

Ağmed’iñ nûrı seniñdir gene karşı bakınır

Ĥüb nefesi sūz olunca kim *velleyli* oķunır

Seniñ dāvūdî sesine ğayr[ān] oldum ben bugün (Āşık ˘Ömer 85/5)

2.1.4.9.2.1. Rıdvan-Malik

Cehennem bekçilerini temsil eden melek bir âyette Mâlik (ez-Zuhruf 43/77), cennet meleği ise hadislerde Rıdvân (Süyûtî, s. 67) ismiyle geçer. Cehennem görevlileri ayrıca “zebâni” olarak da adlandırılmıştır (el-Alak 96/18).²¹⁹

²¹⁸ M. Sait Özvarlı, “Melek”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 29, Ankara 2004, s. 40.

²¹⁹ M. Sait Özvarlı, *a.g.e.*, s. 40.

Beyitte cennet ve cehennem meleklerinin tek arzularının Hak olduğu dile getirilir:

Eger ğürî eger ğılmân eger Mâlik eger Rıdvân

Sekiz cennet yedi nîrân saña ʔâşık seni ister (Hüdâyî 24/5)

2.1.5. Mecmuada Bulunup Divanlarda Yer Almayan Şiirler

Mecmuada yer alan bazı şiirler şairlerin divanında yer almamaktadır. Bu durum iki sebepten kaynaklanabilir. Bu şiirler şairin tercihen divanına almadığı şiirler olabilir ya da aynı mahlası kullanan başka bir şairin şiiri olabilir. Bu durumu tespit etmek hayli güçtür. Bu şiirlere dikkat çekmek için şiirlerin ilk beyit / dörtlüklerini tabloya ekledik.

Tablo VI: Divanlarda Yer Almayan Şiirler

Şiir No	İlk beyit/dörtlük	Şair
4	Nedir ol şey ki dört ayağı var Câ-nişin olmuş idemez reftâr	Nâbî ²²⁰
18	Zâhid bizi menʔ etme der-ġarak ister bu gül Bir yerde karar etmez Raġmân ister bu gönül	Nakşî ²²¹
36	Ey gönül Ğaçķ’a ʔibâdet kılmübârek Cumʔa gün Zikir ile ħalbünj pası sil mübârek Cumʔa gün Ver şâlâvât ol Muġammed Muşşafâ’nın rûġuna Nice biñ Kâbe şevâbın bul mübârek Cumʔa gün	Niyâzî ²²²

²²⁰ Ali Fuat Bilkan, Nâbî’nin Türkçe Dîvânı (Karşılaştırmalı Metin), Doktora Tezi, Ankara 1993.

²²¹ Hikmet Atik, “Nakşî Ali Akkirmâni Dîvânı (İnceleme-Metin)”, Doktora Tezi, 2003.

²²² Kenan Erdoğan, Niyâzî-i Mısırî Dîvânı, Akçaġ Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2019.

56	<p>~Azm idüp cānān iline gitmege cān arzular Yoluna urbān olayım amadan an arzular</p>	Senā~i ²²³

4 numaralı iir: Bu lugazda mahlas yer almamaktadır fakat müstensih ‘‘Luaz-ı Nābī’’ balıı koymutur. Daha önce biyografi kısmında deindiimiz gibi Nābī Divanı’nda 30 lugaz yer almaktadır. Bu lugazdan 12 tanesi mecmuada yer alan lugazla aynı vezin(fe’ilātün mefā’ilün fe’ilün) ile ve 27 tanesi de aynı nazım ekli(mesnevi) ile kaleme alınmıtır. Nābī lugazlarında gāh...gāh/geh... gehī ikilemelerini sıklıkla kullanmı; bazı lugazlarında ... var, ... yok eklinde varlıkları tanımlama yoluna gitmitir. Mecmuadaki lugaz yapısal olarak Nābī’nin lugazlarına uymaktadır fakat elimizde kesin bir bilgi olmadığı iin bu bilgilerle iktifa edeceiz.

18 numaralı iir: Bu iirin hem hece hem aruzla iirler yazan Nakı Akkirmānī’ye ait olabileceini bize u veriler dndrmtur: Akkirmānī’nin divanında 26²²⁴ iir hece vezniyle kaleme alınmıtır. Mecmuadaki ‘‘Zāhid bizi men~ etme’’ eklinde balayan, 14’l(7+7) hece vezniyle kaleme alınan iir Akkirmānī’nin iir tarzıyla biim, ierik ve muhteva ve de kelime seimleri-Hece ile yazdığı iirlerde Akkirmānī ‘‘zāhid’’ kelimesini 8 yerde kullanmıtır.- noktasında benzerlik vardır.

36 numaralı iir: Mecmuada yer alan Niyāzī ve Mısrī mahlaslı 8 iir Niyāzī-i Mısrī’nin divanında yer almaktadır fakat 36 numaralı Niyāzī mahlaslı iir divanda bulunamamıtır. Bu sebeple bu iirin Niyāzī-i Mısrī’ye ait divanında yer almayan bir iiri olduunu tespit ettik.

56 numaralı iir: Bu iirle ilgili yorum yapacak kadar detaylı bir verimiz yoktur fakat mecmuadaki bu iirin, Senā~i’nin divanına alınmamı bir iiri olabileceine dikkat ekmek iin tabloya eklenmitir.

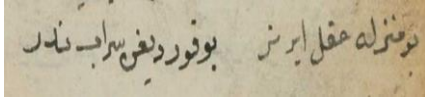
²²³ Emine te, ‘‘Sena’i Dīvānı Tenkidli Metin’’, Master tezi, Ankara, 2000.

²²⁴ Hikmet Atik, *Nakı Ali Akkirmānī Dīvānı (İnceleme-Metin)*, Doktora Tezi, 2003s. 334- 356.

2.1.6. Mecmuadan Divanlara Bir Bakış

Şiir mecmualarının alana sağladığı canlılıklardan biri de divanların incelemesi yapılan her mecmua ile tekrar tekrar taranmasıdır. Bu sebeple divanlarda çeşitli sebeplerden okunamayan kelimeler –Genellikle Osmanlı Türkçesinde el yazısının birçok okumaya müsait olması ve müstensihin bir harfi eksik ya da fazla yazmasından kaynaklanan yazım hataları bunlara sebep olmaktadır.- bazı mecmualarda bu kelimeler sarih bir biçimde yazıldığı için okunabilir ve divanlara bu açıdan ışık tutabilir.

Metin transkripsiyonunda divanlarla mecmua arasındaki farklılıklar dipnotta belirtilmiştir fakat burada mecmuadaki bazı kelimelerin divandaki yazımına göre daha uygun görünmektedir. Bu kelimelerin uygunluğunu da hem anlam hem vezin açısından incelemeye tabi tuttuk.

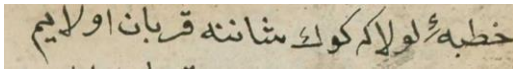
Vezni: 16'lı hece vezni

Bu menzile ʿaķıl irmez bu **ķurdıġın** serāb nedir (Yūnus, 68 / 5)

ķurdıġın M: kodıġun D²²⁵

Bu mısraıda bir harfin eksik yazılmasından kaynaklı “kodıġun” okunuşu ortaya çıkmış olmalıdır.

Şiir hece vezni ile kaleme alındığı için iki kelimenin de hece sayısı da aynı olduğu için buradan bir çıkarım yapılamaktadır. Mısraıda “serāb” kelimesi geçmektedir. Yanındaki kelimenin de onun yardımcı fiili olması anlam olarak uygundur (serap kur-).

Vezni: fā ʿilātün fā ʿilātün fā ʿilātün fā ʿilün

➤ Ĥuşbe-i **levlākenüġ** şānına ķurbān olayım (Niyāzî 79 / 1)

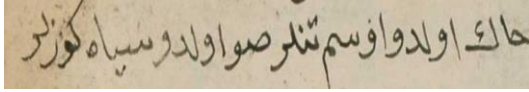
levlākenüġ M: levlāk inen D²²⁶

²²⁵ Mustafa Tatçı, *Yūnus Emre Dîvânı*, H yayınları, İstanbul 2008, s.78.

²²⁶ Kenan Erdoġan, *Niyâzî-i Mısırî Dîvânı*, Akçaġ Yayınları, Ankara 2019, s. 268.

Kelimenin iki ayrı kelime gibi okunmasından, müstensihin yazımından ya da harflerin silikleşmesinde kaynaklı bir sorun oluşmuş olabilir.

Vezin açısından her iki kelime de uygundur. Gramer açısından bakıldığında “şanına” kelimesinin bir tamlamanın devamı olduğu görülmektedir. “Levlake hutbesinin şanına kurban olayım.” çevirisi uygun görünmektedir.

Vezni: *mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün*

- Hāk oldu o sım tenler **şu oldu** siyāh gözler (Nūrî, 87 / 3)

şu oldu M: şoldı D²²⁷

“şoldı” kelimesindeki ilk hecenin kapalı olması vezne uygundur, “şu oldu” kelimesinde ise imale gerekir.

Burada da iki ayrı kelimenin bir kelime olarak okunmasından, elif ve vav harfinin silikleşmesinden ya da kelime “şoldı” iken müstensihin yanlış duymasından kaynaklı “şu oldu” şeklinde yazılmasından kaynaklı bir sorun oluşmuş olmalıdır. Bunu tespit etmek güç olduğu için anlam açısından mısraıda bir uyum görüldüğü için incelemeye alınmıştır.

Anlam açısından bakıldığında “O gümüş tenler toprak oldu, o siyah gözler su oldu.” Sevgilinin vücudu çürümüş toprak olmuştur, gözleri ise su olmuştur. Bilimsel olarak gözün %80'e yakını sudan oluşmaktadır, bu sebeple ve “hāk” kelimesinin varlığından diğer kelimenin “şoldı” değil “şu oldu” şeklinde okunması da değerlendirilebilir.

Bu kelimelerdeki tespitler mecmuadaki yazımlardan hareketle yapılmıştır. İncelenen mecmuada müstensihin yazdığı kelime metne daha uygun görünse de asıl nüshada o kelime öyle olmayabilir. Bunun tespiti güç olduğu için mısraılar sadece vezin ve anlam açısından incelemeye tabi tutulmuş ve ulaşılan sonuçlar aktarılmıştır.

²²⁷ Hüseyin Akkaya, “Abdülhad Nūrî ve Divanı”, Kitabevi, İstanbul 2003, s. 215-216.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞİİR MECMUASININ METNİ

3.1. METİN KURULURKEN TAKİP EDİLEN YOL

1. Metnin yazımında transkripsiyon alfabesi kullanılmıştır.
2. Metinde geçen başlıklar koyu harflerle şiirin boyutundan iki punto büyük olacak şekilde şiirlerin en üstüne yazılmıştır. Metinlerin vezinleri ve bahirleri ise şiirlerin boyutuna göre bir punto küçültülüp, italik yazı ile başlıklardan sonra verilmiştir.
3. Mecmuadaki şiirler numaralandırılmış ve bu numaralar başlığın üstüne koyu(bold) ve şiirin metninden iki punto büyük olacak şekilde yazılmıştır.
4. Mecmua ve divan arasında mukayese yapılırken dipnotta fark arz eden iki kelime arasına iki nokta (:) konmuş; mecmuada yer alan kelimelerin yanına "M", divanda yer alanların ise "D" harfi eklenmiştir.
5. Bazı kelimelerin yazımı divandan bakılarak düzenlenmiş, bu kelimelerdeki düzeltmeler, divanda yer alıp mecmuada bulunmayan kelimeler ve divanda yer almayan şiirler için de metin tamiri gereği eksik harfler vezin gereği köşeli parantez [ ] içinde gösterilmiştir.
6. Metinden çıkarılması gereken ve vezin gereği fazla gelen kelimeler parantez ( ) içinde verilmiştir.
7. Mecmuada yer alıp divanda yer almayan beyitler ve divanda yer alıp mecmuada yer almayan beyitler dipnotta belirtilmiştir.
8. Metinde okunuşundan emin olunamayan kelimelerin yanına ve bilgi eksikliğinden kaynaklanan belirsizliklerde parantez içinde soru işareti (?) eklenmiştir.

9. Metinde yer alan özel isimlerin ve yer adlarının ilk harfleri büyük yazılmış, bu isimlere gelen çekim ekleri ayrılmıştır. (Allāh, Muşşafā, Şam'ın, Kerbelā vd.)
10. Şairlerin mahlası koyu(bold) yazılmıştır.
11. Metinde bulunan ayet ve hadisler italik yapılmış ve anlamları dipnota eklenmiştir.
12. Metinde terennüm ifade eden bölümler italik yapılmıştır. Metnin içinde yer alan kelime bazındaki terennümler de italik yapılmış ve vezne dahil olmadığını göstermek için parantez ( ) içine alınmıştır.
13. Metinde vezinle ilgili aksaklıklar (kelime eksikliği, kelime fazlalığı vb.) dipnotta belirtilmiştir.
14. Mükerrer şiirler dipnotta belirtilmiştir.
15. Aslı pādşāh, kāmyāb vb. kelimeler, şiirin veznine göre bazı yerlerde pādīşāh, kāmiyāb şeklinde yazılmıştır.
16. Sarı, deli vb. gibi sonu ünlü ile biten kelimeler ol- yardımcı fiiliyle kullanıldığında şiirin veznine göre bazı yerlerde sar'olur, del'olur şeklinde yazılmıştır.
17. Mecmuada 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar farklı metinler bulunmaktadır. Şiirlerin çoğunluğu harekesiz yazıldığı için eklerin düz ya da yuvarlak ünlü ile yazılıp yazılmadığı belirsizdir fakat hareke ya da harf ile belirtilen eklerde yazıma uyulmuştur. Bu durumun haricinde eklerin yazımında şu kurallara uyulmuştur:
  - a) Bildirme eki daima yuvarlak ünlü ile yazılmıştır.
  - b) İyelik ekleri daima yuvarlak yazılmıştır.

- c) Tamlayan eki daima yuvarlak ünlü ile yazılmıştır.
- d) “-ıp” eki daima yuvarlak ünlü ile yazılmıştır.
- e) Geniş zaman eki daima yuvarlak ünlü ile yazılmıştır.
- f) Öğrenilen geçmiş zaman eki daima düz ünlü ile yazılmıştır.
- g) Görülen geçmiş zaman eki daima düz ünlü ile yazılmıştır.

3.2.TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1^b]

1 228

İlāhî-i şerîf

fā`ilātün fā`ilātün fā`ilātün fā`ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Cümlenüñ cānānı sensin cāna cān Muşşafā
Derdimüñ²²⁹ dermānı sensin cāna cān Muşşafā
2. Her günü nūruñdan almış nüh felekler mihrini
Şaçı sünbül yüzi güneş eli tābān Muşşafā
3. *Çağ te`ālā senüñ için yaradıdır`ālemi*²³⁰
Kul olupdur saña cümle şāh u sulşān Muşşafā

²²⁸ Bu şiir, Murat Yurtseven'in "İsmâil Hakkî Dîvânı" (Bursa 1990, s. 203.) adlı doktora tezindeki metine yazılmış bir naziredir.

Şiirin bitiminde "Temmet didim sildim kalem yazınca çekdim hayli elem" yazısı bulunmaktadır.

²²⁹ Mısranın başındaki "Bu gönüller" kelime grubu vezin açısından eklenmemiştir. Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: derinüñ

²³⁰ *Çağ te`ālā senüñ için yaradıdır bir`ālemi*: Mısra "Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım." sözüne atıf olarak yazılmıştır. Bu söz hadîs-i kudîs olarak belirtilmekle beraber Kütüb-i Sitt'e'de ve güvenilir hadis kitaplarında yer almamaktadır. Hadîs-i kudîs mevzu olmakla birlikte mananın sahih olduğu belirtilmiştir (**Detaylı bilgi için bkz.:** Adem Çalışkan, "Yûnus Emre Dîvânı'nda Hz. Peygamber'in Hadis-i Şerifleri", *Diyanet İlmî Dergi*, C. 28, 1992, S. 3, s. 121.).

4. Sekiz uçmağ senüñ için şöyle durur munşazır

Ol gelü deyü sevinür ğür [u] ğılmān Muşşafā

5. Ğilm [ü] ğilmüñ kānı sensin *küntü kenzin*²³¹ mağzeni

Senüñ için indi gökden ĥatm²³²-i Qurʿān Muşşafā

2 ²³³

mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün mefāʿilün

bahr-i hezec + ---/+ ---/+ ---/+ ---

1. Cihāna aldanup ũan ki ĥāristān²³⁴

Beğā semtine ʿazm eyle fenādır bu diyāristān

---

²³¹ *küntü keniz*: Bu ibare “Gizli hazine idim.” anlamındadır. “Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en-u'rife fe'halaktü'l-halka li-ya'rifüni” hadîs-i ũerifinden nâkis iktibastır. Hadîs-i ũerîf'in tamamının anlamı “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım.” şeklindedir. (bkz.: Aclûnî, *Keşfü'l-fiafâ*, C. 2, s. 132.)

²³² Müstensihin yanlış yazdığı ũu kelime düzeltilmiştir: ğatm

²³³ Mahlas bulunmamaktadır, ũairi tespit edilememiştir. Bu ũiir derkenarda yer almaktadır. Beytin altına “yāristān” kelimesi yazılmıştır.

²³⁴ Müstensih bu mısradaki bir buçuk tefilelik bir kelime yazmayı unutmuştur.

[2^a]

3235

İlāhî-i şerîf

8'li hece vezni

1. Hep cennetüñ ırmaqları
[Aķar] Allāh deyü deyü
Çıķmuş İslām bülbülleri
Oķur Allāh deyü deyü

2. Şalınur Şübā dalları
Hep Ƙur'ān oķur dilleri
Cennet bāğınuñ gülleri
Ƙoķar Allāh deyü deyü

3. [Hep] altun[dan]dur kökleri
Gümüşdendür yapraqları
Çevre yanuñ budaqları
Biter Allāh deyü deyü

---

²³⁵ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın, "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus", (H Yayınları, İstanbul 2019, s. 161.) adlı eserindeki metine "İdris" mahlaslı bir şair tarafından yazılmış naziredir.

Şiirin altında tam okunamayan bir yazı vardır: "Bin iki yüz kırķ altı senesi mah şaferü'l ğayrınıñ... yigirmi birinci günü ağustosı ibtidâsı yevm cum'a günü..."

4. Aydan arıdur yüzleri

Misk [ü] ~ anberdür sözləri

Cennetüñ ğürì kıızları

Oķur Allāh deyü deyü

5. Kimler yiyüp kimler iķer

İdris Nebí ğülle biķer

Melekler de rağmet ŝaķar

Sübgānallāh deyü deyü

6. **İdris** eydür var yārına

Ķoma bugüni yarına

Melekler Ķaķ dīvānına

Varur Allāh deyü deyü

Mü`minler Ķaķ diđārına

Varur Allāh deyü deyü

[2^b]

4²³⁶

Luğaz-ı Nâbi

fe'îlâtün / mefâ'ilün/ fe'îlün

bahr-i hafif- +- -/- + - -/- + - -/- + -

1. Nedir ol şey ki dört ayağı var

Cā-nişin olmuş idemez reftâr

2. Mihre beñzer nigâh-ı kütâhı

Rü'yet itmekde rüz u şeb mâhı

3. Hâlk anı bî-günâh iken bağlar

Aña her kim baçar görür ağlar

---

²³⁶ Bu şiir, Doğan Kaya'nın "Cönklerden Gün Işığına: Lügazler" (Kömen Yayınları, Konya 2019, s. 176/27b.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Makalenin kısaltması "Mak", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(1a) Nedir ol şey ki: Ol ne şeydir ki Mak.

(1b) idemez: edemez Mak.

(2) Makalede 3. beyittir.

(2a) Mihre benzer: Mihr görmez Mak.

(3) Makalede 2. beyittir.

(3b) Aña : Anı Mak.

(4a) eger: alur Mak.

(4b) Destine gire-ydi seb'ke-i sim: Bir etek dolusu Çebboy ki sim Mak.

(5a) olur: anın Mak.

(5b) Gösterir gâh kılıç: Gâh kılıç gösterir Mak.

(6a) eylediñ müheyyâlîk: eyleyüp ra'nâlîk Mak.

(6b) ebnâ-yı cinse ya balık: halka ya balık Mak.

(7a) aña me'âl: ekle remmâl Mak.

Lugazın cevabı "dalyan"dır.

4. Dāmen açsa eger o şâhş-ı şa'ım
Destine gire-ydi sebîke-i sîm
5. Gāh olur destine girer mercān
Gösterir gāh kılıç gehi kılķan
6. İşte 'arz eyledüñ müheyyālık
Şaşar ebnā-yı cinse ya balık
7. Baķ ğurūfuna bir hoş anla me'āl
Dāl yanında nūn eyle hāyāl

5²³⁷

Beyt

Derkenarda yer alan bu şiir, özensiz yazıldığı ve silik olduğu için tarafımızdan anlamlı bir şekilde okunamamıştır.

---

²³⁷ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

[3^a]

6238

İlāhī-i şerīf

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Benüm maḳşūdum ʿālemde degüldür lākin illā Hū
(*Āh*) Bu benüm derdime dermān degüldür lākin illā Hū
2. Ne ğüridür ne ḥod ğilmān ne cennetdür ne ḥod Rīvān
(*Āh*) Bu benüm gönlümi alan degüldür lākin illā Hū
3. Anuḡ naḳş-ı ḥayālünden cihān bir şerre olmuşdur
(*Āh*) Nażar etsem (*cānım*) ol şerreye görünmez lākin illā Hū
4. Ey **Hüdāyī** eger idrāk idersem fānī ʿālemi
(*Āh*) [Bu] benüm sırrıma vāḳıf degüldür lākin illā Hū

7239

Muʿammā

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

bahr-i remel - + - - - / - + - - - / - + -

1. Nist ğadde ḥāme ez nāme İlāh
Dem zeden bāyed zebān dāred nigāh

²³⁸ Bu şiir, Laila Mahmoud'un "Hacı Bayram-ı Veli ve Hallac-ı Mansur'un Şiirlerinin Karşılaştırılması" (İlahiyât, s. 313.) adlı makalesindeki metine "Aziz Mahmud Hüdāyī" tarafından yazılmış bir naziredir. Derkenarda, "İbrāhim ibni İsmā' il ü Muşşafā ibni İbrāhim şuşulup muġbir(?) olduğudur 1278" yazmaktadır.

²³⁹ Farsça yazılmış bir muammadır. Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

[3^b]

8²⁴⁰

~Āşık ~Ömer

fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ol ne āfetdür vücūdı hāliyā ihfādudur
Menzili esfelde ammā meskeni bālādudur
2. ~Āriyetden ~ār ider keşretde vağdet eylemiş
Gövdesi ser-pā²⁴¹ bürehne²⁴² şūreti zibādudur
3. Söylemekden dinlemekden söyledüp dinletmeden
Ağlamakdan gülmeden āyine gibi sâdedür
4. Ne gice ne gündüz olur aña ne ay ne güneş
Bu ne dağda bāğda ne şağrāda ne deryādudur

---

²⁴⁰ Bu şiir, Sadettin Nüzhet Ergun'un, "Āşık Ömer- Hayatı ve Şiirleri" (Semih Lütfi Matbaa ve Kitabevi İstanbul 1936, s. 52.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(1a) vücūdı: vücudu D.

(2a) keşretde: kesrette D.

(3a) Söylemekden dinlemekden: Söylemekten dinlemekten D; dinletmeden: dinlemeden D.

(5b) uyuyup: uyumaz D; āmādedir: āzādedir D.

(6a) degül: degil D.

Muammanın cevabı "cenin"dir.

²⁴¹ Şair vezne uydurmak için "ser-ā-pā" kelimesini bu şekilde yazmıştır.

²⁴² Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: pürehne

5. İsmi vardır cismi yoktur cismi vardır ismi yok
Yemez içmez uyuyup uyanmadan *āmādedür*
6. Er durur *ʿavrat* degül *ʿavrat* durur hem er degül
Bir *şifāt* olmaz mu *ʿayyen* *ʿallemʿel esmā*²⁴³dadur
7. Ey **Ömer** her kim bilürse bu mu *ʿammā* sırrını
Başına teller *şoşunsun* *ğuşşadan* *āzādedür*

---

²⁴³ *ʿallemʿel esmā*: “İsimleri öğretti.” anlamındadır. Bu ibare Bakara Suresi’nin 31. ayetinde

سَمَوَاتٍ مَّا بَيْنَ يَدَيْهَا عَرْشٌ مُّبِينٌ
مَعَلَّوْا لَكَ مَا لَمْ يَكُن لَكَ بِهِ خَبْرٌ
مَعَلَّوْا لَكَ مَا لَمْ يَكُن لَكَ بِهِ خَبْرٌ
مَعَلَّوْا لَكَ مَا لَمْ يَكُن لَكَ بِهِ خَبْرٌ
مَعَلَّوْا لَكَ مَا لَمْ يَكُن لَكَ بِهِ خَبْرٌ

و ve "alleme âdeme'l esmâ" şeklinde başla y an ayetin ilk kelimelerinden nâkıs iktibastır. Ayetin tamamının meâli "Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti. Sonra bunları meleklerle gösterip 'Sözünüzde doğru iseniz şunların isimlerini bana söyleyin' dedi." şeklindedir.

[4^a]

9244

İlāhî

fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Maşla~u-ş'şems-i İlāhî mażhar-ı envār-ı Çaç
Muşşafā mā- cā~e illā rağmete'l-lil ~ālemìn²⁴⁵
Fāhr²⁴⁶-i ~ālem rūğ-ı Ādem mağzen-i esrār-ı Çaç
Muşşafā mā- cā~e illā rağmeten-lil ~ālemìn
2. *Küntü kenzi*²⁴⁷ mağzenidür *lí me~allāh*²⁴⁸ mażharı
Mebde-i dünyā vü uhrādur şefā~at menbā~ı
Çuşb-ı ~ālem didi Mevlā'm kııl şāğib-i Meşnevi²⁴⁹
Muşşafā mā-cā~e illā rağmeten-lil ~ālemìn

²⁴⁴ Manevî mahlası bulunmaktadır fakat şairi tespit edilememiştir.

Derkenarda “~Ömer, ~Ali” isimleri yazılmıştır. Hz. Ali'nin ismi yan yazılarak Arap alfabesindeki “ye” harfine kılıç formu verilmiştir. Böylelikle Hz. Ali'nin zülfikârı sembolize edilmiştir.

²⁴⁵ *mā- cā~e illā rağmete'l-lil ~ālemìn*: Enbiya Suresi'nin 107. ayetinden nâkıs iktibastır. Ayetin tamamının meâli “Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” şeklindedir.

²⁴⁶ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: fağr

²⁴⁷ *küntü kenz*: Bu ibare “Gizli hazine idim.” anlamındadır. “Küntü kenzen mahfiyyen fe-ahbebtü en-u'rife fe'halaktü'l-halka li-ya'rifüni” hadîs-i şerifinden nâkıs iktibastır. Hadîs-i şerîf'in tamamının anlamı “Bilinmeyen gizli bir hazine idim, bilinmek istedim, bilineyim diye halkı (kâinat) yarattım.” şeklindedir. (bkz. : Aclûnî, *Keşfü'l-fiafâ*, C.2, s. 132.)

²⁴⁸ *Lí me~allāh*: “Allah ile birlikte” anlamındadır. “Benim Allah ile birlikte olduğum öyle bir vakit vardır ki; o vakitte, bana ne Hakk'a yakın bir melek ne de gönderilmiş bir nebi yaklaşabilir.” sözünden nâkıs iktibastır. Herhangi bir hadis kitabında kayıtlı bulunmayan bu söz, daha ziyade zayıf ve metruk ravileri toplayan duafa ve mevduat eserlerinde yer almaktadır (Detaylı bilgi için bkz.: Murat Gökalp, “Salih Baba Divanı'nda Lafzî Hadis İktibasları”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ 2017, S. 2, s. 121.).

²⁴⁹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

3. E'ş-şefâ't e'ş-şefâ't yâ Resûlallâh meded
E'ş-şefâ't cürmümüz çokdur aña yokdur ~aded
Rağmeten-lil ~âlemîn didi saña Ferd ü Şamed
Muşşafâ mâ-câ'e illâ rağmeten-lil ~âlemîn

4. Yâ Resûlallâh livâ-yı ~asker-i İslâm'a baķ
Yandurup nûr-ı şefâ't menba'ı iğsâna baķ
Ma'nevî ya şânına lâyıķ olan sulşâna baķ
Muşşafâ mâ-câ'e illâ rağmeten-lil ~âlemîn

[4^b]

10²⁵⁰

İlāhî

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ğariķ-i baġr-i isyānum ŧefā' at yā Resūlallāh
Anup cürmüm peŧīmānum ŧefā' at yā Resūlallāh
2. Günāhum çoķ durur ġāyet ŧorarsa ol ulu ġāzret
Getüremem aña ŧāķat ŧefā' at yā Resūlallāh
3. Keremünden ħaber aldum ķapuna yüz süre geldüm
Hemān ancaķ saña ķaldum ŧefā' at yā Resūlallāh
4. **Cemālî** cürmüni andı ħacālet²⁵¹ nārına yandı
Senün luŧfiņa dayandı ŧefā' at yā Resūlallāh

---

²⁵⁰ Bu ŧiir, Nihal Nomer Karaman'ın "Cemālî ve Divānının Tenkidli Metni" (İstanbul 1988 s.357.) adlı doktora tezindeki metinle karşılaŧtırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Tezde 7 beyittir, 4 ve 5. beyit olarak ŧu beyitler yer alır:

Çü olduġ ħāleme raġmet / anı tabŧir ider āyet
Senün ġālün dürür ŧefkat / ŧefā' at yā rasūlallāh

Seni Ğaķ eylemiş muhtar / ne dilersen olur o var
Ķoma lüŧ it beni naçar / ŧefā' at yā rasūlallāh

(3a) süre: sürüp T.

(4) Tezde 6. beyittir.

²⁵¹ Müstensihin yanlış yazdığı ŧu kelime düzeltilmiştir: ġacālet

[5^a]

11²⁵²

İlâhî

fâ`ilâtün fâ`ilâtün fâ`ilâtün fâ`ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Tâ ezelden sen benümle ʿahd ü peymân eyledüñ
Gizleyüp ol ğüb cemâlün yâ ne pinhân eyledüñ
2. Dimedin mi sev beni derdine dermân olayım
Sevdiğüm-çün artdı derdim yâ ne dermân eyledüñ
3. Hem ʿulundur hem Resûl’ün şâh-ı kevneyn Muşşafâ
On sekiz biñ ʿâlem içre anı sulşân eyledüñ
4. Bir ʿuluna vermedün dünyâda bir gömlek giye
Bir ʿuluna mihr[i] virdüñ hem Süleymân eyledüñ
5. **Şeyh Cemâlî** ağlamağdan gözlerime ʿan dolar
Yeri (vü) göği (vü) ʿarş u kürs ü dost[1] seyrân eyledüñ

²⁵² Bu şiir, Kemal Üçüncü’nün “Cemaleddin Uşşaki Divanı”(Çanakkale 1998, s.234) adlı yüksek lisans tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması “T”, mecmuanın kısaltması “M” olarak verilmiştir.

Tezde 8 beyittir; 3 ve 4.beyitler şunlardır:

Bir kuluna gel didin bastı kadem arş üstüne
Dileyüp vaslın gel hunıyla mest hayrân eyledin

Bir kuluna gel didin ʿaşkına kurbân olmağa
Kesme didin bıçağa bir koç kurbân eyledin

(2a) yâ ne: bana T.

(3a) ʿulundur: cilbe T; şâh-ı kevneyn: ağ günin T.

(3b) Bu mısra tezde 7a’dadır.

(4b) Bu mısra tezde 6a’dadır. Tezde burada “Bir kulunu Kerbelâ’da eyledin susuz şehid” mısraı yer almaktadır. mihr[i] virdüñ: mülk virüp T.

(5a) Bu mısra tezde 7b’dedir. gözlerime ʿan dolar: gözlerinden yaş çakar T.

(5b) Yeri (vü) göği (vü) ʿarş u kürs ü dost[1]: Bir düğünü arşı kürsi dostum T.

[5^b]

12²⁵³

İlāhî

fā~ilātün fā~ilātün fā~ilātün fā~ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Vâsıl olmaz kimse Çaçk'a cümleden dūr olmadan
Genc açılmaz şol gönüller tā ki pür-nūr olmadan
2. Sür çıkar ağıyarı dilden tā tecellî ide Çaç
Pādişāh kıonmaz serāya hāne ma~mūr olmadan
3. Dost cemāli Kā~besini itdi ~aşıklar şavāf
Yerde Kā~be gökyüzünde beyt-i ma~mūr olmadan

---

²⁵³ Bu şiir, Fatih Ramazan Süer'in "Şemseddin Sivâsî Dîvânı"(Sivas 2015 s.250.) adlı doktora tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Tezde 8 beyittir; 4 ve 8. beyit şunlardır:

Mest olanlaruñ kelâmı kendüden gelmez velî
Pes ene'l-Çak nice söyler kişi Mansūr olmadan

Derdi çok dervişlerin şerğ idemez illā velî
Söylemek terk-i edebdür aña destür olmadan

(1b) Genc: Kenz T.

(2a) ağıyarı dilden tā tecellî ide: ğayrı gönülde ta tecellî kıla T.

(3a) Dost cemāli Kā~besini itdi ~aşıklar: Sen müyesser eyle Yâ Rab bizlere beytin T.

(3b) Yerde Kā~be gökyüzünde beyt-i ma~mūr: İlmin ile âmil eyle vāde tekmîl T.

(4a) olan mestâne geldi: hem mestâne geldim T.

(5b) Hâşr u neşri bunda gördü nefha-i sūr: Gördü anlar haşr ü neşri sâha-i sūr T.

(6a) ~acāyip: devâsız T; düşmüş duduşur: düşdi bu dil-i T.

4. Mest olan mestâne geldi tã ezelden tã ebed
İçdiler ıřıķuı Őarãbuı āb-ı engūr olmadan
5. *Mũtu ķable en temũtũ*²⁵⁴ sırrına maźhãr olan
Ĥař u neşri bunda gœrdi nefĥa-i sũr olmadan
6. Bir ıacãyip derde dũřmũř duduşur **Şemsı** mũdãm
Ćaķķ'a maķbũl olmak ister ĥalka menfũr olmadan

---

²⁵⁴ *Mũtu ķable en temũtũ*: "Ölmeden evle ölüňz" hadis-i řerifidir (Bkz.: Aclũnĩ, *Keřfũ'l-fiafã*, C. 2, s.402.).

[6^a]

13²⁵⁵

İlāhî

müfte'ılün fā'ilün müfte'ılün fā'ilün

bahr-i münserih - ++ - / - + - / - ++ - / - + -

1. Tāc-ı ser-i enbiyā pişrev-i evliyā
Seyyidinā Muşşafā şalli ve sellim 'aleyh
2. Žıll-ı žalil-i Ħudā mihr-i münir-i Ħudā
Yoluna cānum fedā şalli ve sellim 'aleyh
3. Görse cemālün gözüm pāyüne sürsem yüzüm
Yoğ saña lāyık sözüm şalli ve sellim 'aleyh
4. Rūğî-yi biçāreyem vālih ü āvāreyem
Sınesi pür-yāreyem şalli ve sellim 'aleyh

---

²⁵⁵ Bu şiir, Coşkun Ak'ın "*Bağdatlı Rûhî Divanı*" (Bursa 2001, s.63-65.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Mecmuada yer alan beyitler divanda sırasıyla 1, 31, 37 ve 38. beyitte yer alır. Mecmuada 4 beyti verilen şiir divanda 41 beyittir.

(2b) yoluna: yolına D.

(4a) Sınesi: Bir dili D.

Derkenara kafası aşağı gelecek şekilde bir adam resmi çizilmiş ve silinmiştir.

[6^b]

14²⁵⁶

İlāhî

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. İlāhî yāri kııl baña ki senden ğayr[1] yārüm yoğ
Ne yüz ile varam saña günāh²⁵⁷dan ğayr[1] kārüm yoğ
2. Gönül yād etdi Sübgān'ı gözüm yaşı çeker kıanı
Kıomuşam baş ile cānı bu yolda ihtiyārum yoğ
3. Yine bir menzile irdüm nedāmet bağrine şaldum
Ħayāl-i ~ışka dūş oldum şaba gibi kıarārum yoğ
4. Ne dervişem ferāğatde ne tāc u tağt-ı devletde
Bu dār-ı dehr-i ğurbetde ğarib kıaldum anarum yoğ
5. Benüm ~āsî yüzi kıara ğarib **Üftāde** biçāre
Şuşuşmışam ki bir nāre yanumca bir yanarum yoğ

---

²⁵⁶ Bu şiir, Mustafa Bahadıroğlu'nun, "Celvetiye'nin Piri Hz. Üftāde ve Divan'ı" (Bursa 1995, s.342.) adlı eserindeki metinle kıarılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kıaltması "M" olarak verilmiştir.

(1a) baña: bana D.

(1b) varam: varayum D; saña: sana D.

(2a) etdi: itdi D; çeker: ile D.

(4a) taht-ı: taht u M.

(4b) dār-ı dehr-i: fānî dār-ı D; kıaldum: oldum D.

(5b) Şuşuşmışam: Tutuşmuşum D; yanumca: yanuma D; yanarum: niyāzum D.

²⁵⁷ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: güneş

[7^a-7^b]

15²⁵⁸

16 numaralı şiirle aynıdır. 16. numaradaki şiir daha düzenli yazıldığı için onun transkripsiyonlu hâli verilmiştir.

[8^a]

16²⁵⁹

İlâhî

8+8=16'lı hece vezni

1. Yâ Rab dîdârın isteyen şabr ider mi kıatlanır mı

Dün gün vişâlünj özleyen (Hû) Hû Hû ma'büdüdü maķşüdüdü

Yâ Allāh şabr ider mi kıatlanır mı Hû

2. Yâ Rab sen fetğ it bâbı (Hû) aradañ kıaldır ğicâbı (Hû)²⁶⁰

Güzelden sen kamiyâbı (Hû) Hû Hû ma'büdüdü maķşüdüdü

Yâ Allāh şabr ider mi kıatlanır mı Hû

3. Āşık olan neyler ũarı (Hû) Ğaķ içünj kılar zârı²⁶¹

Arzulayup sen Sübğân'ı (Hû) Hû Hû ma'büdüdü maķşüdüdü

Yâ Allāh şabr ider mi kıatlanır mı Hû

---

²⁵⁸ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

²⁵⁹ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

Şiirin sonuna bir not ve tarih düşülmüştür: "İşbu biñ iki yüz elli yedi senesi mäh seferiniñ on beşinci gecesi bazar erte gecesi hâsis bir Fâtıma dünyaya geldi ğaflet olunmaya. 1257".

²⁶⁰ Bu mısradâ 1 hece eksiktir.

²⁶¹ Bu mısradâ 1 hece eksiktir.

4. Tevğidünle ins eyleyen yolında cāna almadı

Vaŝluŝ bahārın bileyin (*Hū*) Hū Hū ma'ūdum maŝūdum

Yā Allāh ŝabır ider mi atlanır mı Hū

[8^b]

5. Dā'imı medgūŝ söyleyen (*Hū*) ađlayub yaŝuŝ silmeyen (*Hū*)

Mecnūn olub yōnelmeyen (*Hū*) Hū Hū ma'ūdum maŝūdum

Yā Allāh ŝabır ider mi atlanır mı Hū

6. 'Iŝunla dolan gōnūller (*Hū*) a ŝikrūŝ söyleyen diller (*Hū*)

Ne'yalesūn bu 'āŝi ullar (*Hū*) Hū Hū ma'ūdum maŝūdum

Yā Allāh ŝabır ider mi atlanır mı Hū

[9^a]

17²⁶²

İlāhî

8'li hece vezni

1. Hey Allāh'um dost Allāh'um
İmān ile gönder bizi
Kur'ān ile cümlemizi
İmān ile gönder bizi
2. İmān benüm ile olsun
Fikrüm senüñ ile olsun
Günāhlarum bunda kıalsun
İmān ile gönder bizi
3. Sensin Kerım sensin ~Afüv²⁶³
Yoldāş it²⁶⁴ imānı
Āhiredle bu zemānı
İmān ile gönder bizi

---

²⁶² Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus" (İstanbul 2019, s. 229.) adlı eserindeki metine yazılmış bir naziredir.

²⁶³ Nâzirin kelime seçimi kafiyede bozukluk oluşturmuştur. Zemin şiirde "Ġanı"dir.

²⁶⁴ Nâzirin kelime seçimi vezinde bozukluk oluşturmuştur. Zemin şiirde "eylegil"dir.

4. Bizden götür žulmeti²⁶⁵

Yarlıġaġıl raġmeti

Dost Muġammed ġürmeti

İmān ile gönder bizi

5. Dost Muġammed[‘ün] nūrından

Güller²⁶⁶ açılmış teninden

Maġrūm etme diġārından

İmān ile gönder bizi

6. Doğdum anadan kıalmaz[in]

Terim geçdüġü bilmez[in]

Ayrıķ gerüye gelmez[in]

İmān ile gönder bizi

---

²⁶⁵ Bu dörtlük 7’li hece ile yazılmıştır.

²⁶⁶ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: göğüller

[9^b]

18²⁶⁷

İlāhî

7+7=14'lü hece vezni

1. Zāhid bizi men' etme der-ķırān ister bu gül
Bir yerde ķarār etmez Raġmān ister bu göñül
2. Bu dil mülki rām oldu 'ālem baņa zindān oldu²⁶⁸
'Āşık̄lar mihmān oldu Lokmān ister bu göñül
3. Ğarib bülbül illerde fikri anuñ güllerde
Baġri durmaz göllerde 'ummān ister bu göñül
4. 'Āşık̄ın yandu gözi 'ārifin ğaķdur sözi
Evvel gördüğüm yüzi her ān ister bu göñül
5. **Naķşî** Ğaķķ'a rām oldu(ñ) 'āşık̄ subġ [u] şām oldu
Her günü dir ām oldu seyrān ister bu göñül

---

²⁶⁷ Bu şiir, Naķşî mahlaslı şairlere ait divanlarda (Hikmet Atik, "Naķşî Ali Akkirmāni Dîvāni (İnceleme-Metin)", Doktora Tezi, 2003; Emrah Ayhan, "Naķşî Dîvāni", Yüksek Lisans Tezi, 2000.) bulunamadı.

²⁶⁸ Bu mısradaki 1 hece fazladır.

[10^a]

19²⁶⁹

İlāhî

11'li hece vezni

1. Pervāneyem gezerim döne döne
Düşdüm ışığın odına yana yana
Elim alup atma beni yabana
Ey ğani Allāh'um ağlatma beni

2. Saña teslim eyleyeyim özümi
Ledünni²⁷⁰yem dün [ü] gün niyāzımı
Halk içinde kara etme yüzümi
Ey ğani Allāh'um ağlatma beni

[10^b]

3. Yarın anda nażar eyle ğālime
Şoru ğesāb āsān eyle dilime
Günāh defterlerin şunma elime
Ey ğani Allāh'um ağlatma beni

---

²⁶⁹ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

²⁷⁰ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ledünnü

4. İlim Őā at bende yoğdur bilürem
Etdüğim işlere peŐimān oluram
Naçar etmez isen Őāra ęaluram
Ey ğani Allāh'um ağlatma beni

5. Hevā ile geçdi ömrüm ağlarım
Çasretünle yüregimi Őaęlarım
Senden ğayrı daēi kime yalvarım
Ey ğani Allāh'um ağlatma beni

[11^a]

20²⁷¹

İlāhî

fā'îlātün fā'îlātün fā'îlātün fā'îlün

bahr-i remel - + - - /- + - - /- + - - /- + -

1. Tende [cānum] cānda canānumdur Allāh Hū diyen
Dilde sırrum sırrı Sübġān'umdur Allāh Hū diyen
2. Dest-i ĩudret ile yazılmıř yūzine āyāt-ı Ğaĥ
Gönlümūĝ tahtında sulřānumdur Allāh Hū diyen
3. Kisve²⁷²-i tende[n] mu'arrā seyr ider bu gökleri
Raĥş eden ħabdāl-ı ũuryānumdur Allāh Hū diyen
4. Giceler tā subĝ olunca iñledür bu derd beni
Derdimūĝ içinde dermānumdur Allāh Hū diyen

---

²⁷¹ Bu şiir, Kenan Erdoĝan'ın "*Niyâzî-i Mısrî Divanı*" (Ankara 2019, s. 280.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(1b) sırrı: sırda D.

(2a) Dest-i.: Dost M.

(3) Divanda 6. beyittir.

(3b) Raĥş eden: Raĥş uran D

(6) Divanda 3. beyittir.

(7a) kendüden: kendüden D; Haĥ: dost D

²⁷² Müstensihin yanlış yazdıĝı şu kelime düzeltilmiştir: kisved

5. Yer[e] göge şıgmayan bir mü'minüñ qalbindedür
Qaşremüñ içinde ummānumdur Allāh Hū diyen

6. Cümle a'zā'dan gelür şıkr-i ene'l-Çağ nārāsı
Cism içinde zār [u] efgānumdur Allāh Hū diyen

[11^b]

7. Her kişiye kendüden aqreb olan Çağ şātıdur
Ey Niyāzi dilde mihmānumdur Allāh Hū diyen

İlâhî-i Şîkr-i Yûnus Efendi

7+7=14'lü hece vezni

1. Benem ol ı̇ışk bağrısı (*pírım*) denizler hayrân bağa
Deryâ benüm kaşremdür ı̇ışk oldu seyrân bağa
2. Dosta giderken yolum (*cānım*) mülke irişdi elim
ı̇ıŝkdan söyler bu dilim ne kul ne sulşân bana

²⁷³ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "*Yûnus Emre Dîvânı*" (İstanbul 2008, s. 25.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 10 beyittir; 2, 5, 6 ve 8. beyit olarak şu beyitler yer alır:

Kâf Tagı zerrem degül ay u güneş bana kul
Aslum Hak'dur ŝek degül mürŝiddür Kur'ân bana

Âdem yaradılmadın cân kalıba girmedin
ŝeytân la'net olmadın 'Arŝıdı sayvân bana

Diledi göre yüzün işide kendü sözün
Nazar kıldı bir kezin anda cân virdi bana

Togdı ol dîn metâ'sı andan oldu kamusı
Âdem Halîl ü Mûsâ hüccet ü bürhân bana

(1b) ı̇ışk oldu seyrân bana: zerreler 'ummân bana D.

(2) Divanda 3. beyittir.

(2a) Dosta giderken yolum (*cānım*) mülke irişdi elim: Çün dosta gider yolum mülk-i ezeldür ilüm D. (2b) ı̇ıŝkdan: Hak'dan D.

(3) Divanda 4. beyittir.

(3a) Yoğ iken: Yoğıdı D; sen: -D; var idin: varıdı ol D.

(4a) ŝeri'at ehli irâk (*pírım*) iremez bu menzile: 'Âşık dilin bilmeyen yâ delüdü yâ dehrî D.

(4b) Bu mısra divanda 9b'dedir.

(5) Divanda 7. beyittir.

(5a) Çünki ŝođdı: Yaradıldı D; ı̇âlem doldı pür şafâ : yüzü nûr gönli safâ D.

(5b) ı̇ahd ü vefa: Hakk'a vefâ D.

(6) Divanda 10. beyittir.

(6a) **Yûnus** (bu) hâlk içre eksiklikdür Çakığ bilir: Yûnus Emrem bu yolda eksüklüğin bildürür D.

(6b) Divân olmuş: Mest oluban D.

3. Yoğ iken bu bāriġāh (*cānım*) sen var idin pādiřāh

Bu řiřķın elinden [ah] derd oldu dermān bana

[12^a]

4. řeriġat ehli ıraķ (*pīrim*) iremez bu menzile

Ben ķuř dilin bilirem sōyler Sūleymān baŗa

5. Ćūnki řoġdı Muřřafa řālem doldı pūr řafā

Ol ķıldı şahd ü vefā andandur iġsān baŗa

6. **Yūnus** bu hāķ iġre eksiklikdūr Ćaķ bilūr²⁷⁴

Dīvān olmuř ġaġırur dervīřlik būhtān [baŗa]

22

52 numaralı şiirle aynıdır. 52. numaradaki řiir daha dūzenli yazıldıġı iġin onun transkripsiyonlu hāli verilmiştir.

---

²⁷⁴ Bu mısradā 1 hece eksiktir.

[12^b]

23²⁷⁵

İlāhî

11'li hece vezni

1. Gelin hey kardaşlar Şām'a varalum
Cāmi' Ümeyye'de namāz kılalum
Anda olan maqāmı görelüm
Ne güzel maqāmdur cāmi' Ümeyye²⁷⁶

2. İmāmları gelür elinde fener
Āh yüz altmış kandil içinde yanar
Anda namāz [kılmış] hażret-i Ömer
Ne şerif cāmi'dür cāmi' Ümeyye

3. Ümeyye ibn hadiśdür anuñ naqşı
Hep melekler aña dururlar qarşı
Namāz kılmış anda Bilāl Ğabeşi.
Ne güzel maqāmdur cāmi' Ümeyye.

4. Üç yüz şınāra şey var birsi kısa
Üç yüz elli (hem) başamak başa başa
Anda nama[z kılmış] ğażret-i İsa.
Ne şerif cāmi'dür cāmi' Ümeyye

---

²⁷⁵ Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.

²⁷⁶ Şiirin nakarat bölümlerindeki harf, kelime eksiklikleri düzenlenmiştir.

5. Cihāna gelmemüş böyle bir nažir
Hıç kimseki aña bulmamuş kusūr
Anda namaz kılmuş ğazret-i Ğızır
Ne güzel cāmi~dür cāmi~ Ümeyye

6. ~Āleme gelmiş güzel Muĝammed ya
Altı ya onı demüşler cennete
Varayım anda kılayım cennette
Ne şerif cāmi~dür cāmi~ Ümeyye

[13^a]

24²⁷⁷

İlāhî

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ĥudāyā cümle-i 'ālem saña 'āşık seni ister
Melek cinn [ü] benî-Ādem saña 'āşık seni ister
2. Zemîn olmuş yolunḡa ḥāk²⁷⁸ ider deryā yaḡalar çāk
Dün [ü] gün raḡs ider eflāk saña 'āşık seni özler

---

²⁷⁷ Bu şiir, Ziver Tezeren'in, "Seyyid Aziz Mahmud Ĥudāyî Dîvânı II" (İstanbul 1998, s. 48.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda şiirin tamamı "özler" rediflidir; Mecmuada 1.,3.,4. ve 5. beyitler "ister", 2 ve 6. beyitler "özler" rediflidir.

Divanda 13 beyittir, 7 ve 8. beyit olarak şu beyitler yer alır:

Eğer Mecnūn eğer Leylā / eğer Vāmık eğer Azrā
Eğer kūh u eğer sahra / Sana āşık Seni özler

Eğer kāim eğer kāid / eğer zāhid eğer ābid
Eğer rāki' eğer sācid / Sana āşık Seni özler

(2a,2b) ider: eder D.

(3a) açılır: açılan D; öter: öten D.

(4b) mihr: mihr ü D; bahr: bahr ü D.

(7) Divanda 9. beyittir.

(7a) bâḡ: bâḡ ü D.; bostān: bustān D.

(7b,11b) Efendim: Efendi D.

(8) Divanda 10.beyittir.

(9) Divanda 11. beyittir.

(9b,11a) hâlet: hâlât D.

(10) Divanda 12. beyittir.

(10a) ḡapu: kapı D; kimisi tez geḡer duymaz: kimi geḡer gider ilmez D.

(11a) bulup: bula D.

²⁷⁸ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ḡāk

3. Seđerde açılır güller öter şūrıde bülbüller
Benefşelerle²⁷⁹ sünbüller saña ʿāşık seni ister
4. Eger mihr eger şerre eger bağr eger қаşre
Eger Şübā eger sidre saña ʿāşık seni ister
5. Eger ğūrı eger ğılmān eger Mālik eger Rıd̄vān
Sekiz cennet yedi nırān²⁸⁰ saña ʿāşık seni ister
6. Eger dağlar eger beller ayağa yüz süren yollar
Aқан şular esen yeller saña ʿāşık seni özler
7. Eger bāğ eger bostān eger sünbül eger reyġān
Efendim hep bahāristān saña ʿāşık seni ister
8. Eger ġāʿib eger ġāžır eger bāşın eger žāhir
Eger mü[*min*] eger kāfir saña ʿāşık seni ister

[13^b]

9. Қамūnuđ maşlab[*ı*] birdür ya niçün baʿz[*ı*] kāfirdür
ʿAcep ġālet ʿacep sırdur saña ʿāşık seni ister
10. Kimine қаpu açılmaz kimisi tez geçer duymaz
Kimi bilür kimi bilmez saña ʿāşık seni ister
11. **Hüdā[*yı*]**ʿye irüp ġālet vişālünle bulup leşşāt
Efendim cümle mevcūdāt saña ʿāşık seni ister

---

²⁷⁹ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Benefşelerlem

²⁸⁰ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: nilrān

25²⁸¹

İlāhî

11'li hece vezni

1. ˘Alemler yaradan bu ğani Çalab
Ben Hū dimeyince eylenemez
Allāh dimeyince dinlenemez

2. Gözsiz olan bu dünyāyı göremez
Elin uzatdığı yire iremez
Kulun ğācetini kimse viremez
Ben Hū dimeyince eylenemez

3. Yaradı Muşşafā bir adı Ağmed
Diledi ümmetini eyledi minnet
Şefā˘ at kıla bize surūr Muğammed
Ben Hū dimeyince eylenemez

4. Hep perdesin almış görür kılmışdı
Menziline yetir kulun murādını
Allāh yetirür demir kafes oldu
Ben Hū dimeyince eylenemez

²⁸¹ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın, "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuĝu Bursalı Âşık Yûnus", (H Yayınları, İstanbul 2019, s. 130-131.) adlı eserindeki metine tarafından yazılmış bir naziredir.

5. Benim derd-i ğam gün geçtikçe artar²⁸²

Firākım ʿazm gülersem ağlar yüregim

Ben Hū dimeyince eylenemez

Allāh dimeyince dinlenemez

[14^a]

26²⁸³

İlāhi

11'li hece vezni

1. Mevlā'm senüñ cemālını görmezem

Ey vay beni şol vay beni vay beni²⁸⁴

Murādıma maķşūduma ermesem

Ey vay beni şol vay beni vay beni

2. (Be) Yārenler nice ideyim nideyim

Başım alub ķanġi yola gideyim

Günāhı ben idem kime vereyim

Ey vay beni şol vay beni vay beni

---

²⁸² Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: arşar

²⁸³ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın, "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuġu Bursalı Aşık Yûnus", (H Yayınları, İstanbul 2019, s. 35.) adlı eserindeki metine yazılmış bir naziredir.

²⁸⁴ Şiirde nakarat bölümlerindeki eksiklikler düzenlenmiştir.

3. ~Āsiler içinde ~āşiydi adam
Günāhı çok etdim budur yārem²⁸⁵
Hemān dıđārı şerıfdür murādım
Ey vay beni şol vay beni vay beni

4. ~Āsı kıulum defterine bağ derse
Benüm sağa rağmetüm [bağ çok derse]
Yerim gögüm arasından çığ derse
Ey vay beni şol vay beni vay beni

5. Allāh'um dıvānına durmadımsa
Buyruğın hıizmeti etmedimse de
Hemān beni cennet[e] kıoymaz ise
Ey vay beni şol vay beni vay beni

6. Cümle hālık mağşer yerine dirile
Dünyā dilin dise bir bir şorıla
Şağa şola mı defter[in] virile
Ey vay beni şol vay beni vay beni

7. Murādım büyür yetinür varmağa
Varup ol şevk mađāmı görmege
Kıpuna yüzüm eşgine sürmege
Ey vay beni şol vay beni vay beni

---

²⁸⁵ Bu mısırada 1 hece eksiktir.

[14^b]

27²⁸⁶

İlāhî

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

bahr-i hezec + - - - /+ - - - /+ - - - /+ - - -

1. Vücūduñ şem'î pür-nūrı Ĥudā' dur yā Resūl[allāh]
Žuhūruñla dü-ālem [r]üşenādur yā Resūlallāh
2. Cemālün ũışķını Mevlā müyesser etse bir ābda
Vücūdı mülki hep cümle fedādur yā Resūlallāh
3. Senünñ ism-i şerifünñ her kaçan yād olsa sulşān
Şafā baĥş²⁸⁷ idüp rūġa ġidādur yā Resūlallāh
4. Kemāl üzre **Deştî** bî-ġāk-i pādur yā Resūlallāh
Murādı intisābı ġāk-i pādur yā Resūlallāh

---

²⁸⁶ Bu şiir, Ayşen Berber'in, "06 Mil Yza 2327 Nolu Mecmua Çeviri İnceleme", (YL Tezi, Mart 2017, s.165/39a) adlı eserindeki metinle aynı olup tek farkının tezde "Hâfız" mahlası olmasıdır, zemin şiir tespit edilemediği için hangisinin nazire olduğu bilinmemektedir.

²⁸⁷ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: baĥş

İlāhî*fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün**bahr-i remel - + - - /- + - - /- + - - /- + -***1. Sende doğmuşdur Muğammed Muşşafā**

Merğabā ey māh-ı mevlūd merğabā

Sende olmuşdur bu ʿālem pür-şafā

Merğabā ey māh-ı mevlūd merğabā

2. Sende geldi ol şefāʿat menbaʿı**[15^a] Sende žāhirdür ol nūrun maşlaʿı**

Sende elşāf-ı Ĥudāʿnuḡ mecmaʿı

Merğabā ey māh-ı mevlūd merğabā

²⁸⁸ Bu şiir, Hüseyin Akkaya'nın "*Abdūlahad Nūrî ve Divanı*" (İstanbul 2003, s. 236-237.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 6 dörtlüktür, 5 ve 6. dörtlük olarak şu dörtlükler yer alır:

Ol vücūda ʿillet olan şāhbāz
 Ümmeti-çün Gaḡḡ'a itdükde niyaz
 Umaram nār içre bir müʿmin ḡomaz
 Merğabā ey mah-ı mevlūd merğabā

Ol ḡabīb'i kim Ĥudā'sı medğ ide
 Kim bile ḡadrin anuḡ bu dünyede
 Anı vaşşāf olmada Nūrî n'ide
 Merğabā ey mah-ı mevlūd merğabā

(1a) doğmuştur: toğmuştur D.

(2c) Sende: Sensin D.

(3a) Azmış iken cehliyye: Cehl ile azmış iken D.

(3b) Küfr ile şolmuş iken: Dolmuş küfür ile M.

(3c) anda: sende D.

3. Azmıř²⁸⁹ iken ceqliye hâlk-ı cihân
Küfr ile şolmuş iken kevn [ü] mekân
Nür-ı imân anda olmuşdur ˘āyân
Merġabâ ey mâh-ı mevlüd merġabâ

4. Her kaçan ki sende mevlüd oġınur
Ŝanasın²⁹⁰ ˘uřřâķa ol gün ˘ıyd olur
Hiç göñüllerde kaçâvet mi kalur
Merġabâ ey mâh-ı mevlüd merġabâ

---

²⁸⁹ Müstensihin yanlış yazdığı řu kelime düzeltilmiştir: Aźmıř

²⁹⁰ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Sanasın

İlâhî

mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Dil ü cân hiç karar etmez tecellî eyle yâ Allâh

Eşigünden firâr etmez tecellî eyle yâ Allâh

2. Nider âşîk hayâlâtı²⁹² nider maşuk maqâlâtı

Cemâlündür münâcâtı tecellî eyle yâ Resûlallâh

[15^b]

3. Cemâlün şevkine düşdüm İlâhî gayrıdan geçdüm

Çanad açup saña uçdum tecellî eyle yâ Allâh

4. Çün âşîkdur saña **Ya'kûb** yüzün göster eyâ mağbûb

Yine sensün saña maşlûb tecellî eyle yâ Allâh

²⁹¹ Bu şiir, Hatice Tokdemir'in, "18.yy'da Yazıldığı Tahmin Edilen Bir El Yazması Mecmuadaki Dini Musiki Güfteleri" (İstanbul 2006, s. 239.) adlı yüksek lisans tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Tezde 5 beyittir, 4. beyit olarak şu beyit yer alır:

Dil ğânesin seyrân eyle Ken'ân ilin vîrân eyle
Yûsuf'u Mîsr'a hân eyle tecellî eyle yâ Allâh

(1a) Dil u cân: Diler cân M.; etmez: itmez T.

(1b) etmez: itmez T.

(2) Tezde 3. beyittir.

(3) Tezde 2. beyittir.

(4) Tezde 5. Beyittir.

(4a) yüzün: yüzün T.

²⁹² Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ğayâlâtı

30²⁹³

İlāhî

mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün
bahr-i hezec + - - -/+ - - -/+ - -

1. Yeter yandum firākuṅ āteşine
Tecellî it medet²⁹⁴ sulşānum Allāh
Yeter kıanlar kıatıldı gözyaşına
Tecellî it medet sulşānum Allāh

2. Gönül seyr eyledi ʿarż [u] semāyı
Görem deyü merāyādan hümāyı
Taʿayyün yā'sı hîm etmiş hevāyı²⁹⁵
Tecellî it medet sulşānum Allāh²⁹⁶

---

²⁹³ Bu şiir, Hatice Tokdemir'in, "18.yy'da Yazıldığı Tahmin Edilen Bir El Yazması Mecmuadaki Dinî Musiki Güfteleri" (İstanbul 2006, s. 215.) adlı yüksek lisans tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Tezde 3. beyitte yer alan beyit şudur:

Görünmez oldu kûy-ı vuslatı yâr duyulmaz oldu aslâ bûy-ı dildâr
Koma bî-gâne mehcûr böyle nâçâr tecellî it meded sultānum Allāh

(1b) it: eyle T.

(2a) ʿarż [u] semāyı: ʿaz-ı semāyı T.

(2c) Taʿayyün yā'sı hîm etmiş: [Taʿayyün pası gaym] itmiş T.

(3) Tezde bu dörtlük yoktur.

(4a) beķādan çün: çü bekāda T.

²⁹⁴ Dil özelliği açısından "meded" şeklinde düzeltilmemiştir.

²⁹⁵ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: hevāyın

²⁹⁶ Şiirde nakarattaki eksiklikler düzenlenmiştir.

[16^a]

3. Gönülden zevk [ü] şevküñ oldu mevcüd

Dem-i 'ıřkı řan' ařın řıkr-i ma'būd

Umaram kim rağmetüñ ola meřhūd

Tecellí it medet sulřānum Allāh

4. Fenā oldu beķādan çün kināye

İrişdür **Fetgí'**yi evc-i a'lāya

Faķiri vāřıl eyle bu ğınāya

Tecellì it medet sulřānum Allāh

31²⁹⁷

İlāhî

8+8=16'lı hece vezni

1. ˘Alemler nūr[a] ğark oldu Muğammed doğduğı gice
Mü˘min münāfiķ farķ oldu Muğammed doğduğı gice
2. ˘Arş'uş nūrı yere indi şuyuş rengi nūra döndü
Hep şusuzlar şuya ķandı Muğammed doğduğı gice
3. Ananuş raĝmünden düşdi küffā[r]ların ˘aķlı şaşdı
Biņ kilise yere geçdi Muğammed doğduğı gece

[16^b]

4. Ğürî kızları geldiler ķundaĝuş bile şardılar
Muğammed'[e] yüz sürdiler Muğammed doğduğı gice
5. Ağlayan oĝlan avundi şoĝuran ana sevindi
Niçe küffār dîne döndi Muğammed doğduğı gice

---

²⁹⁷ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuĝu Bursalı Âşık Yûnus" (İstanbul 2019, s. 195-196.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Kitabın kısaltması "K", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Kitapta 7 dörtlüktür, 4 ve 7.dörtlük olarak şu dörtlükler yer alır:

Yirden göge nūr atıldı
Yidiler kırka katıldı
Keşişler dili tutuldu
Muhammed tıĝduĝı gice

Yûnus eydür hey kardaşlar
Akar gözden kanlu yaşlar
Secde itdi daĝlar taşlar
Muhammed togduĝı gice

(3a) raĝminden: rahmine K.; küffā[r]ların: kâfirlerin K.

İlāhî der Maḳām-ı ʿAcem*fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün**bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -*

1. Ey gönül bir derde düş kim anda dermān gizlidir

Gir ıarış bir ıaşreye kim anda ummān gizlüdür

Aman aman aman

2. Terk idüp nāmūsı ʿārı gey melāmet cübbesin

Bu melāmet cübbesinde nice sulşān gizlüdür

Aman aman aman

3. Degme bir derviş fakıre ĥor deyüp ıılma nażar

[17^a] ıalbinüñ her küşesinde ʿarş-ı Rağmān gizlüdür

Aman aman aman

4. Söylerse cān ile dil bulur ġayāt-ı cāvidān

Dervişüñ her bir sözinde āb-ı ġayvān gizlüdür

Aman aman aman

5. Gör bu Eşrefoğlu Rūmî bağr-i ʿışka n'eyledi

Cān [u] başın terk idüp cān[ın]da cānān gizlüdür

Aman aman aman

²⁹⁸ Bu şiir, Mustafa Güneş'in "Eşrefoğlu Rûmî ve Dîvânı" (Malatya 1994, s. 223.) adlı doktora tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(1a) ey: iy T.; anda T.: anuñ

(1b) Gir: Gel T.; anda: anuñ M; gizlüdür M: gizlidir T. (Bütün rediflerde geçerlidir.)

(2a) nāmūsı ʿārı gey: ʿārı nāmūsı giy T., melāmet: ferāğat T.

(2b) melāmet: ferāğat T., nice sulşān: sırr-ı Sultān T.

(3a) fakıre ĥor deyüp ıılma nażar: fakıri hor görüp hor bakma kim T.

(3b) ıalbinüñ: Gönliñüñ T.

(4a) Söylerse cān ile dil: Muhib ise cān ü dil T.

(5a) Eşrefoğlu: Eşrefoğlı T., ʿışka M: ʿışkda T.

(5b) başın terk idüp: başından geçüp T.

İlāhî*11'li hece vezni*

1. Bu gönlüm şehrinî seyrān iderken
Didi sırrum baña seyrān içinde
2. Derde düşeñ niçün dermān ararsuñ
~Āşıklar derdimdür dermān içinde
[17^b]
3. Miğneti rāğat bil rāğat arama
Rāğat mı bulunur zindān içinde
4. İçüp ~ışkuñ meyin şöyle mest ol kim
Dīvāne deyünler yārān içinde
5. Bu ~ışk meydānıdır bende ~ār olmaz
Başını şöp eyle meydān içinde
6. Aç gözün **Eşrefoğlı** Gağk'ı şikr et
*Fezkurūni*³⁰⁰ aydı Qur'ān içinde

²⁹⁹ Bu şiir, Mustafa Güneş'in "*Eşrefoğlı Rûmî ve Dîvânı*" (Malatya 1994, s. 386.) adlı doktora tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir. Tezde 7 beyittir, 4. beyit olarak bu beyit yer alır:

~Āşıklara qarış ~aşık olı gör
Ne gevherler vardur ol kıān içinde

(2a) Derde düşeñ: ~ışka düşdüñ T.; derdimdir: derd arar T.

(3) Tezde 6. beyittir.

(4b) deyünler: disünler T.

(5a) meydānıdır bende: meydānıdır bunda T.

(6a) Aç gözün **Eşrefoğlı**: Eşrefoğlı Rûmî T.; et: eyle T.

(6b) aydı: didi T.

³⁰⁰ *Fezkurūni*: Bu ibare Bakara Suresi'nin 152. ayetinde geçmektedir. Anlamı "Beni anın" şeklindedir. 152. ayetin tamamının me'âli "Artık siz beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, bana nankörlük etmeyin!" şeklindedir.

34³⁰¹

İlāhî

fā'îlātün fā'îlātün fā'îlün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + -

1. Ey Hūdā³⁰²'dan luşf [u] iğsān isteyen

Mevlid³⁰³-i pāk-i Resūlallāh'a gel³⁰⁴

Cennet içre ğūr u ğilmān isteyen

Mevlid-i pāk-i Resūlallāh'a gel

[18^a]

2. Na't-i pākin cān [u] dilden diñlesen

Mağz-ı nūr-ı Çaç'dur ol şāt-ı ğasen

Olduğunca dünyāda şāğ [u] esen³⁰⁵

Mevlid-i pāk-i Resūlallāh'a gel

3. Ol Resūl'ün doğduğı şeb bi-gümān

Leyle-i Qadr'e müşābihdür hemān

Bulmağ istersen çehennemden emān

Mevlid-i pāk-i Resūlallāh'a gel

---

³⁰¹Bu şiir, Hanife Koncu'nun "Vâlî Mahlaslı Şairler ve Vâlî-i Âmidi" (İlmî Araştırmalar S. 9, s. 123.) adlı makalesindeki metinle karşılaştırılmıştır. Makalenin kısaltması "Mak.", mecmuanın kısaltması "M." olarak verilmiştir.

(1c) ğūri: hūr u Mak.

(3b) müşābihdür: müşābihdi Mak.

(4) Makalede bu dörtlük yoktur.

³⁰² Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Çudā

³⁰³ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Mevlūd

³⁰⁴ Şiirde nakarattaki eksiklikler düzenlenmiştir.

³⁰⁵ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

4. Fikr idüp dünyādan elbet göçmegi
Cennete āhîr şîrāşî³⁰⁶ geçmegi
Çavz³⁰⁷-ı kevserden dilersen içmegi
Mevlid-i pāk-i Resūlallāh'a gel
5. Meclis-i mevlidde ey **Vālî** mūdām
Ol Resūl'e vir şalāt ile selām
Cennet-i a'ladan istersen maqām
Mevlid-i pāk-i Resūlallāh'a gel

---

³⁰⁶ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Şiramāt

³⁰⁷ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Ĥavz

[18^b]

35³⁰⁸

İlāhî

7+7=14'li hece vezni

1. ˘Acep bu [be]nüm [cānum] āzād ola mı yā Rāb
Yoḥsa³⁰⁹ yedi Şamu'da yaşıp yana mı yā Rāb
2. ˘Acep nic'oldı ġālim [y]er altında aġvālim
Benim yatacağ yerim ˘aḳrep dola mı yā Rāb
3. Cān ġulḳuma geldikde ˘Azrā'il'i gördükde
Ya rūḡumı aldıkda āsān ola mı yā Rāb
4. Allāh olıcağ Ḳaḏı bizden ola mı rāzî
Görüp ġabibünj bizi şefi˘ ola mı yā Rāb
5. Zārî ḳabre giricek münkîr nekîr gelicek
Baḡa su˘āl idicek dilim döne mi yā Rāb

[19^a]

6. Dar oldu baḡa günler geḳer oldı gündüzler
Dünyāya baḳa[n] gözler şoprağ şola mı yā Rāb

---

³⁰⁸Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre Divanı" (İstanbul 2008, s.27.) adlı eserindeki metine "Zârî" mahlaslı şair tarafından yazılmış bir naziredir.

³⁰⁹Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: yoḡsa

36³¹⁰

İlāhî

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ey gönül Çakç'a 'ibâdet kııl mübârek Cum'a gün
Zikir ile kalbün pası sil mübârek Cum'a gün³¹¹
Ver şalāvāt ol Muğammed Muşşafâ'nın rūğuna
Nice biñ Kā'be şevābın³¹² bul mübârek Cum'a gün
2. Virüben birer erenler cism olur bāy [u] gedā
Oğınur minberde huşbe rūğ alur andan [ğıda]³¹³
Ola deryālarca günāh 'afv ider oldum Hūdā
Çakç'[1] şikr eylese bu kerr dil mübârek Cum'a gün

[19^b]

3. Çün bize emr eylemişdür kılavuz beş vaqt namāz
Ol Hūdā'nın luşfi ğakd[1] gelse var giderimiz
Müstecāb eyler du'āsın kulumı mağrūm kıomaz
Şıdķ ile Allāh diyecek kıl mübârek Cum'a gün

³¹⁰ Bu şiir, Kenan Erdoğan'ın "Niyâzî-i Mısrî Divanı" (Ankara 2019) adlı eserinde yoktur.

³¹¹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

³¹² Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: şevābın

³¹³ Bu mısradaki eksik bırakılan yere vezin, kafiye ve mana itibarıyla uygun kelime eklendi.

4. ˘Aşık-1 řādık olanlar gerek ider ğıll ğişi
Mũ min olur kim ol kişi ĥayr³¹⁴ ola dā˘im işi
Eyle va˘de eylemiş Ğağ her ne eylerse kişi
Bir řevāb yağar yazılır dir mũbārek Cum˘a gũn

5. Der **Niyāzi** el bağlayup gice miđrāb-1 imām
Ķořdurur eřrāfin anuğ yũz biğ melā˘ik temām³¹⁵
Rađmetũn deryāsına ğarđ olmađiĉũn ğāř [u] ˘ām
Aĉılır³¹⁶ dergāh-1 Ğağ bul hem mũbārek Cum˘a gũn

---

³¹⁴ Mũstensihin yanlış yazdığı şu kelime dũzeltirmiřtir: ğayr

³¹⁵ Bu mısradada vezin aksamaktadır.

³¹⁶ Mũstensihin yanlış yazdığı şu kelime dũzeltirmiřtir: ˘Aĉılır

37³¹⁷

İlāhî

11'li hece vezni

1. Arayı arayı bulsam izini

Yā Muğammed cānum arzular seni

A[ya]ğuş tozına sürsem yüzimi

Yā Muğammed cānum arzular seni

[20^a]

2. Ya bir mübārek yol olsa gitsem

Kā~be yollarında nūrlara batsam

Mübārek cemālūñ düşünde görsem

Yā Muğammed cānum arzular seni

3. Kalmadı kalbimde gönlümde ğile

Şıdķ ile girmişem [ben] bu Çak yola

Ebūbekr ~Ömer ~Osmān ile bile

Yā Muğammed cānum arzular seni

4. ~Alî ile Çasan Çüseyin anda

Sevgüsi göñülde(dür) [mahabbet] cānda

Yarın ol mağşerde ulu divānda

Yā Muğammed cānum arzular seni

---

³¹⁷ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus" (İstanbul 2019, s.234.) adlı eserindeki metine "Şeyhoğlu" mahlaslı şair tarafından yazılmış bir naziredir.

5. **Şeyğoğlı** medđ ider seni [dillerde]

Dillerde muğabbeti hem cānda³¹⁸

Ağlayı [ağlayı] ğurbet illerde

Yā Muğammed cānum arzular seni

---

³¹⁸ Bu mısradā 1 hece eksiktir.

[20^b]

38³¹⁹

İlāhî

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ey gönül var kim bu dertden sen haberdâr³²⁰ olmaduñ
Anuñ içündür bu yolda [sen] ciger-dâr olmaduñ
2. Ey gönül var kim benümle dosta gider olmaduñ
Çoq cefâlar eyledüñ baña vefâ-dâr olmaduñ
3. Her gice fikrünle ben bir lağza hâba³²¹ varmadum
Sen benümle yâr olup bir gice bîdâr olmaduñ

---

³¹⁹Bu şiir, Mustafa Güneş'in "Eşrefoğlu Rûmî ve Dîvânı" (Malatya 1994, s. 285.) adlı doktora tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

-Tezde 7 beyittir, 6. beyit olarak bu beyit vardır:

Pes senüñ gibi gönül varsıu baña mağrem degül
Çünkü bu ışık zehrini benümle tatar olmaduñ

(1a, 2a) Ey: İy T.

(2a) gider olmadın: karşı yanmaduñ T.

(3a) fikrünle: fikründe T.

(4a) dilerdüm: diledüm T.; kılam: kılmak T.

(6) Tezde 7. beyittir.

(6a) Rûmî'ye: Rûmî ile T.

³²⁰ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ğaberdâr

³²¹ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ğāba

4. Ben dilerdüm dost zülfin boynuma kılam kemend
Sen perişānlık idüp ol dāra b[er]dār olmaduñ

5. Ben ki ol şāhuñ cemāli şem̃ine pervāneyem
Var göñül var kim düşüp ol şem̃a yanar olmaduñ

[21^a]

6. Eşrefoğlı Rūmî'ye yoldaş oluben ey göñül
Geçüben ašsı ziyāndan dostu gider olmaduñ

39³²²

İlāhî

7'li hece vezni

1. Nūr-1 bismillāh ile

Gelin tevğid idelim

Çağğ'[1] şikrullāh ile

Durman tevğid idelim

2. Tevğid iden mest olur

Allāh ile dost olur

Gelin tevğid idelim

3. Tevğid iden dilimiz

Pür nūr olur yüzümüz

Allāh deyiler gözümüz³²³

Durman tevğid idelim

Hey Muğammed ümmeti

Gelin tevğid idelim

---

³²² Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus"(İstanbul 2019, s.112-113.) adlı eserindeki metine bilinmeyen bir şair tarafından yazılmış bir naziredir.

³²³ 1 hece fazladır.

[21^b]

4. Deryālarla daşalım

    Çaynalım koşalım

    Allāh'la buluşalım

    Durman tevğid idelim

5. Eren(ler) ider rağmeti³²⁴

    Allāh ider rağmeti

    Hey Muğammed ümmeti

    Durman tevğid idelim

---

³²⁴ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: rehmeti

40³²⁵

8+8=16'lı hece vezni

1. Şafā geldüñüz yār yār³²⁶ cānlar size kırbān olsun
Himmet eylesün erenler ~ömrüñüz [cā]vidān olsun
2. Şafā kıadem getürdüñüz bizi Ğaķķ'a götürdüñüz
Maķşūduma yitürdüñüz yardımçıñuz Ğudā [olsun]
3. Doyamaduk (biz) ħulķunuz[a] cānlar virmelüdür size
Sizüñ gibi cānlar bize gāh gāh gelüp mihmān olsun

[22^a]

4. Miskīn Şākīr durğıl örü erenlere yüzler sürü
Elün öpüp var illerü dervişlüğün [tam]ām olsun
5. Bizi sevenleri cānum seveler zatları cānum
Bizi sevmeyenler şāhum varsın Mīşr'a sulşān olsun

(su~āl midir)

---

³²⁵ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus" (İstanbul 2019, s. 140.) adlı eserindeki metine "Zākīr" mahlaslı şair tarafından yazılan bir naziredir.

³²⁶ Nāzīrin kelime seçimi vezinde bozukluk oluşturmuştur. Zemin şiirde "yārenler" dir.

İlāhî

14'lü hece vezni

1. Sen cânuñdan geçmedin cânān arzū kılırsın
Belden zünnār kesmedin ímān arzū kılırsın

2. *Men arefe nefsehu*³²⁸ dirsen illā degülsin
[Me]lā'ikden yuķaru seyrān arzū kılırsın

[22^b]

3. Tıfl-ı nev-reste gibi etegin(i) at idersin
Ele çevgān almadın meydān arzū kılırsın

³²⁷ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "*Yûnus Emre Divanı*" (İstanbul 2008, s. 199.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

D'da 9 beyittir; 5, 6, 7 ve 8. beyit olarak şu beyitler yer alır:

Ol ezel 'âleminde ebedi gözlemedin
Per ü bâlün bitmedin cevân arzû kılırsın

Yitmiş yidi perde var dostunı arzûlama
Yidisinden geçmedin yakîn arzû kılırsın

Otuzı gözde durur otuzı gönüldedür
Onun dahı bilmedin görmek arzû kılırsın

Sen bunda işe geldün uş yine varırsın
Henüz sen kul olmadın sultān arzû kılırsın

(1a) geçmedin: gidimeden M.

(1b) Belden: Bilden D.

(3a) idersin: idinüp D.

(3b) Ele çevgān almadın meydān: Meydā[n] ele girmedin çevgān M.

(5) Divanda 9. beyittir.

(5a) 'Āşık Yunūs hey derde Eyyüb gibi: Yûnus düşdün bu derde Eyyüb'layın D.

³²⁸ *Men nefsehu kad 'aref*: "Men arefe nefsehü fe-ķad 'arefe rabbehü" hadis-i şerifinden nâkıs iktibastır. Hadis-i şerifin tamamının anlamı "Kendini bilen Rabb'ini de bilir." şeklindedir (**bkz.:** Aclûnî, *Keşfü'l-fiafâ*, C. 2, s.361.).

4. Bilimedüñ sen seni şadefde ne gevhersin
Mısr'a sulşān olmadın Ken'an arzū kılursın

5. Āşık Yūnus hey derde Eyyūb gibi şabreyle
Derde katlanımazsın dermān arzū kılursın

[23^a]

42³²⁹

İlāhî-i Sezâî

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. azret-i a'uŋ abibi sevgüli bir dānesi
Olduğı-ün oldu alem üsünüŋ dívānesi
2. āt-ı pāküŋdür sebep bu alemüŋ icādına
Olmasa teşrifüŋ olmazdı cihān kāşānesi
3. Yā Resūlalāh vişālüŋ bezmini şāyeste ıl
Tā göŋül olsun şarāb-ı ışkınuŋ mestānesi
4. Kenz-i ışkuŋ mağzeni olmuş **Sezāyi** ālibā
Hiç imāret istemez bu göŋlümüŋ vırānesi

---

³²⁹ Bu şiir, Ali Rıza Özüygun'un "Hasan Sezâyi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı'nın Tenkitli Metni ve İncelemesi" (Erzurum 1999, s.493.) adlı doktora tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Tezde 5 beyittir, 4. beyit olarak şu beyit yer alır:

Aşıkun ancak muradı Ĥazretüŋden kim ola
Aşınā-yı bezm-i āşuŋ alemüŋ bî-gānesi

(3a) bezmini: bezmine T.

(4) Tezde 5. beyittir.

(4a) kenz: genc T.

(4b) Hiç: Kim T.

[23^b]

43³³⁰

İlāhî-i Niyāzî

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + -

1. Ey ğarîb bülbül diyāruñ qānedür
Bir hâber vir güli şāruñ qānedür
Sen bu ilde kimseye yār olmadun
Var senüñ elbetde yārüñ qānedür
2. Artdı günden güne feryāduñ senüñ
Âh u efgān oldu mu tādūñ senüñ
İşğ içinde kimdür üstādūñ senüñ
Bu senüñ şabr u qarāruñ qānedür

---

³³⁰ Bu şiir, Kenan Erdoğan'ın "Niyâzî-i Mısrî Divanı" (Ankara 2019, s. 177) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 5 dörtlüktür, 4. dörtlük olarak şu dörtlük yer alır:

Ne görüñdi güle qarşı gözine
Ne bürüñdi baqduñca özine
Kimse mağrem olmadı hiç rāzına
Bilmediler şeh-süvārın qānedir

(3a) ğurbetdesüñ: hâsretdesin D.

(3b) eyleyüp: eyledüñ D.; mihnetdesüñ: mihnetdesin D.

(3c) hayretdesüñ: hayretdesin D.

(4) Divanda 5. beyittir.

(4c) virdiler: qodılar D.

3. Bir enisün yoķ ˘acep ğurbetdesün
Rāġatı terk eyleyüp miġnetdesün
Gice gündüz durmayup ġayretdesün³³¹
Ya senün leyl ü nehāruñ ħandedür

4. Gökde uçarken seni indirdiler
Çār ˘unşur bendlerine urdılar
Nūr iken adın **Niyāzi** virdiler
Şol ezelki i˘tibāruñ ħandedür

---

³³¹ Müstensihin yanlış yazdıġı şu kelime düzeltilmiştir: ĥayretdesün

[24^a]

44³³²

İlāhî-i Niyāzî

7+7= 14'li hece vezni

1. Ey şariķat erleri ey ğaķiķat pırleri
Bir nişān verin baņa ol bî-nişān ķandedür
2. Ķandedür dostuņ ili ķande açılur ğüli
Dost baĝçesi bülbüli ğül-i ĥandān ķandedür
3. Aradım baĝr u berri bulmadım ben bu sırrı
Cism ü cāndan içeri gizli sulşān ķandedür
4. Mādem ki cān tendedür ten cān ile zindedür
Ammā nidem bilmedim cān [u] cānān ķandedür
5. Niyāzî'ye cān olan sırrında sulşān olan
Din [ü] hem imān olan ol bî-mekān ķandedür

---

³³² Bu şiir, Kenan Erdoğan'ın "Niyâzî-i Mısrî Divanı" (Ankara 2019, s. 174.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(1b) nişān: ĥaber D.

(3a) baĝr: bar D.

(4a) Mādem: Bildüm D.

(4b) cān [u] cānān: cānā cānān D.

[24^b]

45³³³

İlāhî-i Niyāzî

7+7= 14'lü hece vezni

1. Ey göñül gel ağılama zāri zāri inleme
Pirden aldum ĥaberi ol bî-niṣān sendedür
2. Sendedür dostuñ ili sende açılır güli
Söyler bu cān bülbüli gül-i ĥandān sendedür
3. Gezme gel bağr u berri kendüñden iste sırrı
Cism ü cāna ğüķm iden gizli sulṣān sendedür
4. Anladuñsa sen seni bildüñse cān u teni
Ĝayrı ne var ey göñül cān [u] cānān sendedür
5. Ten taĥtîdur bu cānuñ cān taĥtîdur cānānuñ
Ey **Niyāzî** şüphesiz ol bî-mekān sendedür

---

³³³ Bu şiir, Kenan Erdoğān'ın "*Niyâzî-i Mısrî Divanı*" (Ankara 2019, s. 176.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(1a) inleme: inleme D.

(1b) ĥaber: ğaber D.

(4b) cān: cāna D.

(5a) taĥtîdur: tağtîdur D.

³³⁷ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

[25^b]

47³³⁸

İlāhî-i Yetimî

mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün mefā'îlün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Ğabîb-i ğazret-i *Rabb 'ül felağsın* yâ Resûlallâh
Mu'ayyen ins ü cinne mâ-hâlağsın yâ Resûlallâh
2. Ğarîm-i sırr-ı sübgâne'llezi esrâya mağremsin
Serîr-ârâ-yı bezm-i ğurb-ı Ğağ' sîn yâ Resûlallâh
3. Görindin sûretâ žâhirde hâtem lîk ma'nide
Ğadim-i enbiyâ-yı mâ-sebağsın yâ Resûlallâh
4. Kelîme len-terâni hâşşı geldi nîm-i şebdesin
~Urûc-ı bâm-ı çarh-ı nüh varağsın yâ Resûlallâh
5. Sözüñ geçmez degil cürm-i **Yetim'**e mağfiret bağş ol
Şefâ at tahtına sen müsteğağsın yâ Resûlallâh

---

³³⁸ Bu şiir, Zehra Piroğlu'nun, "Yetimî (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni)" (Konya 1996.) adlı yüksek lisans tezinde yer almamaktadır.

[26^a]

48³³⁹

İlâhî-i Niyâzî

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Zâhidâ sûret gözetme içerü gel câna baķ
Vechi üzre gör ne yazmış defter-i Raġmâna baķ
2. Muşġaf-ı ġüsñü[η]de yazılmış *huvallâh*³⁴⁰ âyeti
Gel inanmazsañ gir oķu mekteb-i irfâna baķ
3. Çeşmini gösterdügince ʿaşıķuñ ʿaķlın alup
Aġzını açdıķça cān nefġ eyleyen cānâna baķ
4. Zülfünüñ her bir telinde baġlı biñ mecnûnu gör
Ĥaşşınıñ leylindeki yüz bin meh-i tâbâna baķ

³³⁹ Bu şiir, Kenan Erdoġan'ın "*Niyâzî-i Mısrî Divanı*" (Ankara 2019, s.232.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(2a) yazılmış *huvallâh*: yazmış *ķul hüvallâh* D.

(2b) gir oķu: geru var D.

(3a) ʿaķlın alup: cānın alur D.

(3b) Aġzını: Leblerin D.

(4b) leylindeki: ilindeki D.

(5b) şoyunup: muʿarrâ D.

(6a) şehleri: şahları D.

(6b) Ķapusunda pâdişâhlar: Pâdişâhlar ĳapusında M.

(7a) biñ: bir D.

³⁴⁰ *huvallâh*: Bu ibare İhlas Suresi'nin 1. ayetinden nakis iktibastır. "حَدِّقْ لِيْ هُوَ الْوَالِدُ" *ķul huvallâhu ehâd*"

هُوَ الْوَالِدُ

ayetinin meali "De ki: "O, Allah'tır, tektir." şeklindedir.

5. Āteş-i ruhsâr ile yanmış qararmış çehresi
Garf libāsından şoyunup noqşa-i ũryāna baq
6. Hep mŭlāzım qulluğunda bu cihānuñ şehleri
Qapusında pādişāhlar qul olan sulşāna baq
7. ũĀlem anuñ ġŭsni[nŭ]ñ şerğinde olmuş biñ kitāb
Metnŭñ istersen **Niyāzì** şŭret-i insāna baq

[26^b]

49³⁴¹

İlâhi-yi Fazlî

fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlatün fe'îlün

bahr-i remel + + - - / + + - - / + + - - / + + - -

1. Vire mi derd-i şanem derdime dermân vire mi
Vaḫtidür yüregimüñ dem-be-dem artar veremi
2. Görebilsem yüzüñi müdde'ilerden şanemâ
Ey kıızıl gül³⁴² saña kim çekdi dikenden ğaremi
3. Yazayım derse kalem kirpiginüñ şerğini men
Yarayım bıçağ ile başdan ayağa kalemî
4. Hâyli³⁴³ demdir ben anuñ gözlerinüñ hastesiyim
Süregelse yüzümün üstüne başsa kademî

---

³⁴¹ Bu şiir, Bedreddin Çetiner'in "Atpazarî Osman Fazlı ve el Lâihatül-berkiyyât Adlı Tasavvufî Tefsir Risalesi" (M.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 16-17, 1998-1999, s.46.) adlı makalesindeki metinle karşılaştırılmıştır. Makalenin kısaltması "Mak.", mecmuanın kısaltması "M." olarak verilmiştir.

(1a) Vire: Vere Mak.

(1b) yüregimüñ dem-be-dem artar veremi: dem-be-dem artar yüregimin eleme Mak.

(2) Makalede 3. beyittir.

(2a) yüzüñi: yüzünü Mak.

(3) Makalede 4. beyittir.

(3a) men: ben Mak.

(3b) bıçağ: bıçak Mak.

(4) Makalede 2. beyittir.

(4a) anuñ: onun Mak.

(5a) göklere tutup: yerlere sürüp Mak.; yalvarayım: yalvarırım Mak.

(5b) verir: vere Mak.; benim vermeye: bana vermeye Mak.

(6a) Fazlîyâ mâhî: Fazlî sen mâh Mak.

(6b) Böyle mağrûm kıya mı çokdur Allâh'ın: Hâşâ mahrum kıya, çoktur o ilâhın Mak.

³⁴² Müstensih şu kelimeyi yanlış yazmıştır: gönül

³⁴³ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Çaylı

5. Yüzümi göklere Őutup giceler yalvarayım
Kāfire verir murāduŕ ya benim virmeye mi

6. **Fazlıyā** māhı dilersenŕ yüzüni göklere Şut
Böyle maĝrūm ŕoya mı çoĝdur Allāh'ıŕ keremi

3. Kimüñdür feyz [ü] hem iğyā ne sırdur hem-dem-i ʿİsā
Nedür Meryem’deki deryā haber vir dürr-i yektādan
4. Nedür dillerdeki ʿilmin ne yerdür *mecmaʿu’l-bağreyn*³⁴⁷
Nedür hem remz-i Zü’l-ķarneyñ haber vir Ğıẓr u Mūsā’dan
5. Nedür **Mısrî** nedür Kenʿān Selim kimdür ya kimdür Ān
Ĥaber virdi anı Ķurʿān haber vir sebʿ-i ķurrā³⁴⁸dan

---

³⁴⁷ *mecmaʿu’l-bağreyn*: “iki denizin birleştigi yer” anlamındadır. Kehf Suresi’nin 60. ayetinden nâkıs iktibastır. Ayette “مَجْمَعُ مَجْمَعِ الْبَاهِرَيْنِ” *mecmeʿa’l- Bahreyn* şeklinde geçmektedir. Ayetin tamamının meâli “Bir vakit Mūsâ genç adamına, “Ta iki denizin birleştigi yere varmadıkça yahut (bu yolda) senelerce yürümedikçe durup dinlenmeyeceğim” demişti.” şeklindedir.

³⁴⁸ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Ķurʿān

[27^b]

51³⁴⁹

İlāhī-i Yūnus

7+7=14'lü hece vezni

1. Benem ol ı̇ışk baĝresi deñizler ĝayrān baña

Deryā benüm ı̇aŝremdür ı̇ışk oldı seyrān baña

---

³⁴⁹ Bu ŝiir, Mustafa Tatcı'nın *Yūnus Emre Dîvânı*, H yayınları, (İstanbul 2008, s. 25.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 11 beyittir; 2, 6, 8 ve 9. beyit olarak şu beyitler yer alır:

Kâf Tagı zerrem degül ay u güneş bana kul
Aslum Hak'dur ŝek degül mürŝiddür Kur'ân bana

Diledi göre yüzün işide kendü sözin
Nazar kıldı bir kezin anda cân virdi bana

Togdı ol dîn metâ'sı andan oldı kamusı
Âdem Halîl ü Mûsâ hüccet ü bürhân bana

'Âşık dilin bilmeyen yâ delüdüür yâ dehrî
Ben kuŝ dilin bilürem söyler Süleymân bana

(1a) baĝresi: bahrisi D.

(1b) ı̇ışk oldı seyrān: zerreler ı̇ummān D.

(2) Divanda 4. beyittir.

(2a) Yoĝ iken: Yogıdı D; sen var idin: varıdı ol D.

(3a) Divanda bu mısra yoktur.

(3b) Divanda 9b'dedir. dili: dilin D.

(4) Divanda 5. beyittir.

(4a) dolmadan: girmedin D.

(4b) ı̇ışk oldı seyrān: 'Arŝıdı sayvân D.

(5) Divanda 3. beyittir.

(5a) Ğağğ'a giderken yolum mülke irişdi elim: Ğün dosta gider yolum mülk-i ezeldür ilüm D

(5b) ı̇ıŝkdan: Hak'dan D.

(6) Divanda 7. beyittir.

(6a) Ğünkü doğdı: Yaradıldı D.; ĝalbi: gönli D.

(6b) kıldı: kıındı M.

(7) Divanda 10. beyittir.

(7a) Yūnus bu ĝalkı içinde: Yūnus Emrem bu yolda D; mest oluban: divāne olmuş M.

(7b) Eksikliĝin ı̇arz ider: eksükliĝin bildürür D.

2. Yoğ iken bu bārigāh sen var idin pādişāh
Āh bu ʿiṣṣ elinden āh derd oldu dermān baḡa
3. Şerīʿat ehli irāḡ erişmez bu menzile
Ben ḡuş dili bilürem söyler Süleymān baḡa
4. Ādem yaradılmadan cān ḡalıba dolmadan
Şeyşān laʿnet olmadan ʿiṣṣ oldu seyrān baḡa
5. ḡaḡḡ’a giderken yolum mülke irişdi elim
ʿiṣṣdan söyler bu dilim ne ḡul ne sulşān baḡa
6. Ḣünkü doḡdı Muşşafā yüzi nūr ḡalbi şafā
O ḡıldı ḡaḡḡ’a vefā andandur iḡsān baḡa
7. **Yūnus** bu hāḡ içinde mest oluban ḡaḡırır
Eksikligin ʿarz ider dervişlik bühtān baḡa

[28^a]

52³⁵⁰

İlâhî

7+7= 14'lü hece vezni

1. İster isen cānānı meydāna gel meydāna
Terk idüp başı cānı ʔurbāna gel ʔurbāna
2. Baʔma nefşüñ ālına girme ʔārif bāğına
Şıfl-ı dilin kārına fermāna gel fermāna
3. Men ʔarefe nefsehu ʔad ʔarefe rabbehu³⁵¹
Çaḫḫ'ı görüp de bir de seyrāna gel seyrān

³⁵⁰ Bu şiir, Hatice Tokdemir'in "18. yy'da Yazıldığı Tahmin Edilen Bir El yazması Mecmuada Mecmuadaki Dinî Musiki Güfteleri" (İstanbul 2006, s. 204.) adlı yüksek lisans tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Tezde 4 beyittir, 4. beyit olarak şu beyit yer alır:

Seyyid Süleyman bil sen ğayb-ı žāta pereste
Tenevvürüne girüben ʔuryāna gel ʔuryāna

(1a) İster iseñ: İsteyen M.

(1b) başı cānı: baş-ile cānı T.

(3b) de bir de seyrāna gel seyrāna: hū-be-hū pinhāna gel pinhāna T.

Şiirin altına ketebe kaydı eklenmiştir. Kırmızı mürekkepli kalemle

“Kim oḫursa bu ilāhiyātı andan bir recā
Eylerem yazan içün cān u göñül ide duā”

beyti yazılmıştır ve devamında mecmuayı yazan kişinin ismi verilmiştir: “Ketebe Dalzāde Osmān Vahdet bin Aḡmed afallāhu anhümā” Derkenara da “Muşşafa ibni İbrāğim İbrāğim ibni İsmā’il” yazılmıştır.

³⁵¹ Men ʔaref nefsehu ʔad ʔarefe rabbehu: “من عرف نفسه فقد عرف ربه” Men arefe nefsehû fe-ʔad ʔarefe rabbehû” hadis-i şerifidir. Hadis-i şerifin tamamının anlamı “Kendini bilen Rabb’ini de bilir.” şeklindedir (bkz.: Aclûnî, *Keşfü'l-fiafâ*, C. 2, s.361.).

53³⁵²

10'lu hece vezni

1. **Recā`î** tek mil eyledi nutkuḡ
Şefî ğufrāna gel ğufrāna gel

[28^b]

54³⁵³

İlāhî

8'li hece vezni

1. Raġmet deryāsına daldum
Dünyā neydidini bildüm *(Hu Allāh Hū)*
Raġmetinden uma geldüm
Maġrūm etme pādişāhum *(Hu Allāh Hū)*
2. Ġāfillerdür senden kaçan
Meleklerdür raġmet şaçan *(Hu Allāh Hū)*
İdris Nebî ğülle biçen
Geydür bize pādişāhum *(Hu Allāh Hū)*
3. Yandı (şol) yüregim söyündür
Āb-ı kevserine kandur *(Hu Allāh Hū)*
Kulaġuz melekler gönder

---

³⁵² Bu beyit derkenardadır.

³⁵³ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

Yol göstere sin pādişāhum (Hu Allāh Hū)

4. Sensin bize Burāķ veren

La'ī yāķut ekseru oyan (Hu Allāh Hū)

Dervişler yürimez yayan

Bindür bizi pādişāhum (Hu Allāh Hū)

5. Dervişünj murādı Ğaķ'dur

Dünyāsında mayāsi³⁵⁴ yoķdur³⁵⁵ (Hu Allāh Hū)

Muĝammed nürdan direkdür

Göster bize pādişāhum (Hu Allāh Hū)

6. Firdevs-i a'läya varsam

Ğaķķ'uñ diđārını görsem (Hu Allāh Hū)

Melekler dönerken görsem

Żākirlerle pādişāhum (Hu Allāh Hū)

---

³⁵⁴ Heceye uydurmak için "mā-lā-ya'ni" kelimesi kısaltılmış olmalıdır.

³⁵⁵ Bu mısradaki 1 hece fazladır.

[29^a]

55³⁵⁶

İlāhî

11'li hece vezni

1. ~Āşık nedür hālin ~ıŝkuŋ elinden
Çaqq'a ~āşık oldum göŋlüm eylenmez
Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez
Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

2. Melāmet hırkasın almış egnüne
Dünyānuŋ sevdāsı gelmez ~aynuma
Allāh'ıŋ sevdāsı düşdi cānuma
Çaqq'a ~āşık oldum göŋlüm eylenmez

Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez
Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

3. Severim Allāh'ı cān u göŋülünden
Günāhkārım nesne gelmez elimden
Eger ŝorar isen ~āşık ğālinden
Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez
Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

---

³⁵⁶ ~Āşık mahlaslı şair tarafından yazılmıştır, şairi tespit edilememiştir.

4. Saña direm saña ~**Āşık** Allāh'ı
Görecegim geldi ğabib Allāh'ı
Görmemisen Ğāżır Nāżır Allāh'ı
Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez

Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

5. Kā~benüñ şağları yücedir yüce
Ŝal bizi varalım ey ğani ğoca
Gözüme görünmez dünyā şerrece
Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez

Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

6. Kā~benüñ şağları çepçevre yoldur
Aña varan ğacılar şopşolu nurdur³⁵⁷
Benüm istedigüm Çaq didārıdır
Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez

Çaqq'a ~āşık oldum gönlüm eylenmez

---

³⁵⁷ Bu mısradaki 1 hece fazladır.

[29^b]

7. Kā`beye varana ğülle biçerler

Başına lü`lü`le mercān şaçarlar

Cennet kapusın[1] anlar açarlar

Çağğ'a `āşık oldum gönlüm eylenmez

Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez

Çağğ'a `āşık oldum gönlüm eylenmez

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ʿAzm idüp cānān iline gitmege cān arzular
Yoluna ʿurbān olayım aḳmadan ʿan arzular
2. ʿAḳ ile vaḡdetde idüm ſimdi dūſdüm ḡurbete
Māhîyüm göllerde ʿaldum yine ʿummān arzular³⁵⁹
3. Gel beni incetme zāhid tevḡidüm yeter baḡa³⁶⁰
Her biri ḡalli ḡälünce ʿAḳ'dan iḡsān arzular³⁶¹
4. Mūnkirün ḡalbinde dā'im yürüſür āmāreler
Geçmemüş nefsi hevādan ʿAḳ'dan iḡsān arzular
5. Der **Senā'î** ʿāſıḳ iseḡ dā'imā aḡ ſol ḡüni
Cümle ḡalḳ maḡſer ḡününde ʿAḳ'dan iḡsān arzular

³⁵⁸ Bu ſiir, Emine Öte'nin, "*Senâ'î Dîvânı Tenkidli Metin*" (Ankara 2000.) adlı master tezinde bulunmamaktadır.

³⁵⁹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

³⁶⁰ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

³⁶¹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

[30^a]

57³⁶²

Müfred

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Kaçan aşık duā kılsa ider āvāz Ĥudāsına
Tāki Allāh kabūl eyler gelür yāri iğdāsına³⁶³

58³⁶⁴

Müfred

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ėamdan öldüm cān u dil tenden müberrādur bugün
Luşf idüp ömrüm gelürseñ cāna şehādur bugün

59³⁶⁵

Müfred

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün/fā' ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Yā İlāhî dār-ı gurbetde bizi aç eyleme
Aç olursağ Ėam degül nā-merde muğtāc eyleme

³⁶² Müfredin şairi tespit edilememiştir.

³⁶³ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

³⁶⁴ Müfredin şairi tespit edilememiştir.

³⁶⁵ Müfredin şairi tespit edilememiştir.

60³⁶⁶

Müfred

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün/fā'ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. İy gönül kıatlan cefāya kııl tağammül itme güc

Kim buyurmuşdur Nebí e 's-şabru miftāhu'l ferec³⁶⁷

61³⁶⁸

Müfred

16'lı hece vezni

1. Beñ ile gönül beñ ile iftiğār itme beñ ile

Âhîr girsin bir kııl yire beğāsı yoğ beñ ile

[30^b]

62³⁶⁹

Müfred

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - -

1. Eger dilden gelen elden geleydi

Gedālar kıalmayup sulşān olaydı

³⁶⁶ Müfredin şairi tespit edilememiştir.

³⁶⁷ *E's-şabru miftāhu'l ferec*: "Sabır başarının anahtarıdır." anlamındaki hadis-i şeriftir.

³⁶⁸ Müfredin şairi tespit edilememiştir.

³⁶⁹ Kemaloğlu'ya ait bir müfreddir.

63³⁷⁰

Müfred

14'lü hece vezni

1. Varmadın mekteb-i ışıķ içre dahî üstâde

Sebaķa-i şüyûh ezberledi Ğāfiż-zāde

64³⁷¹

Müfred

mefā'îlün mefā'lün mefā'îlün mefā'îlün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Kişi kendi rızasıyla çıkup terk-i diyār etmez

Sebebsüz ğurbetin ķahrın özüne ihtiyār³⁷² etmez

65³⁷³

Müfred

mefā'îlün mefā'lün mefā'îlün mefā'îlün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Gel ey şebĝi ferāĝat ķıl saņa bir kimse yār olmaz

Ne deĝlü ser-fürü itseĝ faķire itibār olmaz

³⁷⁰ Müfredin şairi tespit edilememiştir.

³⁷¹Bu müfred, İsmail Türkoĝlu'nun "Sibiryalı Meşhur Seyyah Abdürreşid İbrahim" (TDV Yayınları, Ankara 1997, s.6) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Kitabın kısaltması "K", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(1a) Kişi kendi rızasıyla çıkup terk-i diyār etmez: Kimse hüsn ü rızasıyla çıkup terk-i diyara K.

(1b) ķahrın: ķahrını K.; özüne: kendüye M.

³⁷² Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: iĝtiyār

³⁷³ Müfredin şairi tespit edilememiştir.

[31^a]

66³⁷⁴

İlāhî

mef̣ūlü mef̣ā'ılı mef̣ā'ılı fe'ülün

bahr-i hezec -- +/+ -- +/+ -- +/+ --

1. Ey gâfil uyan rıglet-i nâgâhı unutma
Yol kôrkülüdür kôrkusı çok râhı unutma
2. Mağrur oluben devleti dünyāya şayanma
Şağın yitürüp dinüñi Allāhı unutma

---

³⁷⁴Bu şiir, Bu şiir, Fatih Ramazan Süer'in "Şemseddin Sivâsî Dîvânı"(Sivas 2015 s.273.) adlı doktora tezindeki metinle karşılaştırılmıştır.Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 11 beyittir; 6, 7 ve 8. beyit olarak şu beyitler yer alır:

Derbendine mevtün yoluğ uğrar ir eger geç
Ol geçmesi düşvâr güzergâhı unutma

Hem-râhı kişinüñ eyü yavuz ʿamelidür
Hem yoldaşı terk et iyi hem-râhı unutma

Bir oh dimesine bugün aldanma cihānuñ
Şoñunda anuñ derd ile bññ âhı unutma

(2a) dünyāya şayanma: dünyā-yı deníye D

(3) Divanda 5. beyittir.

(3a) cihān: fenā D; Gögsün: Gögsün

(4) Divanda 3. beyittir.

(4b) ulu: ulı D.

(5) Divanda 10. beyittir.

(6) Divanda 9.beyittir.

(6a) Hâlıktan utan: Utan hâlıkdan M; şakın umma: isteme M.

(7) Divanda 11. beyittir.

(7a) dār-ı: bāğ-ı D; hevā yolları çokdur: hevā yollarına çok kimse gider M.

(8) Divanda 4. beyittir.

(8a) gücün yetirisin gicesi gündüz: gücün yettiğine gice vü gündüz D.

(8b) Nâgâh erişir âh-ı: Azğın yetirüp rağt-ı M.

3. Gögsün gerüben cāh-ı cihān içre şalunma
Āhîr yıķılıp düşegecin çāhı unutma
4. Bu dār-ı cihān içre bugün n’itseñ elünde
Yārın varacağın ulu dergāhı unutma
5. Ey çeşm-i ğaķāretle baķan merd-i faķıre
Ol faķr ile fahr³⁷⁵ iden ulu şāhı unutma
6. Ħālîķ’dan utan rızķuñı Ħalķdan şaķın umma
Bil Rabb’üñi *er-rızķu ʿalellāhı*³⁷⁶ unutma
7. Bu dār-ı cihān içre hevā yolları çoķdur
(Ey) Şemsî yürü sen Ğaķķ’a giden rāhı unutma

[31^b]

8. Güc etme gücin yetirisin gicesi gündüz
Nāğāh erişir āh-ı seher³⁷⁷-gāhı unutma

---

³⁷⁵ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: fağr

³⁷⁶ *er-rızķu ʿalellāhı*: “Rızık Allah’tandır.” anlamındadır. Hud Suresi’nin 6. ayetinden nâkis iktibastır. Ayette “اَللّٰهُمَّ اِنِّىْ اَسْئَلُكَ رِزْقًا حَلٰلًا” şeklinde geçmektedir. Ayetin tamamının meâli “Yeryüzünde kımıldayan hiçbir canlı yoktur ki rızıkı Allah’ın üzerine olmasın. Allah onların halen bulunduğu yeri de emanet olarak konulacağı yeri de bilir; hepsi apaçık kitapta vardır.” şeklindedir.

³⁷⁷ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: seher

67³⁷⁸

İlāhî

8'li hece vezni

1. Saña direm bād-ı şabā
Baña Mevlā'dan hâber vir
Emegim olmasun hebā
Baña Mevlā'dan hâber vir
2. Seher³⁷⁹ vakşinde esersin
Benim yüregim kesersin
Dergāha qadem başarsın
Baña Mevlā'dan hâber vir
3. Uzaq mıdır yollarıñuz
Bahār mıdır illeriñüz
Tāze açar gülleriñüz
Baña Mevlā'dan hâber vir

---

³⁷⁸ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus" (İstanbul 2019, s. 59) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Kitabın kısaltması "K", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(2) Kitapta 3. dörtlüktür.

(2a) esersin: okursın K.

(2b) yüregim: cigerüm K.

(3b) gönülleriñüz: illerünüz K.

(3c) Tāze açar güllerünüz: Efğan ider bülbülleriñüz M.

(4a) Ne dersin öyle: Her ne kim dersen K.

(5a) gelürsem: gelesin K.

(5b) Tenim şopraqda görürsem: Beni türâbda göresin K.

(5c) Rûğum şafâda bulursam: Câna safâlar viresin K.

(6b) yür: döker K.

³⁷⁹ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: şeher

4. Ne dersen öyle ideyim
Dilersen bile gideyim
Ben ölmeden işideyim
Baḡa Mevlā'dan ḡaber vir
5. Bir daḡi bunda gelürsem
Tenim šopraqda görürsem
Rūḡum šafāda bulursam
Baḡa Mevlā'dan ḡaber vir
6. ~**Āšıḡ Yūnus** eydür āhı
Göziyašı yür günāhı
Seversen güzel Allāh'ı
Baḡa Mevlā'dan ḡaber vir

[32^a]

68³⁸⁰

İlâhî

16'lı hece vezni

1. Sen[sin] bize bizden yakın görünmezsin ğicâb nedür
Çün ğaybın yoğ güzel yüzün üzerinde niğâb nedür

---

³⁸⁰ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre Dîvânı" (İstanbul 2008, s. 78.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 9 beyittir; 3, 4 ve 7. beyit olarak şu beyitler yer alır:

Levh üzere kimdür yazan azduran kimdür yâ azan
Bu işleri kimdür düzen bu su'âle cevâb nedür

Rahîm durur senün adun Rahîm'lıgun bize didün
Mürşidlerün muştıladı *Lâ taknetu hitâb* nedür

Kün'i bir kezin söyledün her nesneyi var eyledün
Yine âhir bir söz ile anı kılmak harâb nedür

(1b) ğaybın: ğaybı D.; güzel: görklü D.

(2a) ayıtdın: eyitdün D, pâdişâ: pâdişâh D.

(2b) hâşâ: i şâh D.

(3) Divanda 6. beyittir.

(3a) her işleri ğazretinden: cümle iş senün katundan D.

(3b) ol: o D.

(4) Divanda 5. beyittir.

(4a) sen alursın sen virirsin: sen virtürsin sen alursın D.

(4b) Her ne kıldık çün bilürsin bu şoru bu ğesâb nedir: Ne kim dilersen kılursın yâ bu soru hisâb nedür D.

(5) Divanda 9. beyittir.

(5a) bugün seni: bu göz anı D; de: hod D.

(5b) ğurdığın: kodugun D.

(6) Divanda 8. beyittir.

(6a) istersen fânî cânı: ten isen ğanı D.

(6b) lam'el cemil me'âb: bu merci' ü me'âb D.

2. Sen ayıtduñ ey pādişā *yehdillāhi limen yeşā*³⁸¹
Şerikin yoğ senüñ hâşā şuçlı kimdür şaşāb nedür
3. Biz umarız mürvetinden her işleri ğazretinden
Senüñ ol çoğ rağmetinden bu bir avuç türāb nedür
4. Bu işleri sen bilürsin sen alursın sen virirsın
Her ne kılduk çüñ bilürsin bu şoru bu ğesāb nedür
5. **Yūnus** bugün seni görmez görenler de haber virmez
Bu menzile şağıl irmez bu kırdığın serāb nedür
6. Kıanı bu mülkün sulşānı pes isterseñ fānı cānı
Bu göz görmek diler anı *lam'el cemil me'ab*³⁸² nedür

³⁸¹

yehdillāhi limen yeşā: Nur Suresi 35. ayetten nâkis iktibastır. Ayette “لَهُ نُورٌ مِّنْ شَآءٍ”
yehdillāhu li-nūrihi men” şeklinde geçmektedir, “Allah nûruna dilediğini kavuşturur.” anlamındadır.
Ayetin tamamının meâli “Allah göklerin ve yerin nûrudur. Onun nûrunun misali, içinde kandil bulunan
bir kandilliktir. Kandil bir cam içindedir, cam inciye andıran bir yıldızdır; (bu kandil) doğuya da batıya da
ait olmayan, yağmur neredeyse ateş dokunmasa bile ışık veren mübarek bir zeytin ağacından yakılır. Nûr
üstüne nûr. Allah nûruna dilediğini kavuşturur. Allah insanlar için misaller veriyor, Allah her şeyi
hakkıyla bilmektedir.” şeklindedir.

³⁸²

lam'el cemil me'ab: Rad Suresi 29. ayetten nâkis iktibastır. Ayette “لَهُمْ وَوَعْدُ لَهُمْ”
me'ab” şeklinde geçmektedir, meâli “Varılacak güzel yurt onlar içindir.” şeklindedir. Ayetin tamamının
meâli “İman edip dünya ve âhiret için yararlı işler yapanlara ne mutlu! Varılacak güzel yurt onlar
içindir.” şeklindedir.

[32^b]

69³⁸³

İlāhî

8'li hece vezni

1. ˘Işkuñ aldı benden beni
Allāh sen'isterim seni
Ben yanaram dün ü günü
Allāh sen'isterim seni
2. Eger beni yandırılar³⁸⁴
Külim göge şaldıralar
Zerrelerim çağrışalar
Allāh sen'isterim seni
3. Sensin göñlümüñ ˘ilācı
Geldüm kapuña du˘acı
İstemem ğülle-i şācı
Allāh sen'isterim seni
4. Cennet cennet didikleri
Bir ev ile birkaç ğürî
İsteyene virgil anı
Allāh sen'isterim seni

---

³⁸³ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre Dîvânı" (İstanbul 2008, s. 292.) adlı eserindeki metine "˘Aşık Yûnus" mahlaslı şair tarafından yazılmış bir naziredir.

³⁸⁴ Müsensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: yandaralar

5. ~Iřkuŋ zincírinden şişem
Mecnūn olup daęa dūřem
Dūn ũ gūn sen[sin] endiřem
Allāh sen'isterim seni

6. ~Āřık Yūnus benūm adum
Gūnden gūne artar derdūm
İki cihānda murādum
Allāh sen'isterim seni

[33^a]

70³⁸⁵

İlāhî-i şerîf

10'lu hece vezni

1. ʾİşkuñ bedeni benden alalı
Uyku gözime girmez idi Hū
Çicrān gecesi peydā olalı
Bir lağza³⁸⁶ şabāh olmaz idi Hū
2. Yandı yüregim büryān eyledi
Akıtdı yaşım ğayrān³⁸⁷ eyledi
Her bir ğālimi bir ğāl eyledi
Uyku gözime girmez idi Hū
3. Şaşdı yüregim kaynayamazam
Divāne gönlüm eyleyemez[em] (Hū)
Beñ bunda mekān bağlayamaz[am]
Göñlüm teselli olmaz idi Hū

---

³⁸⁵ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

Sayfanın altına “Tārîğ” başlığıyla bir not düşülmüştür: ʾİzzetlü sâdetlü ğürmetlü birâderim el-ğâcî Siyâh(?) Ağa cenâb bir te ʾālâ kıluñuz hâşâlardan mağfûz eyleye. Eger zarfa aġvâlimizden su ʾâl buyurulursa bî-hemâl kıala kıalurdım. Şîġġat ve âfiyet üzeresiniz. Ol zarfa bir cevâb su ʾâl iden İġyâüd'din ġimâyesine çifte çifte sana du ʾâlar olunur.

³⁸⁶ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: lağza

³⁸⁷ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ħayrān

4. Mekānuñ bilmem kıanda varayım

Bir kāmīl bilmem seni Őorayım (Hū)

Ey dost ĥaberīñ kimden alayım

Uyķu gōzime girmez idi Hū

5. Őolmaz tāze durur gōnūlleri

Misk ü ũanberdir Ğaķķ'un yolları

Mestāne yūrūr hem dervīřleri

Gōnlüm teselli olmaz idi Hū

[33^b]

6. Biķāre miskīn āvāre bendin

ũıřķuñ āteři yanar bu cānda

Ķarārım yoķdur hıç bir mekānda

Uyķu gōzime girmez idi Hū

Bir laĝza ũabāĝ olmaz idi Hū

[34^a]

71³⁸⁸

İlāhî

mefā'ülün mefā'ülün fe'ülün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - -

1. Seğerlerde eser bād-ı tecellî
Uyan hey gözlerim vaqt-i seğerde
Seğerde açılur iğsân-ı küllî
Uyan hey göz[ler]im vaqt-i seğerde
2. Şariķat bāğına girmek dilersen
Çaķıķat güllerin dermek dilersen
Cenāb-ı ğazreti görmek dilersen
Uyan hey gözlerim vaqt-i seğerde

---

³⁸⁸ Bu şiir, Tubanur Kaya'nın "İsmail Hakkî Bursevî'nin Fevâid Mecmûası Üzerine Bir İnceleme (Transkripsiyonlu Metin)", (Bursa 2019, s. 192.) adlı yüksek lisans tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

- (1b) hey gözlerim: ey gözlerüm T.
(2a) Şariķat: Tecellî T.
(2b) güllerin dermek: güllerün dirmek T.
(2c) Cenāb-ı: Cemāli T.
(3) Bu beyit T.'de yoktur.
(4a) nergiz: nergis T.
(4b) Seğerlerde: Seher vakti T.
(4c) açıp işit Çaķ'dan: aç Çaķķı'den işit T.

Şiirin sonunda "temmet temām oldı" ifadesi bulunmaktadır.

3. Seġerdür ehl-i derdüñ vaḳtigāhı
Seġerdür ehl-i ıŝıġın cilvegāhı
Seġerdür cümle vaḳtin pādiŝāhı
Uyan hey gözlerim vaḳt-i seġerde

[34^b]

4. [Y]uyanlar çeşm-i nergizden bu ġābı
Seġerlerde görürler māh-i tābı
Göziñ açıp işit Ğaḳ'dan hîŝābı
Uyan hey gözlerim vaḳt-i seġerde

İlāhî

8+8= 16'lı hece vezni

1. Efendim senüñ yoluna urbān olayım gideyim
Her ne kim emr ider iseñ fermān olayım gideyim

2. abūl it beni durayım işigine yüz süreyim
apuda bir ul olayım ulluk ideyim gideyim

[35^a]

3. Himmet iğsān eyle baña aşıklık bağışla baña
ışkuñ odundan at cāna şöyle yanayım gideyim

³⁸⁹Bu şiir, Şengül Sağman, "Müstakimzade'nin 'Mecmua-i İlahiyyat' Adlı Güfte Mecmuası" (İstanbul 2001, s. 224.) adlı yüksek lisans tezindeki metinle karşılaştırılmıştır. Tezin kısaltması "T", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Tezde 9 beyittir, 9. beyit şudur:

Benim şeyhim mürüvvetkānı Eşrefzāde hāsu'l-hāsı
Bu Abdurrahīm Tırsı benden olayım gideyim

(1a) Efendim senüñ: A şeyhim T.

(2) Tezde bu beyit yoktur.

(3) Tezde bu beyit yoktur.

(4a) sevdiğini sevdird: gördüğünü göster T.

(4b) Yāhūd külli göster baña kimseñ bileyim: Sevdigini sevdird bana kulluk edeyim T.

(5) Tezde bu beyit yoktur.

(6) Tezde 3. beyittir.

(6a) ğicāb aldır ullar: kaldır nikābı kul T.

(6b) Cennet bağıçesinde: Dost bağıçesinde bir T.

(7) Tezde 2. beyittir.

(7a) bir: sen T.

(7b) ondan saña: senden āna T.

(8) Tezde 5. beyittir.

(8a) Abdurrağim'iñ dersi benddir ey mürüvvet işi: Abdurrahīm Tırsı bende gider mürüvvet assı T.

Şiirin sonunda "temmet temām oldı" ifadesi vardır.

4. Bildigüni bildür baña sevdigüni sevdür baña
Yâhûd³⁹⁰ külli göster baña kimseñ bileyim gideyim

5. Beñ seninem geldim sene sırrın ʿayān eyle baña
Ğaķıķatūñ göster baña kimseñ bileyim gideyim

[35^b]

6. Allāh nūrundan bir nūrsuñ ğicāb ķaldır ķullar görsüñ
Cennet bağçesinde gülsün bülbül olayım öteyim

7. Bir ķaşreyim geldim saña bir ʿummānsuñ daldım saña
Ķarışayım ondan saña ʿummān olayım gideyim

8. Bu ʿAbdurrağim’iñ dersi benddir ey mürüvvet işi
Eşrefzāde hāşlar hāş³⁹¹ı sırrın olayım gideyim

---

³⁹⁰ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: yāğūd

³⁹¹ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ğās

[36^a]

73³⁹²

İlāhî

8'li hece vezni

1. ~Āşık olan n'eyler mālî
~Āşıkların dün (ü) gün hālî
Benüm arzum³⁹³ Çaç dîdārî
2. ~İşkuñ baña bildür bileyüm³⁹⁴
Gelenden ĥaber ŝorayum
Bir kere(cik) dîdār(uñ) göreyüm
Benüm arzum Çaç dîdārî
3. Yandum ~ışk(uñ elin)dañ (bu) dile geldi
Diñdi ebr rüşdüm gögerdi
Benüm arzum Çaç dîdārî

---

³⁹² Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

Şiirin üstünde şu dua yazılıdır: “Eŝağfirullāh eŝağfirullāh eŝağfirullāh ŝel'celālî vel ikrām min cemî' iş-ŝünûbi ve'l-āsām”

Şiirin sonunda “temmet” yazısı bulunmaktadır.

³⁹³ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ~arzum

³⁹⁴ Bu mısradaki 1 hece fazladır.

[36^b]

74³⁹⁵

16'lı hece vezni

1. **Muşşafā** eydür biñ yaşasak ʿāķıbet ölsem gerek

Çaķķ'ı gözü ile görmüş yoķ ne derrāk³⁹⁶ üstündedir

75³⁹⁷

İlāhı

8'li hece vezni

1. Mevlā'm şalsa ben de varsam

Cānum Kā'betullāh saņa

Eşigine yüzüm sürsem

Cānum Kā'betullāh saņa

2. Devācılar devā ider

Dizin dizin ķuma gider

ʿArafāt'da günāh döker

Cānum Kā'betullāh saņa

---

³⁹⁵ Mustafa mahlası bulunmaktadır ama hangi şaire ait olduğu belirlenememiştir.

³⁹⁶ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: derrāk

³⁹⁷ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus" (İstanbul 2019, s. 39-40.) adlı eserindeki metine mahlas kullanmayan bir şair tarafından yazılmış bir naziredir.

3. Kā~beniñ çevresi dağlar
Āb-ı zemzem güzel çağlar
Çacılar anda çok ağlar
Cānum Kā~betullāh sağa

[37^a]

4. Siyāh perdesin bürünür
~Arşā beraber görünür
Varmayan cānlar yirindir
Varam Kā~betullāh sağa
5. Gümüşden şapu aşmışlar
Mermer döşek döşemişler
Altun şuşaş şuşatmışlar
Cānum Kā~betullāh sağa
6. Nürdandır Nebí'niñ tācı
Göklere itdi mi~rācı
Yetmiř biñdir varan ġācı
Varam Kā~betullāh sağa
7. Kā~be altında altun oluk³⁹⁸
Biz uyurvuz Çaç uyanıķ
Bir gicecik olsam řonuķ
Cānum Kā~betullāh sağa

---

³⁹⁸ Bu mısradā1 hece fazladır.

8. Kā`beniñ çoğdur ıapusu

Secde ider hepisi³⁹⁹

Đalil İbrāhım yapusu

Varam Kā`betullāh saıa

9. Derviř Yūnus ben de varsam

Abdest alsam namāz kılsam

Ölürsem anda ölsem⁴⁰⁰

Cānum Kā`betullāh saıa

---

³⁹⁹ Bu mısrada 1 hece eksiktir.

⁴⁰⁰ Bu mısrada 1 hece eksiktir.

[37^b]

76⁴⁰¹

İlāhî

fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlātūn fā'īlūn

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Çün teferrüc eyleyüp baqdım cihānıñ yüzine

Her neye baqdım ise 'ibret görüñdi gözime

'Āķil iseñ cān ķulağın aç nażar ķıl sözime

Bir degirmendir bu dünyā öğüdür bir gün bizi

⁴⁰¹ Bu şiir, Abdullah Aydın'ın "Câhidî Divânı" (Sonçağ Yayınları, Ankara 2013, s. 145.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 5 dörtlüktür, 5. dörtlük olarak şu dörtlük yer alır:

Câhidî geç bu hayâlden bakma dünyâ âline
Zehr olur her kim ki yerse sunma anun balına
'Āķil isen kıl seyâhat gir Rasûlün yolına
Bir degirmendür bu dünyâ öğüdür birgün seni

(1a) Çün: Bir D.

(1b) ne: neye D.

(1d) bizi: seni D.

(2) Divanda 3. dörtlüktür.

(2a) fikir: mekr D.; ķılır: kılar D.

(2b) dāne 'ömri: dānenün hāli D.

(2d) bizi: seni D.

(3) Divanda 2. dörtlüktür.

(3a) Bir yüzi alt şaşıdır şuşüpdür bir: Alt taşı degirmenün yer yüzün tutmuş D.

(3b) ķılın: kılсам D., nażar kim nice döner bir ķarār: nazarı niçedür leyl ü nehār D.

(3c) serveri: evliyâyı D.; şaldı rüzigār: kıldı karār D.

(4) Divanda bu bölümde 5 mısra vardır. 4. mısra şudur: "İki cihānun güneşi fahr-i 'ālem Mustafā"

(4a) çarh u gümāhi: kār-gāh[ı] D.

(4b) Çarh: Çark D; (dāne) dāneniñ 'ömrin aña ķıldı: dānesin 'ömri ana oldı D.

2. Āline aldanma şağın fikr eyle ğile kıılır
Virdügin[i gerü] alur şanma kim bâķi kıalır
İki ŝaşığ arasında dāne ʔömri ne olur
Bir degirmendir bu dünyā öğüdür bir gün bizi

3. Bir yüzi alt ŝaşıdur ŝuŝüpdur bir kıarār⁴⁰²
Göklere kıılığ nażar kim nice döner bir kıarār
Nice yüz biğ serveri ŝoprağa şaldı rüzigār
Bir degirmendir bu dünyā öğüdür bir gün bizi

[38^a]

4. Ĥalk idübdür kıudretinden çarĥ (u) gümāhı ol Ĥudā
Çarĥ içinde (dāne) dāneniğ ʔömrin aña kııldı fidā
Bulmadı ecelden emān enbiya (vü) ŝāh ü gedā
Bir degirmendir bu dünyā öğüdür bir gün bizi

---

⁴⁰² Bu mısradâ vezin aksamaktadır.

Şām-ı şerif ilāhisi*11'li hece vezni*

1. Gözümde hâyāl⁴⁰⁴dir şaşı şoprağı
Göñül ister varup mekân şutmağı
Yazı kışı gitmez yeşil yaprağı
Böyle bir mübârek yolu var Şām'ın
2. Cennet mişâlidir şey'i bulunur
Câmi'lerde âlimleri şalınur
Ağūsşosda qar'ı bulunur⁴⁰⁵
Böyle bir mübârek yeri var Şām'ın

[38^b]

3. Gazret-i Yağyâ yatur anuñ içinde⁴⁰⁶
Çaşır neşir olur hep yarın anda
Bir ulu sulşâmı vardır yanında
Var gör şerif gibi yeri var Şām'ın
4. Her şabâğ da câmi'leri açılır
Çağğ'ın rağmetleri anda şaçılır

---

⁴⁰³ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

⁴⁰⁴ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ğayāl

⁴⁰⁵ Bu mısradaki 2 hece eksiktir.

⁴⁰⁶ Bu mısradaki 1 hece fazladır.

Zemheride kırmızı güli açılır⁴⁰⁷

Elma şuruncı var narı var Şām'ın

5. Böyledir mübârek yerin turağı

Anuñ için eylerler yarağı⁴⁰⁸

Altı kerre yüz biñ güccâc uğrağı

Böyle bir mübârek yeri var Şām'ın

---

⁴⁰⁷ Bu mısradâ 1 hece fazladır.

⁴⁰⁸ Bu mısradâ 1 hece eksiktir.

[39^a]

78⁴⁰⁹

İlāhi

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. İŝkıñıñ nārına yandum cigerim oldu kebāb
Çekdigüm derd ü emekler söylesem olmaz ğesāb
Diler iseñ yanıma gel vireyim bir bir cevāb
~Āŝıkım seniñ murādım yā Resūlallāh benim
2. Kaldırıp eller du'āya yalvaran kollar için
Bu ağan çeşmimiñ yaşı seller için⁴¹⁰
Gül yüziñde yā ğabibim açılan güller için
~Āŝıkım seniñ murādum yā Resūlallāh benim
3. Dillerde destān olayım söyleneyim bir zemān⁴¹¹
Gözime ~ālem görünmez ğālim oldu pek yamān
Luşuf iğsān ~āŝıkıña cān-ı cinān el'amān
~Āŝıkım seniñ murādım yā Resūlallāh benim

---

⁴⁰⁹ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilemiştir.

şiirin altına baş aşağı gelecek bir şekilde insan resmi çizilmiş ve daha sonra karalanıp silinmiştir.

⁴¹⁰ Bu mısradaki vezin aksamaktadır, 1 tef'ilelik kelime eksiktir.

⁴¹¹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

[40^a]

79⁴¹⁴

İlāhî-i şerîf

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Ol cihānuş fahrinüş sırrına şurbān olayım

Ħuşbe-i *levlāke*⁴¹⁵ñüş şānına şurbān olayım

*Ķābe şavseyni ev ednā*⁴¹⁶sına şurbān olayım

Ben anuş ũilmine ũirfānına şurbān olayım

Ben anuş esrār-ı miŕrācına şurbān olayım

⁴¹⁴ Bu şiir, Kenan Erdoğan'ın "*Niyāzî-i Mısırî Divanı*" (Ankara 2019, s. 268.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

(1b) *levlāke*ñüş: levlāk inen D.

(1d) ũilmine: ũilmile D.

(2e) luşf-ı iğsānına: aşğāb ü aĥbārına D.

(3c) İkisi de: İkisidir D.

(3e) luşfuna ihsanına: evlād ü ensābına D.

(4d) Yoluna gidenlerin izine şurbān olayım: Ben anuş lūşfına iğsānına şurbān olayım D.

(5c) Enbiyā vü evliyā aña **Niyāş'**a geldiler: Evliyā aña Niyāzî şul u şurbān oldılar D.

(5e) Ben anuş luşfına ihsānına şurbān olayım: Yoluna gidenlerün izine şurban olayım D.

⁴¹⁵ *levlāke*: Bu ibare "Sen olmasaydın" anlamındadır. Sözüñ tamamı "لوالك لوالك لم خلدت الالالك" *Levlāke levlāke lemā ĥalektü'l eflak*" şeklindedir. Anlamı "Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım." şeklindedir. Hadis-i kudşî olarak belirtilmekle beraber Kütüb-i Sitte'de yer almamaktadır. Âlimlerin Hz. Peygamberi övme ve yüceltme adına kitaplarında kullandıkları sözdür. Netice olarak hadis-i kudşînin mevzu olduğu ama bunun yanında da mananın sahih olduğu belirtilmiştir (**Detaylı bilgi için bkz.:** Adem Çalışkan, Yûnus Emre Dîvânı'nda Hz. Peygamber'in Hadis-i Şerifleri, *Diyanet İlmi Dergi*, C. 28, 1992, S. 3, s. 121.).

⁴¹⁶ *Ķābe şavseyni ev ednā*: Bu ibare Necm Suresi'nin 9. ayetinde geçmektedir. Ayette "كَانَ نَجْمًا" *fekāne şābe şavseyni ev ednā*" şeklinde geçmektedir. Ayetin tamamının meâli "Öyle ki, iki yay kadar hatta daha yakın oldu." şeklindedir.

2. Ol Ebūbekr [ü] ~Ömer ~Osmān ~Ali dört yārıdır
Ol risālet bāğınun anlar gül-i gülzārıdır
Cümle ašğāb-ı hidāyet rāhınun envārıdır
Ben anuñ āline ašğābına qurbān olayım
Ben anuñ luşfına iğsānına qurbān olayım⁴¹⁷

3. Ol Ğasan ğāzretlerine şehri içirdi eşkıyā
Hem Ğuseyn oldu şusuzluğdan şehid-i Kerbelā
İkisi de aşlı nesli cümle āl-i Muşşafā

[40^b] Ben anuñ āline evlādına qurbān olayım
Ben anuñ luşfına ihsānına qurbān olayım

4. Cümle ümmetden hāyırlıdır o(l) şāhıñ ümmeti
Ümmetine cümleden artuğ ider Ğağ rağmeti
Evliyā anıñ[la] buldı bunca luşfı ~izzeti
Yoluna gidenlerin izine qurbān olayım
Ben anuñ envā~ı elşāfına qurbān olayım

5. Her ne deñlü evliyā vü mürselín [kim] geldiler
Ümmeti olmaqlığı Ğağ'dan temennā kıldılar
Enbiyā vü evliyā aña **Niyāş'**a geldiler
Ben anuñ ayağınun tozına qurbān olayım
Ben anuñ luşfına ihsānına qurbān olayım

---

⁴¹⁷ Şiirin nakaratlarındaki eksiklikler düzenlenmiştir.

[41^a]

80⁴¹⁸

İlâhî

11'li hece vezni

1. Be hey ~âşık Çakç'ı bulam mı dersin
Çakç'a lâyıķ ~amel işlemeyince
Bu sırrın ötesin duyam mı dersin
Varup bir mürşid söylemeyince⁴¹⁹
2. Be hey ~âşık (gelsin) gelin (~âşıklar) tevğid[e] özen
Tevğid[dür] nefsin kal~asını bozan
Hiç kendi kendine kaynar mı kazan
Çevre yanın âteş eylemeyince
3. ~Işķum gâlib oldu yüregim ağlar
~Āşık olan ~arı nāmüsü n'eyler
Be hey ~Āşık saña söyleme derler
Ya ben öleyim mi söylemeyince

---

⁴¹⁸ Bu şiir, Mustafa Tatcı'nın "Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Āşık Yûnus" (İstanbul 2019, s. 190.) adlı eserindeki metine "~Āşık" mahlaslı şair tarafından yazılan bir naziredir.

⁴¹⁹ Bu mısradaki 1 hece eksiktir.

81⁴²⁰

11'li hece vezni

1. Degme kimse göñül evin(i) yapamaz
Çağk'ıñ tağdirini kimse bozamaz
Münkir olandan murād alınamaz
Benüm istedigim sürür Muğammed
Hep cümle ālemüñ vārı Muğammed

[41^b]

2. Delílüm Qur'āndur şüphesi⁴²¹ yoğdur
Murād ğazrete yolu eren çoğdur
Sensiz ĩaşıklara cennet ğarāmdur
Benüm istedigim sürür Muğammed
Hep cümle ĩālemüñ vārı Muğammed

---

⁴²⁰ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

⁴²¹ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: şüphesin

82⁴²²

İlâhî

8'li hece vezni

1. Ya Rab bu ulu adın Şabr
Cümlemize Mevlâ'm Kâdir
Her nefes yanımda Çâzır
Şabr eyle gönül şabr eyle

2. Allâh didikçe yaqdı (vücüdümü) nâr
Muğammed olsun bize yâr
Benim istedigim diğâr
Şabr eyle gönül şabr eyle

3. Allâh diyen mağrûm qalmaz
Mevlâ'm bizi böyle qoymaz
Qanğı aqşam şabâğ olmaz
Şabr eyle gönül şabr eyle

[42^a]

4. Allâh didikçe yüregim çoşar⁴²³
Efkârım dağları aşar
Gözlerim Urum'a (qadar) şaşar
Şabr eyle gönül şabr eyle

---

⁴²² ~ Āşık mahlaslı şair tarafından yazılmıştır fakat şairi tespit edilememiştir.

⁴²³ Bu mısradaki 2 hece fazladır.

5. ~Alimler oqur hecesin
Beklerler Qadir gicesin
Ben şabr etdim sen nicesin
Şabr eyle göñül şabr eyle
6. (Gel) Göñül eyle halkdan ~arı
Gice gündüz eyle zārı
Görürsün ulu didārı
Şabr eyle göñül şabr eyle
7. Allāh (ile) olsun göñül işi
Çıqsun qalbinüñ teşvişi
Gündüz hāyāl(i) gice düşi
Şabr eyle göñül şabr eyle
8. ~Aşık bunu böyle söyler
Dā'imā Rabb'im der ağlar
Gözi didārı seyr eyler
Şabr eyle göñül şabr eyle

[42^b]

83⁴²⁴

8'li hece vezni

1. Ey benim kâtib efendim
Saņa yalvarı tükendim
Yoluna ҡurbān gideyim
(Kendim) Yolunda (olmak) ʿār olmaz baņa

2. Ŗanma Ŗüretde deliyem
Dost bahçasınıņ gülyüem
Tengriniņ ʿabdal ҡuluyam
Kimse(ler) behā virmez baņa

3. Ben (bir) ʿāşık-ı biçāreyim
Başdan ayağa yāreyim
Bir ʿaķılsız divāneyim
Aķlımda yār olmaz baņa

4. ʿĀşık oldum ben didāra
Bülbüller ķonar gülzāra
Başlamışam āh u zāra
Hiç Ŗur otur olmaz baņa

---

⁴²⁴ Mahlas bulunmamaktadır, Ŗairi tespit edilememiştir.

Başlamışam intizāra

Hıç bir karar olmaz baņa

5. Kātib efendim (ben) nideyim
Yoluņa (cānı) kurbān ideyim
Yana yana Gağğ'a gideyim⁴²⁵
Hıç şu[r] otur olmaz baņa

Yana yana dosta gideyim

Hıç bir karar olmaz baņa

[43^a]

6. İřkııń āteři yandırır
Vuşlat řarābın(1) kandırır
Bu sevdā beni öldürür
Kefin kısmet olmaz baņa

Gezerken beni öldürür

Yāsın-i şerif kısmet olmaz baņa

---

⁴²⁵ Bu mısradā bir hece fazladır.

84⁴²⁶

İlāhî

10'lu hece vezni

1. Şarîkat leşkerinüñ sālārı
Rāh-ı Ğağ leşkerinüñ serdārı
İki cihānuñ bir ğükümdārı
Sulşān Muğammed kıl şefā~ at yā Resūlallāh⁴²⁷
2. Ğamu derdlilerin sen(sin) şabîbi
Göñül ~ışkınuñ dā~im muğibbi
~Alemüñ⁴²⁸

---

⁴²⁶ Mahlas bulunmamaktadır, şairi tespit edilememiştir.

⁴²⁷ Bu mısradaki 4 hece fazladır.

⁴²⁸ Şiir yarım bırakılmıştır.

[43^b]

85⁴²⁹

15'li hece vezni

1. Ey ʿÖmer ʿāşık-ı bî-zār ʿÖmer mecnūn ʿÖmer⁴³⁰
Bizden ötüri ʿār çeker ğayret güder⁴³¹
Tā kıyāmet ğaşr olunca üç beş arşun bez yeter
Çağ yoluna seyyāh oldum yanar isem ben bugün
2. Yā ilāhi bu vücūdım yandı kül oldu cesed
Lem yezel lemmā yezelsin tā kıyamet tā ebed
Birliğine şübhemiz yok(dur) *kul huvallāhu eġad*⁴³²
Zikr ider ins ü beşer şems ü kamer ʿĀşık ʿÖmer
3. Az yaşayıp çok yaşayıp ʿakıbet ölsem gerek
Bir avuç toprak içinde hāk olup kılsam gerek
Dünyā şolu mālım olsa suʿālīm virsem gerek
Çağ yoluna seyyāh oldum yanar isem ben bugün

---

⁴²⁹ Bu şiir, Sadettin Nüzhet Ergun'un "*Āşık Ömer Divanı*", (Semih Lütfi Matbaası ve Kitabevi Yayınları, s. 319; 87-88.) adlı eserinde metnin bazı mısraları ve redifleri vardır. Metnin 3 farklı redifi olduğu (ben bugün, Āşık Ömer, sultanıdır) için ve metin bir bütünlük içinde olmadığı için karşılaştırmaya alınamamıştır.

⁴³⁰ Bu mısradaki 1 hece eksiktir.

⁴³¹ Bu mısradaki 3 hece eksiktir.

⁴³² *kul huvallāhu eġad*: İhlas Suresi'nin 1. ayetidir. Ayet, "De ki: "O, Allah'tır, bir tektir." mealindedir.

4. Dört kitābı bulanlar ũıdk kılanlar Haqq'a ũapar
Bunda ũārif daneler var ũār iden ğisse ũapar

[44^a] Devũirir yũz biũ ğicābı yo[ğı]rır maũcũn yapar
Haq yoluna mumu yanan bala ğayrānım bugũn

5. Bir ağaç kāmil olunca ibtidādından çũrũr
Anuũ biũ budağı var kudretinden ũu yũrũr⁴³³
Kev-Ĥudā'nıũ ğikmeti[yle] ne gũzel meyva virir
Meyva veren dallarına ğayrān oldum ben bugũn

6. Yā İlāhi bu vaũanlar hep gũzeller kānıdır
Bu sũfũn⁴³⁴de gũl yanağı baũa cennet bāğıdır
Muũũafā'ya māũil oldum ũālemiũ aũyānıdır
Muğammed biũ yaũasın cũmleniũ sulũānıdır⁴³⁵

7. Őalağāt aũlı melekdir kim naũardan ũağınır
Ağmed'iũ nũrı seniũdir gene ũarũu bakınır
Ĥũb⁴³⁶ nefesi sũz olunca kim *ve'l-leyli*⁴³⁷ oğunır
Seniũ dāvũdũ sesine ğayr[ān] oldum ben bugũn

---

⁴³³ Bu mısradā 1 hece eksiktir.

⁴³⁴ Mũstensihin yanlıũ yazdığı kelime dũzeltilmiũtir: sũfũũ

⁴³⁵ Bu mısradā 1 hece eksiktir.

⁴³⁶ Mũstensihin yanlıũ yazdığı kelime dũzeltilmiũtir: ğub

⁴³⁷ *ve'l-leyli*: Leyl Suresi'nin 1. ayetinden nakis iktibastır. Ayet "Yemin olsun, bũrũyũp örttũğũnde geceye." ũeklindedir.

[44^b]

86⁴³⁸

İlâhî

mef̣̣ülü mef̣̣â'îlün mef̣̣ülü mef̣̣â'îlün

bahr-i hezec + - - - / + - - - / + - - - / + - - -

1. Uyan gözin aç şurma yalvar güzel Allāh'a
Yolından izin ırma yalvar güzel Allāh'a
2. Hem gicesi kâ'im ol hem gündüzi şâ'im ol
Hem şikr ile dâ'im ol yalvar güzel Allāh'a
3. Bir gün bu gözün görmez hem kulağın işitmez
Bu fırsat ele girmez yalvar güzel Allāh'a

---

⁴³⁸ Bu şiir, Kenan Erdoğan'ın "*Niyâzî-i Mısırî Divanı*" (Ankara 2019, s. 311.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 9 beyittir, 5 ve 7. beyit olarak şu beyitler yer alır:

Hey nice yatarsun şür olma bu şafâ'dan dūr
Bağr-ı keremi boldur yalvar güzel Allāh'a

Her vaqt-i seğerde biñ lüŝfi gelür Allāh'ıñ
Ol vaqt uyanur çalbün yalvar güzel Allāh'a

(1a) gözin: gözün D.

(2a) Hem: Her D.; gicesi: giceyi D.; şâ'im: şâim D.

(3b) girmez: geçmez D.

(4b) Olunca: Gizlüce D.

(5) Divanda 6. beyittir.

(6) Divanda 8. beyittir.

(6b) feryâd: feryât D.

(7) Divanda 9. beyittir.

4. Ŗađlıđı ğanìmet bil her sã~ati ni~met bil
Olunca ~ibãdet kııl yalvar gũzel Allãh'a

5. ~Ömrũji hiç[e] Ŗatma kendũni oda atma⁴³⁹
Her Ŗãm [u] seğer yatma yalvar gũzel Allãh'a

6. Allãh'uđ adın yãd it cãn ile dili Ŗãd it
Bũlbũl gibi feryãd it yalvar gũzel Allãh'a

7. Gel imdi **Niyãzì'**yle dergãha niyãz eyle
Đãcãtı dirãz eyle yalvar gũzel Allãh'a

---

⁴³⁹ Bu mısırada vezin aksamaktadır.

[45^a]

87⁴⁴⁰

İlāhî

mef'ülü mefā'ılün mef'ülü mefā'ılün

bahr-i hezec - - +/ + - - -/ - - +/ + - - -

1. Ey dil zen-i dünyānuñ āline mi aldandun
Pervāne gibi her dem şem'i rūğına yandun
Kardaş bu yalancınun rengine mi boyandun
Va'dine mi dayandun 'ahdine mi inandun
Bilmem şu fenā dünyā bāķi mi qalır şandun⁴⁴¹
Bu meclis-i fānide sāķi mi qalır şandun

---

⁴⁴⁰Bu şiir, Hüseyin Akkaya'nın "Abdülahad Nûrî ve Divanı" (İstanbul 2003, s. 215-216.) adlı eserindeki metinle karşılaştırılmıştır. Divanın kısaltması "D", mecmuanın kısaltması "M" olarak verilmiştir.

Divanda 5 bendedir, 4. bend şudur:

‘Āķıl geçinen cānlar āhîr aña aldandı
Dünyāya virüp varın aşşı iderem şandı
Sa'y ile göçüp qondı cehd ile binüp indi
‘Uryān girecek qabre ğasret odına yandı
Bilmem saña bu dünyā bāķi mi qalır sandun
Bu meclis-i fānide sāķi mi qalır şandun

(1a) zen-i: çün bu M.

(1c) Kardaş: Qarındaş M.; bu: o D.

(1e) şu fenā dünyā : saña bu dünyā D (Her bendede aynı durum geçerlidir.)

(3a) oldu: oldı D.; şāhlar: şehler D.

(3b) diller: sözler D.

(3c) oldu: oldı D.; şu oldu: soldı D.

(4a) cānıñ şaķınañ: cānı sakın ki D., fırsat: fursat D.

(4d) firkat: gaflet D.

⁴⁴¹Şiirin nakaratlarındaki eksiklikler düzenlenmiştir.

2. Dünyāya nażar itsen biñ başlı bir erķamdur
Her başda dehānı biñ [her] loķması ādemdür
Tiryāki anuñ semender her demi mātemdür
Fik(i)r eyle bu mañnāyı fehm eyle ne ÷ālemdür
Bilmem şu fenā dünyā bāķi mi ķalır ŗanduñ
Bu meclis-i fānide sāķi mi ķalır ŗanduñ

[45^b]

3. Mat oldu o ŗāhlar vaşlını bu göñül özler
Vaşfi(nı) murād itsen şerğ eyleyemez diller
Ĥāk⁴⁴² oldu o sım tenler ŗu oldu siyāh gözler
Ķanı o ķalem ķaşlar ķanı o güler yüzler
Bilmem şu fenā dünya bāķi mi ķalır ŗanduñ
Bu melis-i fānide sāķi mi ķalır ŗanduñ
4. Ey Nūrî uyar cānıñ ŗaķınañ geķer fursat⁴⁴³
Sel gibi aķar ÷ömrüñ yel gibi ider surāt
Biñ yıl yaşaşañ āĥir gelmez saña bir sāāt
Ey göz niķe bir uyķu ey dil niķe bir furķat
Bilmem şu fenā dünya bāķi mi ķalır ŗanduñ
Bu melis-i fānide sāķi mi ķalır ŗanduñ

---

⁴⁴² Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: Ķāk

⁴⁴³ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

[46^a]

88⁴⁴⁴

11'li hece vezni

1. Tevğid meclisinde buyuruñ pendı
Uyurdum benim gönlüm uyandı
Yine himmet eyle şeyhüm efendüm
Coşdu gönlüm kalmadı şabrum benüm
2. Tevğid cennet bağçesiniñ gülüdür
Zâkirler ol bağçeniñ bülbülidir
Söyleyen ben degil ıışkıñ dilidir
Şaşdı gönlüm kalmadı şabrum benüm
3. Çün bilirsiniñ tevğid dînim imānum
Yoluna komışam baş ile cānum
Seniñ ıışkıñ beni yaqdı Allāh'um
Yandı gönlüm kalmadı cānum benüm
4. Yaşamı çāk idüp başum açayum
Gözlerimden kanlu yaşlar saçayum
Hu deyü Çaq deyü serden geçeyüm
Coşdu gönlüm kalmadı cānum benüm

---

⁴⁴⁴ Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.

[46^b]

89⁴⁴⁵

11'li hece vezni

1. Yanayum yoluna t̄a k̄ül olunca
İsmiñ okuyayum ş̄ata erince
Murādum cemālin görmekdür anca
Allāh sevdāsı var қaynar қalbimde
2. Bu nedendir buña çāre bulunmaz
Artar derdüm yārelerüm oñulmaz
Bu ũilmiñ seyrine ũaқıllar irmez
Allāh sevdāsı var қaynar қalbimde
3. ũĀşıқ olanlarıñ benzi şar' olur
Allāh sevdāsına düşen del' olur
Allāh her yerlerde ġāzır bulunur
Allāh sevdāsı var қaynar қalbimde
4. ũĀşıқlar ũāқıl ũilminden oқurlar
Bu ũilmiñ yolına cānlar virirler
Göñül maқşūdun[dan] ĥaber sorarlar
Allāh sevdāsı var қaynar қalbimde

---

⁴⁴⁵ Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.

[47^a]

90⁴⁴⁶

İlâhî

fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. ʔAhd ile ehl-i bezm-i irfāna irişdim çok řük⁴⁴⁷
Kařre⁴⁴⁸ idim bağre ummāna arışdım çok şük
Bir zemān nādān elinde çalmış idim lā-ilā
Dert elinden hazret-i Loęmān'a oşdım çok şük
2. ʔıřık nedir ʔāřık nedir bilmez idim bir zemān
Yoğ yere benlik şuşub ęavęaya koşdım hemān
Ĥār⁴⁴⁹ elinde ęül gibi olmişdım nev-cevān
Dost-ı ʔārif bülbul-i řeydāyla buluşdım çok şük
3. Ehl-i ʔirfān ęüftesine sırrın ayıtdım bugün
Cān u başı ʔazme⁴⁵⁰ fikre yoluna virdim bugün
şıdık ile ʔārif yerine yerim virirdim bugün⁴⁵¹
Belki ʔabden nutuğ-ı luşfa irişdim çok şük

⁴⁴⁶ Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.

⁴⁴⁷ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

⁴⁴⁸ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: atre

⁴⁴⁹ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ęār

⁴⁵⁰ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ʔazme

⁴⁵¹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

[47^b]

91⁴⁵²

11'li hece vezni

1. Bād-ı şabā eger dosta gidersen
Benim efendime var da selām it
Çaç yoluna bir hîzmetdür idersen
Mübārek cemālin gör de selām it
2. Sinesinde qarlı dağlar diyesen
Açar çeşmi yaşı çağlar diyesen
Derd-mend ki ğāyet ağlar diyesen
Benim ğünkārıma var da selām it
3. Güzellerüñ şāhı adıyla⁴⁵³
Yememişim bir loğmayı dadıyla
Luşuf eyleyün kıomasun ğayruyla
Şağlığımdan hāber vir de selām it
4. Söyle naşihatüñ eyle bendeñi
Şaşırma kendüñi devşir kendüñi
Tekrār kıarşusunda dur da selam it

---

⁴⁵² Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.

⁴⁵³Bu mısra 2 hece eksiktir.

[48^a]

92⁴⁵⁴

11'li hece vezni

1. Gurbetünle murād için gelenler

Şabrı elden oma aqlu var ise

Ārifān sırrına vāıf olanlar

Şabrı elden oma aqlu var ise

2. aııyle dost olur mu dūnyāda

Ĥāşırın gözleye adden ziyāde

Şabr ile irişür ire murāda

Şabrı elden oma aqlu var ise

3. Ben bu amdan yanduu bilmez idim

Şorı cānla sebebim delmez idim

Efendim sencileyin bulmaz idim

Şabrı elden oma aqlu var ise

---

⁴⁵⁴ aır mahlası kullanılmıştır fakat şairi tespit edilememiştir.

Sayfanın altında birçok nokta birleştirilerek bir fal yapılmış ve bunun sonucu olarak “şuşmadı” yazılmıştır. “şuşmadı” yazısının kenarında da “altı bağre yüz bi” ifadesi yer almaktadır. Bu fal peygamber isimleri üzerinden yapılmıştır. ok silik bir şekilde şu peygamber isimleri yazmaktadır:

Ādem, Şit, İdris, Nū, Hūd, Őali, İbrāhım, İsmāil, İsgā, Yākūb, Yūsuf, Lomān.

4. Kendüñi imtiğān eyle abr ile
Kişinüñ didügi olmaz cebr ile
Yaküb Yūsuf'ımı buldı şabr ile
Şabırı elden oma aqluñ var ise

[48^b]

5. (Ey) **aır** nādāna ögüt-kāri ğācet
Eyleñir eyleye gör kendüñe āret
Şabr u selāmet eyülük melāmet
Şabırı elden oma aqluñ var ise

[49^a]

93⁴⁵⁵

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

1. Āsitānuḡda beni dūr itdi cānā ayrılıḡ
Özümüz ġarḡ eyledi ey ġūr-i simā ayrılıḡ
Māh cemālün ġörmeyelden ġözlerüm ḡan aġlayup
İniledi yaşı firāvān mıdur yā ayrılıḡ
2. Bir daḡı yanumda serv-i ḡadd salunmaz mı benüm
Āh feryād eylerem yaşum silünmez mi benüm
Yāre aġvālüm beyān iden bulunmaz mı benüm
Bilmezem böyle ḡalur mı ġaşr[e] dek tā ayrılıḡ
3. ġülün derdi felekde baḡa miġnetdür naşib⁴⁵⁶
Yā İlahı sen devā ḡıl derdüme ġönder şabib
Kūşe-i ġamda bugün ben yalıḡız ḡaldum ġarib
Efendüm benden cüdā eyledi ġayfā⁴⁵⁷ ayrılıḡ⁴⁵⁸

⁴⁵⁵ ġaḡır mahlası kullanılmıştır fakat şairi tespit edilememiştir.

⁴⁵⁶ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

⁴⁵⁷ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: ḡayfā

⁴⁵⁸ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

4. Hâşır-ı vîrāneyem mesrūr-ı cānān olmadım
Luşfuna mażhar olup vaşlına ğayrān olmadım
Ya siĝr ile geçdi ğünim (ben) dídārına doymadım⁴⁵⁹
Nā-murād itdi beni dünyā (āh) dirığa ayrılık

[49^b]

5. Gıtdi şaklım görmeyelden o yüz-i māh-pāreyi
Tıĝ⁴⁶⁰-ı ğasret ise aşdı sînem üzre çehreyi
Deyr içinde žulm ile bu **Çakırı** bîçāreyi⁴⁶¹
İtdi şārın altına yaķmadı illā ayrılık

---

⁴⁵⁹ Bu mısradā vezin aksamaktadır.

⁴⁶⁰ Müstensihin yanlış yazdığı şu kelime düzeltilmiştir: şıĝ

⁴⁶¹ Bu mısradā vezin aksamaktadır.

94⁴⁶²

10'lu hece vezni

1. Allāh'um Allāh meydānum Allāh
Yanarum billāh ʿışk meydānunda
Dilde şikrüm [vü] ʿağılda fikrüm
Yanarum billāh ʿışk meydānunda

2. ʿİlm-i Yezdān-ı mücellā berāt ⁴⁶³
Yanarum billah ʿışk meydānunda

---

⁴⁶² Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.

⁴⁶³ Müstensihin yanlış yadığı şu kelime düzeltilmiştir: berād

[50^a]

95⁴⁶⁴

15'li hece vezni

1. Ğam ʿaskerinin begiyüm ŝancaķ açdum giderüm
Yetmez mi sġnem üzere çalınan kūslar baņa
Derdümde zaʿifin oldum şerre yokdur ŝāķatim
Bu çarĥ(uñ) dolusın içdim ŝundi dolu ŝaslar baņa
2. Adı bellü bir ķul idik eliñüzde bir zemān
Çarĥ çevrilüp ʿaksi döndi ġālimiz oldu ʿayān
Bir yanında āh u feryād bir yanında ser-duman
Ol Ĥudā’nuñ emriyle bu ķaraya ŝalar baņa
3. Yedi iķlġm dōrt kūŝeyi görüp seyrān eyledüm
Ayrılık nārına yaķup baġrum püryān eyledüm
Çaķķ’a illallāh dost deyüp sġnem ʿüryān eyledüm
Çifte çifte daġlarum var gerekdür puslar baņa
4. Ŗanki bir deryā miŝāli mevc uruben çağlaram
Kimi görsem dost deyüp hasb-i ġālüm söylerem
Efendüm cüdā düşdüm gice [vü] gündüz aġlaram
Beni söyleyen siz dükeli acıyın dostlar baņa

⁴⁶⁴ Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.
Ŗiirin sonunda “temmet” yazmaktadır.

[50^b]

5. ˘Iřkuŋ İlāhı bir řubġ [u] řām alur benüm göŋlüm
Yā İlāhı sen ayırma ol virdigünġden dilüm
Mevlā'm sen şaşırtma doġrı giden yolum⁴⁶⁵
Ğam miġnetin şavuşlara řaġrıřup söyler baŋa

96⁴⁶⁶

Müfred

fā ˘ilātün fā ˘ilātün fā ˘ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + -

1. Ey diriġa ayrılık müşkil firāġ
Nece şabr idem diriġa el-firāġ

97⁴⁶⁷

fā ˘ilātün fā ˘ilātün fā ˘ilün

bahr-i remel - + - - / - + - - / - + -

2. řāh o günde şul gerek baş egmeye
Şaşresinde ol denizde şaynaya

---

⁴⁶⁵ Bu mısradā 3 hece eksiktir.

⁴⁶⁶ Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.

⁴⁶⁷ Mahlas bulunmamaktadır, şairi bilinmemektedir.

3.3.MESTAP SİSTEMİNE GÖRE TABLO

Yer Numarası:		Ankara Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 3070 Numaralı İlahi Mecmuası					
Yarak No	Mahlas	Matla beyti/bendi	Makta beyti/bendi	Nazım Şekli / Birimi	Nazım Türü	Vezin	Açıklamalar
1 ^b	Mahlassız	Cümlenüñ cānānı sensin cāna cān Muşşafā Derdimüñ dermānı sensin cāna cān Muşşafā	İlm [ü] ğilmüñ kāmı sensin <i>küntü kenzin</i> mağzeni Senüñ içün indi gökden ĥatm-i Qurʿān Muşşafā	Ėzel	Naʿt	- - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlāhī-i şerif”tir.
1 ^b	Mahlassız	Cihāna aldanup Ően ki ĥāristān Beğā semtine ʿazm eyle fenādır bu diyāristān		Maşlaʿ		+ - - / + - - - / + - - - / + - - -	

2 ^a	İdris	Hep cennetün ırmaqları [Aķar] Allāh deyü deyü Çıķmış İslām bülbülleri Oķur Allāh deyü deyü	İdris eydür var yārına Çoma bugünü yarına Melekler Çaç dıvānına Varur Allāh deyü deyü <i>Mü'minler Çaç dıđārına Varur Allāh deyü deyü</i>	İlāhî		8'li hece vezni	Başlığı “İlāhî-i şerif”tir.
2 ^b	Mahlassız	Nedir ol şey ki dört ayağı var Cā-nişin olmuş idemez refār	Baç ğurūfuna bir hoş anla me'āl Dāl yanında nūn eyle ĥayāl	Meşneví	lugaz	++ -- /+ - - /+ + -	Başlığı “Luğaz-1 Nābî” dir.
2 ^b	Mahlassız	Derkenarda yer alan bu şiir, özensiz yazıldığı ve silik olduğu için tarafımızdan anlamlı bir şekilde okunamamıştır.	Derkenarda yer alan bu şiir, özensiz yazıldığı ve silik olduğu için tarafımızdan anlamlı bir şekilde okunamamıştır.	Ėazel			Başlığı “Beyt” tir.
3 ^a	Hüdāyî	Benüm maķşūdum ŗālemdede degüldür lākin illā Hū (Āh) Bu benüm derdime dermān degüldür lākin illā Hū	Ey Hüdāyî eger idrāk idersem fānî ŗālemi (Āh) [Bu] benüm sırrıma vāķıf degüldür lākin illā Hū	Ėazel		+ - - - /+ - - - /+ - - - /+ - - -	Başlığı “İlāhî-i şerif”tir.

3 ^a	Mahlassız	Nist ğadde hāme ez nāme İlah Dem zeden bāyed zebān dāred nigāh		Maşlaʿ		- + - - / - + - - / - + -	Başlığı “Muʿammā” dır.
3 ^b	ʿĀşık ʿÖmer	Ol ne āfetdür vücūdi hāliyə ihfādudur Menzili esfelde ammā meskeni bālādudur	Ey ʿÖmer her kim bilürse bu muʿammā sırrını Başına teller şoqunsun ğuşşadan āzādedür	Ġazel	muʿam- mā	- + - - / - + - - / - + - / - + -	Başlığı “ʿĀşık ʿÖmer”dir.
4 ^a	Maʿnevî	Maşlaʿu-şʿems-i İlahî mażhar-ı envār-ı Ğağ Muşşafā mā-cāʿe illā raġmeten-lil ʿālemîn Faħr-i ʿālem rūġ-ı Ādem maġzen-i esrār-ı Ğağ Muşşafā mā-cāʿe illā raġmeten-lil ʿālemîn	Yā Resūlallāh livā-yı ʿasker-i İslām’a bağ Yandurup nūr-ı şefāʿat menbaʿı iġsāna bağ Maʿnevî ya şānına lāyık olan sulşāna bağ Muşşafā mā-cāʿe illā raġmeten-lil ʿālemîn	Murabbaʿ		- + - - / - + - - / - + - / - + -	Başlığı “İlahî” dir.
4 ^b	Cemālî	Ġariğ-i baġr-i isyānum şefāʿat yā Resūlallāh Anup cürmüm peşimānum şefāʿat yā Resūlallāh	Cemālî cürmüni andı hacālet nārına yandı Senüñ luşfiña dayandı şefāʿat yā Resūlallāh	Ġazel	Naʿt	+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	Başlığı “İlahî” dir.
5 ^a	Şeyh Cemālî	Tā ezelden sen benümle ʿahd ü peymān eyledüñ Gizleyüp ol ğüb cemālün yā ne pinhān eyledüñ	Şeyh Cemālî aġlamağdan gözlerime kıan dolar Yeri (vü) göġi (vü) ʿarş u kürs ü dost[1] seyrān eyledüñ	Ġazel		- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlahî” dir.

5 ^b	Şemsi	Vāsil olmaz kimse Çakç'a cümleden dūr olmadan Genc açılmaz şol gönüller tā ki pūr-nūr olmadan	Bir ʿacāyip derde düşmüş duduşur Şemsi müdām Çakç'a maḳbūl olmak ister hālka menfūr olmadan	Ġazel		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	Başlıĝı “İlāhî” dir.
6 ^a	Rūĝi	Tāc-ı ser-i enbiyā pişrev-i evliyā Seyyidinā Muşşafā şalli ve sellim ʿaleyh	Rūĝi -i biçareyem vālih ü āvāreyem Sinesi pūr-yāreyem şalli ve sellim ʿaleyh	Kaşide	Naʿt	- + + - / - + - / - + + - / - + -	Başlıĝı “İlāhî” dir.
6 ^b	Üftāde	İlāhî yāri kı1 baña ki senden ĝayr[1] yārüm yoĝ Ne yüz ile varam saña günāhdan ĝayr[1] kārüm yoĝ	Benim ʿāşî yüzi ĝara ĝarib Üftāde biçāre Şuşuşmuşam ki bir nāre yanımca bir yanarum yoĝ	Ġazel		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	Başlıĝı “İlāhî” dir.
7 ^a - 7 ^b	Mahlassız	Yā Rab dīdārın isteyen şabr ider mi ĝatlanır mı Dün gün vişālünj özleyen (<i>Hū</i>) Hū Hū maʿbūdum maḳşūdum <i>Yā Allāh şabır ider mi ĝatlanır mı Hū</i>	ʿIşkuñla dolan gönüller (<i>Hū</i>) ĝaĝ şikrünj söyleyen diller (<i>Hū</i>) Neʿylesün bu ʿāşî kullar (<i>Hū</i>) Hū Hū maʿbūdum maḳşūdum <i>Yā Allāh şabır ider mi ĝatlanır mı Hū</i>	Ġazel		16'lı hece vezni	Başlıĝı “İlāhî” dir.
8 ^a - 8 ^b	Mahlassız	Yā Rab dīdārın isteyen şabr ider mi ĝatlanır mı Dün gün vişālünj özleyen (<i>Hū</i>) Hū Hū maʿbūdum maḳşūdum <i>Yā Allāh şabır ider mi ĝatlanır mı Hū</i>	ʿIşkuñla dolan gönüller (<i>Hū</i>) ĝaĝ şikrünj söyleyen diller (<i>Hū</i>) Neʿylesün bu ʿāşî kullar (<i>Hū</i>) Hū Hū maʿbūdum maḳşūdum <i>Yā Allāh şabır ider mi ĝatlanır mı Hū</i>	Ġazel		16'lı hece vezni	Başlıĝı “İlāhî” dir.

9 ^a	Mahlassız	Hey Allāh'um dost Allāh'um İmān ile gönder bizi Çur'ān ile cümlemizi İmān ile gönder bizi	Doğdum anadan çalmaz[in] Terim geçdüğü bilmez[in] Ayrık gerüye gelmez[in] İmān ile gönder bizi	İlahî		8'li hece vezni	Başlığı “İlahî” dir.
9 ^b	Nağşî	Zāhid bizi men' etme der-çırān ister bu gül Bir yerde karar etmez Rağmān ister bu göñül	Nağşî Çakç'a rām oldu(ñ) 'aşık subğ [u] şām oldu Her günü dir ām oldu seyrān ister bu göñül	Ğazel		14'lü hece vezni	Başlığı “İlahî” dir.
10 ^a - 10 ^b	Mahlassız	Pervāneyem gezerim döne döne Düşdüm 'ışkın odına yana yana Elim alup atma beni yabana Ey ğani Allāh'um ağlatma beni	Hevā ile geçdi 'ömrüm ağlarım Çasretüñle yüregimi şağlarım Senden ğayrı dađi kime yalvarım Ey ğani Allāh'um ağlatma beni	İlahî		11'li hece vezni	Başlığı “İlahî” dir.
11 ^a - 11 ^b	Niyāzî	Tende [cānum] cānda canānumdur Allāh Hū diyen Dilde sırrum sırrı Sübğān'umdur Allāh Hū diyen	Her kişiye kendüden akreb olan Çak şātıdır Ey Niyāzî dilde mihmānumdur Allāh Hū diyen	Ğazel		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	Başlığı “İlahî” dir.
11 ^b - 12 ^a	Yūnus	Benem ol 'ışk bağrısı (<i>pīrim</i>) denizler hayrān baña Deryā benim kaşremdür 'ışk oldu seyrān baña	Yūnus bu hālk içre eksiklikdür Çak bilür Dívān olmuş çağırur dervişlik bühtān [baña]	Ğazel		14'lü hece vezni	Başlığı “İlahî Zikr-i

							Yūnus Efendi”dir.
12 ^a	Seyyid Süleymān	İster isen cānānı meydāna gel meydāna Terk idüp başı cānı kırbāna gel kırbāna	<i>Men ʿarefe nefsehu kad ʿarefe rabbehu</i> Çağk’ı görüp de bir de seyrāna gel seyrāna	Ġazel		14’lü hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
12 ^b	Mahlassız	Gelin hey kıardaşlar Şām’a varalum Cāmi ʿÜmeyye’de namāz kıılalum Anda olan maķāmları görelüm Ne güzel maķāmdur cāmi ʿÜmeyye	ʿĀleme gelmiş güzel Muġammed ya Altı ya omı demüşler cennete Varayım anda kıılayım cennette Ne şerif cāmi ʿdür cāmi ʿÜmeyye	İlāhî		11’li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
13 ^a - 13 ^b	Hüdāyî	Ĥudāyā cümle-i ʿālem saġa ʿāşık seni ister Melek cinn [ü] benî-Ādem saġa ʿāşık seni ister	Hüdā[yî] ’ye irüp ġālet vişālünle bulup leşşāt Efendim cümle mevcūdāt saġa ʿāşık seni ister	Ġazel		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	
13 ^b	ʿĀşık Yūnus	ʿĀlemi yaradan bu ġanı Çalab Ben Hū dimeyince eylenezemez Allāh dimeyince dinlenemez	Benim derd-i ġam gün geçtikçe artar Fırākım ʿazm gülersem ağlar yüregim Ben Hū dimeyince eylenezemez Allāh dimeyince dinlenemez	İlāhî		11’li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.

14 ^a	~Aşık Yūnus	Mevlā'm senūñ cemālini görmesem Ey vay beni şol vay beni vay beni Murādıma maqşūduma ermesem Ey vay beni şol vay beni vay beni	Murādım büyüür yetinür varmağa Varup ol şevq maqāmı görmege Qapuna yüzüm eşgine sürmege Ey vay beni şol vay beni vay beni	İlahî		11'li hece vezni	Başlığı “İlahî” dir.
14 ^b	Deştî	Vücūdun şem'î pür-nürî Ĥudā'dur yā Resūl[allāh] Žuhūrunla dü-ālem [r]üşenādur yā Resūlallāh	Kemāl üzre Deştî bî-ğāk-i pādur yā Resūlallāh Murādı intisābı ġāk-i pādur yā Resūlallāh	Ġazel	Na't	+ - - / + - - / + - - / + - -	Başlığı “İlahî” dir.
14 ^b - 15 ^a	Nūri	Sende doğmuşdur Muğammed Muşşafā Merğabā ey mäh-ı mevlūd merğabā Sende olmuşdur bu ālem pür-şafā Merğabā ey mäh-ı mevlūd merğabā	Her kaçan ki sende mevlūd oqınur Şanasın ũşşāka ol gün ũyd olur Hiç göñüllerde qasāvet mi qalur Merğabā ey mäh-ı mevlūd merğabā	Murabba~	Mevlid (Tevşih)	- + - - / - + - - / + -	Başlığı “İlahî” dir.
15 ^a - 15 ^b	Ya'kub	Dil ü cān hiç qarār etmez tecelli eyle yā Allāh Eşigünđen firār etmez tecelli eyle yā Allāh	Çün ũaşıqdur saña Ya'qub yüzün göster eyā mağbūb Yine sensūñ saña maşlūb tecelli eyle yā Allāh	Ġazel		+ - - / + - - / + - - / + - -	Başlığı “İlahî” dir.
15 ^b - 16 ^a	Fetġî	Yeter yandum firāquñ āteşine Tecellî it medet sulşānum Allāh Yeter qanlar qatıldı gözyaşına Tecellî it medet sulşānum Allāh	Fenā oldı beqādan çün kināye İrişdür Fetġî 'yi evc-i a'lāya Faqiri vāşıl eyle bu ġināya Tecelli it medet sulşānum Allāh	Murabba~		+ - - / + - - / + - -	Başlığı “İlahî” dir.

16 ^a - 16 ^b	~Aşık Yūnus	~Alemler nūr[a] gark oldu Muğammed doğduğı gice Mü~min münāfık fark oldu Muğammed doğduğı gice	Ağlayan oğlan avundu şoğuran ana sevindi Niçe küffār dīne döndi Muğammed doğduğı gice	Ġazel	Tevşih	16'lı hece vezni	Başlığı “İlāhī” dir.
16 ^b - 17 ^a	Eşrefoğlu Rūmī	Ey gönül bir derde düş kim anda dermān gizlidir Gir çariş bir çaşreye kim anda ummān gizlidir <i>Aman aman aman</i>	Gör bu Eşrefoğlu Rūmī bağır-i ~ışka n'eyledi Cān [u] başın terk idüp cān[ın]da cānān gizlidir <i>Aman aman aman</i>	Ġazel		- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlāhī der maķāmı ~Acem” dir.
17 ^a - 17 ^b	Eşreoğlu	Bu gönlüm şehrini seyrān iderken Didi sırrum baņa seyrān içünde	Aç gözün Eşrefoğlu Ğaķķ'ı şıkr et <i>Fezkurūnī</i> aydı Ğur~ān içünde	Ġazel		11'li hece vezni	Başlığı “İlāhī” dir.
17 ^b - 18 ^a	Vālī	Ey Ĥudā'dan luşf [u] iğsān isteyen Mevlid-i pāk-i Resūlallāh'a gel Cennet içre ğūri ğilmān isteyen Mevlid-i pāk-i Resūlallāh'a gel	Meclis-i mevlidde ey Vālī müdām Ol Resūl'e vir šalāt ile selām Cennet-i a~lādan istersen maķām Mevlid-i pāk-i Resūlallāh'a gel	Murabba~	Mevlid	- + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlāhī” dir.
18 ^b - 19 ^a	Zārī	~Acep bu [be]nüm [cānum] āzād ola mı yā Rāb Yoħsa yedi Şamu'da yaşup yana mı yā Rāb	Dar oldu baņa günler geçer oldu gündüzlerDünyāya baça[n] gözler şopraķ şola mı yā Rāb	Ġazel		14'lü hece vezni	Başlığı “İlāhī” dir.

19 ^a - 19 ^b	Niyāzî	Ey gönül Çaq̄q̄'a ʿibādet kı̄l mübārek Cum'a gün Zikir ile q̄albün pası sil mübārek Cum'a gün Ver şalāvāt ol Muğammed Muşşafā'nın rūğuna Nice biñ Kā'be şevābın bul mübārek Cum'a gün	Der Niyāzî el bağlayup gice miğrāb-ı imām Çoşdurur ešrāfin anuñ yüz biñ melā'ik temām Rağmetün deryāsına ğarq olmağičün ğāş [u] ʿām Açılur dergāh-ı Çaq̄ bul hem mübārek Cum'a gün	Murabbaʿ		- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlāhî” dir.
19 ^b - 20 ^a	Şeyhoğlı	Arayı arayı bulsam izini Yā Muğammed cānum arzular seni A[ya]ğuş tozına sürsem yüzimi Yā Muğammed cānum arzular seni	Şeyhoğlı medğ ider seni [dillerde] Dillerde muğabbeti hem cānda Ağlayı [ağlayı] ğurbet illerde Yā Muğammed cānum arzular seni	İlāhî		11'li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
20 ^b - 21 ^a	Eşrefoğlı Rūmî	Ey gönül var kim bu dertden sen ħāberdār olmaduñ Anuñ içündür bu yolda [sen] ciger-dār olmaduñ	Eşrefoğlı Rūmî 'ye yoldaş oluben ey gönül Geçüben ašşî ziyāndan dosta ğider olmaduñ	Ġazel		- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlāhî” dir.
21 ^a - 21 ^b	ʿĀşık Yūnus	Nūr-ı bismillāh ile Gelin tevğid idelim Çaq̄q̄'[1] şikrullāh ile Durman tevğid idelim	Eren(ler) ider rağmeti Allāh ider rağmeti Hey Muğammed ümmeti Durman tevğid idelim	İlāhî		7'li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.

21 ^b - 22 ^a	Miskín Zâkir	Şafâ geldünüz yâr yâr cânlar size qurbân olsun Himmat eylesün erenler ʔömrünüz [câ]vidân olsun	Miskín Şâkir durgıl örü erenlere yüzler sürü Elün öpüp var illerü dervîşlügün [tam]âm olsun	Ėazel		16'lı hece vezni	
22 ^a - 22 ^b	ʔâşık Yünus	Sen cânuñdan geçmedin cânân arzû kılırsın Belden zünnâr kesmedin îmân arzû kılırsın	ʔ Âşık Yünus hey derde Eyyüb gibi şabreyle Derde qatlanımazsın dermân arzû kılırsın	Ėazel		14'lü hece vezni	Başlığı “İlâhî” dir.
23 ^a	Sezâ'î	Ėazret-i Ėaqq'ıñ Ėabibi sevgülü bir dânesi Olduğı-çün oldu ʔâlem Ėüsnünüñ dîvânesi	Kenz-i ʔıŖıñ mağzeni olmuş Sezâyi Ėâlibâ Hiç ʔimâret istemez bu göñlümüñ vîrânesi	Ėazel		- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlâhî-i Sezâ'î” dir.
23 ^b	Niyâzî	Ey Ėarib bülbül diyâruñ qandedür Bir hâber vir güli ʔzâruñ qandedür Sen bu ilde kimseye yâr olmadun Var senüñ elbetde yârüñ qandedür	Gökde uçarken seni indirdiler Çâr ʔunşur bendlerine urdılar Nür iken adın Niyâzî virdiler Şol ezelki i ʔtibâruñ qandedür	Murabbaʔ		- + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlâhî-i Niyâzî” dir.
24 ^a	Niyâzî	Ey şarikat erleri ey Ėaqqikat pîrleri Bir nişân verin baña ol bi-nişân qandedür	Niyâzî 'ye cân olan sırrında sulşân olan Dîn [ü] hem îmân olan ol bi-mekân qandedür	Ėazel		14'lü hece vezni	Başlığı “İlâhî-i Niyâzî” dir.
24 ^b	Niyâzî	Ey göñül gel ağlama zâri zâri iñleme Pîrden aldum hâberi ol bî-nişân sendedür	Ten tahtıdır bu cânuñ cân tahtıdır cânânuñ Ey Niyâzî şüphesiz ol bi-mekân sendedür	Ėazel		14'lü hece vezni	Başlığı “İlâhî-i Niyâzî” dir.

25 ^a	Çağkî	Ruñuñ pertev-firüz-ı nür-ı Çağ'dur yâ Resûlallâh Tecellîden kamerveş iki şağdur yâ Resûlallâh	Şefâ'at bulmağa senden sebep cürm ü günâh ise Çamudan Çağkî -yı mücrim eğaçdur yâ Resûlallâh	Ğazel	Na't	+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	Başlığı “İlâhî-i Çağkî”dir.
25 ^b	Yetim	Çabib-i ğazret-i <i>Rabb'ül felağsın</i> yâ Resûlallâh Mu'ayyen ins ü cinne mâ-âlağsın yâ Resûlallâh	Sözün geçmez degil cürm-i Yetim 'e mağfired bağş ol Şefâ'at tahtına sen müsteğaçsın yâ Resûlallâh	Ğazel	Na't	+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	Başlığı “İlâhî-i Yetimî”dir.
26 ^a	Niyâzî	Zâhidâ şüret gözetme içeri gel câna bağ Vechi üzre gör ne yazmış defter-i Rağmâna bağ	~Âlem anuğ ğüsni[nü]ñ şerğinde olmuş biñ kitâb Metnün istersen Niyâzî şüret-i insâna bağ	Ğazel		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	Başlığı “İlâhî-i Niyâzî”dir.
26 ^b	Fazlî	Vire mi derd-i şanem derdime dermân vire mi Vağtidür yüregimüñ dem-be-dem artar veremi	Fazlîyâ mâhî dilerseğ yüzünü göklere şut Böyle mağrüm çoya mı çoğdur Allâh'ıñ keremi	Ğazel		+ + - - / + + - - / + + - - / + + - -	Başlığı “İlâhî-i Fazlî”dir.
27 ^a	Mîsrî	Elâ ey mürşid-i ~âlem âber vir ~ilm-i Mevlâ'dan Elâ ey ma~nâ-yı Âdem âber vir ~ilm-i esmâdan	Nedür Mîsrî nedür Ken~ân Selim kimdür ya kimdür Ân Âber virdi anı Çur~ân âber vir seb~i kır~âtdan	Ğazel		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	Başlığı “İlâhî-i Mîsrî”dir.
27 ^b	Yünus	Benem ol ~ışğ bağresi deñizler ğayrân bağa Deryâ benim kaçremdür ~ışğ oldu seyrân bağa	Yünus bu âlâğ içinde mest oluban çağırır Eksikligin ~arz ider dervişlik bühtân bağa	Ğazel		<i>14'lü hece vezni</i>	Başlığı “İlâhî-i Yünus”dur.

28 ^a	Seyyid Süleymān	İster isen cānānı meydāna gel meydāna Terk idüp başı cānı ıurbāna gel ıurbāna	<i>Men ʿarefe nefsehu kad ʿarefe rabbehu</i> Çağk'ı görüp de bir de seyrāna gel seyrāna	Ğazel		14'li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
28 ^a	Recā'î		Recā'î tekmi l eyledi nutkuğ Şefi' ğufrāna gel gufrāna gel	Mağşaʿ		10'lu hece vezni	
28 ^b	Mahlassız	Rağmet deryāsına daldum Dünyā neydigini bildüm (Hu Allāh Hū) Rağmetinden uma geldüm Mağrūm etme pādişāhum (Hu Allāh Hū)	Firdevs-i a'lāya varsam Çağk'ı dıdārını görsem (Hu Allāh Hū) Melekler dönerken görsem Zākirlerle pādişāhum (Hu Allāh Hū)	İlāhî		8'li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
29 ^a - 29 ^b	Mahlassız	ʿĀşık nedür hālin ʿışkuğ elinden Çağk'a ʿāşık oldum gönlüm eylenmez Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez Çağk'a ʿāşık oldum gönlüm eylenmez	Kā'beye varana ğülle biçerler Başına lü'lü'le mercān şaçarlar Cennet kapusın[1] anlar açarlar Çağk'a ʿāşık oldum gönlüm eylenmez <i>Eylenmez eylenmez bu cān eylenmez</i> <i>Çağk'a ʿāşık oldum gönlüm eylenmez</i>	İlāhî		11'li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
29 ^b	Senā'î	ʿAzm idüp cānān iline gitmege cān arzular Yoluna ıurbān olayım ağmadan ıan arzular	Der Senā'î ʿāşık iseğ dā'imā ağ şol günü Cümle hālğ mağşer gününde Çağk'dan iğsān arzular	Ğazel		- + - - / - + - - / - + - - / - + - -	

30 ^a	Mahlassız	Çağan ʔaşıq duʔā kılsa ider āvāz Ĥudāsına Tāķi Allāh qabūl eyler gelür yāri iğdāsına	Müfred	+ - - / + - - / + - - / + - -	Başlığı “Müfred”dir.
30 ^a	Mahlassız	Ėamdan öldüm cān u dil tenden müberrādur bugün Luşf idüp ʔömrüm gelürseñ cāna şehādur bugün	Müfred	- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “Müfred”dir.
30 ^a	Mahlassız	Yā İlāhi dār-ı Ėurbetde bizi aç eyleme Aç olursağ Ėam degül nā-merde muĖtāc eyleme	Müfred	- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “Müfred”dir.
30 ^a	Mahlassız	İy gönül qatlan cefāya kıl tağammül itme Ėüc Kim buyurmuşdur Nebi <i>e’s-şabru miŖtāhu’l ferec</i>	Müfred	- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “Müfred”dir.
30 ^a	Mahlassız	Beñ ile gönül beñ ile iftiĖār itme beñ ile Āhır girsin bir kıl yire beĖāsı yoğ beñ ile	Müfred	16’lı hece vezni	Başlığı “Müfred”dir.
30 ^b	Kemaloğlı	Eger dilden gelen elden geleydi Gedālar qalmayup sulşān olaydı	Müfred	+ - - - / + - - - / + - -	Başlığı “Müfred”dir.
30 ^b	Mahlassız	Varmadın mekteb-i ʔışķ içre dahi üstāde Sebaqa-i şüyūh ezberledi Ėāfiż-zāde	Müfred	14’lü hece vezni	Başlığı “Müfred”dir.

30 ^b	Abdürreşid İbrahim	Kişi kendi rızasıyla çıkup terk-i diyâr etmez Sebebsüz ğurbetin ħahrın özüne ihtiyâr etmez		Müfred	+ - - / + - - / + - - / + - -	Başlığı “Müfred” dir.
30 ^b	Mahlassız	Gel ey şebġi ferâġat ħıl saña bir kimse yâr olmaz Ne deġlü ser-fürü itsenġ faġire itibâr olmaz		Müfred	+ - - / + - - / + - - / + - -	Başlığı “Müfred” dir.
31 ^a - 31 ^b	Şemsî	Ey ġāfil uyan rıġlet-i nāġāhı unutma Yol ħorġulıdır ħorġusı ħoġ rāhı unutma	Bu dār-ı cihān içre hevā yolları ħoġdur (Ey) Şemsî yürü sen ġaġġ’a giden rāhı unutma	Ėazel	- - + / + - - + / + - - + / + - -	Başlığı “İlāhî” dir.
31 ^b	ĖAşık Yūnus	Saña direm bād-ı şabā Baña Mevlā’dan ħaber vir Emegim olmasun hebā Baña Mevlā’dan ħaber vir	ĖAşık Yūnus eydür āhı Göziyaşı yür günāhı Severseġ güzel Allāh’ı Baña Mevlā’dan ħaber vir	İlāhî	8’li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
32 ^a	Yūnus	Sen[sin] bize bizden yakın görünmezsın ġicāb nedür Ėün ġaybın yoġ güzel yüzün üzerinde niġāb nedür	Yūnus bugün seni görmez görenler de ħaber virmez Bu menzile ġaġıl irmez bu ħurdıġın serāb nedür	Ėazel	16’lı hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
32 ^b	ĖAşık Yūnus	Ėışġuġ aldı benden beni Allāh sen’isterim seni	ĖAşık Yūnus benim adum Günden ġüne artar derdüm	İlāhî	8’li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.

		Ben yanaram dün ü günü Allāh sen’isterim seni	İki cihānda murādum Allāh sen’isterim seni				
33 ^a - 33 ^b	Mahlassız	˘Işkuñ bedeni benden alalı Uyku gözime girmez idi Hū Çicrān gecesi peydā olalı Bir lağza şabāh olmaz idi Hū	Bıçāre miskin āvāre bendin ˘Işkuñ āteşi yanar bu cānda Çarārım yoğdur hıç bir mekānda Uyku gözime girmez idi Hū <i>Bir lağza şabāğ olmaz idi Hū</i>	İlāhî		10’lu hece vezni	Başlığı “İlāhî-i şerîf” tir.
34 ^a - 34 ^b	Çakķı	Seğerde eser bād-ı tecellî Uyan hey gözlerim vaqt-i seğerde Seğerde açılır iğsān-ı küllî Uyan hey göz[ler]im vaqt-i seğerde	[Y]uyanlar çeşm-i nergizden bu ğābı Seğerde görürler māh-i tābı Gözün açıp işit Çakķ’dan hîşābı Uyan hey gözlerim vaqt-i seğerde	Murabba˘		+ - - / + - - / + - - /	Başlığı “İlāhî” dir.
35 ^a - 35 ^b	Abdurrahîm Tırsı	Efendim senün yoluna kırbān olayım gideyim Her ne kim emr ider iseñ fermān olayım gideyim	Bu ˘Abdurrağim’in dersi benddir ey mürüvvet işi Eşrefzāde hāşlar hāşı sırrın olayım gideyim	Ġazel		16’lı hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
36 ^a	Mahlassız	˘Aşık olan n’eyler mālî ˘Aşıkların dün (ü) gün hālî Benüm arzum Çakķ dıdārı	Yandum ˘ışk(uñ elin)dañ (bu) dile geldi Diñdi ebr rüşdüm gögerdi Benüm arzum Çakķ dıdārı	İlāhî		8’li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.

36 ^b	Muşşafā		Muşşafā eydür biñ yaşasak ʿāqıbet ölsem gerek Çaqq'ı gözü ile görmüş yoq ne derrāk üstündedir	Maqşaʿ		16'lı hece vezni	
36 ^b - 37 ^a	Mahlassız	Mevlā'm şalsa ben de varsam Cānum Kāʿbetullāh saña Eşigine yüzüm sürsem Cānum Kāʿbetullāh saña	Derviş Yūnus ben de varsam Abdest alsam namāz kılsam Ölürsem anda ölsem Cānum Kāʿbetullāh saña	İlāhī		8'li hece vezni	Başlığı “İlāhī” dir.
37 ^b - 38 ^a	Cāhidī	Çün teferrüc eyleyüp baqđım cihānıñ yüzine Her neye baqđım ise ʿıbret göründi gözime ʿĀqıl iseñ cān kulağıñ aç nażar kıl sözime Bir degirmendir bu dünyā ögüdüñ bir gün bizi	Ĥalq idübdür ʿudretinden çarĥ (u) gümāhı ol Ĥudā Çarĥ içinde (dāne) dāneniñ ʿömrin aña kıldı fidā Bulmadı ecelden emān enbiya (vü) şāh ü gedā Bir degirmendir bu dünyā ögüdüñ bir gün bizi	Murabbaʿ		- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlāhī” dir.
38 ^a - 38 ^b	Mahlassız	Gözümde ĥayāldir şaşı şoprağı Göñül ister varup mekān şutmağı Yazı kışı gitmez yeşil yaprağı Böyle bir mübārek yolu var Şām'ıñ	Böyledir mübārek yeriñ turağı Anuñ için eylerler yarağı Altı kerre yüz biñ ġüccāc uğrağı Böyle bir mübārek yeri var Şām'ıñ	İlāhī		11'li hece vezni	Başlığı “Şām-ı şerif ilāhisi” dir.
39 ^a - 39 ^b	Mahlassız	ʿİşkıñıñ nārına yandum cigerim oldu kebāb Çekdigüm derd ü emekler söylesem olmaz ġesāb Diler iseñ yanıma gel vireyim bir bir cevāb ʿĀşıkım sensiñ murādım yā Resūlallāh benim	Her dem emr itse ġabibim şutarım fermānını ʿİşkıñ kitabını açdım okurum destānını Yiter ağlatdıñ efendim ʿkuluñu ʿqurbānıñı ʿĀşıkım sensiñ murādım yā Resūlallāh benim	Murabbaʿ	Naʿt	- + - - / - + - - / - + - - / - + -	Başlığı “İlāhī” dir.

			Bülbülem güldür murādım intizārım āh zārım				
40 ^a - 40 ^b	Niyāzî	Ol cihānuñ fahrinüñ sırrına qurbān olayım Ĥuşbe-i <i>levlākeñüñ</i> şānına qurbān olayım <i>Ĥābe kavseyni ev ednāsına</i> qurbān olayım Ben anuñ ʿilmine ʿirfānına qurbān olayım Ben anuñ esrār-ı mi ʿrācına qurbān olayım	Her ne deñlü evliyā vü mürselín [kim] geldiler Ümmeti olmaqlığı Ğağ’ dan temennā kıldılar Enbiyā vü evliyā aña Niyāş’a geldiler Ben anuñ ayağınun tozına qurbān olayım Ben anuñ luşfına ihsānına qurbān olayım	Muham- mes	Na’t	--- /- + - - /- + - - /- + -	Başlığı “İlāhî-i şerif”tir.
41 ^a	ʿĀşık	Be hey ʿāşık Ğağğ’ ı bulam mı dersin Ğağğ’a lāyık ʿamel işlemeyince Bu sırrın ötesin duyam mı dersin Varup bir mürşid söylemeyince	ʿIşqum gālib oldı yüregim ağlar ʿĀşık olan ʿārı nāmūsı n’eyler Be hey ʿĀşık saña söyleme derler Ya ben öleyim mi söylemeyince	İlāhî		11’li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
41 ^a - 41 ^b	Mahlassız	Degme kimse göñül evin(i) yapamaz Ğağğ’uñ tağdirini kimse bozamaz Münkir olandan murād alınamaz Benüm istedigim sürür Muğammed Hep cümle ālemüñ vārı Muğammed	Delflüm Ğurʿāndur şüphesi yoğdur Murād Ğazrete yolu eren çoğdur Sensiz ʿāşıklara cennet Ğarāmdur Benüm istedigim sürür Muğammed Hep cümle ʿālemüñ vārı Muğammed	İlāhî	Na’t	11’li hece vezni	
41 ^b - 42 ^a	ʿĀşık	Ya Rabb bu ulu adın Şabr Cümlemize Mevlā’m Ğādir Her nefes yanımda Ğāzır	ʿĀşık bunu böyle söyler Dā’imā Rabb’im der ağlar Gözi diğarı seyr eyler	İlāhî		8’li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.

		Şabr eyle gönül şabr eyle	Şabr eyle gönül şabr eyle				
42 ^b - 43 ^a	Mahlassız	Ey benim kâtib efendim Sağa yalvarı tükendim Yoluna kırbân gideyim (Kendim) Yolunda (olmak) ʿâr olmaz başa	ʿIşkıñ âteşi yandırır Vuşlat şarâbın(ı) kıandırır Bu sevdâ beni öldürür Kefin kıismet olmaz başa <i>Gezerken beni öldürür Yâsîn-i şerif kıismet olmaz başa</i>	İlahî		8’li hece vezni	Başlığı “İlahî” dir.
43 ^a	Mahlassız	Şarîkat leşkerinüñ sâlârı Râh-ı Ğağ leşkerinüñ serdârı İki cihânüñ bir ğükümdârı Sulşân Muğammed kıl şefâʿat yâ Resûlallâh	Ğamu derdlilerin sen(sin) şabîbi Gönül ʿışkınuñ dâʿim muğibbi ʿAlemüñ	İlahî		10’lu hece vezni	Başlığı “İlahî” dir.
43 ^b - 44 ^a	ʿĀşık ʿÖmer	Ey ʿÖmer ʿâşık-ı bî-zâr ʿÖmer mecnûn ʿÖmer Bizden ötüri ʿâr çeker ğayret güder Tâ kıyâmet ğaşr olunca üç beş arşun bez yeter Ğağ yoluna seyyâh oldum yanar isem ben bugün	Şalağât aslı melekdir kim nazardan şaķınır Ağmed’iñ nûrı seniñdir gene karşı bakınır Ĥüb nefesi süz olunca kim <i>ve’l-leyli</i> oķunır Seniñ dâvüdi sesine ğayr[ân] oldum ben bugün	İlahî		15’li hece vezni	Başlığı “İlahî” dir.
44 ^b	Niyâzi	Uyan gözin aç şurma yalvar güzel Allâh’a Yolından izin ırma yalvar güzel Allâh’a	Gel imdi Niyâzi ’yle dergâha niyâz eyle Ğâcâtı dırâz eyle yalvar güzel Allâh’a	Ğazel		+ - - - / + - - - / + - - - / + - - -	Başlığı “İlahî” dir.

45 ^a - 45 ^b	Nürî	Ey dil zen-i dünyānuñ āline mi aldandun Pervāne gibi her dem şem'î rûğına yandun Çardaş bu yalancınun rengine mi boyandun Va'dine mi dayandun ũahdine mi inandun Bilmem ũu fenā dünyā bâkî mi çalır ũandun Bu meclis-i fānide sākî mi çalır ũandun	Ey Nürî uyar cānıñ ũaķınan geçer fırsat Sel gibi aķar ũömrün yel gibi ider sur'at Biñ yıl yaşısan ģhîr gelmez saña bir sâ'at Ey göz niçe bir uyku ey dil niçe bir furķat Bilmem ũu fenā dünyā bâkî mi çalır ũandun Bu melis-i fānide sākî mi çalır ũandun	Müsed- des		-- + / + - - - / - - + / + - - -	Başlığı “İlāhî” dir.
46 ^a	Mahlassız	Tevğid meclisinde buyurun pendî Uyurdum benim gönlüm uyandı Yine himmet eyle şeyhüm efendüm Coşdu gönlüm çalmadı ũabrum benim	Yaķamı çāk idüp başum açayum Gözlerimden çanlı yaşlar ũaçayum Hu deyü Çaç deyü serden geçeyüm Çoşdu gönlüm çalmadı cānum benim	İlāhî		11'li hece vezni	Başlığı “İlāhî” dir.
46 ^b	Mahlassız	Yanayum yoluna tā kül olınca İsmiñ okuyayum ũāta erince Murādum cemālin görmekdür anca Allāh sevdāsı var çaynar çalbimde	ũĀşıklar ũākıl ũilminden oçurlar Bu ũilmiñ yolına cānlar virirler Göñül maķşūdun[dan] ģhaber sorarlar Allāh sevdāsı var çaynar çalbimde	İlāhî		11'li hece vezni	Başlığı dir.
47 ^a	Mahlassız	ũAhd ile ehl-i bezm-i irfāna irişdim çoķ ũükr Çaşre idim bağre ummāna çarışdim çoķ ũükr Bir zemān nādān elinde çalmış idim lâ-ilāç Dert elinden hazret-i Loķmān'a çoķıdım çoķ	Ehl-i ũirfān güftesine sırrın ayıtdım bugün Cān u başı ũazme fikre yoluna virdim bugün ũıdķ ile ũārif yerine yerim virirdim bugün Belki ũabden nutuķ-ı luşfa irişdim çoķ ũükr	Murabbaũ		- - - - / - + - - - / - + - - - / - + -	Başlığı “İlāhî” dir.

47 ^b	Mahlassız	Bād-ı şabā eger dosta giderseñ Benim efendime var da selām it Çağ yoluna bir hîzmetdür iderseñ Mübārek cemālin gör de selām it	Söyle naşihatıñ eyle bendeñi Şaşırma kendüñi devşir kendüñi Tekrār karşusunda dur da selam it	İlāhî		11'li hece vezni	
48 ^a - 48 ^b	Çağır	Gurbetüñle murād için gelenler Şabrı elden koma ʿaqluñ var ise ʿĀrifān sırrına vākıf olanlar Şabrı elden koma ʿaqluñ var ise	(Ey) Çağır nādāna ögüt-kāri ğācet Eyleñir eyleye gör kendüñe ʿāret Şabr u selāmet eyülük melāmet Şabrı elden koma ʿaqluñ var ise	İlāhî		11'li hece vezni	
49 ^a - 49 ^b	Çağırî	Āsitānuñda beni dūr itdi cānā ayrılık Özümüz ğarğ eyledi ey ğūr-i simā ayrılık Māh cemālün görmeyelden gözlerüm ған ağlayup İniledi yaşı firāvān mıdur yā ayrılık	Gitdi ʿaqlım görmeyelden o yüz-i māh-pāreyi Tıg-ı ğasret ise aşdı sinem üzre çehreyi Deyr içinde zulm ile bu Çağırî biçāreyi İtdi şārın altına yaqmadı illā ayrılık	Murabbaʿ		- + - - / - + - - / - + - - / + -	
49 ^b	Mahlassız	Allāh'um Allāh meydānum Allāh Yanarum billāh ʿışk meydānunda Dilde şikrüm [vü] ʿaqlıda fikrüm Yanarum billāh ʿışk meydānunda	ʿİlm-i Yezdān-ı mücellā berāt Yanarum billah ʿışk meydānunda	İlāhî		10'lu hece vezni	

50 ^a -	Mahlassız	Ġam ʔaskerinin begiyüm Őancaġ aġdum giderüm Yetmez mi Őninem üzere ġalınan kūs lar baġa Derdümde zaʔfin oldum Őerre yoġdur Őaġatim Bu ġarġ(uġ) dolusın iġdim Őundi dolu Őaslar baġa	ʔıŐıuġ İlāhı bir Őubġ [u] Őām alur benüm göġlüm Yā İlāhı sen ayırma ol virdigüġden dilüm Mevlā'm sen ŐaŐırtma doġrı giden yolum Ġam miġnetin ġavuşlara ġaġrıŐup Őöyler baġa	İlāhı		15'li hece vezni	
50 ^b	Mahlassız	Ey diriġa ayrılık müŐkil firāġ Nece Şabr idem diriġa el-firāġ		Müfred		- + - - / - + - - / - + -	BaŐlıġı “Müfred”dir.
50 ^b	Mahlassız	Őāh o günde ġul gerek baş egmeye ĠaŐresinde ol denizde ġaynaya		Müfred		- + - - / - + - - / - + -	BaŐlıġı “Müfred”dir.

SONUÇ

İncelemeye alınan her mecmua; karanlıkta kalmış bir satırı, şiiri ya da bazen bir şairi gün yüzüne çıkarmaya yardım eder. Mecmualar yazıldığı yüzyılın insanlarının kültür ve zevklerinin birer minyatürleridir. Mecmua sahibi aslında bizlere sadece beğendiği şiirleri aktarmakla kalmaz yaşadığı dönemde ilgi gören, dillerde söylenerek aktarılan şiirlerin de bir destesini elimize verir çünkü mecmualar içinde bulunduğu âna / yüzyıla hitaben oluşturulmuş metinlerdir.

Ankara Milli Kütüphane'ye 3070 numarasıyla kayda alınmış olan ilahi mecmuası hüviyetindeki tez çalışmasında; girişte mecmualar, şiir mecmuaları hakkında ve özelde ilahi mecmualarıyla ilgili detaylı bilgiler verildi. Birinci bölümde mecmuanın genel tanıtımı ve tavsifi sunuldu. İkinci bölümde mecmuanın varakları çeşitli incelemelere tabi tutuldu ve son olarak üçüncü bölümde metnin transkripsiyonlu hâliyle birlikte dipnotta divan karşılaştırmalarında oluşan harf, kelime, mısra ve beyit farklılıkları belirtildi. Şiirlerin genel bilgileri MESTAP tablosuna eklenerek çalışma sonlandırıldı.

Mecmua Yûnus Emre ve Bursalı Âşık Yûnus'a ait ilahileri barındırması noktasından önem arz etmektedir. Özellikle Âşık Yûnus'un, Yûnus Emre'nin "Bana seni gerek seni" redifli ilahisine nazire yazdığını tahmin ettiğimiz "Allah sen'isterim seni" redifli ilahi ve bu ilahinin basılı kaynaklarda bulunmaması dikkate değerdir.

Ayrıca Niyâzî-i Mısri'ye ait divanda yer almayan bir şiiri, Nâbî'nin divanında yer almayan bir lugazi mecmuayı yeni şiirlere ulaşma noktasında daha ehemmiyetli kılmaktadır.

19.yy'da Osmanlı Devleti'nin Şam'a yaptığı önemli yatırımlar Şam'ı daha da ilgi odağı hâline getirmiş olmalıdır ki Müstensih de dönemin etkisiyle mecmuaya Şam'ın değerini anlatan iki şiir eklemiştir.

Müstakil olarak nazire mecmuaları olmakla birlikte şiir mecmualarında da nazirelerle karşılaşmaktayız. İncelemeye aldığımız mecmuada tespit edebildiğimiz 11 nazire vardır ve bunlardan 8'i Âşık Yûnus ile Yûnus Emre'ye yazılan nazirelerdir. Bir kültür aktarımı olan nazireler geçmişin şiir zevk ve estetiğinin her yüzyıla taşınmasını kolaylaştırmıştır.

Mecmuada yer alan özellikle peygamber isimleriyle yapılmış fal, işlevini tespit edemediğimiz ters adam portresi, bir kız çocuğunun doğum tarihi kaydı, Şam ile ilgili ilahiler ve ketebe kaydında müstensihin okuyuculardan dua talep etmesi 19. yüzyılda kültürümüzde yaşayan değerlerin birer göstergeleridir.

İlahiler bestelenmiş ya da bestelenmek üzere yazılmış şiirlerdir. Mecmuada yer alan şiirlerin çoğunluğu bestelenmiş ilahilerdir fakat mecmua bir güfte-beste mecmuası gibi notaları barındırmamaktadır. Örneğin, mecmuada yer alan Bağdatlı Rûhî'nin kaside nazım biçimdeki na'ti günümüzde Latif Öz⁴⁶⁸ tarafından bestelenmiş ve seslendirilmiştir. Bu mecmuanın işlevini tam anlamıyla yerine getirebilmesi için bu şiirlerin bestelenmiş hâllerini de dinlemek ve bu mecmuayı kaleme alarak bize ulaştıran müstensihe "cân u dil"den dua etmek gerekir.

---

⁴⁶⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=CFaDZi3p5CU> Erişim Tarihi: 30.03.2022

KAYNAKÇA

ACLÛNÎ. Keşfü'l-hafâ', C. 2.

AHMED BÂDÎ. *Riyâz-ı Belde-i Edirne: 20. yüzyıla kadar Osmanlı Edirne'si (Haz: Niyazi Adıgüzel, Raşit Gündoğdu)*, Trakya Üniversitesi, Edirne 2014.

AK, Coşkun. “Rûhî-yi Bağdâdî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 35 (44.C), İstanbul 2008.

AK, Coşkun. *Bağdatlı Rûhî Divanı*, Uludağ Üniversitesi Basımevi, Bursa 2001,

AK, Coşkun. *Bağdatlı Rûhî Hayatı, Edebî Kişiliği ve Divân'ından Seçmeler*, Gaye Kitabevi, Bursa 2000.

AKÇAY, Gülçiçek. “İdrîs, İdris-i Bitlîsî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.

AKKAYA, Hüseyin. *Abdülahad Nûrî ve Divanı*, Kitabevi, İstanbul 2003.

AKSOY, Hasan. “Şemseddin Sivâsî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 38 (44.C), İstanbul 2010.

AKSOYAK, İsmail Hakkı. “Deştî”, *Türk edebiyatı isimler sözlüğü*, 2014.

ALBAYRAK, Nurettin. “Eyyûb”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 12 (44.C), İstanbul 1995.

ARAL, Ahmet Erman. “Hâkîrî, Süleyman”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.

ATİK, Hikmet. “Nakşî Ali Akkirmânî Divânı (İnceleme-Metin)”, Doktora Tezi, 2003.

AYDEMİR, Yaşar. “Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler”, *AÜ Türkoloji Dergisi* C. 2, Ankara 2007, s. 123.

AYDIN, Abdullah. *Câhidî Divânı*, (Haz: Abdullah Aydın), Sonçağ Yayınları, Ankara 2013.

- AYDIN, İbrahim Hakkı.** “Kenz-i Mahfi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.25 (44.C), Ankara 2002.
- AYHAN, Emrah.** “Nakşî Dîvânı”, Yüksek Lisans Tezi, 2000.
- AZAMAT, Nihat.** “Câhidî Ahmed Efendi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 7 (44.C), İstanbul 1993.
- AZAMAT, Nihat.** “Üftâde”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 42 (44.C), İstanbul 2012.
- BAHADIROĞLU, Mustafa.** “Celvetiye’nin Piri Hz. Üftâde ve Divan’ı” Üftâde Kur’an Kursu Öğrencilerini Koruma Derneği, Bursa 1995.
- BAHADIROĞLU, Mustafa.** *Celvetiye’nin Piri Hz. Üftâde ve Divan’ı*, Üftâde Kur’an Kursu Öğrencilerini Koruma Derneği, Bursa 1995.
- BEKKİ, Salahadin.** “Yûnus Emre Şiirlerinin İlahileşmesi Üzerine”, *Uluslararası Yûnus Emre ve Anadolu’da Türk Yazı Dilinin Gelişimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Kırşehir 2020, s.566.
- BERBER, Ayşen.** “06 Mil Yza 2327 Nolu Mecmua Çeviri İnceleme”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mart 2017.
- BİLGİN, Orhan.** “Ferağ Kaydı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 12 (44.C), İstanbul 1995, s. 354-355.
- BİLKAN, Ali Fuat.** Nâbî’nin Türkçe Dîvânı(Karşılaştırmalı Metin), Doktora Tezi, Ankara 1993.
- BOLAY, Süleyman Hayri.** , “Âdem” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.1 (44.C), İstanbul 1988.
- BURSALI MEHMED TAHİR EFENDİ.***Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, C. 1, İstanbul 1972.
- BURSALI MEHMED TAHİR EFENDİ.***Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, C. 2, İstanbul 1972.
- BURSALI MEHMED TAHİR EFENDİ.***Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, C. 3, İstanbul 1972.

- BURSALI MEHMED TAHİR EFENDİ.** *Osmanlı Müellifleri*, (Haz: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen), Meral Yayınları, C. 5, İstanbul 1972.
- CEYHAN, Semih.** “Zâhid”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.44 (44.C), İstanbul, 2003.
- ÇALIŞKAN, Adem.** “Yûnus Emre Dîvânı'nda Hz. Peygamber'in Hadis-i Şerifleri”, *Diyanet İlmi Dergi*, C. 28, 1992.
- ÇELEBİ, İlyas.** “Muhammed”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 30 (44.C), Ankara 2020.
- ÇELİK, İsa.** “Türk Tasavvuf Düşüncesinde Ölüm”, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 40, Erzurum 2009, 119-146.
- ÇELTİK, Halil.** “Tenkitli Divan Neşirlerinde Nazım Şekli Problemler”, *Türkoloji Araştırmaları*, S. 3, C. 2., 2007, s.189- 199.
- ÇETİNER, Bedrettin.** “Atpazarî Osman Fazlı ve el Lâihatül- berkıyyât Adlı Tasavvufi Tefsir Risalesi”, *M.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 16-17, 1998-1999, s. 7-54.
- DEMİR, Zehra Sema.** “Seyyid Süleyman”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.
- DEMİRCİ, Mehmet.** Hakikat-i Muhammediyye” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 15(44.C), İstanbul 1995.
- DEVELLİOĞLU, Ferit.** *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2013.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Bakara Suresi 2/152”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Bakara Suresi 2/31”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Enbiya Suresi 21/107”, *Kur'an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.

- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Felak Suresi 113/1”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Hud Suresi 11/6”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “İhlas Suresi 1/4”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “İhlas Suresi 112/1”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Kehf Suresi 18/60”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Leyl Suresi 1/21”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Necm Suresi 53/10”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Necm Suresi 53/9”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Nur Suresi 24/35”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.

- DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI.** “Rad Suresi 13/29”, *Kur’an-ı Kerim Meali*, (haz.: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2011.
- DOĞAN, D. Mehmet.** “*Büyük Türkçe Sözlük*”, Vadi Yayınları, Ankara 2001.
- DURMUŞ, İsmail.** “Leylâ ve Mecnûn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 27 (44.C), Ankara 2003.
- ERDOĞAN, Kenan.** *Niyâzi-i Mısri Dîvânı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2019.
- ERGUN, Sadettin Nuzhet.** “Abdurrahim Tırsî”, *Türk Şairleri*, C.1, İstanbul 1936, s. 243-247.
- ERGUN, Sadettin Nüzhet.** “Deştî”, *Türk Saz Şairleri*, C. 3, İstanbul 1936.
- ERGUN, Sadettin Nüzhet.** *Âşık Ömer Hayatı ve Şiirleri*, Semih Lütü Matbaası ve Kitabevi Yayınları, İstanbul 1936.
- FAYDA, Mustafa.** “Hulefâ-yı Râşidîn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 18 (44.C), İstanbul 1988.
- FEYZİ, Ahmet.** “Türk Müziğinde Notasyon ve miftâh-ı nota”, *Rast Müzikoloji Dergisi*, 6(2). 2018, s.1890-1913.
- GENÇ, İlhan.** *Tezkire-i Şu’arâ-yı Mevleviyye*, İlesam 2000.
- GIYNAŞ, Kâmil Ali.** “Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, sayı:25, s. 245-260.
- GÖKALP, Murat.** “Salih Baba Divanı’nda Lafzî Hadis İktibasları”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Elazığ 2017, S. 2, s. 105-124.
- GÖLPINARLI, Abdülbaki.** “Niyazî-i Mısri”, *Şarkiyat Mecmuası VII*, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1972, s. 183- 226.
- GÖNEL, Hüseyin.** “Şeyh Seyyid Süleyman Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.
- GÖNEL, Hüseyin.** “Ya’kûb”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.

- HARMAN, Ömer Faruk.** , “Îsâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 22 (44.C), İstanbul 2000.
- HARMAN, Ömer Faruk.** “Yûsuf”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 44 (44.C), İstanbul 2013.
- KAÇAR, Gülçin Yahya** “Yûnus Emre ve Türk Tasavvuf Mûsikîsi”, *İstem*, S. 29, 2017, s. 41-59.
- KANDEMİR, M. Yaşar.** “Muhammed”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 30 (44.C), Ankara 2020.
- KARA, MUSTAFA.** “Fenâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 12 (44.C), İstanbul 1995.
- KARAHAN, Abdülkadir.** “Âşık Ömer”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4 (44.C), İstanbul 1991.
- KARAHAN, Abdülkadir.** “Nâbî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32, İstanbul 2006.
- KARAMAN, Nihal Nomer.** “Cemâlî ve Divanının Tenkidli Metni”, Doktora Tezi, İstanbul 1988.
- KARATAŞ, Turan.** “Mecmua”, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Perşembe Kitapları, İstanbul 2001, s. 279.
- KAYA, Doğan.** “Cönklerden Gün Işığına: Lügazler”, Prof. Dr. Ali Berat Alptekin Armağanı, Kömen Yayınları, Konya 2019, s. 163-172.
- KAYA, Tubanur.** “İsmail Hakkî Bursevî'nin Fevâid Mecmûası Üzerine Bir İnceleme (Transkripsiyonlu Metin)”, Yüksek Lisans Tezi, Bursa 2019.
- KESİK, Beyhan.** “Hakîrî, Mehmed Hakîrî Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, 2014.
- KILIÇ, Atabey.** “Mecmua Tasnifine Dâir”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII. Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, Turkuaz Yayınları, İstanbul 2012, s.75-96.

- KONCU, Hanife.** "Klâsik Türk Edebiyatında Vâlî Mahlaslı Şairler ve Vâlî-i Âmidî." *İlmî Araştırmalar*, S. 9, 2000, s. 119-132.
- KONCU, Hanife.** "Vâlî Dîvânı", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1998.
- KONUR, Hikmet.** "Sezâî-yi Gülşenî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.37 (44 C.), İstanbul 2009.
- KÖKSAL, M. Fatih.** "Dinî-Tasavvufî Türk Musikîsi Araştırmalarında İhmal Edilen Bir Yazma Türü: İlâhî Mecmuaları ve Mühim Bir İlâhî Mecmuası", *Geçmişten Günümüze Uluslararası Dini Mûsiki Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Amasya 2017, s.331-332.
- KÖKSAL, M. Fatih.** "Şiir Mecmularının Önemi ve Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi (MESTAP)" *Eski Türk Edebiyatında Tenkit ve Teori*, Kesit Yayınları, İstanbul 2017, s.331-336.
- KURNAZ, Cemal.** "Bana Seni Gerek Seni", *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Prof. Dr. Hüseyin AYAN Özel Sayısı, S. 39, Erzurum 2009, s.147-160.
- KURNAZ, Cemal.** "Bülbül", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 6 (44.C), İstanbul 1992.
- KURNAZ, Cemal.** "Gül", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 14 (44.C), İstanbul 1996.
- KUT, Günay.** "Mecmûa", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)*, (haz.: Ezel Everdi, Mustafa Kutlu, İsmail Kara), Dergâh Yayınları, C. 6 (8 C.), İstanbul 1986.
- KÜÇÜK, Hülya.** *Tercüme-i İntihânâme-i Sultan Veled (İnceleme-Metin)*, (Trc. İbrahim Hakkı Eroğlu), Aybil Yayınları, Konya 2012.
- LEVEND, Ağâh Sırrı.** *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1984.

- MEHMED SÜREYA.** *Sicill-i Osmanî*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 30, C. 5, İstanbul 1996.
- MUSLU, Ramazan.** , “Türk Tasavvuf Kültüründe Sûfilerin Ölümüne Bakışı ve Cenaze Merasimleri”, *Ekev Akademi Dergisi*, S. 40, Erzurum 2009, s. 119-146.
- MUSTAFA SAFÂYÎ EFENDİ,** *Tezkire-i Safâyî*, (Haz: Doç. Dr. Pervin Çapan), AKMBY, Ankara 2005.
- NAMLI, Ali.** “İsmail Hakkı Bursevî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 23 (44 C.), İstanbul 2001.
- OĞUZ, M. Öcal, Metin Ekici, Mehmet Aça, Dilaver Düzgün, R.Bahar Akarpınar, Mustafa Arslan, Aktan Müge Yılmaz, Gülin Öğüt Eker, Tuba Özkan.** *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2011.
- ÖNGÖREN, Reşat.** “Zikr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.44 (44.C), İstanbul 2013.
- ÖTE, Emine.** “Senâ’î Dîvânı Tenkidli Metin”, Master Tezi, Ankara, 2000.
- ÖZ, Mustafa.** “Kerbelâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 25 (44.C), Ankara 2002.
- ÖZCAN, Nuri.** “Abdurrahim Tırsî” *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.1(44 C.), İstanbul 1988.
- ÖZKAN, Mustafa.** “Ferahnâme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 12 (44 C.), İstanbul 1995.
- ÖZUYGUN, Ali Rıza.** “Hasan Sezâyî’nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Divanı’nın Tenkitli Metni ve İncelemesi”, Doktora Tezi, Erzurum, 1999.
- ÖZVARLI, M. Sait.** “Melek”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 29(44.C), Ankara 2004.
- PEKOLCAY, Ayşe Necla, Abdullah Uçman.** “Eşrefoğlu Rûmî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11 (44 C.), İstanbul 1995.

- PİROĞLU, Zehra.** “Yetîmî (Hayatı, Eserleri, Edebi Kişiliği ve Divanının Tenkidli Metni)”, Yüksek Lisans tezi, Konya 1996.
- SAĞMAN, Şengül.** “Müstakimzâde'nin 'Mecmua-i İlahiyyat' Adlı Güfte Mecmuası”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2001.
- SÂLİM EFENDİ,** *Tezkiretü's- Şuarâ*, (Haz: Dr. Adnan İnce), AKMBY, Ankara 2005.
- SARAÇ, M. A. Yekta.** *Klâsik Edebiyat Bilgisi Biçim- Ölçü- Kafiye*, Gökkuşbe Yayınları, İstanbul 2011.
- SÜER, Fatih Ramazan.** *Şemseddîn Sivâsî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2015.
- TATCI, Mustafa, Musa Yıldız.** *Dîvân-ı İlâhîyât (Tıpkıbasım ve çeviriyazı)*, Üsküdar Araştırmaları Merkezi Yayın No:17, İstanbul 2005.
- TATCI, Mustafa.** “Yûnus Emre”, *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 43 (44.C), İstanbul 2013.
- TATCI, Mustafa.** *Yûnus Emre Dîvânı*, H yayınları, İstanbul 2008.
- TATCI, Mustafa.** *Yûnus Emre'nin Gönül Çocuğu Bursalı Âşık Yûnus*, H Yayınları, İstanbul 2019.
- TEZEREN, Ziver.** “Seyyid Aziz Mahmud Hüdâyî Dîvânı II”, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Basım Atölyesi, İstanbul 1998.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri.** *Yûnus Emre Dîvânı*, Tercüman, 1001 Temel Eser, 1972.
- TOKDEMİR, Hatice.** “18.yy'da Yazıldığı Tahmin Edilen Bir El Yazması Mecmuadaki Dinî Musiki Güfteleri”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.
- TOPAL, Ahmet.** “Klasik Türk Şiirinde Şâm-ı Şerîf”, *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED]*, S. 48, Erzurum 2012, s. 51-70.
- TOPARLI, Recep.** *Şemseddin Sivâsî Dîvânı*, Şemseddin Sivâsî Külliyyatı 1, Sivas 2015.

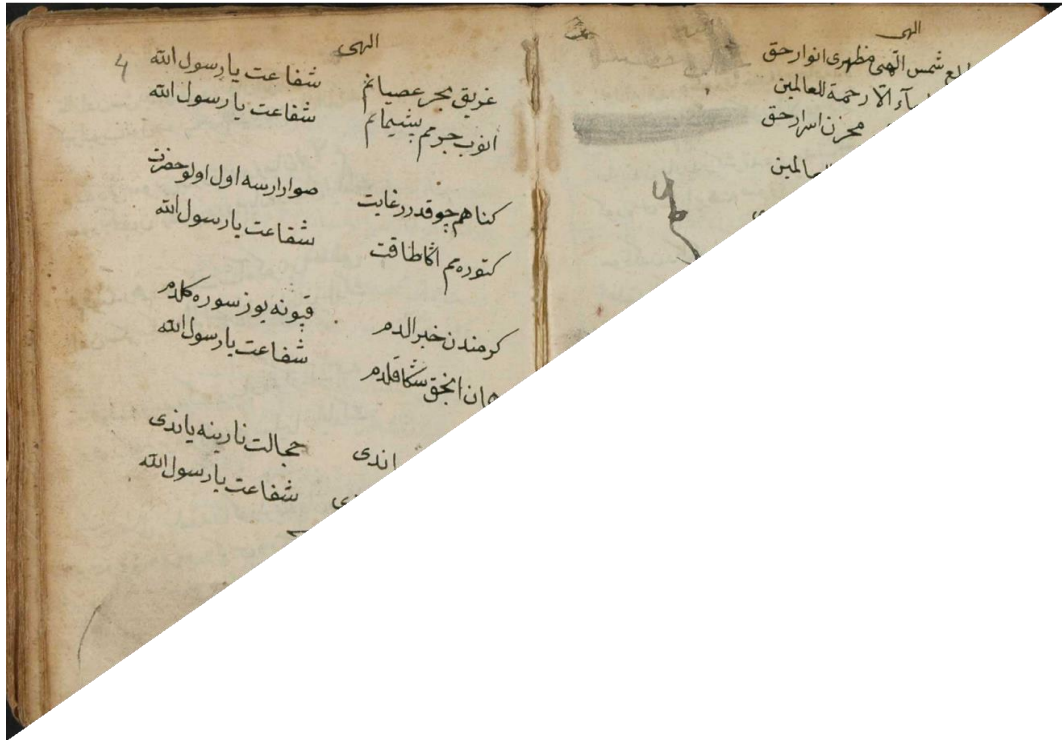
- TÜRKOĞLU, İsmail.** *Sibiryalı Meşhur Seyyah Abdürreşid İbrahim*, TDV Yayınları, Ankara, 1997.
- ULUDAĞ, Süleyman.** “Aşk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4 (44.C), İstanbul 1991.
- ULUDAĞ, Süleyman.** “Hallac-ı Mansûr”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 15 (44.C), İstanbul 1997.
- ULUDAĞ, Süleyman.** “Nefis”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 32 (44.C), İstanbul 2006.
- UZUN, Mustafa İsmet.** “İlâhi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* C. 22 (44.C), İstanbul 2000.
- UZUN, Mustafa İsmet.** “Mecmûa”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 28 (44.C), Ankara 2003.
- YAVUZ, Kemal.** “Türk Şiirinde Nazire” *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 10 İstanbul 2013, s 359-424.
- YAVUZ, Yusuf Şevki.** “Rûh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 35 (44.C), Ankara 2018.
- YAZICI, Talip.** “Emeviyye Camii”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11 (44.C), İstanbul 1995.
- YILDIZ, Sakıb.** “Atpazarî Osman Fazlı”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4 (44.C), İstanbul 1991.
- YILMAZ, Hasan Kâmil.** “Aziz Mahmud Hüdâyî ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 4, (44 C.) İstanbul 1991.
- YILMAZ, Hasan Kâmil.** *Azîz Mahmûd Hüdâyî ve Celvetiyye Tarîkatı*, Erkam Yayınları, İstanbul 1980.
- YURTSEVEN, Murat.** “İsmâil Hakkî Dîvânı (İnceleme- Metin), Doktora tezi, Bursa 1990.

Url-1 <https://www.youtube.com/watch?v=CFaDZj3p5CU> Erişim Tarihi:
30.03.2022

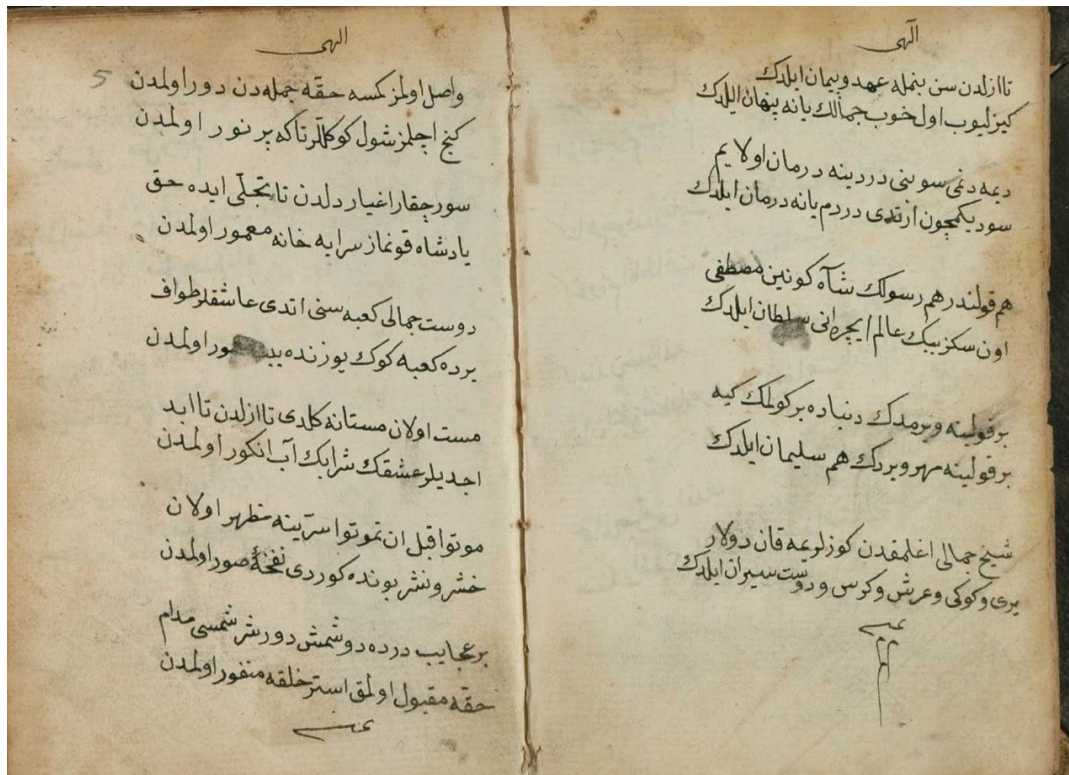

[4^a-4^b]

[5^a-5^b]

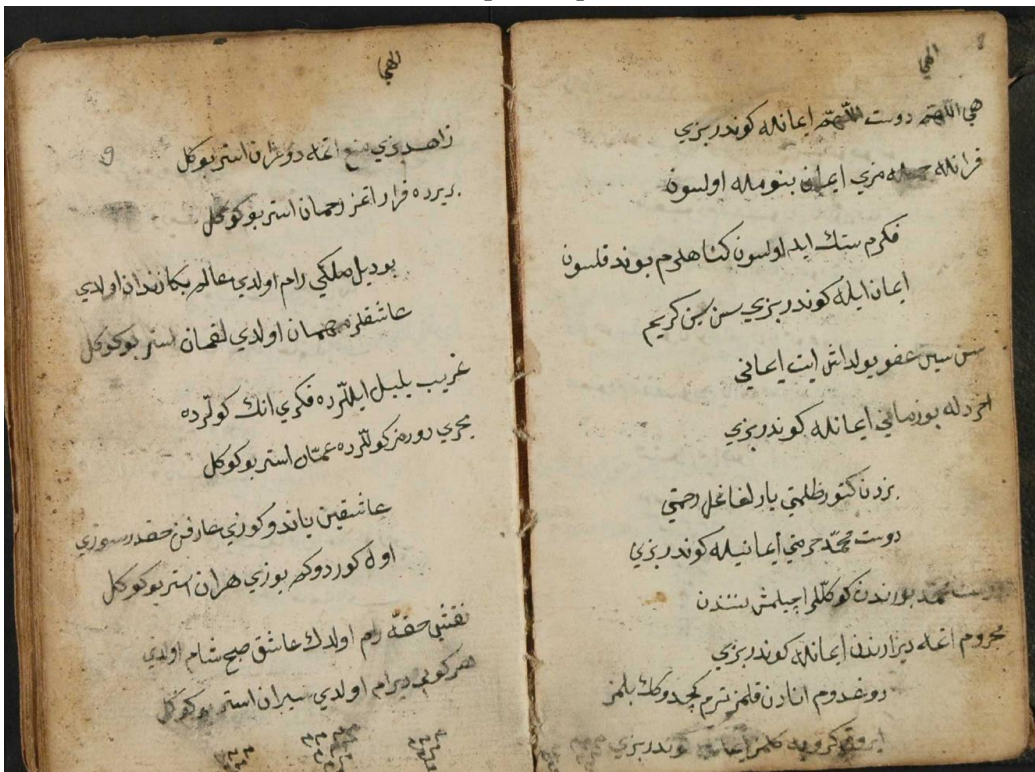
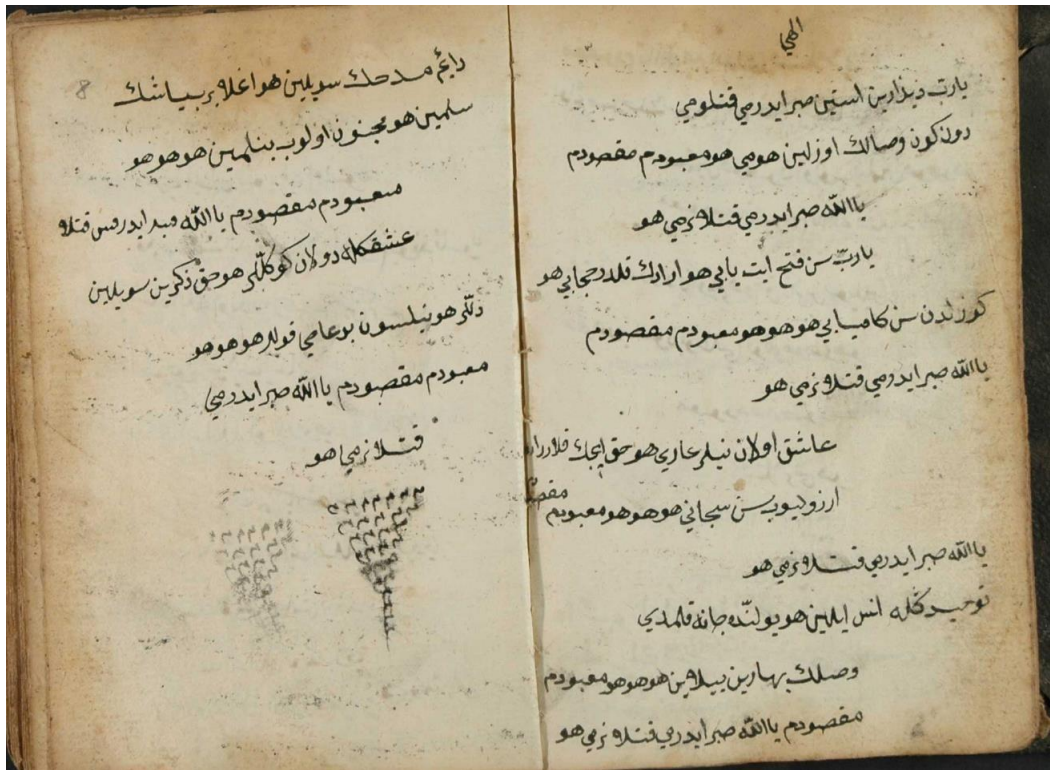

[6^a-6^b]

<p>الهي كه سندن غير بيارم بوق نه يوزيله وارم سگا كونه دن غير كارم بوق</p> <p>كوكل ياراندی سجانی فومشام بانی ایچانی بویوله اختیارم بوق</p> <p>ینه برمنزله ایردم خیال عشقه دوش اولدم صباکی قرارم بوق</p> <p>نه درویشم فراغنده بودار دهر غریبده غریب قلام کارم بوق</p> <p>بیم عاصی بوزی قاره طوطوشمشام که برناره غریب افقاری بیچاره یا بنجه برینارم بوق</p> <p style="text-align: center;">۴۴</p>	<p>الهي تاج سرانیا بیشتر و اولیا سیدنا مصطفی صل وسلم علیه</p> <p>لال لیل خدا مهر شیر خدا یولونه جانم فدا صل وسلم علیه</p> <p>کورسه مالک کوزم باینه شور بوزم بوق سکا لایق سوزم صل وسلم علیه</p> <p>روحی بیچارم واله و آواره ایم سینه ی بریارم صل وسلم علیه</p> <p style="text-align: center;">۴۳</p>
--	--

[7^a-7^b]

<p>مقصودم یا الله صبر ایدری قتلانری هو دیغ مردک سولین هو غلا برس باشک</p> <p>سکون هو بختون اولوب نیلین هو هو هو معبودم مقصودم یا الله سید ادر صوقلیدی</p> <p>عشقکله دولان کولک هو حق ذکرین سولین دلکو هدیلسون بو عاصی تولو هو هو هو</p> <p>معبودم مقصودم یا الله صبر ایدری قتلانری هو</p> <p style="text-align: center;">۴۳</p> <p>اشبونک ایلیموز الی یدی سنی ماه خجری نسر یاک ایطاون بشججی کججی باذر ادرت کججی کججی بیه فاطمه دنیایه کدی غفلت اولغسیه</p>	<p>الهي یارب ریلدین استین صبر ایدری فنلوجی دون کون وصالک اور این هو می هو معبودم مقصودم یا الله صبر ایدری قتلانری هو</p> <p>یار بسین فتح ایت یاجی هو اردک ولد جاجی هو کوزدن سن کامیانی هو هو هو معبودم مقصودم یا الله صبر ایدری قتلانری هو</p> <p>عاشق ارلان نیلری عاوی هو حنا ایچک فلا روزاری</p> <p>اروز ایوب سن سجانی هو هو هو معبودم معبودم یا الله صبر ایدری قتلانری هو</p> <p>نوحید کله انسن ایلین یولند جانه فلهکی وصالک بره اربن بیلا این هو هو هو</p>
---	--

[10^a - 10^b]

الحی

برواند یوم کرم دونه دونه
دوشتم عشق اودینه یانه یانه

ایح الوب اعنه بنی بیانه
ای غنی اللهم اعانه بنی

سکات سلیم الیمیم اوزوی
لوتوع دود کون نیازدی

خلق ایحنه قان اعنه یوزوی
ای غنی اللهم اعانه بنی

یارین انه نظیر الیه صالمه
صو رو حساب استان ایله دلمه
کنه دفتر یوزین صومعه الیمه

۱۵

ای غنی اللهم اعانه بنی
علم طاعت بنده یوقدن بلورم

اندوکم اشله بشیمان اولورم
نظر اغرسن طاره قالورم

ای غنی اللهم اعانه بنی
صوابیده کجیدی محمد اعلم

حسرت ککله یوره کچی طغلام
سندن ییری دخی کمه یلورم

ای غنی اللهم اعانه بنی

[11^a - 11^b]

الحی

بنده جانده جانانمدر الله هورین
دلوه ستم ستری سبحانمدر الله هورین

دوست قدره کله بارلمش یوزینه ایان حق
کوکلهک تحتده سلطامدر الله هورین

کسورنده معر سیر ایدر بو کوکولی
دشمنده صبه مال عریا غدر الله هورین

کیجه لوت اصبح اولنجده اکثر در بورت بنی
دره ملک ایچتده درها غدر الله هورین

ککوله صغیمان بو غمک فیلنده در
قطر مک ایچتده غمنا غدر الله هورین

جمله اعضا یان کلور ذکر ی انالقی اویس
حسب ایچتده لازا غمنا غدر الله هورین

هر کیشیه کیدردن اقر اولان حق را ندر
ای دنیا زوی

الحی ذکر نوس افندی

بنم اول عشق بحر سبی برم
دکوز حیران بنما

دسرا بتم فطر مدر عشق اولدی سیران بنما
دوسته کیدرکن بولوم جانم ملکه ارشدتده

عشقون سولیر بو دیلم
نه قول نه سلطان بنما

یوزینکن بو بار یکاه جانم سن واریدن بالمشاه
بوشقیبن لندن دسرا اولدی دسرهان بنما

شریعت اهل بیت ابرق بریم ابرق من بوستره
 بن قوش دلیمن بیدرام سوئی سبمان بکا
 چونکه طوطی سینه عالم بولدی بود صفا
 اول فالادی سحر حقی و فاسد احسان بکا

بوسه بوظان ایچون آکسکلدر حق بلور
 دیوان او شش جعفری درویشلک بو هستان

الهی

اسین جانانی مدینه کل میلده ترک ایدوج بانی جانان
 امان فرمان نه کل فرمان بقعه نعلت الینه کوم عارف
 باغیشه طغی دیل ان کازنه امان قریا دکل قریا من
 نفسه قد صرف

الهی

کل هی فریاد شامه درلم جامع امیده غار فیه لم انده
 اولانر ما ملوی کورنم کوزن مقامدر جاهیه امام لوی
 کلور اننده نراج بوز التمش قندیل ایچینده با نر انده سمار
 صوری نمر شریف جامه در او متبه ابنی حد شد راکت نفیسه
 هب مکر کا دور بوز قوش غاز تاش انده بلال جنیکه
 نه کوزن مقامدر جامع امیه اوج بور صان شورایر سیه
 فیض او جور الیه هم بصمانق بصد بصد انده تمام
 حضرت عیسی شریف اولور جامع امیه جبهانه کل مش
 بولور نظیر هیچ کمسواکی بولنا مش قصور انده سمار
 تاش مشهور حضرت کوزن جامه در جامع امیه عالمه
 تاش کوزن محمد یا الیه یا اوینه دمنیر چته وارم انده قسقم
 جنته نه شریف جامع در جامع امیه

قونک مصلوب بر در بی بخون بعضی کافر در 13
 عجب حالت عجب سر در سکا عاشیق سنی استر کیمیه قابو احامر
 کیمی نتر کچی دویم کیمی بلور کیمی یا مزر سکا عاشیق سنی استر
 هدایه ابروی حالت و صاکتله بولوب قرأت
 اندیم جمله موجودات سکا عاشیق سنی استر

الهی

عالمجا باره دن بوغانی جلب بن هو دریمچی الیم الله دیبیم دین
 لیم کوز سیر اولان بو دنیا ای کور من الین اوز اندی فی بیور ابر من
 قونون حاجتی کیمسه در بر سیرادی مصطفی برادی محمد در مددی سنی
 ابلدیست شطاعت نله ندر سرور محمد هب برده سنی المن کورر قلمت
 منبر لیمه بیتر فونون مرادی الله نیر در میر فوس اولدی بیتم دور
 غم کون کجکجه ارطار رضی انهم عنهم کورسه لقلویور که من هو
 دینیمه الیم الله دیبیمه دین انتم ایضا

الهی

خدا با جمیله عالم سکا عاشیق سنی استر ملک جن بی آدم
 سکا عاشیق سنی استر زمین اولمش بولکده حال ایدر دن با بولر
 دون کون راقص ایدر اولک سکا عاشیق سنی اوزلو
 سحر و اچار کولور اوز شور بیده بلسیلمر بنفش اولم سندر
 سکا عاشیق سنی استر اگر مرر اگر زره اکی چحر اگر قطع
 اگر طوی اکر سدر سکا عاشیق سنی استر اگر صوری اگر خلمان
 ایضا اگر رضوان سکیز جنت بوی نیلوان سکا عاشیق سنی اوز
 اگر اعلی اکی الله یوز سورت بولور افان صولوسن الله
 سکا عاشیق سنی اولور آریانگ اکرستان کور سندر اکر سجان
 اندیم هب بهارستان سکا عاشیق سنی استر اگر خاب اکر حلق
 اویمان اکر شهور کورم اکی کافر سکا عاشیق سنی اوزلو

14

المحيي

وجودك شمع بورنوري خلدن بار سول
ظنور كدر عالم وشانور بار سول الله

جمالك عشقني مولا متسا نسه بعبده
وجودي ملكه هبة جملة ندادن بار سول الله

ستك اسد شريفك هر نجن يارا اولسه سلطاف
صفا بخش ايدوب روضه ندادن بار سول الله

كمان اوزر دنني بي حاكبا در بار سول الله
مرادي انشا بي حاكبا در بار سول الله

المحيي

سنده دو كمشن در محمد مصطفي
سنده اولمشدر بوعالم بور صفا

مرصبا اي ماه مولود مرصبا
سنده كلدي اول شفاقت نسمبا

المحيي

مولم سنك جمالن كور مستم واي بني شول واي بني
مورارمه معصود سحره ار سده واي بني شول واي بني
بيان نوري ايديم نيديم باشم الوب فغني بونه كيدم كنا هي
بن ايدم كمره وريم علميلو ايجنده عاصيدي ادم كشا هي جفانم
بور در يارم همان ريزا شريف در مورارم عاصي قولوم وقتينه نوديس
بتم سكار حتمت موم كورم ار اسندن بوق در ايسه چوقدرسه
التقهر دي لانتنه در هارمه بيورنغن حرفتي اخذ مسد
همان بني جنت فومز ايسه جمله خلق محنت بريته
در ياره ونيار نشديسه برر صوريله صله صله بي فقر و ميله
مورارم بيورنشير وار صغر واروب اول شوف مقابلي كورمك نارايد
اشكيد سورمك اي واي بني شول واي بني واي بني

سنده ظاهر در اول نور كوه طلعي
سنده الطافي خلدنك جمعاي

الظهورن اكن جهلده خلق جراه
دولمشن كفر ايله كورن مكات

هر چن كرسنه مولود اوقنور
سانس عشاق اول كورن عبدا اولور

هيج كور ظلمه قساوت هي تلور
نورا ايمان انده اولمشدر بيان

المحيي

دولجان هيج فرار انم تجلي ايله يا الله
اشكادن زار انم تجلي ايله يا الله

نيدر عاشق جبالا تي بيدر مشوقه مولا
جمالك مناسباتي تجلي ايله بار سول الله

جمالك شوقينه روشدم الهي غير ايدن كچدم
قنار اچوب سكا اچدم تجلي ايله يا الله

چون عاشق در كاي عقوب بوزن كورن ايا اچوب
بينس سنك سكا فطوب تجلي ايله يا الله

المحيي

بتر يانوم فراقك انشينه
تجلي ايله مدت سلطانم الله

بتر فاندن قلدي كورن پاشينه
تجلي ايله مدت سلطانم الله

كورمك سيرا ايد عرض سايج
كورم ديور ايدن هجابي

سوسن باس نيم استر هوا بين تجلي
كورمك زورن شوقك اولد جمود دوجي

<p>16</p> <p>حوری فیروز کلابی قونداغک ۸۸ صاردیای محمد پوز سوزدیلر محمد دوشندی کججه</p> <p>اغده پان اوغلان اوندی طوغران اناسوندی نچه کفار دینه دوندی محمد دوشندی کججه</p> <p>الهی در مقام مجید</p> <p>ای کوکل بر دره دوشن کیم انکدر همان کسر لیرر</p> <p>کسر فادش بر قطره به کیم انکدر عتمان کی لودر امان امان امان</p> <p>نرک ایدوب ناموسی عاری کی ملامت حیتیه سن</p> <p>بوملامت حیتیه سنه نچه سلطان کی اوغرا امان امان امان</p> <p>دکمه زدروشن فقهه حودر ایدوب فقهه نظر</p>	<p>کشتی صنعا سی ذکره عبود اوامره اوله مشهور تجلی ایت مدت سلطتم الله</p> <p>فتا اولدی بقادر جون کتایه ایشدی رفعتی اوج اعلایه</p> <p>فغیری واصل ایلد بونمایه تجلی ایت سلطتم الله الهی</p> <p>عالمه نور عرف اولدی محمد دوشندی کججه مستاق نورت اولدی محمد دوشندی کججه</p> <p>عرشک نور ییواندی صوبک ربکی نوره دوندی هیب صوسر لوصوبه فاندی محمد دوشندی کججه</p> <p>انانک رحمت دن دوشندی کفارین عقی شاشدی کلیسه به کجدی محمد دوشندی کججه</p>
--	---

<p>17</p> <p>عالمه زورم در در همان اچتده مخفی راحت بیل راحت آرامه</p> <p>راحتی بولونور زندان اچتده اچسوب شتک مین شوباه مت اولکم</p> <p>دیوانه دیونلر باران اچتده بوشوق میدانیندربنده عمار اولمز</p> <p>بالتی صوبایدله میدان اچتده اچ کوزن اشرف اوغلی حق دگر ایت</p> <p>فاز کوف ایدی فیضان اچتده الهی</p> <p>ای صدارن لطف احسنین مولودی پالاک رسول الله</p> <p>جنت ایشی حوری علمان امین مولودی پالاک رسول</p>	<p>قلمتک هو کوشه سنه عشر رحمان کی لودر امان امان امان</p> <p>سویله سه جانبله دیان بولور حیات جاودان</p> <p>درویشک هور سوزند ای حیوان کی لودر امان امان امان</p> <p>کور بو اشرف اوغلو روی بی عشقه نیلیدی جان باشین نرک ایدوب جانان کی لودر</p> <p>امانه امانه امانه الهی</p> <p>بودن شهر بی سیران ایدون ویدی سوم بیکاسیران اچچون دره دوشکله چون در مانا در سک</p>
--	--

فنت پاکف جان دلدن دکله سن
 محض نوری حقدراون زای حسن
 اولدو غنجه دیناره صلیغ لسن
 مولودی پاک رسول الله کل
 اولدو کونک روضه غنجه شب در کمان
 ایله قدره مشاییر در همان
 بولوق استرک حرم محمدن همان
 مولودی پاک رسول الله کل
 مکر ایله سیاقن الیت کونک
 حشتمه فخر صرامای کونک
 خون کوزدن دیو کونک ایچکی
 مولودی پاک رسول الله کل
 مجلس مولوده ایلالی ملام
 اولدو روضه صلا نبله سلام حشتمه استرک مقام

18
 مولودی پاک رسول الله کل
 الهی
 عجب یونم آوار اولای یارب
 بوحسه بیوی طامور یا طوبیانه می یارب
 عجب نیجه اولدو حاکم دالتندو حوالم
 بنم یا نایق بریم محضرب اولای یارب
 جان طاقومه کده کده خزانای کور کده
 یار و صوبی الیکه اسنان اولای یارب
 آله اولی حق فاضی برون اولای یارب
 کور بجهیبک بری شفیع اولای یارب
 زادی فیره کیر بجهیبک منکر منکر کونک
 بسکاسوال ایچکک و لم غونه می یارب

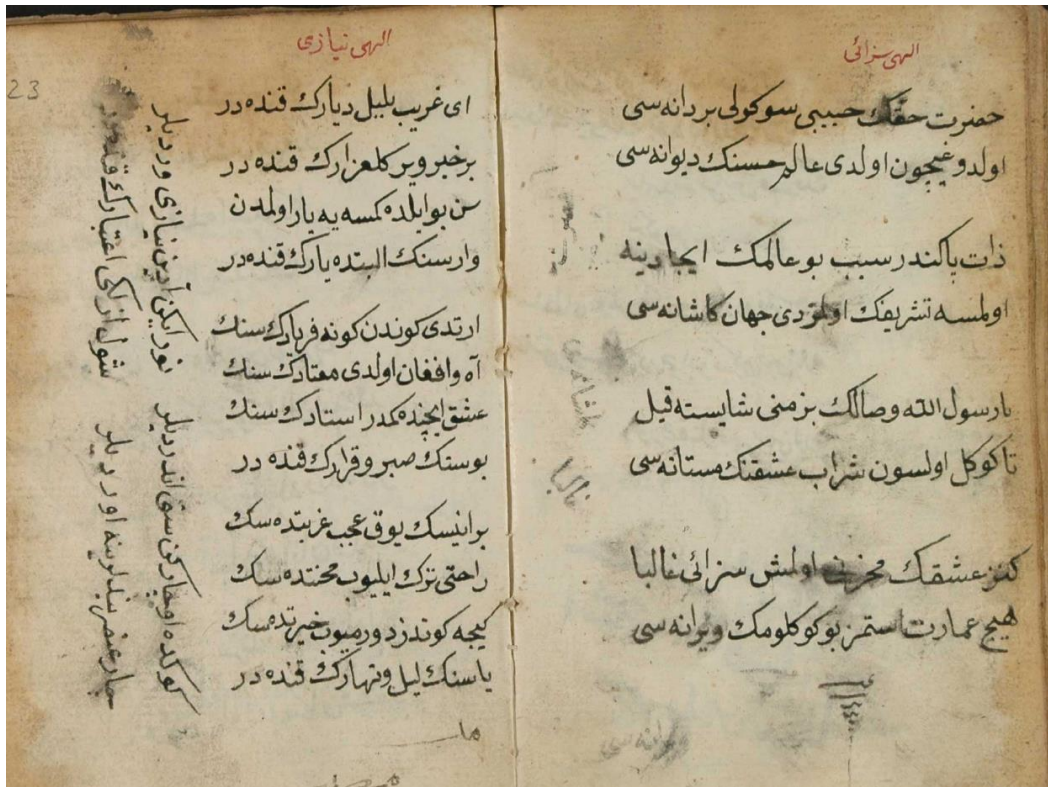
دار اولدی بکا کونای کچی اولدی کوندولدی
 دینا به بقا کوزو طبراق طولای یارب
 الهی
 ای کونک صفا عبادت فعل مبارک جمعه کون
 کله دلبو کونک سلسل مبارک جمعه کون
 و رضوان اول محمد مصطفایک روضه
 بجهیبک کعب صوابین بواه مبارک جمعه کون
 و بر سر بران لر جسم اولور یا کلا
 او فتور سیر و جطب روح الوراندن
 اولدو روضه کناه عصار ایله اولم خطا
 حقد کونک ایله بکر دیل مبارک جمعه کون
 چون ترخ اسرا یله مشرقده وزش و قوت نستانه
 اولدو حاکم الیکه حقد کونک و اولدو کور

19
 مستجاب ایله دعاسن فلو بی محروم نومنان
 صدقده آله بجهیبک قول مبارک جمعه کون
 حلقی صادق اولدو کونک ایله دخل غنجه
 مؤمن اولدو کونک اول کونک حیر اولدو کونک
 ایله وعد ایلمنن حق صرینه ایلمر سه کون
 بر مشوان بیفر یازیلور در مبارک جمعه کون
 در نیازی ال بعلیوب کجه محراب امام
 نوشدر در اطرافن انوکک بورنیکه دلاکک نمام
 رحمتک در یانه عرف او یچون خاص عام
 عاجلور در کاه حق بود صدم مبارک جمعه کون
 الهی
 امای ارای بولیس ازین یارب
 انکله تورینه سور سه بوزی یا محمد یا محمد

[22^a - 22^b]

[23^a - 23^b]

<p>24</p> <p style="text-align: center;">آری نیازی</p> <p>ای کوکل کل اغله زاری زاری ایگله بیرون الدم خبری اول بی نشان سنده در سنده در دوستک ابلی سنده اجیلور کلی سویلر بوجان بلیلی کل خندان سنده در کزومه کل بحر و بتری کندکده استه ستری جسم و جانده حکم ایدن کزلی سلطان سنده در اکل کسه سن سنی بل کسه جان و تنی عیوی نه واری کوکل جان جانان سنده در تن تختیدر بوجانک جان تختیدر جانانک ای نیازی شبه سز اول بی مکان سنده در</p>	<p style="text-align: center;">آری نیازی</p> <p>ای طریقت اری ای حقیقت پیربری بر نشان ویرک بکا اول بی نشان قنده در قنده در دوستک ابلی قنده اجیلور کلی دوست یچیه سی بلیلی کل خندان قنده در ارادم بحر و بتری بولدم بن بو ستری جسم و جاندن لچری کزلی سلطان قنده در مادامکه جان تنده در تن جانیده زنده در امانیدم بدم جان جانان قنده در نیازی به جان اولان سزنده سلطان اولان دین هم ایمان اولان اول بی مکان قنده در</p>
--	---

<p>23</p> <p style="text-align: center;">آری سنی</p> <p>حیدر حضرت رب الفلحسین یا رسول الله معین انس و جن ما خلقسین یا رسول الله حریم ستر سبحان الذی انشری به محرمسین سر براری بزم قرب حقسین یا رسول الله کورن دین صورتا ظاهرده خاتم لیک معنیده قدیم انبیای ماسبقسین یا رسول الله کلمه لن ترانی خطی کلاری نیم شبدیه سن عروج بام فرخ نه و رقسین یا رسول الله سوزک کچن دکل جرم یتیمه مغفرت بخش اول سفاعت تختنه سن مستحسین یا رسول الله</p>	<p style="text-align: center;">آری حقی</p> <p>رخک بر توفوروز نور حقدر یا رسول الله تجلیدن فروش ایکی شقدر یا رسول الله وجودک مصحفی اسرار حقی جمله جامعدر حقیقت بیک بر اسمیه ماصد قدر یا رسول الله جمالک مطلع انوار خورشید تجلیدر تمام اینیه رب الفلقدر یا رسول الله سنک اوج جینکدن او فور لر علم اسمائی سکا حقدن فاو حی خوش سبقدر یا رسول الله کلامک متن جامعدر که انده مند رج اسرار سنک هر حرفک الحق صد و رقدر یا رسول الله شفاعت بولغه سندن سبب جرم و کناه ایسه تودن حقی مجرم احقدر یا رسول الله</p>
--	--

الهی فیاضی

زاهد صورت کوزمه ایمن و کل جانته بق
 و صبری اوزده کورده یا بخش دفتر جانته بق
 مصحف حسنه یا زلمش هو الله آیتی
 کل انغمسک کیر او قومکت عوانه بق
 چشمی کوستر و کجه عاشقک عقلن لوب
 اغرنی اچدیجه جان نغم ایلین جانانه بق
 زلفک هر برتنده بغلی بیک مجنون کور
 خطینک لیلده که یوزبیک مد تانانه بق
 آتش رخسار ایله یا بخش قرادش چهره سی
 حرف لباسندن صیونوب نقطه غریانه بق
 هب ملازم قولفنده بوجها نک شهلی
 یاد شاهلر قیوستده قول اولان سلطاننه بق

الهی فضلی

ویره می در دمن در دیمه در زمان ویره می
 و قید ریوره ملک دم بدم ارشور ویره می
 کوره بلسم یوزکی مد عیلردن صنما
 ای قول کوقل ساکیم چکدی دکندن حوری
 یازه بی درسه قلم کیر بکنک شجر حنی من
 یازیم بجایغیله باشدن ایاغنه قلمی
 حیلی دمدرین آنک کوزلرینک خسته سیم
 سوره کلمسه یوزمک اوستونه باصسه قدم
 یوزکی کوکوره طوتوب کجه لر یلواریم
 کافره ویر مرارک یا بتم ویر می
 فضیله اهاهی دیرسک یوزکی کوکوره طوت
 بویله محروم قویای جو قدر اللهم کرمی

علم آنک حسنه شجره ایله کتیب مشک سترسک نیازی صورت اسنان بق

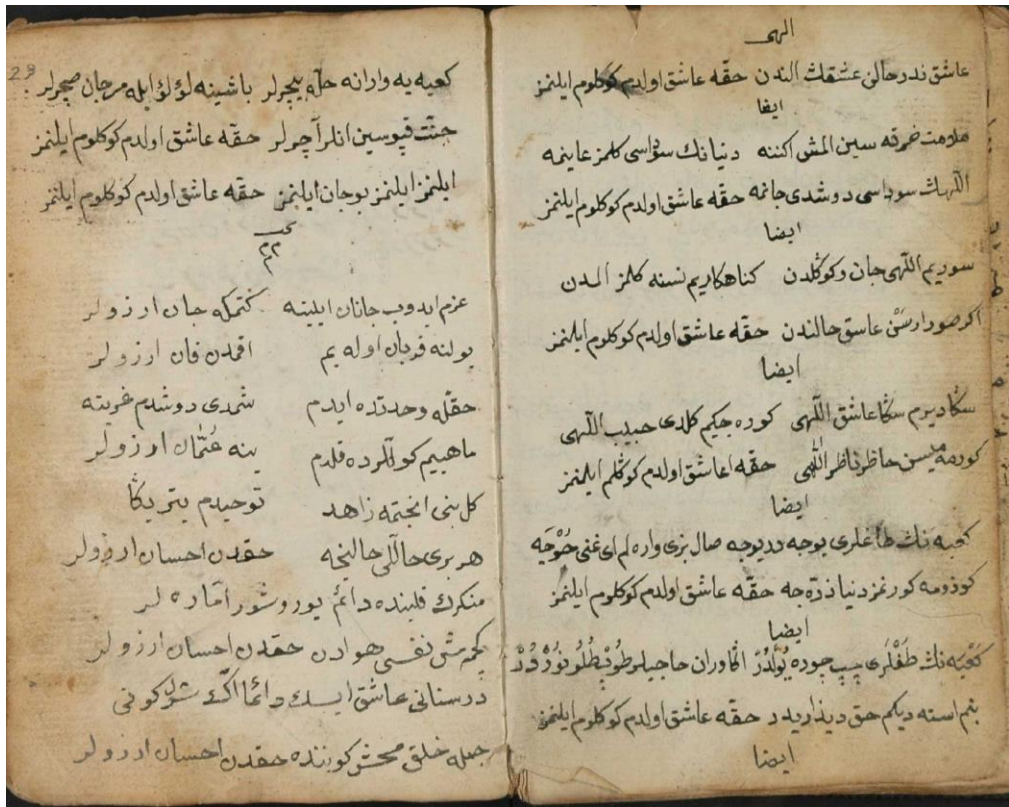
الهی موصی

الای مرشد عالم خیر ویر علم مولادن
 الای معنوی ادم خیر ویر علم اسمادن
 نه سردر آدم و ~~سما~~ نه سردر علمه سما
 نه سردر در طوبا خیر ویر عرش علادن
 لکدر فیض هم احیا نه سردر هدم عیسی
 نه در مریده کی دریا خیر ویر ذبکتادن
 نه در دلرده کی علین نه یزد جمع البحرین
 نه در هم ریز ذوالقرنین خیر ویر جفر موسی دن
 نه در مصری نه در کفان سلیم کیمدر یا کیمدر آن
 خیر ویر آتی قرآن خیر ویر سبع قرآندن

الهی بولس

بنم اول عشق جرح سی د کوزلر حیران بکا
 دریا بنم قطره در عشق اولدی سیران بکا
 یوغین بو بارگاه سن واریدک پادشاه
 آه عشق المندن آه در اولدی در فغان بکا
 شریعت اهلی اوراق ارشمن بومنزله
 بن قوش دلی بلورم سویلر سلیمان بکا
 آدم یاردلدن جان قالد دولدن
 شیطان لغت اولدن عشق اولدی سیران بکا
 خفته کیدر کن بولم ملکه ابرشدی الم
 عشقندن سویلر بولیم نه قول نه سلطان بکا
 چونکه دوغدی مصطفی یوزکی نور قلبی صفا
 او قدی حقه وفا اندر احسان بکا

دیوانه اولمش جان خیر
 دروشنگ مریهان بکا
 یوزن بولمش ایچینده
 اسکندر عن عمر ایچینده

<p>32</p> <p>عشقك الذي سنده بنى الله كسنى استرم سنى بن بيارم دنو كوتى اعطا اكر بنى يانداره لر كولم كوكه سالدره لر ذره ليرم جاغرشه لر اعطا سر سبن كوله كم عارمى كدم نيوكه دعا صى استم حله ثابى اعطا جنت جنت ديد كارى براوا بره برنج حوى استينه ديكلى اتى اعطا عشقك زنجيرندن شيشم مجوزه اولوب داغله روشم دنوكون سن انديشتم اعطا عاشق بوشن بنم آدم كوندن كونه ارتد روم ايكيم جهانده مرادم الله سنى استرم سنى</p>	<p>الهمى</p> <p>سن بزه بزده يقين كورنم سبن حجاب ندر حيون عيبن بوق كوزل بوزن اوزنده نقاب ندر سن آيندك اى بارشا بهدى الله لمن يشا شريك بوق سنك خاشا صوحلى كيمدر عذاب ندر براوا رتر سرتندن هرايشدرى حضرتندن سنك اولجوق رحمتندن بو بر آج تراب ندر بوايشدرى سن بياورس سه الورس سن وير برس هرونه قيدر كنجون بوزنه بوسور و جوايب ندر بوشن بوكون سنى كورنم كوندلره خبير و بوز بو منزله عقل ابرنم بوقور ديقن براب ندر قنى بو مكن سلطانى بسن استرس قانى جانى بو كوز كورمك ديلرانى لام الجميل باب ندر</p>
--	---

<p>33</p> <p>بيچاره مسكين آواره بندن عشقك آتني يانر بوجانده قرارى بوقوردهم هم بر مكانده اويوق كوزيله كرمز ابرى بر لحظه صباح اولمز ابرى هو تامر سنج ~~شهر لوك~~ عزتلو حادلو مردواو برادر هم الحاج سببا اغا عنا بر نعال و بو كرم حكايرت محفور اليه اكر ضرفه اخو الموزر سيقول بيور لورم بر نعال و قاله و لورم صحت و عانيت او در سلا سكر اولم فنيا بر لوب سكر ايدن سببا البرين محاله سينر سفته ندر سكر موعار اولم نور سببا عشقك حوى عارمى</p>	<p>الهمى شريف</p> <p>عشقك بدني بندن الهى اويوق كوزيله كرمز ابرى هو حمران كجسي بديكا اولي بو حمر صباح اولمز ابرى هو ياندي بور كم بر يذ ايلدي آقدي يلم خير كوز ايلدي هر بر حالى بر حال ايلدي اويوق كوزيله كرمز ابرى هو طاشندي بور كم قينا يترم ديوانه كولم ايلمز هو بك بونده كان بعله ميز كولم تسلي اولمز ابرى هو مكانك يلم فنده وارم بر كامل يلم سنى صورم هو اى دوست خبير بك مكدن آيتم اويوق كوزيله كرمز صولم تازه دورور كوطرى مسكى عنبر بر حوقن بولدي مستانه بوردهم در و بيشري كولم تسلي اولمز ابرى هو</p>
---	--

<p>34 او يانله چشم نرکز در بو حاکي سحرده کور در ماه تا بح کوزيک آج ايشيت حقد خطاي او يانله هي کوزلرغ وقتي سحرده الهی غت تمام اولد افنديک سنک يولنده قربند اولم کيدم هر ندم امر ايدرسنک فرمدا اولم کيدم قبول ايت بني دور بر اشکنده نوز سوزم قابوده بر قول اولم قول ايدم کيدم</p>	<p>الحی سحرده اسر بادي تجلی او يانله هي کوزلرغ وقتي سحرده سحرده آچيلور احسنه کلي او يانله هي کوزلرغ وقتي سحرده طريقه باغده کير مک ديلرسنک حقيقت کولکريک در مک ديلرسنک جناب حضرتي کور مک ديلرسنک او يانله هي کوزلرغ وقتي سحرده سحرده اهي درد بک وقت کاهي سحرده اهي عشقک چيلوه گاهي سحرده جمله وقتک ياد شاهي او يانله هي کوزلرغ وقتي سحرده</p>
--	--

<p>35 الله نور ندر بر نور سنک عباد قدر قولر کور سنک جنت بجه سنه کور سنک بلبل اولم اولم بر قطره کلديک سنک بر عا سنک دالديک سنک فار شيد اوندز صونه عاز اولم کيدم بو عبد الرحمن درسي بنديراي مروت ايتي اشرف زاده سورت اولم کيدم</p>	<p>حمت احسنه ايله بکا عاشقو باغشله بکا عشقک اودونذ آت جانله شويله يانه کيدم بلديکني بلدر بکا سوديکني سودير بکا يا حودکي کوستر بکا کيم سنک بلله کيدم بک سني کلديک سنه سرين عينه ايله بکا حقيقتک کوستر بکا کيم سنک بللم کيدم</p>
---	--

استغفر الله استغفر الله استغفر الله ذاك الجلال
 والاکرام من جميع الذنوب والا تاام
 الهی
 عاشق اولون نيلو طای عاشق اولون
 دگر کوره عالی بیخ عیوضه حق دینار
 عشقک بکابلار بلیغم کلدره طبر
 صوریم بکوره بکله دینارک کوردیم
 بیخ عیوضه حق دینار بی
 بندم عشقک التارک بو دیله کلدی
 دیلده لیر در شادم کولور دکی
 بیخ عیوضه حق دینار بی

36 کورت
 مصطفی ایدر بیلک بیشا ساک و عاقبت اولسم
 حتی کوریلده کورمش یوق نه دلراک او سنده یز
 الهی
 مولام صالسه بنده وارسم
 جانم کعبه الله سکا
 اشکیکه یوزم سورم جانم کعبه تلاله سکا
 دوه جیلدره یدر دیزن دیزن قومه کیدر
 عرفاته کنهه دوزو جانم کعبه الله سکا
 کعبتیک چور بی داغلا اب دم دم کورل چاندر
 حاجتک الله یوق اغلا جانم کعبه الله سکا
 سیاه یزده سین نور نور شه برار کور
 وارمیک جاندر یز وارم کعبه الله سکا

کوش دن قیواص مشلرم مردشک دیشه مشلر
 آنون قوشاق قوش مشلر
 جانم کعبه الله
 نور دن دیر نینیک تاجی کولکر اندی معراجی
 یشمش بیکدیر وارن حاجی وارم کعبه الله سکا
 کعبه التینه آنون اولوق
 یز او یوز حق او یایبق
 یز کجه جیک اولسام قونوق جانم کعبه الله سکا
 کعبتک چوقدر قیوسی سخده ایدر هیسی
 حلیل ابراهیم یوسی وارم کعبه الله سکا قس
 درویش یوشن بنده وارسم ابدست اسم ناز
 اولوزسم آنده اولسم جانم کعبه الله سکا

8
 چون تفریح ایلیوب بقدم جهانک یوزینه
 هر نیه بقدم ایسه عبرت کور ندی کوزیمه
 عاقبت ایسک جان قولایعیک آج نظر قیل سوزیمه
 بز دگر مندر بودنیا او کودر بز کون بز
 الله لدمه صقین فکر ایله حمله قیلور
 ویردوین الور صتماکم باقی قیلور
 ایکی طاشیک آراسنده دانه عمری نه اولور
 بز دگر مندر بودنیا او کودر بز کون بز
 بز یوزی الت طاشیدر طو توبدر بز قزار
 کولکر قیلک نظرکم چخه دوزم بز قزار
 چخه یوز بیک سوزی طبراع صلدی بز قزار
 بز دگر مندر بودنیا او کودر بز کون بز

خلق ايد و بدنه قدره بندن چرخ کما هي اول خدای
 چرخ ايجده دانه دانه نيك مرين اگا قلدي فيلا
 بولمدي اجدن امان انبيا و انبياي کدا
 بر دگر مند بر بود نيا او کيدن بر کون بري

شام شريف الهی

کوزمه حیالدي بر طاشي طبراي
 کوکل استرواروب مکان طماغي
 یازی قشبي کمن بيشل يبراي
 بويله بر مبارک بولو وار شاميك
 جنت و تاليدير شیی بولنور
 خامعلر نه عالمی صال نور
 اغوشطوسنه قاري بولنور
 بويله بر مبارک يري وار شاميك

حضرت یحيا ایتور انوک ايجنده
 حشتر نشر اولور هب یارین انده
 بر اولو سلطان واردیر یاننده
 وار کور شريف کبی يري وار شاميك
 هر صباح ده جا معلوی اچیلور
 حقیق رحمتلری انده صلچیلور
 زهر بیه قیر مری کولپ اچیلور
 الماء طور بخورناری وار شاميك
 بویله بر مبارک طوراي
 انوک ايجور اولور يراي
 التي کوزم بوزمیک تجاخ اولور يري
 بويله بر مبارک يري وار شاميك

عشقک نازينه یندم حکوم اولدو کباب
 چکدکم دردی املکوسولیم اولور حساب
 دیورسک یانمه کل ویریم بر جواب
 عاشقم سنسک مرادم یار سول الله بنم
 قالدر ب اللود غایه یلوران قوللراچون
 بواقان چشمیک یاشی سللراچون
 کول یوزکنه یاحبیبم اچلان کوللراچون
 عاشقم سنسک مرادم یار سول الله بنم
 دیلره دستان اولیم سولیم بر زمان
 کوزمه عالم کورنمز حالم اولدو بیک یمان
 لوطف احسان عاشقکه جان جنان الامان
 عاشقم سنسک مرادم یار سول الله بنم

هر دم امیراتسه حبیب طترم فرمایینی
 عشقک کتابی اجدم او قورم دستانی
 یتر اغلتدیک افندم قولو کور بانکی
 عاشقم سنسک مرادم یار سول الله بنم
 بلبل که کولدور مرادم انتظارم اهرام

اور جهانك فخرينك سترينه قربان اولاييم
 خطبه اولاكم كوك مثنائه قربان اولاييم
 قابه قوسين اوار ناسنه قربان اولاييم
 بن انك علمنه عرفانه قربان اولاييم
 بن انك اسرار معراجنه قربان اولاييم
 اول ابوبكر عمر عثمان علي دورت يار يار
 اول رسالت غنك انك كوك كوز اريد
 جمله اصحاب هديت راهنك انوار ايد
 بن انك الله اصحابنه قربان اولاييم
 بن انك لطف احساننه قربان اولاييم
 اول حسن حضرت ترينه ذوق احمد كي اشقيما
 هم حسين اولدي صومعه لقدم شهيد كونا
 ايشينه احساننه جمله المصطفى

بن انك اولادنه قربان اولاييم
 بن انك لطفنه احساننه قربان اولاييم
 جمله اومتدن خير يدي اول شاهيك اميني
 اومتنه جمله دن ارتقا ايد حق رحمتي
 اوليا انيك بولدي بونجه لطيفي عزتي
 بولينه كيد نريك هوزينه قربان اولاييم
 بن انك انواع الطافنه قربان اولاييم
 هر نه دكلو اوليا و مرسلين كلديلر
 اومتني اولمقلع حقدن ممتني قلديلر
 انبيا و اوليا اكانيازه كلديلر
 بن انك اياغي قوزينه قربان اولاييم
 بن انك احساننه قربان اولاييم

بهي عاشق حقي بولم ي درسن
 حقه لايق عمل شلينجه
 بو سترك اوقه سين دويم ي درسن
 واروب بر مرشد سويليسيجه
 بهي عاشق كفن عاشقار نو حيدازن
 نو حيد نفس قلعه ستر خون
 همچو كندى كندينه فرزند خون
 چوره باين اشق ايلينجه
 عشقم غالب اولدي بوره كيم اغلر
 عاشق اولان عاري فاموسى نيلر
 بهي عاشق سكايسلره دولر
 باين اله بختي سليمينجه
 ديم كاسي كوكل اوني يا بيمز
 حقت تقايريني كسه نوزن
 شكر اولندن مراد النمز
 بنم اسند بكم سلور محمد

بسم الله الملك والى محمد
 دليم قراندر سبهمز بوقدر
 مرار حظه قه بولوازه بوقدر
 سنتر عاشقاره جنت مرآمد
 بنم اسند بكم سلور محمد
 هب هم عالمك واري محمد الهى
 ياد بى اولو اولي صير
 جمله مرزه مولام قادر
 هر نفس باعنه حافظر
 صبر ايله كوكل صبر ايله
 الله دير كجه دعوى وجود موقار
 محمد اولسون بنه يار
 بنم اسند بكم دبنار
 الله دين مجرور قنمز
 مولام نرى بوليله قويم

قنقی اختام صباح اولمز
 اسطا
 الله در بیکم بودیم خوشتر
 افکارم داغلی اشار
 کوز لرم او عاقد ز طشر
 اسطا
 عالمه او قود همه سین
 بکلر فردر کیجه سین
 بن صبر اقدم سن نجه سین
 اسطا
 کورر سوده اولودیناری
 الله اینه اولسون کورل ایشی
 اسطا
 محسوسون فلبنک تسویشی
 کورنوز حسالی کیجه دوستی
 اسطا
 عاشق بونی بولله سولر
 دایم ادرتیم در افطر
 کورنوز عاقدیناری سولر
 صبر اینه کور صبر ایلله

43
 ایتم کاتب اقدم سکا یلواری تکندم
 یولوکر قربان کیدیم کندم یوننده اولمک عارا اولمزیکا
 صخره صورتنه دیم دوست نجا اسنک کولیم
 تکر پینیک عبدال قولیم مکسه لر بها ویرمزیکا
 بن بر عاشیق بچاریم باشدن یاغنه یاریم
 بر عقل سینر دیوانیم عقلمده یار اولمزیکا
 عاشیق اولدم بن دیناره بیلر قونر کولزاره
 باشلامشم اهی زار هج طورا وتورا اولمزیکا
 باشلامشم انتزاره هج برقرار اولمزیکا
 کاتب اقدم بن ندم یولوکا جایی قوربان ایدیم
 یاندیانه حقه کدیم هج خطوا وتورا اولمزیکا
 یانه یانه دوسته کدیم هج برقرار اولمزیکا

عشقیک انشی بندرر وصلت شوای بنی قندرر
 بوسود بنی اولدورر کفین قسمت اولمزیکا
 کز کن بنی اولدورر یسن شریف قسمت اولمزیکا

طریقت لشدنیک سالور
 راه حق لشدنیک سردار
 ایلی جوفانک بر حکم لدر
 سلطان محمد قیل شفاعت یارو الله
 قوردر لر برین سن سن طیبی
 یوکل عشقیک کتم محبتی
 عالمه هو حسده

عمر عاشیق بی زار عمر مجنون عمر
 بزدن او توری عارچو کفر غیرت کوردر
 تاقیامت حشر اولمز اوج بشو ارشون بز پیزر
 حق یولنده سنیاه اولدم یینار سم بن بوکون
 یا الهی بو وجودم بندیک کول اولدو جسد
 له نزل طایز لسیک تاقیامت تا ابد
 برکنه شهمز بو قدر قل هو الله احد
 ذکیر ایدر انس بشر شمس قر عاشق عمر
 ز میثایب چوق میثایب عاقبت اولسم کورک
 راج تبراق اچند حالعا اولوب قلم کورک
 دنیا طلوما لمر اولسه سوالم ویر سمر کورک
 حق یوننده سنیاه اولدم یینار سم بن بوکون
 درت کتابی بر بندر صدق قلندر حقه طیار
 یونده عارف داندور عاریه حسته قیاد

الهي

ای دیل چون بود نیانیک اللهی الدندیک
 پیروانه کی هر دم شعری روحنه یاندک
 قرندش بو یلاخی نیک رنگمی بو یاندک
 وعده نیمی دیاندک عهدینه می ایناندک
 بلم شو فنادنیا سا باقی قلور صندک
 بو مجلس فانیه ساقی قالر صندک
 دو نیایه نظر اشک بیک باشلی برار قدر
 هر باشله دهانی بیک لقمسی ادمدر
 تر یکی آنک سمدر هر دی ماتدر
 فیکر ایله بومعنا بی فهم ایله نه عالمدر
 بلم شو فنادنیا سا باقی قالر صاندک
 بو مجلس فانیه ساقی قالر صندک

مات اولدور حوشا هر واصلی بو کول اوز لر
 وصفی مراد اتسک شیح ایله مز دلتر
 حالک اولدور او سم تنر صوا اولدور سیاه کوز لر
 قانی او قلم قشدر قانی او کولر یوز لر
 بلم شو فنادنیا باقی می قلور صندیک
 بو مجلس فانیه ساقی می قلور صندیک
 ای نوری او یار جانیک صمقندک کج فرصت
 سل کجا قرع می یل کی ایدر سورعت
 بیک یل بیغه صک اخیر کلن سکر بر ساعت
 اکر نیچی بر ایقو ایدل نیچی بر وقت
 بلم شو فنادنیا باقی می قلور صندیک
 بو مجلس فانیه ساقی می قلور صندک

الهي

دوشر یوز بیک حجابی یوزر همچون پیار
 حق یولنه مو موینار باله حیرانم بو کون
 براغاج کامل اولنج ایتداندن چورر
 انک بیک بوداغی وار قدر تدن صو یوزر
 کو خد نیک حکمتی نه کوزل میوا ویریر
 میوا ورن دلترین حیران اولدوم بن بو کون
 یا الهی بو وطنه صیب کوز لکر کانیدیر
 نوسقلنه کول سایی کاجنت باغیدیر
 مصطوبه مائیل اولدم عالمیک اغیا ایدر
 محمد بیک یتشاسیک جمله نیک سلطاندر
 صالحات اصل ملکدیر کم نظر دن صا قنر
 احمدیک نوری سنیک دیر
 کنه قارشو باقنر خوب نفسی سز اولجا ک
 واللیل او قنور سنیک داوودر
 سنه سیننه حیر اولدم بن بو کون

اویان کوزن اچ ظورم یلوار کوزل الله
 یولندن ایزین ایرمه یلوار کوزل الله
 هم کیم سی قائم اول همه کوندوزی صیام اول
 همه ذکر یله دائم اول یلوار کوزل الله
 بر کون بو کوزک کورمز همه قول غیل ایشتمز
 بو فرصت اله کیرمز یلوار کوزل الله
 صاغلی غنیمت بیل هر ساعتی نعمت بیل
 اولونجه عبادت قیل یلوار کوزل الله
 عمر کی هج صامه کندو کوننه امه
 هر شام صبر یامه یلوار کوزل الله
 الله هیک ا دین یاد ایت جان ایله دی ایشاد ایت
 بلبل کیمی فریاد ایت یلوار کوزل الله
 کل امدی نیاز یله درگاه نیار ایله
 حاجات دراز ایله یلوار کوزل الله

توحيد مجلسه بورك يندى
 او بوردم بنم كوكلوم او ياندى
 بنه همت ايله شينيم افندم
 چوشدو كوكلوم قلدى صبرم بنم
 توحيد جنت بقره سنلك كولو درر
 زاكور اول بقره نيك سبل بليدير
 سويلين بن دكيل عشقيلك دلديور
 طاشدو كوكلوم قلدى صبرم بنم
 چون بليريك توحيد دينم ايمانم
 بولم قوشتم باشله جانم
 سنلك عشقيلك بنى يقدي اللهم
 يندو كوكلوم قلدى جانم بنم

صارمله
 يناديم بولوكه تاكول اولنجي
 اسمك او قسيم ذاته ارنجه
 مرادم جمالين كورمك دي برانجه
 الله سوداسي وار قينار قيلمه
 بوند يدير بو كاجار بولمزم
 ارتار دردم ياره لرم او كولمزم
 بو عليلك سيرينه عقلو ايرميز
 الله سوداسي وار قينار قيلمه
 عاشيق اولنريك بگزي صارغا اولور
 الله سوداسنه دوشن دلي اولور
 الله هر برلره حاضر بولور
 الله سوداسي وار قينار قيلمه
 عاشقلم عاقيل علمندن او قورلر

بقره جانم ايلوب باشم اچيم قورلر
 قورلر ايلوب باشم اچيم قورلر
 قورلر ايلوب باشم اچيم قورلر
 قورلر ايلوب باشم اچيم قورلر

اهل
 قده گه برنم عرفانه ايريشدم جو دنگه
 قنق ايسيم بجه اوقانه قزليم جو دنگه
 بر زمنا نار ان الله لفتن ايسيم لا الاله
 دوت الذن خلفه الفناء و شدم جو دنگه
 عشقه ندر عاشقوندر بلزم ايسيم بر زمنا
 بوق بر بلكه لو طوب غوغايه قوشدم لهما
 هار الله قول كبي او شدم نو قوبلا
 كت عاريف بيل شيد ابل شدم جو دنگه
 اهل عرفان كوفت سینه سرخا بيل بولون
 جان فو باش عطف فكر بولون و بر بيل بولون
 صدقه عاريف بيدنه بد بر و بر بيم بولون
 بلكه خيدك نو تو قورلا ايريشدم جو دنگه

بادي صبا كوردسته كيدر سكا
 بنم افندي وارده سلام ايت
 حق بولونه بر خن مده سايد سكا
 مبارك جان كورده سلام ايت
 سينه نند قورلما داغلم ديسن
 آقر چشمه ياشي جفلم ديسن
 درد مند كس غايت آغلم ديسن
 بنم حنكارمه وار سلام ايت
 كوزللك كيشاهي ادليه
 بيه مستم بر لغاي ادليه
 لطف ايليوون قورلما غير ادليه
 صبا غلغول خبر و بير سلام ايت
 سويله نصيحتك الله بندكي
 شامز مه كندوكي دور كندكي
 تكرار قورلوندور سلام ايت

[48^a - 48^b]

[49^a - 49^b]

استانکده بی و ایندی جانایر لود
 از مور خرقا ایلیدی این جورکی سیجا ایر لوق
 ماه چاک کورمه بلدن نوز لدرم
 ایلیدی باشی فراغی دریا ایر لوق
 بردخ یا عنده سردی قد صلتم من نیم
 آن فریاد ایلیرم یا ستم سلتم
 یاره احوالم بیایلم بوغرم من نیم
 بفرم بوبله قلو من حسرت کی تا ایر لوق
 کولونه دوری کلکده بجا کجنت نصب
 یا الهی من دو ایلم در دیمه کوندر طبیب
 کوشه عنده بولون من یا کفر قلم غیب
 اقدم بندن جلا ایلیدی ضیقا ایر لوق
 خاطر می دیر انیم مسرد و جانان اولادم
 ادا فکله مظهر اولوب و ده یلکم صیران اولادم

بهر طبع کجری کونم بنی دینار کیم رو عیدم
 نام ادا اتیدن منی دنیا اده در یفا ایر لوق
 کندی عیلم کورمه بلدن اولونوی
 طریقی حضرت آیه اسدی ستم
 دهر ایچیزه ظلمه بو جعفری بیجا ره بی
 اندطارین استغ تقادی الا ایر لود

اللهم الله صلیک الله یا انوم بلله عشق
 دلده کشرم عقله فکشرم
 علم بیرونی بجلی بود
 یا انوم بلله عشق مسیاد
 کرب

غرض از این است که صبیحا اجدید کیدیم
 بیستمین سیم اوزر طلقا کوسلر بکا
 دردمند صغیر اولدم خرد بویدر طاقتم
 بوجر حکم دولوسین ایچدم صوندری دولوطلم بکا
 ادری بللو بر قول ایدیک الیکز بر زمان
 صرح جوریلوب عکس دوندری حالمر اولدی عانا
 بر باندنه اینها یادیر باندنه سردونان
 اول ضلک ادر ایله بوقرا یا صلر بکا
 بدین اقلیم دوست گوشه بر و ب سیر الیدم
 ایراق نارینه یا قوب بعرض بر ایله الیدم
 حق آله دوست دیوب سیم عیان الیدم
 چفته چفته داغلم واز کر کدر یوسلم بکا
 صنگی بر در یا مثالی موج اور وین جانعلم
 کنی کوسم دوست دیوب حسب عالم سولیم

افندیم حدار و ستم کیم بوندز اعظم
 بنی سولیم سزد کلمر جیتی دوشلر بکا
 عشق المان بید صبیح شام الودیم
 یا الهی من ایزمه اولو دیر دگدن دیلم
 مولام من ش شرمه دوغری کیدن یول
 غم محنتین جاوشلر بها غنوب سولر بکا
 محف
 مفه
 امر در ریقا ایراق مت کله فرا
 نجه صبرم ایدم در ریقا نوا
 شاه او کونده قو اکیرن
 قطریده اولر دکنر قینیه